

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových studií

Diplomová práce

**Aktuální působení Číny v Latinské Americe se zaměřením na
oblast těžby nerostných surovin**

Bc. Daniela PŘÍBORSKÁ

Vedoucí práce: MSc. B.A. Radovan Dluhý-Smith

Olomouc 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem veškeré použité zdroje, ze kterých jsem čerpala, uvedla v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 12. 4. 2016

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat MSc. B.A. Radovanovi Dluhému-Smithovi za odborné rady, cenné připomínky, ochotu a vstřícnost během vedení mé diplomové práce.

Rovněž bych chtěla velmi poděkovat rodičům za jejich podporu po celou dobu mého studia a mé sestře Mgr. Lucii Příborské za čas věnovaný při pečlivé kontrole mé diplomové práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Daniela PŘÍBORSKÁ**
Osobní číslo: **R130104**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Aktuální působení Číny v Latinské Americe se zaměřením na oblast těžby nerostných surovin**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce se zabývá tématem Číny a jejího současného působení v latinskoamerických zemích. Součástí práce bude přehled čínských ekonomických a rozvojových aktivit v regionu Latinské Ameriky. Z ekonomického hlediska bude kladen důraz na obchodní vztahy mezi Čínou a zeměmi Latinské Ameriky, na sektorové zaměření čínských aktivit (těžba nerostných surovin, exportní zemědělské plodiny). Práce bude zahrnovat také pohled na problematiku možné konfrontace zájmů Číny se zájmy Spojených států amerických. Cílem bude zjištění dopadů, které s sebou čínské působení v regionu Latinské Ameriky nese, a to v oblasti ekonomické, politické, sociální, lidskoprávní či environmentální.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Blázquez-Lidoy, Jorge, Rodríguez, Javier, Santiso, Javier. 2006. Angel or Devil? China's Trade Impact on Latin American Emerging Markets. OECD Development Centre. Working Paper No. 252. Dostupné na: <http://www1.oecd.org/china/37054336.pdf> China and Latin America. Inter-American Dialogue. Dostupné na: <http://chinaandlatinamerica.com/> Ellis, Evan. 2012. The United States, Latin America and China: A "Triangular Relationship"? Inter-American Dialogue. Working Paper. Dostupné na: <http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10211.pdf> Ferchen, Matt, Garcia-Herrero, Alicia, Nigrinis, Mario. 2013. Evaluating Latin America's Commodity Dependence on China. Economic Analysis. Working Paper Number 13/05. Hong Kong. Dostupné na: http://www.bbvaresearch.com/KETD/fbin/mult/WP_1305_tcm348-370500.pdf?ts=522013 Gallagher, Kevin, Porzecanski, Roberto. 2009. China and the Latin America Commodities Boom: A Critical Assessment. Political Economy Research Institute. Working Paper Series Number 192. Dostupné na: http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=peri_worki Kotschwar, Barbara, Moran, Theodore, Muir, Julia. 2012. Chinese Investment in Latin American Resources: The Good, the Bad and the Ugly. Peterson Institute for International Economics. Working Paper Series. Dostupné na: <http://www.iie.com/publications/wp/wp12-3.pdf>

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radovan Dluhý-smith**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **28. ledna 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **16. dubna 2015**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2014

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá aktuálním působením Číny v regionu Latinské Ameriky a zaměřuje se na oblast těžby nerostných surovin. V první řadě popisuje vývoj sino-latinskoamerických vztahů, poté poskytuje charakteristiku současné obchodní, ekonomické a rozvojové spolupráce Číny se zeměmi Latinské Ameriky a věnuje se aktivitám Číny v těžebním průmyslu regionu. Dále poskytuje analýzu ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů čínského působení v regionu. V závěru se věnuje zhodnocení současné role Číny a Spojených států amerických v regionu a uvádí návrhy pro budoucí spolupráci latinskoamerických zemí s Čínou. Čína podnítila na začátku nového tisíciletí ekonomický růst jak samotných exportérů primárních komodit, tak celého regionu, a nyní již představuje hlavního obchodního partnera Brazílie, Chile a Peru. Stále prvenství v regionu v obchodní i diplomatické rovině však doposud zaujímají Spojené státy americké. Pro budoucí spolupráci Latinské Ameriky s Čínou bude zásadní diverzifikace latinskoamerického exportu, dodržování sociálních a environmentálních standardů či větší zapojení občanské společnosti.

Klíčová slova: Čína, Latinská Amerika, nerostné suroviny, primární komodity, obchod, těžba, ekonomické dopady, sociální dopady, environmentální dopady, Spojené státy americké

Abstract

The thesis aims to discuss and further analyze current engagement of China in Latin America in the field of natural resources mining. Firstly, it explains the development of Sino-Latin American relations and then it describes current trade, economic and development cooperation of China with Latin American countries and deals with Chinese activities in the region's mining sector. Furthermore, the thesis analyzes economic, social and environmental impact of Chinese engagement in the region. Finally, it discusses the current role of China and the United States of America and gives suggestions for future cooperation of Latin American countries with China. China has triggered the economic growth of primary commodity exporters but also of the region as such. Nowadays, it is the main trade partner of Brazil, Chile and Peru. However, leading economic and diplomatic position of the region is still occupied by the U.S.A. The diversification of Latin American export, compliance with social and environmental standards or greater participation of civil society will be crucial for the future cooperation of Latin America with China.

Key words: China, Latin America, mineral resources, primary commodities, trade, mining, economic impacts, social impacts, environmental impacts, United States of America

Obsah

Seznam grafů.....	1
Seznam tabulek	1
Seznam použitých zkratk.....	2
Úvod.....	4
Cíle práce a metodologie.....	5
1 Koncept rozvoje, rozvojové teorie a charakteristika regionu Latinské Ameriky	7
1.1 Definice rozvoje.....	7
1.1.1 Ekonomický rozvoj	8
1.1.2 Lidský rozvoj	9
1.1.3 Udržitelný rozvoj	10
1.2 Rozvojové teorie aplikovatelné na region Latinské Ameriky	12
1.2.1 Modernizační teorie	13
1.2.2 Teorie závislosti	16
1.2.3 Teorie světového systému	19
1.3 Region Latinské Ameriky	24
1.3.1 Definování regionu a jeho stručná charakteristika	24
1.3.2 Role těžebního sektoru latinskoamerických zemí	27
1.3.3 Těžební společnosti působící v regionu Latinské Ameriky	32
2 Působení Číny v Latinské Americe	35
2.1 Historie vztahů Číny s regionem Latinské Ameriky	35
2.2 Současné partnerství ČLR s latinskoamerickými zeměmi	37
2.3 Důvody zájmu Číny o region Latinské Ameriky	40
2.4 Ekonomické aktivity Číny.....	43
2.5 Rozvojové aktivity Číny	52
2.6 Aktivity Číny v oblasti těžby nerostných surovin.....	54
3 Dopady čínského působení na latinskoamerické země a na jejich další rozvoj	59
3.1 Ekonomické dopady.....	59
3.1.1 Význam Číny pro ekonomický rozvoj regionu	59

3.1.1.1	Čína jako významný exportní trh.....	59
3.1.1.2	Čína jako významný investor, věřitel a pomocník v oddlužování	62
3.1.2	Hrozby a výzvy ekonomické spolupráce s Čínou	66
3.1.2.1	Složení latinskoamerického exportu	66
3.1.2.2	Složení čínského exportu	70
3.1.2.3	Aspekty závislosti v souvislosti s působením Číny v regionu	71
3.2	Sociální dopady.....	75
3.2.1	Dopady na zaměstnanost obyvatel regionu.....	75
3.2.2	Sociální konflikty	78
3.2.3	Přesídlování obyvatelstva.....	81
3.3	Environmentální dopady	84
3.3.1	Vliv latinskoamerického exportu do Číny na životní prostředí regionu	84
3.3.2	Deforestace, znečišťování půdy, vodních zdrojů a ovzduší	86
3.3.3	Hrozba klimatických změn	91
3.4	Čína a společenská odpovědnost firem	93
3.5	Opatření latinskoamerických zemí před negativními dopady těžby	96
4	Čína a USA v regionu Latinské Ameriky.....	101
4.1	Role USA v regionu a důsledky přítomnosti Číny.....	101
4.2	Čína jako nový partner nebo nový leader.....	108
4.3	Návrhy pro další spolupráci zemí Latinské Ameriky s Čínou	111
	Závěr	114
	Seznam použitých zdrojů	118

Seznam grafů

Graf 1: Příjmy zemí Latinské Ameriky z nerostných surovin v období 1995–2013 (v % zastoupení na celkovém HDP)	28
Graf 2: Příjmy z nerostných surovin u vybraných států Latinské Ameriky v roce 2013 (v % zastoupení na celkovém HDP)	29
Graf 3: Podíl exportu nerostných surovin vybraných zemí Latinské Ameriky v rámci jejich celkového exportu	31
Graf 4: Vývoj obchodu Latinské Ameriky s Čínou v období 2000–2014	44
Graf 5: Největší světoví obchodní partneři Latinské Ameriky v roce 2014	45
Graf 6: Vývoj ekonomiky Latinské Ameriky dle vývoje celkového HDP a HDP/osobu v období 1995–2014.....	61
Graf 7: Vývoj exportu primárních komodit a exportu zpracovatelských produktů do Číny v rámci celkového exportu Latinské Ameriky v období 2002–2012	67
Graf 8: Složení exportu a importu Latinské Ameriky v roce 2013	68
Graf 9: Vývoj pracovních míst v regionu Latinské Ameriky v závislosti na exportu v období 2002–2012.....	76
Graf 10: Environmentální dopady exportu Latinské Ameriky do Číny a do celého světa (rok 2004).....	85

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled rozvojových teorií a jejich charakteristiky	23
Tabulka 2: Bilaterální obchod vybraných zemí Latinské Ameriky s Čínou.....	47
Tabulka 3: Složení exportu hlavních latinskoamerických exportéru nerostných surovin do Číny	55

Seznam použitých zkratek

CELAC	<i>Community of Latin-American and Caribbean States</i> Společenství latinskoamerických a karibských zemí
CNPC	<i>China National Petroleum Corporation</i>
CO₂	Oxid uhličitý
CSR	<i>Corporate Social Responsibility</i> Společenská odpovědnost firem
ČLR	Čínská lidová republika
ECLA	<i>Economic Commission for Latin America</i> Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku
ECLAC	<i>Economic Commission for Latin America and Caribbean</i> Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibik
EITI	<i>Extractive Industries Transparency Initiative</i> Iniciativa pro transparentnost těžebního průmyslu
EU	Evropská unie
FTA	<i>Free Trade Agreement</i> Dohoda o volném obchodu
FTAA	<i>Free Trade Area of Americas</i> Americká zóna volného obchodu
HDI	<i>Human Development Index</i> Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
IDB	<i>Inter-American Development Bank</i> Meziamerická rozvojová banka
ISI	<i>Import Substitution Industrialization</i> Industrializace založená na substituci importu
MMF	Mezinárodní měnový fond
OECD	<i>Organization for Economic Development and Co-operation</i> Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PZI	Přímé zahraniční investice
SAPs	<i>Structural Adjustment Programs</i> Programy strukturálního přizpůsobení
TPP	<i>Trans-Pacific Partnership</i> Transpacifické partnerství
USA	<i>United States of America</i> Spojené státy americké

UN Comtrade	<i>United Nations Commodity Trade Statistics Database</i> Statistická databáze světového obchodu OSN
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> Rozvojový program OSN
USD	<i>United States Dollar</i> Americký dolar
WCED	<i>World Commission on Environment and Development</i> Světová komise pro životní prostředí a rozvoj
WST	<i>World System Theory</i> Teorie světového systému
WTO	<i>World Trade Organization</i> Světová obchodní organizace

Úvod

Angažovanost a aktivity Čínské lidové republiky (dále ČLR, Čína) rostou v celosvětovém měřítku. Čína nepředstavuje pouze jednoho z hlavních obchodních partnerů pro své asijské partnery, Evropu či Severní Ameriku, ale čím dál více spolupracuje také s rozvojovými a emergentními zeměmi, a to jak na africkém kontinentu, tak i v Latinské Americe. S rostoucí ekonomickou, politickou i vojenskou mocí Číny na světovém poli se mluví dokonce až o možném „vpádu Číny“ do Latinské Ameriky. Přestože se může zdát, že Latinská Amerika představuje pro Čínu novodobého partnera, vztahy mezi oběma regiony se datují o několik století dříve. V současnosti udržuje Čína s řadou zemí Latinské Ameriky intenzivní spolupráci a mezi oběma regiony dochází k dalšímu prohlubování ekonomických, obchodních či diplomatických vztahů.

O rostoucím zájmu Číny o spolupráci a o rozvoj vztahů s regionem svědčí i cesta čínského prezidenta Xi Jinpinga do Latinské Ameriky, kterou podnikl v roce 2014. Při své návštěvě popsal vztah mezi svojí zemí a regionem Latinské Ameriky jako „přátelství se společným osudem“. Jak ale uvádí Elson (2014), prozatím to vypadá, že Čína je ta, která na této cestě „drží otěže a určuje směr“. Čína skýtá pro Latinskou Ameriku řadu výhod, ale i hrozeb. Země Latinské Ameriky by proto měly pro vzájemnou spolupráci s Čínou nastavit taková pravidla, ze kterých budou mít prospěch a která sníží potenciální rizika, jež s sebou působení Číny nese.

Téma diplomové práce jsem si vybrala z důvodů jeho aktuálnosti – v současné době se jedná o často diskutované téma jak na akademické půdě, tak v domácích a zahraničních médiích. Avšak také z důvodů zájmu o vývoj a růst čínských aktivit ve světě. Ve své bakalářské práci jsem se již věnovala tématu čínské rozvojové spolupráce v Africe, charakterizovala jsem čínskou rozvojovou pomoc vůči africkým zemím a uvedla jsem, jaké mají aktivity Číny důsledky pro africký kontinent. K ucelení pohledu na problematiku působení Číny na globálním poli jsem se rozhodla vypracovat diplomovou práci o působení Číny v dalším regionu, kde významně roste její angažovanost, a to v Latinské Americe.

Diplomová práce se zabývá aktuálním působením Číny v zemích Latinské Ameriky. Blíže je však práce zaměřena na oblast těžby nerostných surovin, se kterou je čínská přítomnost často spojována. Důraz je kladen na analýzu vzájemných obchodních vztahů, ale také dopadů působení Číny v regionu. Práce se ale také dotýká současné role Spojených států amerických (USA) v regionu, jakožto jeho doposud nejvýznamnějšího aktéra.

Cíle práce a metodologie

Záměrem práce je analyzovat aktuální působení Číny na území Latinské Ameriky se zaměřením na těžbu nerostných surovin, jež představuje pro Čínu jeden z největších zájmů vzhledem k její stále se zvyšující spotřebě. Diplomová práce si klade za cíl zodpovědět na následující otázky:

- Jaké je aktuální působení Číny v Latinské Americe, a to obzvláště v oblasti těžby nerostných surovin? Pro které země Latinské Ameriky představuje Čína jednoho z nejdůležitějších obchodních partnerů a jaká je charakteristika jejich obchodní a ekonomické spolupráce?
- Jaké jsou ekonomické, sociální a environmentální dopady čínského působení v latinskoamerických zemích, a to zejména v oblasti těžby nerostných surovin? Jaké důsledky má Čína na další rozvoj zemí Latinské Ameriky?
- Jaká je současná role dlouholetého dominantního aktéra regionu USA, co se týče obchodních vztahů a politické spolupráce? Zaujímá v Latinské Americe stále nejvýznamnější postavení, anebo tuto pozici přebírá ČLR?

Pro účely zpracování práce byla použita rešeršně-kompilační metoda. Informace a poznatky pochází jak z knižních, tak z internetových publikací, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů v závěru práce. Zdroje jsou citovány v průběhu textu formou uvedení autora s datem vydání v závorce. Přímé citace jsou uvedeny v kurzívě a jsou ohraničeny závorkami. Práci provází i řada poznámek pod čarou, které podrobněji vysvětlují hlavní text práce. Kurzívou jsou uvedeny některé pojmy nebo názvy dokumentů z důvodů větší přehlednosti v textu. U některých názvů a pojmů je v závorce uveden i jejich anglický či španělský termín.

Práce se opírá zejména o zahraniční vědecké zprávy, články či internetové zpravodajské a informační portály. Jsou využity zejména anglické zdroje, v menší míře i španělské. Čínské zdroje byly využity pouze v jejich přeložené podobě publikované anglicky – pocházejí z internetových zpravodajských portálů (např. China Dialogue, China Daily, Diálogo Chino či Xinhua), ale také z oficiálních zdrojů, které poskytuje čínská vláda (např. Ministerstvo obchodu ČLR, Ministerstvo zahraničních věcí ČLR). Práce také využívá ke sběru údajů databáze, mezi které patří Statistická databáze světového obchodu Organizace spojených národů (UN Comtrade) a databáze Světové banky (World DataBank, World Integrated Trade Solution).

Odborné publikace pocházejí jednak od regionálních organizací, které poskytují komplexní údaje o celém regionu Latinské Ameriky v souvislosti s působením Číny (např. Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibik, Společenství latinskoamerických a karibských zemí), ale také od řady autorů, kteří se dlouhodobě tématem angažování Číny v Latinské Americe zabývají. Jedná se o Kevina P. Gallaghery, profesora globální rozvoje

politiky na Univerzitě v Bostonu. Evana Ellise, analytika bezpečnostních, ekonomických a politických otázek se specializací na aktivity Číny v regionu, či Barbaru Kotschwar, profesorku latinskoamerických studií na Univerzitě v Georgetownu, která se specializuje na politickou ekonomii a obchod i ve spojení s čínskými investicemi. Všichni uvedení autoři představují odborníky na sino-latinskoamerické vztahy a svými publikacemi přispěli k významným poznatkům o čínských aktivitách v Latinské Americe.

Práce je členěna na čtyři hlavní kapitoly, které postupně odpovídají na stanovené výzkumné otázky. První kapitola práce poskytuje teoretický základ práce. Definuje typy rozvoje (ekonomický, lidský a udržitelný), které jsou následně použity při hodnocení a analýze působení Číny v regionu Latinské Ameriky. Dále pojednává o rozvojových teoriích (modernizační teorii, teorii závislosti a teorii světového systému), které poskytují souvislosti politickoekonomického vývoje zemí regionu Latinské Ameriky a vztahují se k aktivitám a roli Číny i v průběhu práce. V neposlední řadě charakterizuje region Latinské Ameriky, a to zejména z hlediska těžebního průmyslu, který hraje pro řadu zemí klíčovou roli v jejich ekonomice a je zásadní pro jejich rozvoj.

Druhá kapitola již analyzuje působení Číny v regionu Latinské Ameriky. Popisuje vývoj vzájemných vztahů, identifikuje důvody zájmu Číny o region, podrobně rozebírá obchodní (export a import) a ekonomickou (investice a půjčky) spolupráci latinskoamerických zemí s Čínou a zmiňuje i aktivity Číny v oblasti poskytování rozvojové pomoci latinskoamerickým zemím. Pojednává také o angažování čínských těžebních společností v latinskoamerických zemích, se kterými má Čína spolupráci založenou zejména na těžbě nerostných surovin.

Třetí kapitola se zabývá dopady působení Číny v zemích Latinské Ameriky, přičemž se zaměřuje na její angažování v sektoru těžby nerostných surovin. Analyzuje ekonomické, sociální a environmentální dopady, a to jak z regionálního hlediska, tak na příkladu různých latinskoamerických zemích. Pojednává o tom, jaké jsou důsledky čínských aktivit v regionu na další rozvoj zemí. Mimo jiné se věnuje tématu společenské odpovědnosti firem ve vztahu aktivit Číny v regionu a v závěru uvádí příklady opatření latinskoamerických zemí, která mohou snížit negativní dopady spojené s těžbou nerostných surovin a která mohou přispět k jejich rozvoji.

Poslední kapitola se věnuje roli Spojených států amerických v regionu vzhledem k rostoucí přítomnosti Číny. Nejdříve uvádí historický kontext angažování USA v Latinské Americe a následně se zamýšlí nad jejich aktuální rolí a nad potenciální hrozbou Číny, která by mohla ohrozit jejich doposud vedoucí postavení v regionu. Nicméně uvádí i možnost vytvoření trilaterálního partnerství. Dále se snaží najít odpověď na otázku, zda Čína představuje pro region nového partnera, či spíše zda se stává jeho novým leaderem. A v závěru nabízí několik návrhů pro další spolupráci zemí Latinské Ameriky s Čínou.

1 Koncept rozvoje, rozvojové teorie a charakteristika regionu Latinské Ameriky

Diplomová práce, zabývající se působením Číny v regionu Latinské Ameriky se zaměřením na oblast těžby nerostných surovin, se svými cíly snaží analyzovat dopady Číny na latinskoamerické země a jejich obyvatele v několika oblastech (ekonomické, sociální a environmentální). První kapitola proto definuje koncept rozvoje, dle kterého bude možné určit, zda lze aktivity Číny zařadit do faktorů podmiňujících rozvoj či naopak do podnětů, které zapříčiňují překážky k rozvoji zemí Latinské Ameriky.

Kapitola také dále pojednává o třech rozvojových teoriích: modernizační teorii, teorii závislosti a teorii světového systému, jejichž prostřednictvím jednak poskytuje přehled o politickoekonomickém vývoji latinskoamerických zemí, ale také v dalších částech práce vysvětluje roli a aktivity Číny v regionu Latinské Ameriky. V neposlední řadě také kapitola definuje region Latinské Ameriky a poskytuje jeho stručnou charakteristiku včetně nejvýznamnějších nalezišť nerostných surovin, vysvětluje význam role těžebního sektoru pro region a zmiňuje hlavní těžební společnosti, které zde působí.

1.1 Definice rozvoje

Pohled na rozvoj se v průběhu let značně měnil spolu s historickými událostmi i s novými poznatky a zkušenostmi, a proto lze rozvoj definovat několika způsoby. Odpověď na otázku: „Co představuje rozvoj?“, tedy není jednoznačná, ale spíše komplexní a pro řádné zodpovězení vyžaduje obsáhlejší vysvětlení, jelikož rozvoj byl vymezen několika různými autory a mezinárodními institucemi. (Türk, 2014)

Význam slova rozvoj (development) je definován jako „*proces, při kterém se něco či někdo mění, roste a stává se vyspělým, rozvinutým*“ (Cambridge Dictionaries Online, 2015). Rozvoj tedy zejména bývá spojován s pozitivní změnou vedoucí ke zdokonalování a rozvíjení. Na druhou stranu rozvoj jedné věci může negativně ovlivnit rozvoj jiného subjektu. Například zavedení plantáží ekonomicky významné plodiny s cílem zvýšit státní příjmy z jejího vývozu může mít naopak negativní dopady na místní obyvatelstvo (např. ztráta úrodného území pro pěstování jiných plodin, ztráta živobytí). Plantáže monokultur představují navíc často zátěž pro životní prostředí. Při zhodnocování rozvoje určitého subjektu je proto nezbytné blíže charakterizovat danou skutečnost a zanalyzovat problematiku z více úhlů.

Jedná se tedy o multidimenzionální koncept propojující několik oblastí (ekonomickou, sociální, politickou, environmentální atd.), který je ovlivněný několika podněty a aktéry¹ (Bellù,

¹ Stejně tak jako lze vymezit rozvoj z několika úhlů pohledu, tak rovněž existuje řada různých indikátorů, dle kterých se dá rozvoj změřit. Patří mezi ně např. hrubý domácí produkt (HDP) země, HDP na osobu,

2011). Peet a Hartwick (2009, str. 3) vystihují složitost konceptu rozvoje, když ho popisují jako „komplexní, rozporuplný a sporný jev, který je odrazem nejlepších snah lidstva, a přesto právě z těchto důvodů bývá předmětem nejintenzivnější manipulace – lidmi, kteří předstírají dobré úmysly ve snaze získat moc, bývá často užíván pro úplně opačné účely, než jaký byl jeho původní záměr“.

O mezinárodní konceptualizaci rozvoje se zasloužila zejména Organizace spojených národů (OSN), která na poli mezinárodní rozvojové spolupráce stojí od svého vzniku v roce 1945. Od roku 1965 je její součástí i Rozvojový program OSN (UNDP – United Nations Development Programme), který je speciálně zaměřený na poskytování pomoci rozvojovým zemím a odstraňování chudoby a snižování nerovnosti po celém světě. Mezi jedny z hlavních typů rozvoje, které byly vymezeny v období od poloviny 20. století až do začátku druhého tisíciletí patří ekonomický rozvoj, lidský rozvoj a udržitelný rozvoj. Jejich stručná charakteristika je popsána v následujících podkapitolách. (Türk, 2014; United Nations, 2015a)

1.1.1 Ekonomický rozvoj

Koncept rozvoje ve smyslu zlepšování situace méně rozvinutých zemí světa začal být na mezinárodním poli používán zejména po 2. světové válce. Po poválečné obnově států západní Evropy začaly rozvinutější země světa poskytovat rozvojovou pomoc méně rozvinutým zemím² světa – z velké většiny se jednalo o bývalé kolonie, ve kterých se po získání nezávislosti ocitlo mnoho lidí v chudobě a kde bylo jednoduché zažehnout konflikt či rozpoutat občanskou válku³. Právě v tomto období byl uplatňován koncept ekonomického rozvoje, který je považován za jednu z prvních forem rozvoje. (Bellù, 2011)

Západ považoval v 50. a 60. letech 20. století za hlavní cestu rozvoje pro méně rozvinuté země zvýšení jejich ekonomické prosperity. Předpokládalo se, že zisky z ekonomického růstu budou následně přerozděleny mezi jejich obyvatele. USA spolu se západní Evropou a mezinárodními organizacemi a institucemi podporovaly v méně rozvinutých zemích zavedení nových ekonomických reforem, investovaly do rozvoje těžkého průmyslu či podporovaly jejich začlenění do mezinárodního obchodu. (Sewell, 1998)

Tato strategie ekonomického rozvoje založená především na podpoře ekonomického růstu a zvyšování produktivity méně rozvinutých zemí měla zajistit snížení chudoby (není od

úroveň gramotnosti obyvatel země, očekávaná délka života obyvatel země, dětská úmrtnost, Giniho koeficient, stav sociální, zdravotní či dopravní infrastruktury atd. (Cummins a Prevost, 2011)

² Historicky též nazývanými zeměmi Jihu či zeměmi třetího světa. V současnosti se pro etickou korektnost užívá spíše výraz méně rozvinuté země. V textu práce se však používají všechny výrazy s ohledem na historické okolnosti, a to včetně výrazu rozvojové země.

³ Lze rozlišit tři hlavní důvody či motivace donorů pro poskytování zahraniční rozvojové pomoci: 1) potřebnost pomoci přijímající země, 2) geopolitické a strategické zájmy donora, 3) obchodní zájmy donora (Milner a Tingley, 2013).

věci podotknout, že prostřednictvím podpory jejich hospodářství Západ sledoval i jeden ze svých zájmů – budoucí obchodní spolupráci). Přestože se ekonomický rozvoj ve své podstatě snažil reflektovat i rozvoj jednotlivých obyvatel méně rozvinutých zemí a zvýšit kvalitu jejich života, v mnoha případech nebyl úspěšný a jeho výsledkem byla naopak větší sociální nerovnost, zvýšení nezaměstnanosti či ztráta kulturní identity. (Soubbotina a Sheram, 2000)

1.1.2 Lidský rozvoj

Ekonomický růst i příjmy některých méně rozvinutých zemí světa se díky podpoře západních zemí a jejich strategii ekonomického rozvoje zvýšily. Bylo však zjištěno, že ne všichni obyvatelé profitují z ekonomického růstu země v takové míře, aby se zlepšila jejich životní úroveň a že měření rozvoje prostřednictvím hrubého domácího produktu (HDP) země není relevantní pro získání informací o stavu rozvoje a kvalitě života⁴. Do popředí zájmu se proto od 80. let dostával člověk a začal se klást důraz přímo na jeho rozvoj. Investice se obrátily do sektorů, které byly spíše opomíjeny, avšak které představují zásadní faktor pro rozvoj obyvatel – vzdělávání a zdravotnictví. (Sewell, 1998; Soubbotina a Sheram, 2000)

V roce 1990 vydal UNDP první *Zprávu o lidském rozvoji* (Human Development Report), ve které vymezil pojem lidského rozvoje jako „proces rozšiřování lidských možností, mezi nimiž nejdůležitější je možnost vést dlouhý a zdravý život, být vzdělaný a mít přístup ke zdrojům nezbytným pro zajištění slušné životní úrovně. Dodatečné možnosti zahrnují politickou svobodu, zaručení lidských práv a osobní důstojnost“ (UNDP, 1990). Zpráva uvádí, že rozvoj nezaručuje lidem automatické dosažení štěstí a že záleží na snaze každého, jak ke svému štěstí přispěje. Mimo jiné upozorňuje, že svoboda člověka je zásadní pro lidský rozvoj, bez ní lidé nemohou využít svých možností a dosáhnout tak rozvoje. (Ibid.)

UNDP ve Zprávě také představil nový ukazatel lidského rozvoje: Index lidského rozvoje (HDI – Human Development Index), který je složen ze tří dimenzí: životní úrovně, zdraví a vzdělávání. HDI nezohledňuje pouze stav ekonomiky země neboli přístup obyvatel ke zdrojům nezbytným k dosažení slušné úrovně života (měřený v podobě HDP/osobu), ale měří i skutečnost, zda obyvatelstvo žije dlouhý a kvalitní život (identifikace očekávané délky života při narození) a také zda má přístup ke znalostem (měření průměrné školní docházky obyvatelstva staršího 25 let a očekávaného počtu let školní docházky u dětí zapsaných ke studiu). Předním autorem Zprávy o lidském rozvoji a HDI byl pákistánský ekonom Mahbub ul Haq. Na konceptu HDI s ním také úzce spolupracoval pozdější držitel Nobelovy ceny za ekonomii, Amartya Sen, který se zasloužil také o další konceptualizaci lidského rozvoje. Zprávy

⁴ HDP například nezachycuje informace o neformálním sektoru ekonomiky státu (tzv. šedé ekonomice), nebo údaje o podílu obyvatelstva žijícího z životního minima. Dále také nebere v potaz negativní vedlejší důsledky ekonomiky (např. znečišťování životního prostředí, odlesňování), nebo vyprodukované zboží a služby mimo státní trh (tzv. netržní produkci). (Investopedia, 2016)

o lidském rozvoji jsou od roku 1990 publikovány každoročně a díky nim lze změřit stav a pokrok lidského rozvoje jednotlivých zemí světa a následně je mezi sebou porovnat. (Stanton, 2007)

Zlomovým rokem pro globální rozvojovou spolupráci byl rok 2000, kdy byly OSN definovány Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs – Millennium Development Goals), ke kterým se zavázalo všech 189 členských států OSN⁵. Osm cílů reflektovalo zaměření rozvoje na uspokojení potřeb nejchudších obyvatel světa a zlepšení jejich životní úrovně. Rozmanité spektrum vytyčených cílů, od odstranění chudoby a hladu, zajištění základního vzdělání, snížení mateřské úmrtnosti po boj proti nemoci HIV a AIDS, bylo zaměřeno na řešení největších problémů obyvatel nejméně rozvinutých zemí, v neposlední řadě zahrnovalo i cíl zajištění udržitelnosti životního prostředí planety. (Česko proti chudobě, n. d.)

1.1.3 Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj je nejmladším konceptem rozvoje a v současné době nejvíce uznávaným a prosazovaným. Jak bylo popsáno výše, od poloviny 20. století se mezinárodní společenství v oblasti rozvojové spolupráce soustředilo na podporu ekonomického růstu, podporu demokratických a etických hodnot, snižování sociální a genderové nerovnosti či posilování lidských práv. V průběhu 80. let následně zaměřilo svoji pozornost i na oblast životního prostředí, která do té doby stála v pozadí – environmentální problémy byly brány na lehkou váhu na úkor stále honby o dosažení ještě většího ekonomického růstu. Stále zjevnější klimatické změny a negativní dopady některých rozvojových projektů na životní prostředí přinutilo mezinárodní společenství donorů začlenit do koncepce zahraniční rozvojové spolupráce i složku životního prostředí a udržitelnost neobnovitelných zdrojů planety. (Kates, Parris, Leiserowitz, 2005; United Nations, 2015b)

Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED – World Commission on Environment and Development) ve své zprávě z roku 1987 nazvané *Naše společná budoucnost*⁶ definovala udržitelný rozvoj jako „*rozvoj, který naplňuje potřeby současné generace tak, aniž by ohrozil naplnění potřeb budoucích generací*“. Zpráva navíc upřesňuje, že se jedná o základní potřeby nejchudších obyvatel Země. (WCED, 1987)

Nicméně debata o definování konceptu udržitelného rozvoje a jeho naplňování probíhala na poli akademické obce, mezinárodních institucí a donorských zemí ještě následující desetiletí a existuje proto řada jiných definic. Například český ekolog a první československý ministr životního prostředí Josef Vavroušek vymezil v roce 1993 pojem trvale udržitelného rozvoje následovně: „*způsob života, který je zaměřen na hledání harmonie mezi člověkem a*

⁵ Spolu s MDGs byla přijata i Miléniová deklaráce.

⁶ Též nazývaná Zpráva Brundtland, po fyzičce a bývalé premiérce Norska Gro Harlem Brundtland, která WCED předsedala.

přírodou, mezi společnostmi a jejím životním prostředím tak, abychom se co nejvíce přiblížili k ideálům humanismu a úcty k životu a přírodě ve všech jejích formách, a to ve všech časových horizontech. Je to způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jednotlivce a jeho odpovědností vůči jiným lidem i přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím. Měli bychom přijmout zásadu, že svoboda každého jednotlivce končí nejen tam, kde začíná svoboda druhého ale také tam, kde dochází k ničení přírody. Žijme tak, abychom při uspokojování svých potřeb neomezovali práva těch, co přijdou po nás.“ (Internetový portál pro trvale udržitelný rozvoj, 2009)

V září roku 2015 byl v New Yorku na Summitu OSN k udržitelnému rozvoji přijat dokument *Přeměna našeho světa: agenda udržitelného rozvoje 2030* (Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development), ve kterém jsou definované Udržitelné rozvojové cíle (Sustainable Development Goals). Navazují na Rozvojové cíle tisíciletí, jež byly ve stejném roce ukončeny. Všech 193 členských zemí přijalo 17 nových udržitelných cílů, které byly navrženy otevřenou pracovní skupinou během několikaměsíčních intenzivních jednání⁷, a zavázaly se usilovat o jejich naplnění do roku 2030. (Division for Sustainable Development, 2015; Informační centrum OSN v Praze, 2015)

Udržitelný rozvoj jinými slovy propojuje ekonomickou, sociální a environmentální sféru, a to na lokální, národní, regionální i světové úrovni. Požadavky na dodržování udržitelného rozvoje jsou kladeny na všechny obyvatele na Zemi, tedy jak na rozvinuté, tak na méně rozvinuté země. Přičemž záměrem je usilovat o hospodářský a společenský pokrok, při co nejmenší škodě na životním prostředí a zároveň minimalizovat čerpání neobnovitelných zdrojů planety Země. (Kates et al., 2005)

Otázkou je, do jaké míry emergentní země jako je Čína začleňují do svých přístupů koncept udržitelného rozvoje. Čína po několik desetiletí sledovala jediný cíl, a to zvýšit výkonnost svoji ekonomiky. Řešení environmentálních problémů, které s sebou nesou důsledky markantního ekonomického růstu, jako např. nadměrné vypouštění emisí, znečištění vody a půdy chemikáliemi či postupující desertifikace, stály na vedlejších polí zájmu rychle rostoucí ekonomiky. V oblasti mezinárodní spolupráce byla Čína stejně tak odsuzována za opomíjení environmentálních standardů a soustředění se pouze na ekonomický profit (Brubaker, 2012). Nicméně lze říci, že Čína v několika posledních letech udělala pokroky a začlenila environmentálně udržitelné přístupy do svých zahraničních aktivit (Ray et. al, 2015). Čínská vláda si uvědomuje význam a rozsah environmentálních hrozeb a chce se podílet na zmírnění dopadů klimatických změn. Ve své zprávě k udržitelnému rozvoji z roku 2012 (The People's Republic of China National Report on Sustainable Development), kterou připravila k příležitosti Konference OSN k udržitelnému rozvoji v Riu de Janeiro, například podrobně rozpracovala

⁷ Formulace cílů byla konzultována stejně jako u Rozvojových cílů tisíciletí se zástupci členů OSN, akademické obce, občanské společnosti, podnikatelské sféry a občanů všech kontinentů.

environmentální problematiku a nástroje k jejich řešení jak na národní, tak mezinárodní úrovni (PMPRC UN, 2012). O tom, jakým způsobem Čína dále zohledňuje environmentální a sociální aspekty v rámci svých aktivit v regionu Latinské Ameriky, je uvedeno v podkapitolách 3.3 a 3.4.

1.2 Rozvojové teorie aplikovatelné na region Latinské Ameriky

Spolu s rozdílným vnímáním konceptu rozvoje vznikaly v průběhu 20. století rozvojové teorie, které představují základní teoretické kameny v oblasti rozvojových studií. Navazují na ekonomické teorie⁸, které formovaly světový systém několik století a které tedy ovlivnily i vznik a vývoj všech teorií rozvoje. Dvěma současnými hlavními ekonomickými teoriemi jsou keynesiánství a neoliberalismus. Rozvojové teorie stejně jako ekonomické teorie byly nicméně ovlivněny i jinými filozofickými, politickými či sociologickými směry (osvícenstvím, evolucionismem, racionalismem, atd.). (Peet a Hartwick, 2009)

Podkapitola se věnuje třem rozvojovým teoriím: modernizační teorii, teorii závislosti a teorii světového systému, které představují přístupy k rozvoji méně rozvinutých zemí světa a byly koncipovány v průběhu 20. století. Především teorie závislosti, kde hrál region Latinské Ameriky hlavní roli, poskytuje i náhled historického vývoje latinskoamerických zemí od druhé poloviny minulého století. Teorie světového systému také zobrazuje význam některých latinskoamerických zemí v roli semiperiferií nacházejících se blíže vyspělému světovému centru, či popisuje roli USA a Číny ve světovém systému založeném na kapitalismu.

Na konci podkapitoly jsou v tabulce pro přehlednost znázorněny hlavní atributy zmíněných rozvojových teorií. Je třeba zmínit, že rozvojové teorie jsou vzhledem k řadě různých autorů a zástupců značně heterogenní a práce pojednává pouze o jejich některých základních tezích. V dalších kapitolách práce je charakteristika těchto rozvojových teorií využita k připodobnění současných aktivit Číny a jiných aktérů působících v latinskoamerických zemích.

⁸ Klasickou a neoklasickou ekonomii.

1.2.1 Modernizační teorie

V oblasti rozvojových studií vyvstala modernizační teorie (či modernizační škola) jako snaha Západu o rozvoj zemí třetího světa po druhé světové válce v období dekolonizace, tedy v 50. a 60. letech 20. století. Podstatou modernizační školy byla snaha přeměnit tradiční společnosti rozvojových zemí na moderní. Tradiční společnosti, které se vyznačovaly nízkým stupněm specializace, vysokou úrovní soběstačnosti, kulturou založenou na tradicích, silnou rolí rodiny, nízkým důrazem na oběh peněz a na trh, byly postaveny před úkol od základu změnit svoji strukturu na zcela opačnou podobu. Moderní společnost „vynikala“ velkou specializovaností a na sobě vzájemně závislých organizací a struktur, hodnotami postavenými na racionalitě, univerzálnosti, dále pak velkým stupněm centralizace a důrazem na využívání trhu a peněžního systému. (So, 1990)

Přechod na moderní společnost s sebou tedy nesl sociální, ekonomické i politické změny, avšak i šíření západního vnímání, stylu života či kapitalismu (Peet a Hartwick, 2009). Jednalo se o změnu vnitřní struktury státu – důraz byl kladen na vnitřní faktory rozvoje. Přestože byly doporučované modernizační změny vysvětlovány jako přirozený proces podmíněný evolucí, dle kritiků z řad zástupců post-rozvoje se jednalo spíše o „pozápádnění“ tradičních společností (Joshi, 2005). Andrews a Bawa (2014) navíc uvádí, že modernizační škola byla jakýmsi ohromným globálním rozvojovým projektem vyspělého Severu, tedy projektem jedné třetiny obyvatel světa pro země třetího světa – „zbyvajících“ dvou třetin obyvatel planety.

V ekonomické oblasti byla modernizační teorie ve svých počátcích založena na Keynesově ekonomické teorii. Podstatou keynesiánství je silná intervence státu do ekonomiky. Prostřednictvím regulací, daní, cel či dotací stát významně ovlivňoval mikroekonomickou i makroekonomickou situaci země (Peet a Hartwick, 2009). Další charakteristikou modernizace je přeměna zaměření ekonomiky ze zemědělského sektoru na sektor průmyslu a služeb. Modernizační škola s sebou také nesla pokroky v oblasti vědy a využití nových technologií, díky kterým bylo možné urychlit manufakturní výrobu pro masovou spotřebu⁹, kterou se moderní společnosti také vyznačují. (Fangjun, 2009) Ekonomický rozvoj, který byl popsán v předchozí podkapitole, tedy představuje jeden z hlavních prostředků, ale zároveň i cílů modernizační teorie.

V politické oblasti modernizační škola přispěla k vytvoření nových státních institucí a byrokratických systémů, díky kterým mohla vláda řídit a kontrolovat národní hospodářství (Andrews a Bawa, 2014). Jako jedna z dalších důležitých moderních (lze však také použít termín: západních) hodnot, která se prostřednictvím modernizace šířila, byla liberální

⁹ Součástí modernizační teorie byla strategie ekonomického růstu dle ekonoma W. W. Rostowa, která je založena na pěti etapách zvyšujícího se ekonomického růstu – začíná tradiční společností a končí jejím dospěním ke konzumní společnosti založené na masové výrobě.

demokracie¹⁰, jež zaručila osobní svobodu, existenci pluralitního politického systému či respektování zákonů (Joshi, 2005).

Ve své podstatě však vlna modernizace požadovala po čerstvě osamostatněných státech, aby prošly průmyslovou a demokratickou revolucí v mimořádně zrychleném tempu – v pouhých dvou až třech desetiletích. Průmyslová revoluce, kterou prodělaly státy západní Evropy spolu s USA, probíhala spíše postupně a pozvolněji (trvala několik generací) s ohledem na místní příčiny a prostředí¹¹. (Andrews a Bawa, 2014)

Modernizace představovala několik dalších změn, které ovlivnily sociální strukturu a další oblasti života obyvatel. Rozdíl spočíval například i ve způsobu komunikace. Tradiční společnosti byly založené na osobní a velmi blízké komunikaci mezi lidmi, v moderní společnosti se naopak jednotlivci od sebe začali fyzicky vzdalovat a ke komunikaci či k přenosu informací se začaly využívat hromadné sdělovací prostředky a jiná interaktivní média. (University of Twente, 2010)

Modernizační teorie měla na konci 60. let řadu kritiků, kteří oponovali zejména příkrému rozdělení mezi tradiční a moderní společnostmi, zjevnému etnocentrismu, a upozorňovali také na neschopnost řešení nejpodstatnějších problémů zemí – zejména stále všudypřítomné chudoby. Kvůli tomu prošla modernizační teorie přeměnou a její nový koncept zahrnoval v 80. letech určité modifikace: například už nevytvářel tak ostrou hranici mezi tradičními a moderními společnostmi, uvědomil si skutečnost, že na jiné země nelze uplatňovat stejný model Západu a začal brát v potaz i externí faktory mající vliv na fungování země. (Fangjun, 2009; Reid-Henry, 2012)

Peet a Hartwick (2009) či Green (2008) nicméně konstatují, že modernizační teorie se na přelomu druhého tisíciletí vrátila a dodnes zastává dominantní postavení v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce. V současnosti představuje hlavní koncept, dle kterého mezinárodní komunita chápe a uskutečňuje rozvoj. Stále je podstatou evolucionismus, který tvrdí, že méně rozvinuté země dosáhnou rozvoje podobně jako dříve západní evropské země, pokud budou následovat stejnou trajektorii a že pokrok je nevyhnutelný. Dozajisté je stále uplatňován etnocentrismus, kdy západní hodnoty jako demokracie a industrializace jsou považovány za zásadní faktory modernizace. Jak dále uvádí Peet a Hartwick (2009), Rozvojové cíle tisíciletí například představovaly mezinárodní strategii na vymýcení světové chudoby. Díky podpoře Západu a jeho rozvojové pomoci a díky změnám provedeným uvnitř státní struktury se

¹⁰ Modernizace identifikovala komunismus v zemích třetího světa jako problém (So, 1990).

¹¹ Nicméně je nutné podotknout, že tempo průmyslové revoluce u evropských zemí se různě lišilo a stejně tak ji v některých případech doprovázela řada problémů. Ve Velké Británii, „kolébce průmyslové revoluce“, měla změna ze zemědělské společnosti na industriální řadu negativních dopadů na místní obyvatelstvo, a to zejména v počátcích industrializace – řada obyvatel se potýkala s nezaměstnaností, chudobou, špatnými životními podmínkami v rozrůstajících se městech či s drsnými pracovními podmínkami v továrnách atd. (Modern World History, n. d.; World History Online, 2012)

rozvojové země mohou vymanit ze špatné ekonomické situace a vymýtit chudobu a další problémy obyvatelstva (Ibid.).

Jako ekonomická teorie, která rozvojové země „vysvobodí z pasti chudoby“, je v současnosti v rámci modernizační teorie na Západě označován neoliberalismus. (Ibid.) Tento ekonomický směr je založen na snížení role a zásahů státu do ekonomiky, přičemž v tržním ekonomickém systému funguje přirozená soutěž, kdy se může jednotlivec svobodně angažovat s cílem dosažení svých zisků¹². Funkce státu je minimální a spočívá zejména ve vymáhání a ochraně práva, státní výdaje do veřejných (sociálních) služeb jsou sníženy a státní podniky jsou převáděny na soukromé entity. (Martinez a Garcia, 1997; Peet a Hartwick, 2009)

V rámci neoliberalismu byly vytvořeny silné finanční instituce, jako Světová banka, Mezinárodní měnový fond (MMF) či Meziamerická rozvojová banka (IDB – Inter-American Development Bank), které propagovaly tzv. programy strukturálního přizpůsobení (SAPs – Structural Adjustment Programs) založené právě na attributech neoliberalismu – v 80. letech 20. století poskytovaly rozvojovým zemím půjčky, pouze pokud se zavázaly dodržovat tyto politiky¹³ (Martinez a Garcia, 1997; Unite for Sight, 2015). Namísto očekávaného ekonomického růstu se však řada rozvojových zemí hluboce zadlužila a politiky strukturálního přizpůsobení byly naopak některými autory označeny za hlavní příčinu jejich chudoby (Shah, 2013).

Právě řada zemí Latinské Ameriky se zúčastnila „pokusu“ zavedení SAPs a jak uvádí The Development GAP (1995a, 1995b), pouze několika málo zemím pomohly SAPs nastartovat jejich ekonomický růst. V naprosté většině případů SAPs nezvládly vyřešit jejich ekonomické problémy a měly za následek naopak zvýšení chudoby, nerovnosti, nezaměstnanosti, snížení mezd či zhoršení životního prostředí. Mezi důvody selhání SAPs v Latinské Americe patřilo zejména moc rychlé tempo a nevhodný způsob zavedení těchto politik (McCutchan, 2010).

Čína si od roku 1978, kdy zavedla nové ekonomické reformy, které nastartovaly její ekonomický růst, řídila svoji modernizaci sama. Role Komunistické strany Číny, která zavedla prvky tržního kapitalistického systému, je tak silná, že proces modernizace nebyl doprovázen změnou politického systému na liberální demokracii, jak modernizační teorie předpokládá. (Economist, 2008) Jak uvádí Pei (2010), od posledního velkého protestu v roce 1989¹⁴ se občanská společnost Číny začala dožadovat změn až v roce 2010. Přestože se jednalo spíše o protesty čínských pracovníků požadujících změny ekonomického charakteru (ve své podstatě

¹² Ke vzniku teorie neoliberalismu přispěli především ekonomové Fridrich von Hayek a Milton Friedman.

¹³ V rámci SAPs musely země zavést tržní reformy dle neoliberální politiky – např. snížit státní kontrolu nad cenami a ponechat jejich nastavení na přirozeném vývoji volného trhu, privatizovat národní zdroje a státní podniky, co nejvíce snížit státní rozpočet, či provést reformu státních institucí a vytvořit nové podmínky pro fungování soukromého sektoru (McCutchan, 2010).

¹⁴ V roce 1989 proběhly na náměstí Nebeského klidu v Pekingu a v dalších čínských městech prodemokratické protesty tisíců obyvatel Číny, byly však čínskou vládou násilně potlačeny. (McSpadden, 2015)

však obsahovaly požadavky na politickou svobodu), které neměly vliv na změnu režimu čínské vlády, dochází v čínské společnosti k významné transformaci hodnot (Ibid.).

1.2.2 Teorie závislosti

Jak uvádí So (1990), zatímco modernizační teorie vysvětluje rozvoj z pohledu USA a jiných západních zemí, teorie závislosti (neboli škola závislosti) reprezentuje názory z řad obyvatel zemí tehdejšího třetího světa.

Základy teorie závislosti jsou původem z Latinské Ameriky a datují se do začátku 60. let 20. století. Teorie je odpovědí na sled událostí, které se v zemích Latinské Ameriky udály v průběhu 50. let minulého století. V tomto desetiletí mnoho latinskoamerických zemí (Brazílie, Chile, Mexiko, Argentina) zavedlo tzv. industrializaci založenou na substituci importu (ISI – Import Substitution Industrialization). ISI byla součástí strategie s názvem ekonomický strukturalismus, která byla navržena v roce 1948¹⁵ v rámci programu Ekonomické komise OSN pro Latinskou Ameriku (ECLA – Economic Commission for Latin America) pod vedením Raúla Prebische¹⁶ (Economist, 2009). Tento argentinský ekonomický diplomat přišel s názorem, že světová dělba práce je nastavena v neprospěch méně rozvinutých zemí. Uvedl, že systém, při kterém latinskoamerické země dodávaly primární suroviny průmyslovým centrům bohatého Severu a od kterých na oplátku získávaly průmyslové zboží, mělo za následek výrazné zhoršení směnných relací Latinské Ameriky a tím pádem také způsobilo problémy s následnou akumulací národního kapitálu. Prebisch proto navrhl zrušit nevýhodné mezinárodní obchodní vztahy latinskoamerických zemí a zavedl strategii založenou na zákazu importu, pomocí níž chtěl ochránit ekonomiky zemí. (So, 1990)

Protekcionismus, který začal být uplatňován v latinskoamerických zemích, se vyznačoval ochranou místního průmyslu před zahraniční konkurencí prostřednictvím importních cel, která měla trvat do té doby, než se průmysl stal konkurenceschopným na světovém trhu. Podpora průmyslu nerostných surovin a jejich následný export hrály důležitou roli a byly řízeny národními vládami. (Ibid.)

Prebishova doktrína, ekonomický strukturalismus, nicméně nedokázala naplnit očekávání – latinskoamerické země se nestaly soběstačnými, jak bylo očekáváno, a zůstaly

¹⁵ Ekonomická strategie založená na substituci importu má však původ již o století dříve. V 19. století byl jejím zastáncem německý ekonom Friedrich List (Schuurman, 1993).

¹⁶ ECLA byla založena s cílem podpořit ekonomický rozvoj regionu Latinské Ameriky a posílit obchodní vztahy latinskoamerických zemí s ostatními zeměmi světa. V současnosti název komise zahrnuje i údaj o členství karibských států, a je proto následující: ECLAC – Economic Commission for Latin America and Caribbean. Sídlo ECLA se nachází v chilském Santiagu. (ECLAC, 2016)

S Prebishem významně spolupracoval na programu ECLA i britský ekonom Hans Singer (Economist, 2009).

závislé na zahraničním obchodu¹⁷. Neúspěch ekonomického strukturalismu tkvěl v ekonomických i politických problémech zemí a v samém důsledku způsobil značnou marginalizaci latinskoamerických zemí a podnítil také vznik teorie závislosti¹⁸ (Schuurman, 1993).

Teorie závislosti v první řadě kritizovala modernizační teorii, která striktně určovala směr vývoje od tradičních společností k moderním a která svým etnocentrismem identifikovala hlavní příčiny zaostalosti rozvojových zemí v jejich vnitřních problémech (So, 1990). Byla silně ovlivněna neomarxistickou teorií, která pohlíží na imperialismus jako využívání periferií bohatými centry, které jim bránily v rozvoji. Překážky k rozvoji zemí byly tedy identifikovány ve vnějších faktorech. (Schuurman, 1993)

Jedním z kritiků modernizační školy a zároveň zástupce teorie závislosti byl Andre Gunder Frank. Koncipoval pojem *rozvoj podrozvoje* (development of underdevelopment), který vysvětluje, že zaostalost zemí třetího světa byla způsobena koloniální nadvládou evropských mocností. Uvedl, že v minulosti se země Jihu nenacházely na špatné úrovni, systém vykořisťování ze strany koloniálních mocností však způsobil jejich podrozvoj. Ve své teorii formuloval závislost satelitů (méně rozvinutých zemí exportujících komodity) na metropolích (rozvinutějších regionech a vyspělých zemích importujících zdroje). Systém založený na takovémto transportu zisků a zdrojů způsobil podrozvoj v zemích třetího světa a naopak podněcoval rozvoj v zemích prvního světa. Andre Gunder Frank se jako německo-americký autor také zasloužil o rozšíření teorie závislosti z latinskoamerických zemí do Severní Ameriky. (So, 1990)

Dalším významným představitelem teorie závislosti byl Theodor Dos Santos, brazilský sociolog, který podobným způsobem popsal závislost jako jev, kdy rozvoj a růst ekonomik zemí jsou podmíněny rozvojem jiných ekonomik. Navíc rozlišil tři typy historických závislostí. Za první popsal *koloniální závislost*, při které evropské velmoci monopolizovaly veškeré přírodní zdroje, půdu či export bývalých kolonií. Za druhé charakterizoval *finančně-průmyslovou závislost*, která se datuje do konce 19. století, kdy nejbohatší světové mocnosti poskytovaly investice do těžby nerostných surovin a do zemědělského sektoru rozvojovým zemím za účelem uspokojení vlastní spotřeby – produkce rozvojových zemí byla podmíněna poptávkou bohatých center¹⁹. Nejvíce národních příjmů pocházelo právě z exportu, zároveň však většina z nich byla využita jako vklad do další produkce směřující na export, a země tak nemohly investovat do svého dalšího rozvoje. Posledním typem je *technologicko-průmyslová*

¹⁷ Průmysl rozvojových zemí zůstal například stále závislý na dovozu nových technologií ze zahraničí. Domácí trh mimo jiné nebyl dostatečně velký pro vytvoření potřebné poptávky.

¹⁸ Mezi další faktory, které podnítily vznik teorie nezávislosti, patří i politické události, které se v té době na světě odehrávaly. Revoluce na Kubě v roce 1959, která utvrdila kritiky, že proti imperialismu v podobě USA lze bojovat, či vojenský převrat v Brazílii v roce 1964 a následná kritika vlády, která otevřela zemi zahraničnímu kapitálu za udržování silných vazeb s USA.

¹⁹ V rozvojových zemích docházelo ke specializaci na určité produkty a k vytváření monokultur.

závislost, která má počátky po druhé světové válce²⁰, a její podstata spočívá v závislosti rozvojových zemích na investicích plynoucích od nadnárodních společností. Jenom díky zahraničním investicím mohou rozvojové země získat dostatečné množství kapitálu, za který si mohou zakoupit potřebné technologie a zpracované suroviny a výrobky, které na jejich domácím trhu nejsou k dostání. Zemím brání v rozvoji jejich průmyslu jednak absence potřebných technologií (strojů) na výrobu zpracovatelských výrobků, ale také licenční překážky nadnárodních společností, které mají monopol na poskytování patentů²¹. Země tak stále zůstávají závislé na exportu svých tradičních primárních komodit, jehož prostřednictvím získají potřebný kapitál k získání technologií a k dalšímu rozvoji²². Nicméně další překážkou v rozvoji zemí zaměřených na export svých komodit, je skutečnost, že mezinárodní trh má tendenci snižovat světové ceny surovin a naopak zvyšovat ceny průmyslových výrobků. (Dos Santos, 1970)

Dos Santos zkoumal tyto formy závislosti především na zemích Latinské Ameriky, jejichž ekonomiky byly od počátku kolonizace orientovány na export svého nerostného bohatství a zemědělských plodin do bohatších center Západu, což způsobovalo jejich podrozvoj. (Ibid.)

Teorie závislosti navrhovala řešení prostřednictvím zpřetrhání vazeb mezi periferiemi a centry (respektive rozvojovými zeměmi a vyspělými zeměmi Západu) způsobujících jejich zaostalost. Země na periferii se měly naučit být více soběstačné a využívat vlastní zdroje. Nicméně teorie závislosti nedoporučovala úplnou izolaci země v mezinárodním systému a přerušování všech vztahů s okolními zeměmi. Obchodní vztahy s ostatními zeměmi na periferii založené na vzájemně spravedlivých a výhodných podmínkách jsou dle teorie závislosti žádoucí a nezbytné pro fungování a rozvoj země. Jelikož ale hlavní elity v periferních státech nestrádají a ze systému závislosti naopak zpravidla těží, tak autoři teorie závislosti vyzdvihovali také nezbytnost sociální revoluce, která by díky vystředání vládnoucích elit země umožnila následné změny ve vztazích s centrem. (So, 1990)

Právě o tématu vládnoucích elit v rámci teorie závislosti pojednali na konci 70. let sociologové z Brazílie a Chile: Fernando Henrique Cardoso²³ a Enzo Faletto ve své knize „*Závislost a rozvoj v Latinské Americe*“. Uvedli, že rozvoj latinskoamerických zemí není závislý pouze na vnějších aktérech zastávajících nejvyšší postavení ve světové ekonomice, ale

²⁰ V době publikování vědeckého článku Dos Santose, v 70. letech 20. století, šlo o nejnovější typ závislosti. Tento typ závislosti lze nicméně vztáhnout do současné doby v souvislosti s působením Číny v regionu Latinské Ameriky, o kterém je více zmíněno v podkapitole 3.1.2.3.

²¹ Značná část kapitálů méně rozvinutých zemí je vyčerpána na licenční poplatky za využívání technologií.

²² Hlavní exportní sektory mohou být ovládnuty zahraničními aktéry, což vede k vytváření politické závislosti na zahraničních zájmech. Právě z tohoto důvodu například řada méně rozvinutých zemí na pozici satelitů tíhne ke znárodnění svých hlavní exportních sektorů, aby si tak zajistily větší kontrolu nad svými příjmy.

²³ Cardoso byl v období 1995-2002 prezidentem Brazílie.

že je také velmi podmíněn vnitřními politickými a sociálními strukturami zemí. Za určitých podmínek existuje i možnost rozvoje periferií při závislosti na centrech – tzv. *přidruženě závislý rozvoj* (associated-dependent development). Je založen na interakci a spolupráci vlády, hlavních elit a nadnárodních společností, které při sledování stejného zájmu dospějí k vzájemně prospěšné dohodě, ze které následně těží nejenom zahraniční aktéři, ale i samotná země. Zásadním faktorem pro úspěšný rozvoj země je tedy zavedení potřebných politik, které ochrání a vytyčí oboustranně výhodnou spolupráci. (Candler, 1996)

Je možné, že podobné schéma závislosti je v latinskoamerických zemích vytvářeno v současnosti prostřednictvím působení čínských společností? Lze Číně připsat roli nadřazeného centra, které skrze dovoz ohromného množství nerostného bohatství vykořisťuje méně rozvinuté země Latinské Ameriky a znemožňuje jejich rozvoj? Nebo čínské společnosti spolupracují s vládou i s určitými elitními skupinami na základě vzájemné dohody a jedná se spíše o poměrně vyrovnanou obchodní spolupráci? Polemika o roli Číny v regionu z hlediska teorie závislosti je rozvedena v dalších kapitolách práce.

1.2.3 Teorie světového systému

Teorie světového systému (WST – World System Theory) do jisté míry připomíná teorii závislosti, jelikož také pojednává o stavu podřízenosti některých zemí na dominantnějších centrech. Zatímco teorie závislosti hovoří o vztahu mezi národními státy, WST zohledňuje celý světový systém, jak napovídá její název. (Joshi, 2005)

Teorie poskytuje charakteristiku historického uspořádání světového systému a analyzuje expanzi kapitalismu ve světě od 16. století. Stejně jako teorie závislosti, WST pohlíží negativně na kapitalismus, který stojí v čele systému a vykořisťuje ostatní nížeji položené struktury, a opírá se tak o neomarxismus. (Martínez-Vela, 2001)

Jak uvádí Schuurman (1993), ke vzniku teorie přispěly události tehdejší doby, a to především neúspěchy socialistických států v druhé polovině 20. století (nevydařená kulturní revoluce v Číně či ekonomická stagnace východního bloku SSSR), které ukázaly nezbytnost spolupráce v rámci mezinárodního finančního systému.

Předním představitelem WST je Immanuel Wallerstein, který vymezil teorii v polovině 70. let 20. století, a jehož názory byly značně ovlivněné A. G. Frankem. Stejně jako on totiž označil za vznik kapitalismu období kolonialismu v 16. století. Vymezení centra a periferie se mu však zdálo nedostatečné a v WST definoval tři ekonomické zóny: jádro, semiperiferii a periferii. Všechny tři entity jsou podle něho propojené v jediném světovém systému (dle Wallersteina se jedná přímo o ekonomický kapitalistický systém), kde zaujímají určité postavení a funkce (Ibid.). Jádro tvořily země, kde docházelo k největší akumulaci světového kapitálu, které byly industrializované, administrativně velmi dobře zorganizované, technologicky vybavené, a jež disponovaly vojenskou mocí. (Peet a Hartwick, 2009; So, 1990).

Tento typ tedy představovaly nejrozvinutější země světa – Severní Amerika, západní a severní Evropa, Austrálie a Japonsko. (Elwell, 2013b)

Na druhém pólu struktury stály periferie a představovaly země, které měly opačnou charakteristiku: byly zaměřené na zemědělství a živily se vývozem svých plodin či nerostných surovin do jádra. Charakteristikou periferií bylo ale také intenzivní vykořisťování pracovníků, vykonávání práce za velmi nízké mzdy a z toho plynoucí konflikty. Do tohoto označení spadaly nejméně rozvinuté země (zejména africké země a země Střední Asie, ale i státy Střední Ameriky, Kolumbie, Ekvádor, Peru, Bolívie, Paraguay a Chile). (Ibid.)

Semiperiferiemi pak Wallerstein označil ty země, které stály na pomezí mezi jádrem a periferií a měly některé společné rysy s oběma strukturami (např. zastoupení zemědělské i průmyslové produkce), stále však sloužily jako „transportní stanice“ kapitálu směřujícího do jádra²⁴. (Peet a Hartwick, 2009; Schuurman, 1993) Do této kategorie zařadil několik latinskoamerických zemí: Brazílii, Mexiko, Venezuelu, Argentinu či Uruguay; ale také Indii, Čínu nebo Jižní Koreu (Elwell, 2013b).

Zvláštní postavení ve WST zastávaly tzv. externí oblasti, které zůstaly mimo vliv světové ekonomie. Příkladem bylo Rusko, které operovalo převážně na svém domácím trhu (Martínez-Vela, 2001). Wallerstein definoval WST v 70. letech, ale podle něj na jeho podstatě funguje světový systém dodnes.

WST nicméně netvrdila, že periferie musí být nutně nejhudší. V případě, že byla zavedena určitá opatření, elity na periferiích dokázaly nahromadit zisk i ve svůj prospěch. Dle Wallersteina mohly země zavést tato dvě opatření: zavést daně z vývozu a diverzifikovat místní výrobu (Petras, 1981). Při nastavení spravedlivějších podmínek při vzájemné spolupráci a obchodní výměně mezi jednotlivými ekonomickými zónami je pak možné dosáhnout rozvoje²⁵. Obecně ale WST považovala jádro za subjekt disponující největší mocí a největším kapitálem a vztahy mezi jednotlivými entitami byly zpravidla nerovné (Halsall, 1997).

Kromě toho Wallerstein popsal čtyři historické etapy WST, které pojednávají o vývoji světového kapitalismu (Halsall, 1997; Peet a Hartwick, 2009):

1. etapa: Počátky WST datuje Wallerstein do 16. století., kdy rozpad feudalismu v Evropě zapříčinil vznik kapitalismu. V jeho první etapě od roku 1450 do 1640, došlo k etablování severozápadní Evropy jako světového jádra (zejména Anglie si začala budovat svoji vedoucí pozici). V roli semiperiferie se nacházelo Španělsko a města severní Itálie, periferii tvořily země severní Evropy a Iberoameriky. V tomto

²⁴ Stále jsou vykořisťovány ze strany centra, avšak v některých případech fungují sami jako vykořisťovatelé periferií (Halsall, 1997).

²⁵ Otázkou je, zda takto dohodnutá spolupráce opravdu funguje. Příkladem může být Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA – North American Free Trade Agreement), která od roku 1994 měla přinést Mexiku řadu obchodních výhod. Spolu s několika pozitivy však v konečném důsledku způsobila významné problémy: zvýšila nezaměstnanost v Mexiku, podpořila ilegální migraci do USA, zhoršila životní prostředí Mexika či zapříčinila větší vykořisťování mexických pracovníků. (Amadeo, 2015)

období došlo v Evropě v zemích postavených mimo centrum k dramatickému poklesu mezd.

2. etapa: Představuje období merkantilismu (1650–1730), kdy země v semiperiferii dokázaly uchránit své trhy a profitovat ze světového obchodu probíhajícího mezi Amerikou a Asií. V té době se Anglie již umístila na hlavní pozici světové ekonomiky.
3. etapa: Po roce 1760 došlo pod hegemonií Anglie k velkému zvýšení průmyslové výroby a zároveň poptávky po nerostných surovinách. Evropské země hledaly nové trhy a nová naleziště. Na úroveň semiperiferie se dostalo do té doby izolované Rusko a do periferií se dostaly země Latinské Ameriky, Asie a Afriky. Díky zapojení asijských a afrických zemí do WST a produkci získaly USA a Německo více zisku a zvyšovaly své postavení směrem k jádru.
4. etapa: Poslední období kapitalismu trvající až dodnes začalo po roce 1945, kdy se světovým hegemonem namísto Anglie staly USA. V tomto období došlo po dekolonizaci zemí afrického kontinentu, zemí na Blízkém východě a zemí v jižní a jihovýchodní Asii ke vzniku několika nových států, z nichž se naprostá většina ocitla na periferii.

Podle Wallersteina jsou tedy role zemí v kapitalistické světové ekonomice nestálé a v průběhu století svoje postavení mění – střídají se fáze ekonomického růstu a stagnace. Zcela jednoznačně však v rámci WST nejvíce těžily jako centra státy severozápadní Evropy, které mají po téměř půl tisíciletí jedno z nejlepších světových postavení. (Halsall, 1997)

WST založená na kapitalismu však dle Wallersteina jednoho dne postihne ekonomická krize, která společně s revolucí přispěje ke kolapsu celého systému (Elwell, 2013b). Kapitalistický systém založený na nepřetržité produkci a následné akumulaci nového kapitálu čelí dle Wallersteina několika hrozbám, které ovlivní jeho zánik. Ve své knize z roku 1999, nazvané „*Konec světa jaký známe*“, tyto hrozby uvádí. Patří mezi ně šíření demokracie (např. požadavky na zvyšování minimálních mezd ze strany pracovníků v periferiích), zhoršení environmentálních problémů (znečištění životního prostředí, které doprovází kapitalistickou produkci, bude čím dál více finančně nákladnější) či ztráta silné role a legitimacy státu v systému (stát nezvládne řešit své hlavní úlohy, jako např. chudobu, znečištění, nezaměstnanost a jiné sociální otázky). Tyto činitele budou mít za následek vznik chaosu a nejistoty ve světovém systému a naruší podstatu kapitalismu – systém již nebude schopen akumulovat další nový kapitál, což s prohlubující se chudobou, ke které sám kapitalismus přispívá, povede k jeho zániku. (Elwell, 2013a; Wolff, 2011) Dle Wallersteina se ve skutečnosti moderní světový systém s těmito problémy již potýká a kapitalismus prochází touto strukturální krizí více než čtyři desetiletí (Reuters, 2011a).

Wallerstein dále předvídá, že USA ztratí postavení světového hegemonu a vznikne nový světový řád, jehož podobu však necharakterizoval, neboť bude záviset na tom, jak dopadne následný boj mezi novými aktéry. Nicméně se domnívá, že existují dva typy nového světového systému, které připadají v úvahu – za první demokratický, více rovnostářský systém a za druhé systém založený na nerovnosti a vykořisťování (tedy do jisté míry obdoba současného kapitalismu). (Ibid.)

Vzhledem ke svému ekonomickému vývoji v posledních několika desetiletích může právě Čína hrát důležitou roli ve zhroucení kapitalistického systému. V Číně totiž došlo k obrovskému navýšení spotřebitelského trhu, který stále roste (Kuo, 2016). Obrovský trh nových čínských konzumentů vytvořil nové odbytiště pro kapitalistickou výrobu. Dle Goldman Sachs (2016) se v Číně v současnosti nachází téměř 400 milionů konzumentů²⁶, kteří ovlivní budoucí ekonomický růst. Zároveň ale také dochází ke stárnutí čínské populace a zmenšování čínské pracovní síly, která navíc není nadále ochotná pracovat za tak nízké mzdy jako v minulosti (Ibid.; Chu a Davis, 2015). Dochází tedy k tomu, že se zvyšují náklady, ale zároveň se snižují zisky – vývoj v Číně tak přispívá tak k narušování podstaty kapitalismu a k jeho kolapsu.

Země světa lze zařadit do kategorií WST v rámci moderního světového ekonomického systému. Kentor (2002) zjistil umístění států dle klasifikace na jádro, semiperiferii a periferii tak, že změnil ekonomické a vojenské aspekty zemí²⁷ z roku 2000. Předpokládal, že čím více ekonomicky a vojensky bude země silnější, tím ji bude možné zařadit blíže k pozici jádra. Zjistil, že zařazení zemí podle kategorizace WST je velmi podobné klasifikaci Světové banky, která rozděluje země světa na Sever a Jih a podle výše příjmu. Země Severu (země s vysokým příjmem) byly identifikovány jako země jádra, a v zemích Jihu a zároveň v zemích s vyšším středním příjmem se nacházely semiperiferie. Země s nižším středním příjmem a nízkým příjmem pak bylo možné označit jako periferie. Z latinskoamerických zemí byly do kategorie semiperiferií pro rok 2000 zařazeny Argentina, Chile, Uruguay, Brazílie, Kolumbie, Venezuela, Panama, Kostarika a Mexiko. Jako státy na periferii byly označeny Paraguay, Bolívie, Peru, Ekvádor, Salvador a Dominikánská republika. Čína se umístila na pozici semiperiferie. (Ibid.)

²⁶ Jedná se o pracující část populace, která čítá 770,4 milionů obyvatel Číny. Ta je složena zejména z nejbohatší třídy čítající 1,4 milionů, městské střední třídy tvořené úředníky (146 milionů – cca 11 % celkového obyvatelstva) a z dělnické třídy žijící ve městech (236 milionů).

²⁷ Z ekonomické perspektivy identifikoval u zemí jejich HDP a hrubý národní produkt (HNP) na osobu, z vojenského hlediska zjišťoval výši výdajů na armádu.

Tabulka 1: Přehled rozvojových teorií a jejich charakteristiky

	Časové zařazení vzniku teorie	Struktura teorie	Příčiny zabraňující rozvoji	Ekonomické teorie a vliv ostatních teorií	Řešení k dosažení rozvoje
Modernizační teorie	50. – 60. léta 20. stol.	tradiční vs. moderní společnost	vnitřní procesy	keynesiánství, liberalismus, neoliberalismus <i>evoluční a funkcionalistická teorie</i>	více vazeb a vztahů se Západem
Teorie závislosti	60. - 70. léta 20. stol.	periferie vs. centrum	vnější procesy	protekcionismus <i>neomarxismus</i>	přerušeni vztahů s centrem, revoluce
Teorie světového systému	pol. 70 let 20. stol.	jádro vs. semiperiferie vs. periferie	vnější procesy (kapitalismus)	<i>neomarxismus</i>	vztahy a spolupráce se Západem za určitých podmínek výhodné, kolaps kapitalismu

Zdroj: Peet and Hartwick (2009); Sol (1990). Upraveno dle autorky.

1.3 Region Latinské Ameriky

Následující podkapitola poskytuje informace o regionu Latinské Ameriky. Nejprve vymezuje region z geografického hlediska, podává základní údaje o jeho obyvatelstvu a poskytuje fyzicko-geografický popis jeho území. Dále pojednává o nalezištích nerostných surovin, které se v regionu nachází, a poskytuje přehled o jejich nejvýznamnější produkci.

Podkapitola se dále věnuje těžebnímu sektoru latinskoamerických zemí. Popisuje jeho vývoj i současnou situaci v regionu. Rozlišuje hlavní latinskoamerické hráče na poli těžby nerostných surovin, identifikuje význam příjmů z nerostných surovin na celkovém HDP zemí, nebo podíl exportu nerostných surovin na celkovém exportu vybraných latinskoamerických zemí. Dotýká se ale také některých výzev, které s sebou těžba nese. V neposlední řadě poskytuje přehled o domácích a zahraničních těžebních společnostech, které v regionu působí. Především však pojednává o kanadských a čínských společnostech, vzhledem k jejich významu a souvislostí s prací.

1.3.1 Definování regionu a jeho stručná charakteristika

Diplomová práce bere v potaz region Latinské Ameriky jako území nacházející se jižně od řeky Río Grande, jež tvoří přirozenou hranici s USA. Na severu začíná Mexikem a končí Ohňovou zemí v nejj jižnější části Jižní Ameriky. Jedná se tedy o území zahrnující Mexiko, státy Střední Ameriky²⁸, ostrovní státy Karibské oblasti²⁹ a téměř všechny státy na celém kontinentu Jižní Ameriky³⁰. Latinskou Amerikou se rozumí území, na kterém většina obyvatel hovoří románskými jazyky (španělštinou, portugalštinou, francouzštinou), jako důsledek kolonizace tohoto regionu evropskými zeměmi v období od 16. do 19. století. Přesto práce do regionu řadí i Belize, Guyanu a Surinam, ve kterých se mluví jinými oficiálními jazyky (anglicky a holandsky), protože ve statistických údajích mezinárodních institucí (např. Světové banky) o regionu Latinské Ameriky bývají obsaženy a také protože jsou členy významného regionálního uskupení: Společenství latinskoamerických a karibských zemí (CELAC – Community of Latin American and Caribbean States). Práce však nebere v potaz země, které jsou závislými územími na jiných (zejména evropských) státech, jako je např. Francouzská Guyana, Martinik, Guadalupe a další ostrovní státy. (Karas a Hanák, 2006; Yepes, 2011)

V současnosti se v literatuře často používá i složený název: Latinská Amerika a Karibik, který více zdůrazňuje karibskou ostrovní oblast. Práce však užívá obecný termín Latinská Amerika.

²⁸ Belize, Guatemala, Salvador, Honduras, Nikaragua, Kostarika a Panama.

²⁹ Ostrovní státy Velkých a Malých Antíl: Kuba, Jamajka, Haiti, Dominikánská republika, Bahamy, Barbados, Dominika, Grenada, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincent a Grenadiny a Trinidad a Tobago.

³⁰ Kolumbie, Venezuela, Guyana, Surinam, Ekvádor, Peru, Brazílie, Bolívie, Paraguay, Chile, Argentina a Uruguay.

Region Latinské Ameriky se rozkládá na ploše přibližně 19 461 730 km² a celkový počet jeho obyvatel byl v roce 2014 přibližně 626 milionů (World Bank, 2016d)³¹. V roce 2012 žilo až 80 % obyvatel Latinské Ameriky ve městech, jedná se proto o nejvíce urbanizovaný rozvojový region světa (UNDP, 2016a). Obyvatelstvo Latinské Ameriky má velmi rozmanitý rasový a etnický původ, je tvořeno především míšenci (mestici, mulaty, zamby) – potomky domorodých obyvatel regionu, evropských přistěhovalců (v první řadě Španělů, Portugalců a Italů), afrických černochoů a nových asijských přistěhovalců (Fňukal a Šebesta, 2013). Původní domorodí obyvatelé jsou nejvíce zastoupeni v Bolívii, Ekvádoru, Guatemale, Mexiku a Peru a v současnosti tvoří asi 13 % celkového obyvatelstva regionu (přibližně 40–50 mil.), zároveň představují nejvíce ohroženou skupinu obyvatel (King, 2015).

Mezi jedny z největších problémů a výzev regionu Latinské Ameriky patří vysoká korupce, nedostatečná bezpečnost občanů, vysoká kriminalita, nedostatečná kvalita vzdělávání či obrovská sociální nerovnost (Ibarra, 2015; Mora, 2015). Z patnácti zemí s největší mírou nerovnosti na světě se deset nachází právě v regionu Latinské Ameriky (UNDP, 2016a).

Region Latinské Ameriky je charakteristický svou rozmanitostí. Rozpíná se přes pět klimatických pásů, od severního tropického v Mexiku, přes subekvatoriální, ekvatoriální, jižní tropický, subtropický až k mírnému na samém jihu Chile a Argentiny. Nachází se zde také řada různých biotů. Alpínský a vysokohorský biot se vyskytuje na nejdelším pohoří světa, v Andách³², které se táhnou od severu na jih podél západního kraje kontinentu Jižní Ameriky. Tropické deštné pralesy ve Střední Americe, na ostrovech v Karibském moři a především největší – Amazonský tropický deštný prales v severní části Jižní Ameriky – tvoří významné oblasti mezi rovníkem a obrátkem Raka, které se vyznačují jako místa s největší biodiverzitou na světě. Dalšími typickými biomy Latinské Ameriky jsou savany, stepi či tropické poloopadavé a opadavé lesy. (Čeman, 2008; Fňukal a Šebesta, 2013)

Díky těmto přírodním podmínkám disponují země Latinské Ameriky obrovským přírodním a nerostným bohatstvím. Především pohoří And tvoří obrovský zdroj nerostného bohatství Latinské Ameriky v podobě mědi, stříbra, železné rudy, zlata, uhlí, ledku, cínu, molybdeny, zinku a fosfátů. Dále se na území regionu i mimo horskou oblast nachází významná ložiska ropy, zemního plynu, kobaltu, rudy hliníku, manganu, olova či diamantů. (Čeman, 2008; Klímová, 2011)

Největší ložiska mědi se nachází na území Chile, dále pak v Peru a v Mexiku. Dle Amerického geologického průzkumu disponuje Chile největšími zásobami mědi na světě³³ a je také největším světovým producentem tohoto kovu – v roce 2014 tvořilo 30 % celkové světové produkce mědi (5 800 mil. tun). Třetí největší světové zásoby mědi (po Austrálii) se nachází

³¹ Údaje o rozloze a počtu obyvatel neberou v potaz užší vymezení popsané v předchozím odstavci.

³² Dosahují délky až 9 000 km.

³³ 209 miliard tun mědi představuje téměř 30 % celkových světových zásob.

v sousedním Peru, které představuje i třetího největšího světového producenta. Mexiko je v pořadí čtvrtou zemí s největšími světovými rezervami mědi, jeho produkce už však není tak významná. (U.S. Geological Survey, 2015a)

Ohromná ložiska stříbra představují další bohatství Latinské Ameriky, které hrálo velmi důležitou roli v průběhu období kolonizace amerického světadílu. Mezi lety 1500 až 1800 produkovalo Peru spolu s Bolivií a Mexikem 85 % světové produkce stříbra (Cummins, 2015). Peru má na svém území stále největší světové zásoby stříbra (98 900 tun stříbra)³⁴. Co se týče samotné produkce stříbra, v roce 2014 vytěžilo Peru 3 700 tun stříbra, což ho řadí na třetí místo největších světových producentů (po Mexiku a Číně). Zároveň představuje prvního producenta regionu. Mexiko, přestože disponuje menšími zásobami stříbra³⁵ než například Polsko, Austrálie nebo Chile, představuje největšího světového producenta stříbra na světě – v roce 2014 vyprodukovalo 4 700 tun stříbra. (U.S. Geological Survey, 2015c)

Zlato se v regionu Latinské Ameriky nachází především v Chile, Brazílii, Peru a v Mexiku. Peru disponuje podle Amerického geologického průzkumu sedmými největšími zásobami zlata na světě (2 100 tun zlata). V produkci zlata³⁶ je na prvním místě v regionu Latinské Ameriky a na šestém místě spolu s Jihoafrickou republikou z hlediska světového měřítka. Dále je produkce zlata v regionu řazena následovně: Mexiko, Brazílie a Chile. (U.S. Geological Survey, 2015b)

Největšími zásobami ropy v regionu disponuje jednoznačně Venezuela (85 %) – v roce 2014 byly její zásoby ropy označeny za největší na světě (EIA, 2015b). Další významná naleziště se nachází v Brazílii, Mexiku, Ekvádoru, Argentíně a v Kolumbii a celkově má Latinská Amerika po regionu Středního východu druhé největší zásoby ropy na světě (Ortiz, 2011). Z hlediska produkce vyprodukovala v roce 2014 v regionu nejvíce ropy Brazílie, těsně za ní stálo Mexiko a Venezuela, poté následovala Kolumbie, Argentina a Ekvádor (EIA, 2014a).

Co se týče zásob zemního plynu Latinské Ameriky, znovu stojí na první příčce Venezuela, následuje ji Argentina a Brazílie (EIA, 2016b). V produkci zemního plynu byl v Latinské Americe dle EIA (2016a) v roce 2013 na prvním místě Trinidad a Tobago³⁷, dále Argentina, Venezuela a Brazílie.

Z výše uvedené charakteristiky nerostného bohatství regionu lze shrnout jednoznačný závěr, a to že latinskoamerické země disponují jedněmi z největších nalezišť nerostných surovin na světě a zároveň patří mezi jejich nejvýznamnější světové producenty.

³⁴ Po Peru následuje se stejnými zásobami 85 000 tunami stříbra Polsko a Austrálie a po nich se 77 000 tunami Chile.

³⁵ 37 000 tun stříbra.

³⁶ V roce 2014 Peru vyprodukovalo 150 tun zlata. Největším světovým producentem byla Čína s 450 tunami zlata.

³⁷ V roce 2014 byl Trinidad a Tobago šestý ve světové produkci zemního plynu (EIA, 2014b).

1.3.2 Role těžebního sektoru latinskoamerických zemí

Latinská Amerika představuje region, do kterého proudí velké zahraniční investice do těžebního průmyslu, a to nejenom díky bohatým nalezištím nerostných surovin, ale také kvůli relativně nízkým nákladům na jejich produkci a atraktivnímu těžebnímu prostředí (Worldwide Recruitment Solutions, 2015).

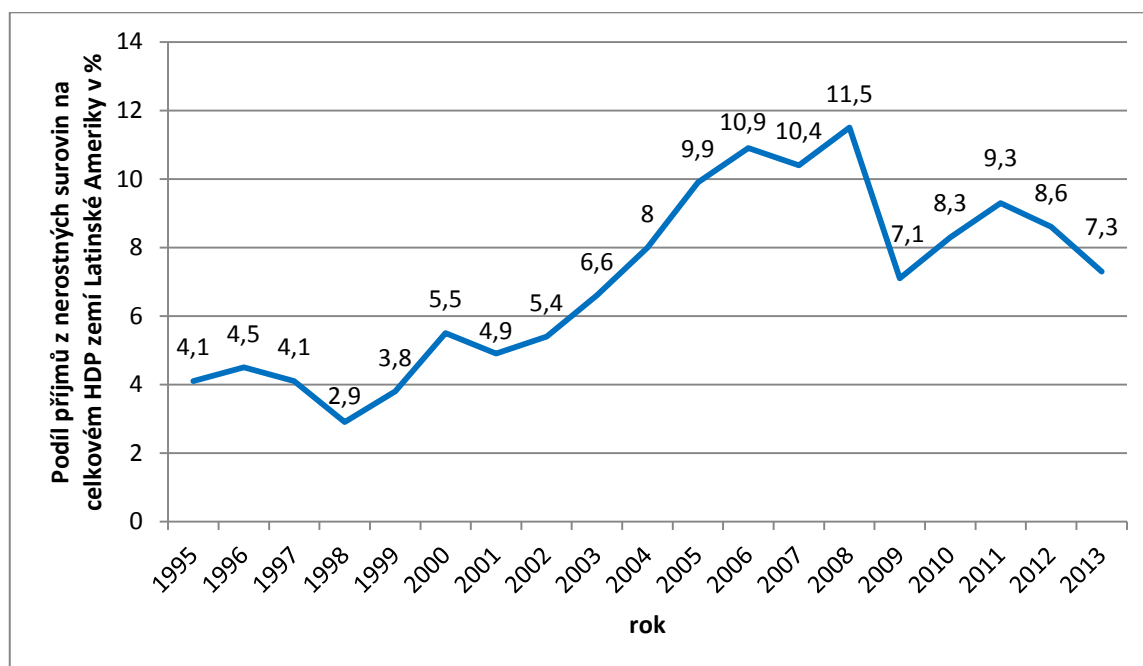
Nerostné bohatství regionu bylo pro ekonomiky latinskoamerických zemí důležitým vývozním artiklem už od počátku kolonizace v 16. století a zásadní význam má dodnes. Produkce nerostných surovin a jejich vývoz tvoří důležitou část ekonomických aktivit obyvatel Latinské Ameriky. Není od věci připomenout, že nerostné suroviny z Latinské Ameriky byly také klíčové pro rozvoj ekonomik řady zemí Západu, ve kterých však docházelo k mnohem větší akumulaci kapitálu. (Sinnott, Nash a de la Torre, 2010)

Zásadní období pro rozvoj těžebního sektoru latinskoamerických zemí představovalo, jak uvádí Monaldi (2014), minulé desetiletí. Latinská Amerika zažila bezprecedentní boom v sektoru těžby nerostných surovin. První příčinou byla skutečnost, že u řady komodit (nejenom u nerostných surovin ale i u zemědělských plodin) došlo k velkému nárůstu světových cen. Mezi lety 1999–2004 se například cena za jednu libru mědi pohybovala pod 1 USD. V roce 2006 se však cena zvýšila na 3 USD. Po krátkodobém poklesu ceny mědi během globální finanční krize (2008–2009) se v roce 2011 vyšplhala až na 4,5 USD za libru. (InfoMine, 2016) Dle Ocampo (2015) byl obecně rozmach růstu světových cen komodit odstartován v roce 2004. Spolu s vyššími cenami nerostných surovin se také významně zvýšil i zájem o jejich dovoz ze strany nově industrializovaných asijských ekonomik, a to zejména Číny. Tyto dvě skutečnosti zapříčinily výrazný růst těžebního sektoru latinskoamerických zemí a podnítily také ekonomický růst regionu Latinské Ameriky.

V grafu 1 je dle databáze Světových rozvojových indikátorů Světové banky zobrazen od roku 1995 vývoj příjmů zemí Latinské Ameriky z nerostných surovin na procentuálním složení jejich HDP³⁸ (World Bank, 2016a). Graf ukazuje, že od roku 2001 zažila Latinská Amerika výrazný nárůst příjmů z nerostných surovin, a to až do roku 2011, kdy dosáhla největší hodnoty – příjmy z nerostných surovin tvořily v průměru 11,5 % HDP zemí. Poměrně konstantní růst příjmů z nerostných surovin v regionu Latinské Ameriky (s mírným poklesem v roce 2007) byl ovlivněn světovou ekonomickou krizí v roce 2009, kdy hodnota klesla na 7,1 %. Poté již nedošlo k tak vysokému zastoupení nerostných surovin na HDP latinskoamerických zemí, hodnoty začaly v roce 2011 zvolna klesat. (Ibid.)

³⁸ Celkové příjmy z nerostných surovin zahrnují příjmy z těžby ropy, zemního plynu, uhlí, jiných nerostných surovin a dřeva.

Graf 1: Příjmy zemí Latinské Ameriky z nerostných surovin v období 1995–2013
(v % zastoupení na celkovém HDP)

Zdroj: World Bank (2016a). Vypracováno autorkou.

Ne všechny země Latinské Ameriky těžily z boomu komodit stejnou měrou. Nejvíce benefitovaly země produkující a vyvážející ropu a zemní plyn (např. Venezuela a Bolívie), výrazný růst zaznamenaly také země exportující drahé kovy a minerály jako např. měď, zlato, stříbro (Peru, Chile) a země vyvážející zemědělské plodiny (Argentina a Paraguay). Naopak ekonomiky Mexika nebo Brazílie neprodělaly tak zřetelný nárůst, jelikož jsou více diverzifikované a jejich příjmy nejsou z tak podstatné části tvořeny těžebním sektorem. Státy Střední Ameriky a Karibské oblasti byly poptávkou po nerostných surovinách zasaženy nejméně. Jasnými vítězi boomu nerostných surovin na počátku druhého tisíciletí je proto zcela jasně Jižní Amerika. (Monaldi, 2014)

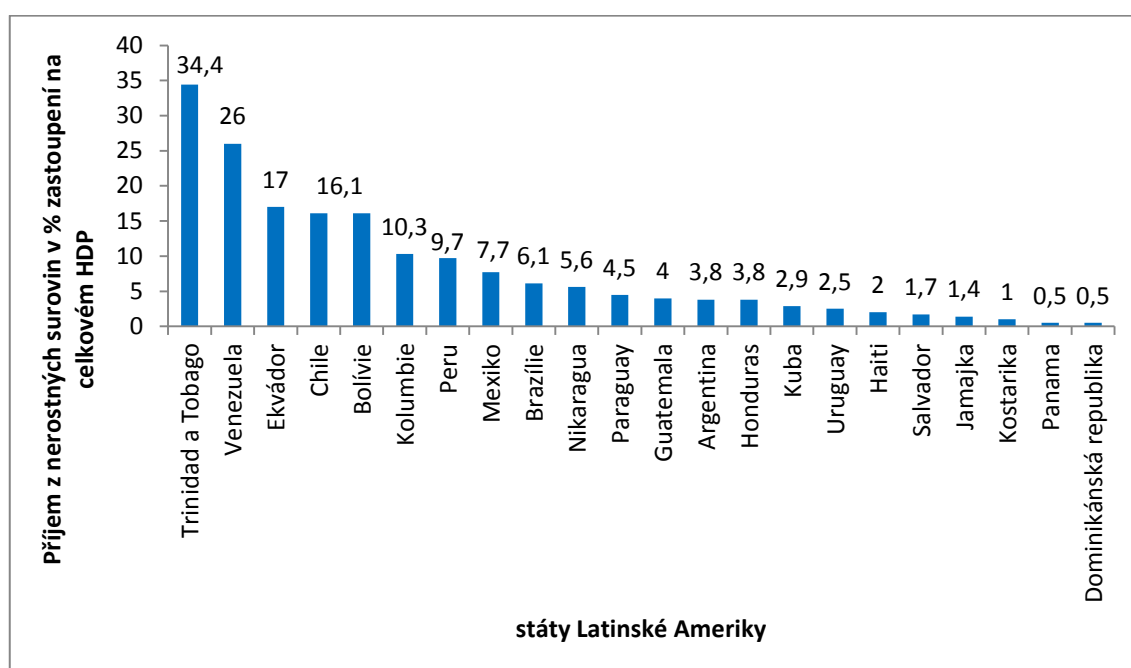
I vzhledem k této skutečnosti Sinnott et al. (2010, str. 5) dále uvádí, že lze region rozdělit na exportéry a importéry nerostných surovin. Zatímco méně zalidněné státy ve Střední Americe a v Karibské oblasti můžeme zařadit mezi importéry nerostných surovin, více zalidněné státy: Mexiko a země Jižní Ameriky představují exportéry³⁹. Exportéři nerostného bohatství Latinské Ameriky tvoří 93 % populace regionu a z 97 % přispívají k celkovému HDP regionu Latinské Ameriky. Z celkového počtu latinskoamerických zemí však tvoří pouze

³⁹ Klasifikace importéra a exportéra nerostných surovin je determinována skutečností, zda země získává či naopak trácí, když dochází k rychlému vzestupu a poklesu cen komodit. Touto „zkouškou“ prošly latinskoamerické země například v době ekonomické krize. Velké ekonomiky zemí Jižní Ameriky krizi přečkaly bez velkých problémů (mezi největší „vítěze“ patřila Bolívie a Venezuela). Menší země v Karibském moři a ve Střední Americe naopak trácily (nejvíce Salvador a Guatemala).

necelou polovinu. (Ibid.) Ekonomický rozvoj regionu jako takového je tedy z naprosté většiny ovlivněn exportéry nerostných surovin – největšími ekonomikami regionu.

Jak zobrazuje graf 2, v roce 2013 měl největší příjmy z nerostných surovin z latinskoamerických zemí v rámci svého HDP Trinidad a Tobago (34,4 %), dále Venezuela (26 %), Ekvádor (17 %), Chile a Bolívie (16,1 %), Kolumbie (10,3 %), Peru (9,7 %). Lze také vidět, že dvě obrovské ekonomiky Latinské Ameriky, Mexiko a Brazílie, mají více diverzifikovanou ekonomiku, jelikož jejich příjmy z nerostných surovin (které přestože jsou významné) tvoří menší podíl jejich HDP: 7,7 % a 6,1 %. (World Bank, 2015b)

Graf 2: Příjmy z nerostných surovin u vybraných států Latinské Ameriky v roce 2013 (v % zastoupení na celkovém HDP)

Zdroj: World Bank (2015b). Vypracováno autorkou.

Přestože v současnosti generuje obrovské nerostné bohatství významné zisky řady zemí Latinské Ameriky, lze si položit otázku, zda nemůže představovat do budoucna také překážku rozvoje. Tzv. *prokletí přírodních zdrojů* (natural resource curse) je tématem řady akademických diskuzí týkajících se příležitostí pro rozvoj rozvojových zemí oplývajících velkými nalezišti nerostných surovin či jinými vzácnými přírodními zdroji. Latinskoamerické země jsou jedny z nich. Prokletí přírodních zdrojů představuje paradoxní jev, při kterém země bohaté na nerostné suroviny „nedokážou“ využít příjmy z těžby a vývozu surovin ve prospěch svého rozvoje a mají naopak horší ekonomické výstupy než země, které surovinami nedisponují. (Blanco a Grier, 2012) Navíc je tento fenomén doprovázen častými sociálními konflikty – jednak mezi skupinami, které z obchodu se surovinami chtějí vytěžit co nejvíc, ale také ze strany obyvatel,

kteří jsou bezprostředně ohroženi aktivitami souvisejícími se získáváním přírodních zdrojů. Je proto často doprovázen občanskými válkami. (Frankel, 2012; Rosser, 2006)

U zemí bohatých na nerostné suroviny se také často hovoří o riziku tzv. *holandské nemoci* (Dutch disease)⁴⁰. Prvotní příčinou holandské nemoci bývá prudký nárůst světových cen primárních komodit, který nejprve přinese zemi bohaté na danou komoditu vysoké zisky, poté však má negativní důsledky pro její ekonomiku. Z důvodů vysokého exportu komodity dochází k obrovskému nadhodnocení místní měny, která následně negativně ovlivňuje ostatní sektory ekonomiky – ohrožuje konkurenceschopnost ostatního obchodovatelného zboží a služeb na mezinárodním trhu. Zpracovatelský průmysl země pak strádá na úkor těžebního sektoru a země je výrazně ohrožena procesem deindustrializace. To má také souvislost například se snížením pracovních míst, protože těžební sektor obecně vytváří méně pozic než zpracovatelský průmysl. (Frankel, 2012)

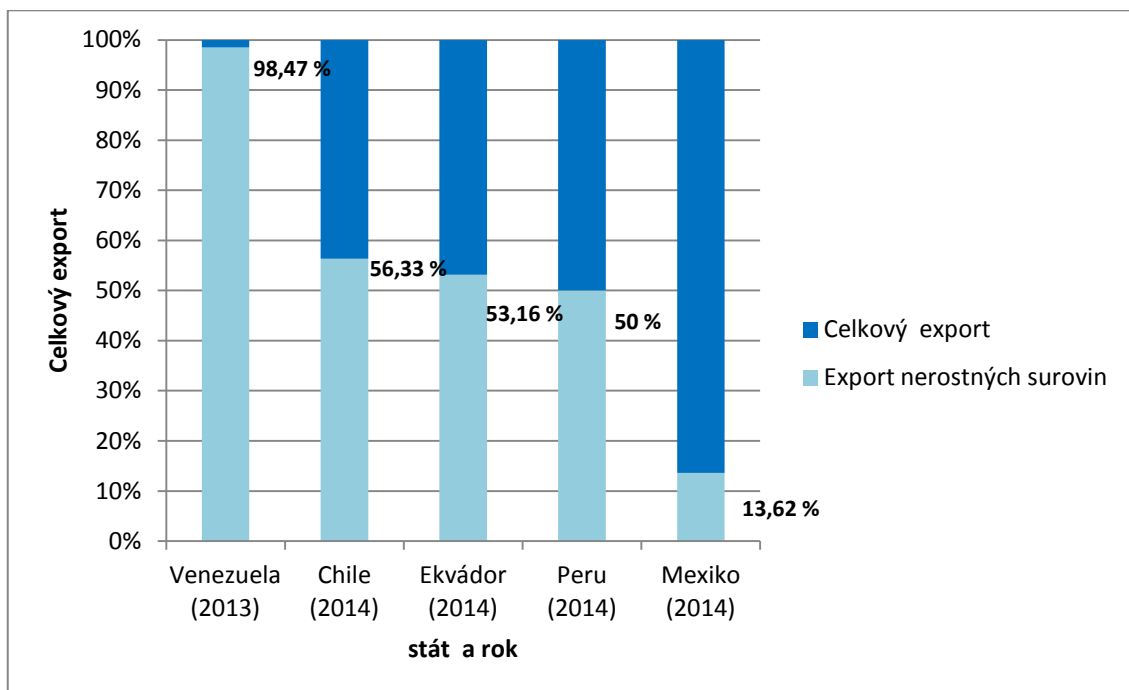
Země regionu Latinské Ameriky jsou vystaveny riziku závislosti na svém nerostném bohatství. Řada autorů hodnotí závislost země na nerostných surovinách podle podílu exportu nerostných surovin na celkovém exportu země. U vybraných latinskoamerických zemí bylo dle propočtů z údajů Statistické databáze světového obchodu Spojených národů (UN Comtrade – United Nations Commodity Trade Statistics Database) zjištěno, že export nerostných surovin Venezuely do celého světa činil v roce 2013 na jejím celkovém exportu až 98,5 % (viz graf 3). (UN Comtrade, 2016) V roce 2014 představoval export nerostných surovin na celkovém exportu Chile 56,3 %, podobný podíl surovin měl ve stejném roce i Ekvádor (53,16 %) a Peru (50 %). Mexiko, přestože představuje významného producenta řady nerostných surovin, mělo v roce 2014 pouze přibližně 14% zastoupení nerostných surovin v celkovém exportu, což znovu svědčí o jeho diverzifikované ekonomice.

Ve Venezuele a v Ekvádoru tvořila největší část jejich exportu ropa, export Peru se skládal z rudy mědi, stříbra a dalších nerostů a export Mexika byl tvořen zejména ropou, rudy mědi a železa. (Ibid.) Lze tedy konstatovat, že několik latinskoamerických zemí je do jisté míry závislých na těžbě a příjmu ze svých nerostných surovin, jak také uvádí Sinnott et al. (2010)⁴¹.

⁴⁰ Název holandské nemoci byl poprvé uveden časopisem *The Economist* v roce 1977 a reagoval na události v Nizozemsku, kdy po nalezení zemního plynu na konci 50. let 20. století a jeho následného exportu byla ohrožena konkurenceschopnost zpracovatelského průmyslu země. (Economist, 2014b)

⁴¹ Chile by přitom mohlo být poučené ze své obrovské závislosti na exportu mědi z minulosti – na začátku 70. let minulého století za vlády prezidenta Salvadora Allendeho tvořila měď až 80 % celkového exportu země. Chilská ekonomika, která se v té době potýkala i s dlouhotrvající vysokou inflací, pak prodělala velký propad, když v roce 1974 došlo k náhlému poklesu světových cen mědi. (Anderson, 2010; French-Davis, 2002)

Graf 3: Podíl exportu nerostných surovin vybraných zemí Latinské Ameriky v rámci jejich celkového exportu

Zdroj: UN Comtrade (2016). Vypracováno autorkou dle vlastních výpočtů.

Pozn.: Pro výpočet podílu nerostných surovin na celkovém exportu latinskoamerických zemí byly použity následující kódy nerostných komodit: 26, 27, 28, 72, 74, 75, 76, 78, 79, 80 a 81. Export nerostných surovin Venezuely je uveden z roku 2013, jelikož databáze UN Comtrade neposkytuje k této zemi aktuálnější exportní údaje.

V souvislosti se závislostí zemí na produkci a vývozu nerostných surovin lze také mluvit o podobnosti k teorii závislosti, kdy chudé periferie dodávaly primární komodity bohatším centrům. Acosta (2012) se domnívá, že systém založený na tomto principu funguje v méně rozvinutých zemích bohatých na nerostné suroviny dodnes. Dodává, že až na větší intervenci samotných zemí na řízení těžby a exportu, se v podstatě nic nezměnilo, a že země Latinské Ameriky tak stále představují periferie poskytující primární suroviny vyspělejší zemím světa.

Burchardt a Dietz (2014) uvádějí, že v souvislosti se stále se zvyšující poptávkou po nerostných surovinách (zejména díky emergentním zemím) a následným rozmachem jejich exportu, lze hovořit o vzniku konceptu nazývaného *neoextraktivismus*. Země s velkými nalezišti nerostných surovin využívají stabilních a vysokých cen a zvýšené světové poptávky a přizpůsobují svoje ekonomiky hlavně příjmu z exportu surovin. V posledních několika letech lze zpozorovat, že v řadě latinskoamerických zemí hraje čím dál významnější roli stát, který se skrze státní regulace a instituce snaží vytěžít z příznivé situace co nejvíce. Neoextraktivismus

tedy představuje typ rozvojového projektu země založeného na dlouhodobé těžbě nerostných surovin s očekáváním velkých zisků a ekonomického růstu země. (Ibid.)

Strategie neoextraktivismu je však v současnosti silně ohrožena vzhledem k tomu, že dochází ke snižování světových cen řady nerostných surovin. Cena za barel ropy klesla od roku 2014 o více než 70 % (roce 2014 se cena ropy pohybovala okolo 110 USD/barel, na počátku roku 2016 však cena klesla na přibližně 40 USD/barel) a postihla tak výrazně ropné latinskoamerické ekonomiky Venezuely a Kolumbie a Ekvádor (Knowledge Wharton, 2016; Krauss, 2016). Stejně tak klesá i cena mědi a má za následek významné snížení příjmů Chile – zatímco v roce 2011 byla cena mědi 4,5 USD/libru, v roce 2015 klesla na méně než 2 USD/libru (Jamasmie, 2016a).

Aby latinskoamerické země využily dlouhodobý růst plynoucí z exportu nerostných surovin, je nezbytné, aby myslely na vytváření úspor a následně investovaly do oblastí mimo těžební průmysl (lidský kapitál, infrastruktura, nové technologie atd.). Investice do sektoru služeb či do výrobního průmyslu mohou zemi v budoucnosti ochránit před možným ekonomickým deficitem během světového poklesu cen komodit. (Roussaeu, 2013; Sinnott et al., 2010) Některé latinskoamerické země v porovnání s jinými (vyspělými) zeměmi ušetří méně z příjmů z exportu svého nerostného bohatství⁴² (Economy Watch, 2016). Akumulace úspor, diverzifikace ekonomiky a dobře nastavené a nezkorumpované státní instituce představují předpoklady a podmínky pro dobré hospodaření s nerostnými zdroji a následný rozvoj (Roussaeu, 2013). Obojí však země Latinské Ameriky, potýkající se až na výjimky s vysokou korupcí a slabými institucemi, prozatím spíše postrádají⁴³ (Transparency International, 2015).

1.3.3 Těžební společnosti působící v regionu Latinské Ameriky

V regionu Latinské Ameriky působí několik typů těžebních společností: státní a soukromé regionální společnosti, ale i zahraniční státní společnosti a nadnárodní společnosti. Největší význam mají pro latinskoamerické země přirozeně jejich státní společnosti, díky kterým plynou příjmy z těžby nerostných surovin přímo do jejich státního rozpočtu. Přítomnost nadnárodních těžebních společností přináší pro země výhody v podobě nových investic do rozvoje těžebního průmyslu (hledání nových nalezišť, stavba infrastruktury spojené s těžbou,

⁴² Bohaté ropné ekonomiky na Blízkém východě patří mezi země, které ušetří významný podíl svého HDP. Katar ušetřil v roce 2014 ze svého HDP až 56 %, Irán 47 %, Saudská Arábie 45,8 %. Ze zemí Latinské Ameriky ve stejném roce nejvíce uspořil Ekvádor (27,6 %) a Trinidad a Tobago (25,8 %). Kolumbie, Chile a Mexiko ušetřily méně (okolo 20 %), Brazílie dokonce pouze 13 %.

⁴³ Dle indexu vnímání korupce, který každý rok vydává Transparency International a který hodnotí úroveň korupce a stav institucí zemí dle vnímání jejich obyvatel, se ze zemí Jižní Ameriky v roce 2014 umístily na dobré úrovni pouze Chile a Uruguay (obě na 21. místě ze 175 zemí), ostatní země byly vyhodnoceny výrazným výskytem korupce – s Paraguayí a Venezuelou na nejhorší pozici (150. a 161. místo). Ze zemí Střední Ameriky a Karibských států dopadlo nejlépe Portoriko (31. místo) či Kostarika (47. místo), nejhůře Haiti (161. místo). Pro porovnání – Česká republika se umístila na 53. místě.

předání know-how, zavedení nových technologií atd.), ale zároveň může mít i negativní dopady (vytvoření závislosti na zahraničním kapitálu, odliv kapitálu, sociální vykořisťování, ničení životního prostředí atd.). Obrovské doly v regionu jsou mnohdy vlastněné a řízené více společnostmi – podílové vlastnictví existuje i mezi státními a nadnárodními společnostmi. (Chimoriya, 2015)

Země Latinské Ameriky se vyznačují tím, že už od přelomu 19. a 20. století probíhaly cykly znárodnování a privatizace podniků. V 60. a 70. letech minulého století probíhalo za vlády populistických režimů znárodnování (viz politika ISI), v 90. letech se zase konala rozsáhlá privatizace (viz politika SAPs). Na začátku 21. století proběhlo v některých zemích opětovně zestátnění dolů. (Sinnott et al., 2010) Hugo Chávez uplatnil tzv. znárodnění zdrojů (resource nationalism) v roce 2007, kdy musely nadnárodní společnosti působící ve Venezuele významně snížit své podíly v důlních projektech a ustoupit domácím společnostem (Johnson, 2007). Venezuelu následovaly ve znárodnování těžebního průmyslu ještě další tři latinskoamerické země: Bolívie, Ekvádor a Argentina (Campbell, 2013). Boom nerostných surovin a příjmy z těžebního průmyslu přinutil i některé ostatní země Jižní Ameriky k většímu jednání ve snaze zajistit si větší státní zisky. Během let 2010–2012 Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádor, Peru a Venezuela zavedly nebo zvýšily daně, cla a autorské poplatky z těžby nerostných surovin na svém území. (Willis Limited, 2013)

Mezi státem vlastněné těžební společnosti latinskoamerických zemí patří například mexický Pemex, brazilský Petrobras (podíly vlastnictví i jiných společností), chilské CODELCO, ekvádorský Petroecuador či ENAMI, venezuelský PDVSA, argentinský YPF, bolivijský COMIBOL, kostarický RECOPE nebo ropná těžební společnost Trinidadu a Tobaga Petrotrin a další (BNA, 2016b; NRG, 2016).

Ze zahraničních aktérů mají v těžebním sektoru Latinské Ameriky nejvýznamnější postavení kanadské těžební společnosti. Ve Střední a Jižní Americe začaly působit od roku 1990, v období, kdy se začaly více angažovat i v dalších zemích světa. V regionu Latinské Ameriky se kanadské těžební společnosti podílí na 50–70 % celkové těžby. (WGMHR, 2014) Přítomny jsou ve všech zemích regionu, nejvíce však v těch, co disponují největšími zásobami nerostných surovin (MICLA, n. d.). V roce 2012 bylo v Argentině aktivních 67 kanadských těžebních společností, 50 v Brazílii, 55 v Chile, 39 v Kolumbii, 89 v Peru a až 201 v Mexiku. Mezi ty s největším ziskem patří Barrick Gold, Yamana Gold, Teck, Goldcorp, Kinross Gold, Pan American Silver a Gran Colombia Gold. (WGMHR, 2014)

Co se týče aktivit Číny v latinskoamerickém těžebním průmyslu, nachází se zde jak státní, tak soukromé čínské těžební společnosti. Mezi státní těžební společnosti působící v regionu patří CNPC (China National Petroleum Corporation), CNOOC (China National Offshore Oil Corporation), Shougang Group, Chinalco (Aluminium Corporation of China) nebo Sinopec. Mezi další čínské těžební společnosti, které investují do těžby mědi, stříbra, zlata, ropy

či železné rudy patří China Minmetals Corporation, Golden Dragon, Sinochem, Chalco, State Grid, Zijin Mining, Junefield Mineral Resource Holding Ltd., China Sci-Tech a další (BNA, 2016a; Gallagher, 2010). Čínské společnosti působí zejména v zemích Jižní Ameriky disponujících velkými zásobami potřebných nerostných surovin, podobně jako kanadské těžební společnosti.

V oblasti těžebního sektoru latinskoamerických zemí se angažují i další nadnárodní těžební společnosti jako například globální Anglo American plc, britský Hochschild Mining, americký Phelps Dodge, britsko-švýcarský Glencore nebo britsko-australský BHP Billiton a Rio Tinto (Mbendi, 2016).

2 Působení Číny v Latinské Americe

Následující kapitola pojednává o působení Číny v Latinské Americe jako jednoho z nejdůležitějších aktérů regionu, který se od počátku 21. století významně podílel na rozvoji těžebního sektoru latinskoamerických zemí.

Úvodem popisuje historii vztahů Číny s regionem Latinské Ameriky, které byly započaty již v 16. století a následně poskytuje informace o jejich současné spolupráci na bilaterální, ale i regionální úrovni. Zabývá se také otázkou, jaké hlavní zájmy a důvody se skrývají za působením a přítomností Číny v Latinské Americe, a dotýká se i tématu globálního soupeření Číny s Tchaj-wanem. Dále kapitola podrobněji zkoumá, jaké obchodní a ekonomické vztahy probíhají mezi Čínou a zeměmi Latinské Ameriky. Identifikuje hlavní obchodní partnery Číny, ale také hlavní exportéry nerostných surovin, přičemž se opírá o informace z databáze OSN (UN Comtrade) a Světové banky (WITS). Podkapitola o rozvojové pomoci, kterou Čína poskytuje latinskoamerickým zemím, následně stručně doplňuje angažování Číny v regionu.

V závěru se kapitola zaměřuje na jednotlivé aktivity Číny a jejich těžebních společností ve vybraných latinskoamerických zemích: v Peru, Chile a v Ekvádoru, jejichž těžební sektor je pro Čínu významný.

2.1 Historie vztahů Číny s regionem Latinské Ameriky

Přestože je přítomnost Číny v zemích Latinské Ameriky tématem diskuzí především v posledních několika letech, historie jejich vztahů spadá daleko do minulosti. Jak uvádí Narváez (2008–2009), námořní obchod mezi Čínou a kontinentem Jižní Ameriky byl započat v roce 1565, kdy se začala využívat tzv. plavba Manilla Galleon⁴⁴ (nazývána také Nao de China), jejímž prostřednictvím bylo přiváženo zboží z Číny a z dalších zemí Asie a bylo vyměňováno za stříbro ve španělské kolonii v Latinské Americe: Nueva España (území dnešního Mexika a jihozápadní části dnešních USA). Obchodní výměna mezi Čínou a španělskými koloniemi v Latinské Americe probíhala od 16. do 18. století, kdy mezi oběma územími vedly významné námořní obchodní trasy. Stříbro z jihoamerických dolů představovalo pro Čínu hlavní obchodní artikl⁴⁵, dovážela však mimo jiné i španělské víno, olivový olej a různé zpracovatelské výrobky. Čína naopak do Latinské Ameriky dovážela čínské hedvábí, slonovinu nebo porcelán. (Gordon, Morales a Muñoz, 2015) Koncept plaveb Manilla Galleon trval až od počátku 19. století, kdy byl obchod narušen vývojem událostí týkajících se snah latinskoamerických zemí o nezávislost na Španělsku (Narváez, 2008–2009).

⁴⁴ Z názvu vyplývá, že plavby začínaly v hlavním městě Filipín, Manile, která představovala jednu z obchodních „zastávek“ v asijských zemích.

⁴⁵ Téměř 85 % světového stříbra bylo v tomto období vytěženo ve španělských koloniích v Peru a v Mexiku. Z toho asi 1/3 byla dovážena do Číny.

Na námořní obchod, který probíhal mezi koloniemi Španělska v Latinské Americe a Čínou, lze aplikovat Wallersteinovu teorii světového systému (WST), která byla popsána v podkapitole 1.2.3. V 18. století fungovaly dle Wallersteina země Latinské Ameriky jako periferie, které dodávaly potřebné nerostné bohatství. Čína v tomto případě představuje semiperiferii – vyspělejšího aktéra, který importuje nerostné a přírodní zdroje a dále je mění za další komodity se zeměmi v jádru (západní Evropou).

Zajímavostí je, že čínský jüan a některé další asijské měny (japonský yen a hongkongský dolar) byly díky vlivu tohoto výměnného obchodu odvozeny od mexického dolaru. Jak uvádí Gordon et al. (2015), čínský jüan byl v roce 1889 vytvořen jako měna se stejnou hodnotou k mexickému dolaru. Obchodní spolupráce mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi dosahovala v období plaveb Manilla Galeon tak velkého ekonomického rozmachu, jaký můžeme srovnat až s obchodními vztahy Západu, Velké Británie a New Yorku, které následovaly až za několik desítek let. Lze tedy říci, že novodobé vztahy mezi Čínou a zeměmi Latinské Ameriky v 21. století představují jakýsi návrat či znovunavázání spolupráce z minulosti. (Ibid.)

Důležitým bodem v historii vztahů Číny s latinskoamerickými zeměmi je příliv čínských migrantů v polovině 19. století. Ti migrovali do Latinské Ameriky jednak proto, že se region potýkal s nedostatkem pracovní síly, ale také z důvodů rozsáhlého hladomoru a probíhající války v Číně. Od roku 1850 emigroval z Číny více než jeden milion čínských obyvatel – směřovali do Jihovýchodní Asie, Austrálie či USA, nicméně řada z nich (téměř půl milionu obyvatel) našla domov v Latinské Americe, především na Kubě, v Peru a v hlavním městě Mexika. (Narváez, 2008–2009; Shixue, 2006) Někteří Číňané se do Latinské Ameriky dostali jako osobní služebníci španělských obchodníků (McAnarney, 2012). Další velké čínské diaspory se v průběhu 19. a 20. století usídlily v Brazílii, Argentině, Chile, ale především v Peru. Čínští imigranti zpočátku pracovali hlavně jako dělníci na stavbách budov, v infrastruktuře či jako sluhové, později začali zakládat své živnosti a obchody. Ve Střední Americe se čínská diaspora usadila například i v Nikaragui, kde čínští přistěhovalci nejdříve pracovali jako dělníci v dolech a poté se vypracovali na vedoucí pozice v textilním, zemědělském či výrobním průmyslu. Nebo také v Panamě, kde se na počátku 20. století čínští dělníci podíleli na výstavbě Panamského průplavu⁴⁶. (Narváez, 2008–2009)

Rovněž se od 50. let 19. století několik tisíc čínských pracovníků spolu s černošskými otroky přivezenými z afrického kontinentu účastnilo otrockých prací na plantážích cukrové třtiny na Kubě, kde bylo kvůli zvýšené poptávce po cukru nedostatek pracovní síly. Otřesné

⁴⁶ Čínští migranti spolu s dalšími asijskými přistěhovalci, kteří přijeli do Latinské Ameriky v tomto období a živil se jako pomocní dělníci, byli obecně hanlivě nazýváni „coolies“ (McAnarney, 2012).

pracovní podmínky, dlouhé hodiny práce, malé mzdy, nedostatečná strava a fyzické tresty měly za následek úmrtí řady z nich⁴⁷ (Chang-Rodríguez, 1958).

Jedny z prvních diplomatických kontaktů mezi čínskou vládou a latinskoamerickými zeměmi, které začaly probíhat od roku 1860, reagovaly právě na zhoršenou situaci čínských přistěhovalců v regionu. Čínská vláda se snažila posílit práva čínských pracovníků působících nejmenom na Kubě, ale i v Peru, Brazílii nebo v Mexiku. (Chang-Rodríguez, 1958; Shixue, 2006)

Co se týče dalších vzájemných vztahů, čínští imigranti se potýkali s xenofobií, perzekucí či vykořisťováním, a to především v Mexiku na začátku 20. století, kde byli u moci nacionalisté, kteří označovali čínskou menšinu za hrozbu. Netolerance čínských přistěhovalců vyústila v konflikt, při kterém bylo zavražděno až 300 čínských imigrantů. Nepříznivá situace a perzekuce přetrvávaly pro čínskou diasporu v zemi i v průběhu následujících desetiletí. (McAnarney, 2012)

2.2 Současné partnerství ČLR s latinskoamerickými zeměmi

Novodobé vztahy na politické úrovni spadají do druhé poloviny 20. století, kdy nově vzniklá Čínská lidová republika (ČLR) měla zájem více rozvinout spolupráci s latinskoamerickými zeměmi⁴⁸. V roce 1960 bylo založeno Přátelské sdružení mezi Čínou a Latinskou Amerikou (AACAL – La Asociación de Amistad entre la China y América Latina), které nastartovalo upevňování diplomatických vztahů mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi prostřednictvím kulturních výměn. Bylo zaměřeno i na navázání spolupráce s těmi latinskoamerickými zeměmi, které doposud udržovaly přátelské vztahy s Tchaj-wanem. (Shixue, 2006)

Kuba byla (přirozeně) první latinskoamerická země, která v roce 1960 navázala diplomatické styky s ČLR vzhledem k blízkosti politických režimů obou zemí. Ze zemí Jižní Ameriky jako první navázal spolupráci na diplomatické úrovni s Čínou prezident Chile Salvador Allende v roce 1970 (Ibid.). Ostatní země Jižní Ameriky, které do té doby udržovaly vztahy s Tchaj-wanem, se zdráhaly spřátelit s ČLR⁴⁹. Následovaly „příkladu“ Kuby a Chile až poté, co americký prezident Richard Nixon navštívil Čínu v únoru 1972⁵⁰. Ještě v témže roce navázaly diplomatické vztahy s ČLR Argentina a Mexiko. Brazílie takto učinila o dva roky později a Bolívie v roce 1985. (Lafargue, 2006)

V současnosti udržuje Čína diplomatické vztahy s 21 zeměmi Latinské Ameriky. Jedná se o země, které zaujímají největší geografickou rozlohu regionu, kde žije nejvíce obyvatel

⁴⁷ Vykořisťování čínští pracovníci se také proto přidali na stranu povstalců během kubánské války o nezávislost na Španělsku.

⁴⁸ V první polovině 50. let představovaly hlavního hráče v regionu USA.

⁴⁹ Především z obav ze ztráty spojenectví a narušení dobrých vztahů s USA (Shixue, 2006).

⁵⁰ Richard Nixon byl prvním americkým prezidentem, který po zřízení ČLR v roce 1949, navštívil Čínu s cílem pokusit se zlepšit vztahy s komunistickým blokem během studené války (BBC, 2008).

regionu a které se vyznačují nejvýznamnější ekonomickou výkonností – zahrnují totiž téměř všechny státy Jižní Ameriky (Chile, Argentinu, Uruguay, Brazílii, Bolívii, Peru, Ekvádor, Kolumbii, Venezuelu, Guyanu, Surinam a Francouzskou Guyanu). Další státy představuje Mexiko, Kostarika a osm ostrovních států v Karibském moři (Kuba, Trinidad a Tobago, Barbados, Grenada, Dominika, Antigua a Barbuda, Jamajka a Bahamy).

S Tchaj-wanem, soupeřem ČLR, naopak udržuje diplomatické vztahy celkem 12 zemí regionu: jedná se o šest států Střední Ameriky (Guatemalu, Belize, Nikaraguu, Salvador, Honduras a Panamu), pět karibských zemí (Dominikánskou republiku, Haiti, Sv. Kryštofa a Nevis, Sv. Lucii a Sv. Vincenta a Grenadiny) a jedinou zemi Jižní Ameriky: Paraguay. (Avendaño a Dayton-Johnson, 2014; Erikson, 2009)

V roce 2008 vydala Čína první dokument, který popisuje její politickou strategii vůči zemím v regionu Latinské Ameriky (*China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*). V dokumentu uvádí, že je její snahou se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku vybudovat a rozvinout komplexní a kooperativní partnerství, která budou založena na rovnosti, vzájemném zisku a společném rozvoji. Dále zmiňuje, že je připravena nabídnout toto partnerství všem latinskoamerickým zemím, které uznají tzv. „politiku jedné Číny“ – strategii Číny, která usiluje o mezinárodní uznání jednotného suverénního čínského státu, a to pevninské ČLR (nezávislost Tchaj-wanu Čína neuznává – považuje ho pouze za jednu z podřízených ostrovních provincií ČLR). (China.org, 2016) V dokumentu je také vytyčena budoucí spolupráce Číny s regionem v několika oblastech: politické, ekonomické, kulturní a sociální a v oblasti míru, bezpečnosti a v právních záležitostech. Čína mimo jiné uvádí, že si klade za cíl udržovat dobré vztahy a spolupráci s regionálními organizacemi. (CPGPRC, 2008)

Jednou z významných regionálních organizací je právě Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC), které bylo v roce 2011 založeno 24 latinskoamerickými státy. Společenství je v současnosti složeno z 33 členských států, tedy všech suverénních států Ameriky kromě USA, Kanady a zemí, které jsou zámořskými teritorii evropských států. Společenství čítající přes 600 milionů obyvatel představuje mezivládní platformu pro politický dialog, udržitelný rozvoj a vzájemnou spolupráci mezi zeměmi Latinské Ameriky a jejich regionálními organizacemi. CELAC představuje sdružení, jehož prostřednictvím komunikují jeho členové jako jeden hlas s jinými státy a nadnárodními organizacemi, jako např. s Evropskou unií (EU), Čínou, USA, Ruskou Federací atd.⁵¹ (CELAC, 2015) Jak dále uvádí Blanský (2014), CELAC představuje uskupení latinskoamerických států,

⁵¹ Jak uvádí Lahrichi (2015b), CELAC byl vytvořen také ve snaze osamostatnit latinskoamerické země od vlivu USA, s cílem prosazovat zájmy členů CELAC a jejich občanů a zajistit lepší meziregionální spolupráci. Blanský (2014) dodává, že CELAC se myšlenkově snaží navázat na snahy Simona Bolívara (venezuelského revolucionáře), který usiloval o sjednocení latinskoamerických zemí proti americké a evropské dominanci.

kteřé se oproti jiným organizacím Latinské Ameriky (jako třeba UNASUR, MERCOSUR či Petrocaribe⁵²) vyvíjí velmi nadějně.

Díky summitům, na kterých se schází hlavy států CELAC, dochází k řešení regionálních problémů a neshod mezi jednotlivými státy Latinské Ameriky. Druhý summit v Havaně v roce 2014 například vyřešil územní spory mezi Peru a Chile. Oba prezidenti opačných politických směrů se dohodli, že Peru předá část svého rybářského pobřeží Chile, to na oplátku odevzdá Peru část svých výsostných vod. Také venezuelský prezident, Nicolas Maduro, uzavřel spolupráci s Kolumbií v boji proti kriminalitě, terorismu a pašeráctví, které představují jedny z hlavních problémů obou zemí. Všechny státy CELAC se mimo jiné zaručily, že na jejich území nebude probíhat žádná další válka a budou vynaloženy všechny snahy zachovávat v regionu mír a nepoužívat sílu jako obranný politický prostředek. (Blanský, 2014; Ravensberg, 2014)

Vzhledem k stále rostoucím diplomatickým a ekonomickým vztahům s Latinskou Amerikou se ČLR stala pro CELAC důležitým partnerem⁵³ (Barcéna et al., 2015). V lednu 2015 proběhlo v Pekingu první společné Fórum⁵⁴ Číny a CELAC na ministerské úrovni, na kterém zástupci obou regionů projednávali vzájemné partnerství, především co se týče prohloubení ekonomické spolupráce, politické bezpečnosti a celkového rozvoje participujících zemí. Fórum se konalo pod heslem: Nová platforma, nový začátek a nové příležitosti a vznikly během něho tři důležité dokumenty: *Pekingská deklarace*, *Plán spolupráce Číny s latinskoamerickými a karibskými zeměmi pro období 2015–2019* a *Směrnice k fóru Čína–CELAC*. (Lahrichi, 2015b; Yang Yi, 2015)

Plán spolupráce Číny s latinskoamerickými a karibskými zeměmi pro období 2015-2019 se týká několika následujících bodů: 1) politika a bezpečnost (např. ve smyslu zvýšení spolupráce a počtu vzájemných návštěv na politické úrovni, podpora bezpečnosti a práva společností), 2) mezinárodní vztahy (posílení spolupráce obou ekonomik, vzájemného obchodu, podpora udržitelného rozvoje, řešení klimatických změn, boj proti chudobě atd.), 3) obchod, investice a finance (do deseti let navýšení objemu obchodu mezi Čínou a CELAC na 500 mld. USD a navýšení objemu vzájemných přímých zahraničních investic s CELAC na 250 mld. USD), 4) infrastruktura a doprava, 5) energie a nerostné suroviny, 6) zemědělství, 7) průmysl, věda a technologie, letectví a kosmický prostor, 8) vzdělávání a školení lidských zdrojů, 9) kultura a sport, 10) tisk a média, 11) turismus, 12) ochrana přírody, řízení a snižování rizik, snižování

⁵² UNASUR (Unie jihoamerických národů), MERCOSUR (sdružení volného obchodu několika států Jižní Ameriky), Petrocaribe (Dohoda o energetické spolupráci mezi Venezuelou a několika středoamerickými a karibskými státy).

⁵³ Čínský prezident Xi Jinping navštívil sídlo CELACu již v roce 2011, další rok ho následoval čínský premiér Wen Jiabao. Oba při návštěvě usilovali o posílení vztahů a spolupráce mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi.

⁵⁴ Fórum bylo uspořádáno na žádost vlády Číny a odsouhlaseno členy CELAC na druhém summitu hlav států Společenství v roce 2014.

chudoby, zdraví, 13) vzájemné přátelství mezi lidmi a 14) implementace iniciativ (China CELAC Forum, 2015a).

Jak uvádí Yang Yi (2015), ministr zahraničí ČLR Wang Yi prohlásil, že věří, že fórum postavilo nové základní kameny pro novou „spolupráci Jih-Jih“⁵⁵ mezi Čínou a Latinskou Amerikou. Druhé fórum je naplánováno na rok 2018 v Chile.

Jeden z příkladů pokračující vzájemné spolupráce mezi Čínou a CELAC lze uvést setkání zástupců obou aktérů v prosinci 2015 v Pekingu, na kterém bylo podepsáno prohlášení o zvýšení spolupráce v oblasti vědy, vzdělání a energetiky. Obsahem dohody byl například závazek ke snížení emisí CO₂, ochraně životního prostředí a také ujednání o další spolupráci, která přispěje k rozvoji obou regionů. (TeleSUR, 2015)

Čína, jako jeden z členů BRICS – bloku pěti emergentních světových ekonomik, jehož součástí je také Rusko, Brazílie, Indie a Jihoafrická republika⁵⁶, má zájem o větší zapojení do spolupráce s latinskoamerickými zeměmi i skrze toto uskupení (MOFA PRC, 2014a). V červenci 2014 se v hlavním městě Brazílie konal summit BRICS, kterého se účastnili i zástupci latinskoamerických zemí (Official Website of Russia's Presidency in BRICS, 2016). Také CELAC uvedlo, že má zájem o navázání užších vztahů a spolupráci s BRICS (Mahapatra, 2013).

2.3 Důvody zájmu Číny o region Latinské Ameriky

Čína se zajímá o region Latinské Ameriky z mnoha důvodů. Některé z nich už byly nastíněny v předchozích podkapitolách. Zcela jednoznačným důvodem je snaha o zajištění energetické a potravinové bezpečnosti.

Rychle rostoucí ekonomika Číny je vysoce náročná na spotřebu energie. V roce 2011 se Čína stala zemí s největší energetickou spotřebou na světě. Co se týče spotřeby ropy, po USA představuje druhého největšího spotřebitele na světě. Zároveň je také od roku 2014 největším světovým importérem ropy. Přestože je sama významným producentem ropy, vlastní produkce jí nestačí na uspokojení spotřeby její rychle rostoucí ekonomiky (EIA, 2015a). Čína navíc potřebuje řadu nerostných surovin (měď, železo, stříbro atd.) jako materiál pro svůj obrovský výrobní průmysl⁵⁷. Dle Economy a Levi (2015) spotřebovala Čína v roce 2014 více než 40 % světové produkce mědi a zinku. Všechny tyto údaje vysvětlují důvod, proč se Čína snaží diverzifikovat svoje zdroje importu nerostných surovin. Region Latinské Ameriky oplývající obrovskými zásobami nerostných surovin je proto logicky ve středu čínského zájmu. Čínský

⁵⁵ Spolupráce Jih-Jih (South-South Cooperation) představuje široký koncept ekonomické, politické, sociální, kulturní a environmentální spolupráce mezi rozvojovými zeměmi Jihu, při které země přispívají k vzájemnému rozvoji prostřednictvím sdílení zkušeností, znalostí či technologií (UNDP, 2016b).

⁵⁶ Vznik BRICS iniciovalo Rusko v roce 2006.

⁵⁷ Například měď představuje pro Čínu jednu z velmi žádaných surovin důležitých pro její výrobní průmysl (např. pro výrobu mobilních telefonů, tabletů, automobilů) nebo pro použití ve stavebnictví (Lahrichi, 2014, Xinhua, 2015a).

import nerostného bohatství Latinské Ameriky je složen především z ropy, z rud a jejich koncentrátů a slitin železa, mědi a zinku (Caballero, O'Connor a Amado, 2011). Podrobněji však o složení latinskoamerického exportu pojednává další podkapitola.

Zajistit potravinovou bezpečnost pro obyvatelstvo čítající 1,3 miliardy je jednou z hlavních priorit čínské vlády už několik desetiletí (Food Security Portal, 2012). Přestože se Čína snaží být v produkci některých zemědělských plodin (pšenice a rýže) soběstačná, pro uživení přibližně 20 % světové populace musí řadu dalších zemědělských produktů dovážet (Qian, 2014). Navíc se kvůli své obrovské průmyslové výrobě Čína potýká s velkým znečištěním vzduchu, půdy i vodních zdrojů, které dále ohrožuje zemědělskou výrobu a tím pádem i potravinovou bezpečnost země (Patel, 2014). Z těchto důvodů je pro Čínu zásadní import některých zemědělských produktů. Zejména Jižní Amerika představuje jednoho z nejvýznamnějších zemědělských producentů a exportérů na světě. Jak uvádí Caballero et al. (2011), Čína má největší zájem o import obilí a olejnatých semen a dále také o některé další zemědělské plodiny a produkty jako např. maso, mléko, oleje, vybrané druhy ovoce a zeleniny, ryby a kůže⁵⁸. Mezi nejdůležitější zemědělské producenty Latinské Ameriky patří Brazílie a Argentina, ale také Paraguay, Uruguay nebo Bolívie. (Ibid.)

Neméně důležitým podnětem je pro Čínu možnost exportu svých výrobků na latinskoamerický trh čítající až 600 milionů obyvatel. Jak uvádí Leiteritz (2012), od té doby co řada rozvinutých zemí v Evropě omezila import čínských výrobků, se Číně výrazně zmenšily tradiční exportní destinace. Trhy rozvojových zemí proto nyní hrají důležitou roli v obchodní strategii Číny. Čínské výrobky, které se ale vyznačují nízkou cenou a které jsou distribuovány zejména prostřednictvím neformálního sektoru, představují značnou konkurenci jak pro místní, tak pro jiné zahraniční produkty. Přestože oficiální údaje o světovém geografickém rozmístění čínského exportu z roku 2009 uvedly, že do Latinské Ameriky míří méně než 5 % z celkového exportu čínských výrobků, Leiteritz (2012) se domnívá, že číslo je vzhledem k aktuálnímu působení Číny v regionu podhodnocené.

Obecně lze považovat obchodní spolupráci za jednu z nejvýznamnějších pohnutek čínské přítomnosti v regionu. Čína chápe svoji obchodní spolupráci s latinskoamerickými zeměmi jako součást svojí strategie spolupráce Jih-Jih, kterou uplatňuje i na další méně rozvinuté země. Čínská vláda vyzdvihuje, že ve spolupráci s regionem Latinské Ameriky vystupuje jako rovnocenný partner usilující o vzájemnou prospěšnost, společný rozvoj a tzv. spolupráci win-win⁵⁹, při které vyhrávají obě zúčastněné strany. (MOFA PRC, 2014b) Čína byla

⁵⁸ S větší poptávkou Číny po potravinách souvisí se zvýšením příjmů části čínských domácností a nárůstem střední třídy. Nejenom, že došlo ke zvětšení spotřeby jídla, ale také ke změně druhu potravin (např. nárůst spotřeby masa). (Boulter, 2013)

⁵⁹ Termín win-win spolupráce byl poprvé použit bývalým čínským prezidentem Hu Jintao na Fóru pro Asii v roce 2004. Kun (2015) také dodává, že koncept vychází z tradiční čínské kultury. Čína, jak uvádí, neusiluje pouze o to, aby sama vynikala a prosperovala, ale záleží jí také na štěstí svých partnerů

na konferenci OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) označena za klíčového hráče spolupráce Jih-Jih především vzhledem k tomu, že v rozvojových zemích významně přispívá k rozvoji infrastruktury (China Daily, 2015). Více se ekonomické spolupráci Číny s Latinskou Amerikou věnuje další podkapitola.

Podstatnou roli hrají také diplomatické důvody. Leiteritz (2012) konstatuje, že asijský drak mířící na přední místo světové ekonomiky a supervelmoci vytváří nová přátelství a spojení proto, aby do budoucnosti vytvořil pevnou základnu svých stoupců. Partnery si Čína nevybírá podle jejich politického zaměření, a proto v Latinské Americe navazuje rozdílná spojení vyznačující se širokou škálou: od radikálních levicových režimů po pravicově smýšlející vlády. (Ibid.) Na čem však Číně záleží, je uznání její svrchovanosti nad Tchajwanem. V rámci politiky jedné Číny, která již byla zmíněna, proto trvá na tom, aby latinskoamerické země udržovaly diplomatické styky pouze s ní (China.org, 2016).

Stejně tak si lze položit otázku, proč latinskoamerické země navazují partnerství s Čínou a rozvíjí s ní další spolupráci. Jak uvádí Ellis (2011), Čína disponuje významným „prostředkem“, který využívá ke svému angažování i ostatních zemí světa – tzv. *soft power*. Tento termín byl použit poprvé v roce 1990 harvardským profesorem Josephem S. Nye, který ho definoval jako: „sílu“ vytvořenou národem, kvůli níž se všechny ostatní země snaží národ napodobit, sblížit se s ním a propojit s ním své vlastní zájmy (Ibid.). Joseph S. Nye koncept *soft power* ještě blíže definoval právě v souvislosti se vzrůstajícím vlivem Číny na globálním poli, když uvedl, že výhodou Číny není pouze její růst v podobě ekonomické a vojenské velmoci dohánějící USA, ale její přednosti spočívají také v rozvíjení jejích kulturních, politických a diplomatických vztahů s ostatními zeměmi (Nye, 2005). Jak Nye (2005) doslova uvedl: „Úspěch nezáleží pouze na tom, či zbraně vyhrávají, ale také či příběh vyhrává.“ Čína nezískává přízeň států pouze prostřednictvím vojenských a ekonomických prostředků (ty představují spíše strategii USA), ale také skrze diplomacii, kulturu, politickou ideologii či téměř „nezištné“ nabídnutí své podpory a spolupráce (Ibid.; Tao, 2015).

Úspěch *soft power* Číny je zřetelný vzhledem k tomu, že je s ní řada zemí po celém světě v několika posledních letech motivována navázat diplomatické a obchodní styky. Jedním z důvodů je i skutečnost, že země doufají, že díky spolupráci s Čínou a díky napodobení její strategie nastartují svůj ekonomický růst podobně jako ona na konci 20. století (Ellis, 2011).

Ellis (2011) dále uvádí, že podstata *soft power* spočívá zejména v tom, jak ostatní aktéři Čínu vnímají. Rozlišuje proto sedm hlavních důvodů, proč chtějí latinskoamerické země navázat partnerství s Čínou: za prvé země doufají v přístup na čínský trh, za druhé je lákají čínské investice, za třetí je v některých latinskoamerických zemích přítomnost čínských entit důležitá pro jejich ekonomiku (např. čínské společnosti v ropném průmyslu ve Venezuele) ale

(„China...does not pursue only single excellence, but cherishes „harmony“ and „the good wishes of neighbours“). Lze tedy říci, že win-win spolupráce představuje jakýsi typ čínského altruismu.

i pro rozvoj místní infrastruktury, za čtvrté představuje Čína protipól vlivu západní institucím a USA, za páté je strategie Číny spatřována jako rozvojový model, za šesté některé země pocítují náklonnost k čínské kultuře a pracovní etice a za sedmé je Čína považována za hlavního globálního hráče budoucnosti.

Jak dodává Brandt et al. (2012), Čína podporuje svoji atraktivnost v regionu například poměrně častými návštěvami latinskoamerických zemí svými nejvyššími představiteli. Od roku 2000–2015 podnikli čínští premiéři a čínský prezident 31 oficiálních návštěv v latinskoamerických zemích (Peters, 2015). Dále v Latinské Americe působí pět čínských médií: televizní stanice CCTV, rozhlasová stanice China Radio International, a zpravodajské agentury People's Daily, Xinhua New Agency China News Service⁶⁰, jejichž jedna z funkcí je poskytování aktuálních informací o čínské spolupráci s latinskoamerickými zeměmi. V neposlední řadě propaguje Čína svoji kulturu a jazyk zřizováním Konfuciových vzdělávacích institutů, jejichž počet ohromně vzrostl v posledním desetiletí nejenom v Latinské Americe⁶¹, ale i jinde ve světě. (Brandt et al., 2012)

Soft power Číny má nicméně stále i své limity. Patří mezi ně například kulturní rozdíly mezi Čínou a regionem Latinské Ameriky, častá neznalost jazyka (na obou stranách) nebo skutečnost, že nejsou čínští pracovníci a jiní imigranti dostatečně integrováni do latinskoamerické společnosti (a to i přesto, že v některých zemích žije řada čínských diaspor několik desetiletí). (Ibid.)

2.4 Ekonomické aktivity Číny

Čína už několik let zaujímá dominantní pozici ve světové ekonomice. Díky ekonomickým reformám, které zavedla čínská vláda v roce 1978 a přeorientovala tak centrální plánovanou ekonomiku na tržní, zažila Čína obrovský ekonomický růst. Růst HDP Číny se díky tomu v průběhu několika dalších desetiletí pohyboval v průměru okolo 10 %, mimo jiné významně klesl počet obyvatel žijících pod hranicí chudoby⁶². (World Bank, 2015a) V roce 2011 se Čína umístila jako druhá největší ekonomika světa, když překonala výši nominálního HDP Japonska, které si pozici druhého místa drželo více než 40 let⁶³ (McCurry a Kollwe, 2011). Jak uvádí Monaghan (2014), v roce 2012 se stala největším obchodním národem na světě – roční obchod Číny se zbožím přesáhl 4 biliony USD (export činil 2,21 bilionů USD, import 1,95 bilionů USD). Z těchto důvodů představuje Čína pro řadu zemí Latinské Ameriky významného obchodního partnera.

⁶⁰ Čínská média působí především v Brazílii, Mexiku a Argentině.

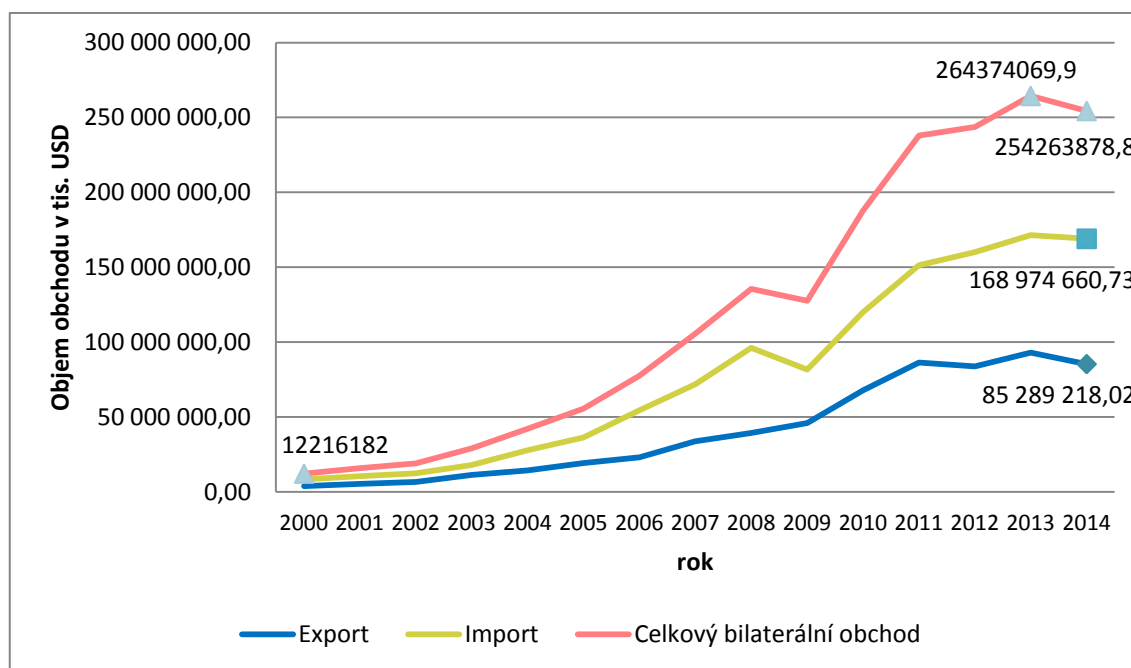
⁶¹ V devíti zemích Latinské Ameriky se nachází 29 Konfuciových institutů (např. osm v Brazílii, pět v Mexiku či dva v Chile). (Peters, 2015)

⁶² Až 800 milionů čínských obyvatel již nežije pod hranicí chudoby 1,9 USD/den. Dle World Bank (2015a), žilo v roce 2014 pouze 4,1 % obyvatel Číny pod touto hranicí.

⁶³ Čína dosáhla 5,8786 bilionů USD, Japonsko 5,4742 bilionů USD.

Zásadní vliv na obchodní spolupráci mezi Čínou a Latinskou Amerikou měl vstup Číny do Světové obchodní organizace (WTO) v roce 2001⁶⁴. V 90. letech minulého století, kdy ještě Čína nebyla členem WTO, se obchodní vztahy s latinskoamerickými zeměmi vyvíjely pomalu. Po roce 2001 však došlo k obrovskému nárůstu vzájemného obchodu. (Yongtao, 2012) Jak uvádí Barcéna et al. (2015), bilaterální obchod mezi ČLR a latinskoamerickými zeměmi se v období od roku 2000–2013 zvětšil více než dvacetinásobně – z 12 mld. USD na 275 mld. USD⁶⁵. WITS (2016a, 2016b), dle kterého je vypracován graf 4 popisující vývoj obchodních vztahů regionu Latinské Ameriky s Čínou, poskytuje nepatrně rozdílný údaj: celkový bilaterální obchod Latinské Ameriky s Čínou dosáhl v roce 2013 hodnoty 264 mld. USD⁶⁶. Graf 4 zobrazuje, že došlo především k nárůstu importu čínského zboží. V roce 2014 dosahoval latinskoamerický import z Číny jednou takové hodnoty než export.

Graf 4: Vývoj obchodu Latinské Ameriky s Čínou v období 2000–2014

Zdroj: WITS (2016a); WITS (2016b). Vypracováno autorkou.

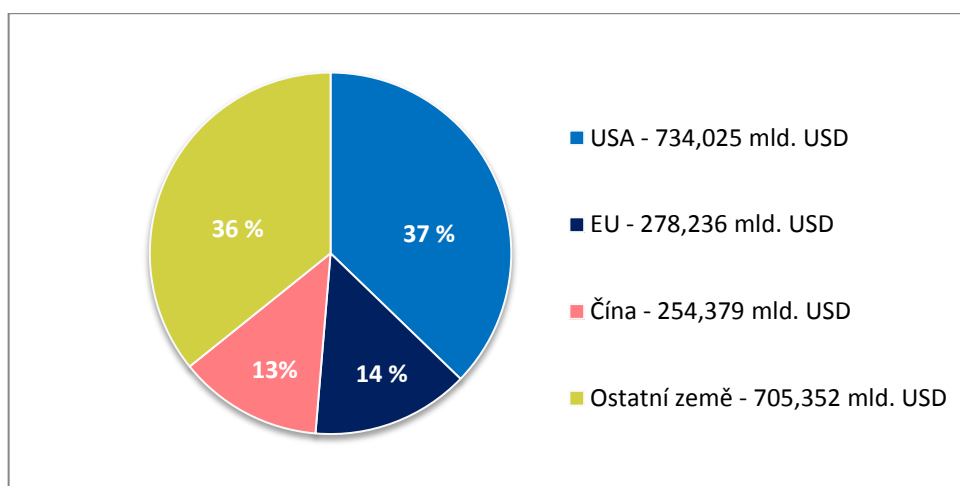
⁶⁴ Vstup Číny do WTO přirozeně znamenal významný nárůst obchodní spolupráce Číny i s ostatními zeměmi světa.

⁶⁵ Pro srovnání – region Latinské Ameriky zvýšil obchod se zbytkem světa ve stejném období pouze trojnásobně.

⁶⁶ Oficiální údaje Čínského národního statistického úřadu uvádí, že celkový bilaterální obchod Latinské Ameriky s Čínou byl v roce 2013 trochu nižší: 261,39 mld. USD. Údaje o složení obchodu se však podstatně liší. Přestože hodnota čínského exportu do Latinské Ameriky byla stále vyšší: 133,9 mld. USD, import zboží z Latinské Ameriky byl 127,4 mld. USD – tedy výrazně vyšší hodnota než uvádí údaje databáze Světové banky (92 mld. USD) a jiné západní zdroje. (China Statistical Yearbook, 2014) Je možné se domnívat, že Čína vykazuje vyrovnanější poměr obchodní spolupráce, aby zakryla problém představující převahu čínského importu do regionu Latinské Ameriky.

Přes obrovský nárůst vzájemného obchodu nicméně Čína zůstává třetím největším obchodním partnerem Latinské Ameriky – stále prvenství si ponechávají USA a druhým nejvýznamnějším partnerem je EU (Mallén, 2013; WITS, 2016c). Jak zobrazuje graf 5, celkový bilaterální obchod latinskoamerických zemí s Čínou dle WITS (2016c) v roce 2014 činil 254,379 mld. USD⁶⁷, obchod s EU byl ve stejném roce nepatrně vyšší: 278,236 mld. USD⁶⁸. Obchod s USA pak dosahoval až dva a půl krát vyšší hodnoty než s EU: 734,025 mld. USD⁶⁹. (Eurostat, 2015; WITS, 2016c) Co se však týče exportu, Čína již zastává pozici druhého největšího exportního trhu pro Latinskou Ameriku⁷⁰ (Pineo, 2015). Pro Čínu představuje region Latinské Ameriky čtvrtého největšího obchodního partnera – po USA, Japonsku a Jižní Koreji (Peters, 2015).

Graf 5: Největší světoví obchodní partneři Latinské Ameriky v roce 2014

Zdroj: Eurostat (2015); WITS (2016c). Vypracováno autorkou.

Pozn.: Celkový bilaterální obchod je uveden ve smyslu součtu celkového importu a exportu zboží v roce 2014. Celkový obchod EU s latinskoamerickými zeměmi v roce 2014 činil 209,2 mld. EUR. Hodnota byla převedena do USD prostřednictvím použití průměrného kurzu z roku 2014.

Jak uvádí Gachúz (2012), bilaterální obchod mezi Čínou a Latinskou Amerikou není homogenní, jelikož je soustředěn na několik hlavních latinskoamerických zemí a stejně tak je zaměřen pouze na určité sektory. V tabulce 2 lze vidět, že nejdůležitějšími zeměmi z hlediska

⁶⁷ Z toho činil export 85,295 mld. USD a import 169,084 mld. USD.

⁶⁸ U EU byl poměr exportu a importu vyvážený – export činil 147,098 mld. USD a import 131,138 mld. USD (Eurostat, 2015). Někteří autoři uvádějí, že by Čína mohla předběhnout EU v obchodu s Latinskou Amerikou za pár let. Podle studie ECLAC z roku 2013 by k tomu mohlo dojít již v tomto roce. (Mallén, 2013)

⁶⁹ Export činil 955,926 mld. USD, import byl trochu vyšší 1 016,066 mld. USD.

⁷⁰ Čína získala výhodu po světové finanční krizi v roce 2010. Zatímco export Latinské Ameriky do USA a do EU v tomto období klesl o 26 a 29 %, do Číny se zvýšil o 11 %. (Gachúz, 2012)

objemu bilaterální obchodní spolupráce jsou pro Čínu země Jižní Ameriky, a to zejména Brazílie, Mexiko, Chile, Kolumbie, Peru a Argentina⁷¹. Čína je jednoznačně hlavním obchodním partnerem pro Brazílii, Chile a Peru⁷² – představuje první exportní destinaci pro jejich zboží a zároveň je hlavním partnerem z hlediska importu zboží. Pro Kolumbii a Argentinu je Čína druhým nejvýznamnějším obchodním partnerem. (DBIS, 2016)

Obchodní vztahy Číny se zeměmi Střední Ameriky a Karibiku naopak nejsou zdaleka tak významné jako s Jižní Amerikou. Zřejmě z toho důvodu, že se jedná o menší ekonomiky a tedy i menší obchodní trhy, ale také to souvisí s menšími nalezišti nerostných surovin (Pineo, 2015). Tabulka 2 ukazuje, že největší objem obchodu s Čínou má Dominikánská republika, Kostarika a Guatemala. Dominikánská republika do ČLR exportuje především nerostné suroviny (různé druhy rud včetně měďné), hlavní exportní složkou dalších dvou zemí jsou však i jiné než nerostné komodity – u Guatemaly je to zejména cukr, Kostarika exportuje zejména elektrické a elektronické zařízení. (DBIS, 2016) Zajímavé je porovnat souvislost mezi diplomatickými a ekonomickými vztahy Číny se zeměmi Střední Ameriky a Karibiku. Lze usoudit, že obchodní vztahy jsou pro Čínu prioritní – přestože Dominikánská republika a Guatemala oficiálně udržují diplomatické vztahy s Tchaj-wanem, Čína s nimi udržuje obchodní spolupráci o podobném objemu jako se svou jedinou spřátelenou zemí Střední Ameriky, Kostarikou.

Dále lze z tabulky 2 vyzorovat skutečnost, která potvrzuje vývoj bilaterálního obchodu Latinské Ameriky ve prospěch importu z Číny na úkor exportu (viz graf 4) – všechny latinskoamerické země s výjimkou Brazílie a Chile mají s Čínou negativní obchodní bilanci. (Ibid.)

Význam Číny jako předního importéra zboží pro Latinskou Ameriku je také evidentní z tabulky 2. Pro většinu latinskoamerických zemí představuje Čína prvního až třetího nejvýznamnějšího importéra. Pouze v Surinamu, Guyaně a Jamajce je čínský import až na čtvrtém místě a v Trinidadu a Tobagu na pátém. Latinská Amerika je obrovským trhem pro čínské zboží a výrobky – složení čínského importu je mezi latinskoamerickými zeměmi velmi obdobné. První tři hlavní produkty u většiny zemí představuje elektrické a elektronické zařízení, dále jaderné reaktory, kotle a stroje a nakonec dopravní prostředky⁷³. Mezi další nejčastější zboží importované z ČLR patří železo a ocel a výrobky z nich, plasty a výrobky z nich, organické chemikálie, oděvní výrobky a doplňky, či hračky nebo sportovní vybavení. (Ibid.)

⁷¹ Údaje pochází až na výjimky (Venezuelu, Kostariku, Trinidad a Tobago a Kubu) z roku 2014, tedy z neaktuálnějších dostupných dat použitých DBIS dle UN Comtrade.

⁷² Objem bilaterálního obchodu Brazílie s Čínou předčil obchodní vztahy s USA v roce 2009 (Peters, 2015). Ekonomická spolupráce obou zemí je rozvinutá také proto, že jsou země členy uskupení BRICS (Cuperstein, 2014). V případě Chile a Peru se Čína stala prvním obchodním partnerem v roce 2014, kdy také přesáhla objem exportu i importu dlouholetého nejvýznamnějšího obchodního partnera: USA. (DBIS, 2016)

⁷³ Dle databáze UN Comtrade se jedná např. o osobní motorová vozidla, motorová vozidla pro veřejnou dopravu, nákladní auta a další dopravní prostředky (kromě železničních a tramvajových).

Čína se také v posledním desetiletí stala významným exportním trhem pro latinskoamerické země, což je jeden z důvodů čínského zájmu o region, jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole. Ze zjištěných informací lze konstatovat, že hlavní dvě složky exportu latinskoamerických zemí do Číny tvoří nerostné suroviny a zemědělské komodity. Mezi země, jejichž hlavní složkou exportu do Číny jsou nerostné suroviny, patří Kolumbie (zejména ropa, železo, ocel a měď), Peru (rudy kovů, měď), Chile (měď, rudy kovů), Mexiko (rudy kovů, ropa), Bolívie (rudy kovů, cín), Venezuela (rudy kovů, železo a ocel), Brazílie (rudy kovů), Paraguay (měď), Panama (měď), Dominikánská republika (rudy kovů, měď), Trinidad a Tobago (ropa, rudy kovů), Guatemala (železo a ocel) a Guyana (rudy kovů). (Ibid.; Kotschwar, 2014)

Důležitými latinskoamerickými importéry zemědělských produktů (živočišných a rostlinných), jako jsou olej, obilí, ovoce, zelenina, ryby, kůže, vlna nebo dřevo, jsou pak pro Čínu Brazílie, Argentina, Uruguay, Ekvádor, Guatemala, Paraguay a Kostarika (DBIS, 2016). V exportu zemědělských produktů se nicméně vyjímá Brazílie s Argentinou. Čína, která je významným importérem sójových bobů (spotřebuje 40 % celkové světové produkce), importuje přibližně 75 % právě z Brazílie a Argentiny (Pineo, 2015).

Z hlediska objemu exportu zboží latinskoamerických zemí není Čína tolik významným exportním trhem pro Trinidad a Tobago, Guatemalu a Paraguay – představuje přibližně až 30. exportní destinaci. Stejně tak pro Surinam, Guyanu a některé další země Střední Ameriky a Karibiku (Belize, Honduras, Jamajku a Kubu) je Čína až 10. – 12. exportním trhem. Export Ekvádoru směřující do Číny je také až na 12. místě. Zajímavé je, že například hlavní složku exportu Ekvádoru do Číny tvoří fosilní paliva a oleje, jež představují významný podíl celkového exportu Ekvádoru (viz graf 3, podkapitola 1.3.2), ale ryby, korýši, měkkýši a ovoce a oříšky, které celkem tvoří 262,9 mil. USD exportu. Fosilní paliva a oleje jsou až na třetím místě s objemem exportu 57,8 mil. USD. (DBIS, 2016)

Tabulka 2: Bilaterální obchod vybraných zemí Latinské Ameriky s Čínou

Země	Rok	Export (v USD)	Import (v USD)	Celkový bilaterální obchod (v USD)	Hlavní složení exportu do Číny	Umístění Číny v rámci celkového obchodu
Brazílie	2014	40,6 mld.	37,3 mld.	78 mld.	1. 12 2. 26 3. 47	export: 1. import: 1.
Mexiko	2014	6 mld.	66,3 mld.	72,2 mld.	1. 87 2. 26 3. 27	export: 3. import: 2.

Chile	2014	18,8 mld.	15,1 mld.	33,9 mld.	1. 74 2. 26 3. 47	export: 1. import: 1.
Kolumbie	2014	5,8 mld.	11,8 mld.	17,5 mld.	1.27 2. 72 3. 74	export: 2. import: 2.
Peru	2014	7 mld.	8,9 mld.	15,9 mld.	1. 26 2. 74 3. 23	export: 1. import: 1.
Argentina	2014	4,5 mld.	10,7 mld.	15,2 mld.	1. 12 2. 15 3. 02	export: 2. import: 2.
Venezuela	2013	254,1 mil.	7,6 mld.	7,9 mld.	1. 26 2. 41 3. 72	export: 7. import: 2.
Ekvádor	2014	501,4 mil.	4,6 mld.	5,1 mld.	1. 03 2. 08 3. 27	export: 12. import: 2.
Uruguay	2014	1,2 mld.	2 mld.	3,2 mld.	1. 12 2. 02 3. 51	export: 3. import: 1.
Paraguay	2014	49,1 mil.	3,1 mld.	3,1 mld.	1. 41 2. 74 3. 44	export: 30. import: 2.
Bolívie	2014	434 mil.	1,8 mld.	2,2 mld.	1. 26 2. 80 3. 44	Export: 7. Import: 1.
Dominikán- ská republika	2014	169,8 mil.	2,1 mld.	2,2 mld.	1. 26 2. 74 3. 90	export: 6. import: 2.
Kostarika	2013	377,8 mil.	1,7 mld.	2,1 mld.	1. 85 2. 41 3. 20	export: 7. import: 2.
Guatemala	2014	42,6 mil.	1,8 mld.	1,8 mld.	1. 17 2. 39 3. 47	export: 32. import: 3.
Panama	2014	69,5 mil.	1,1 mld.	1,2 mld.	1. 44 2. 74 3. 23	export: 3. import: 3.

Honduras	2014	92,1 mil.	900,2 mil.	992, 3 mil.	1. 28 2. 76 3. 85	export: 9. import: 2.
Jamajka	2014	38,1 mil.	394,1 mil.	432, 2 mil.	1. 28 2. 72 3. 87	export: 9. import: 4.
Trinidad a Tobago	2010	33,2 mil.	373,3 mil.	406,5 mil.	1. 27 2. 29 3. 26	export: 36. import: 5.
Guyana	2014	22,8 mil.	133,8 mil.	156,6 mil.	1. 44 2. 26 3. 03	export: 10. import: 4.
Surinam	2014	33,2 mil.	122,6 mil.	155,7 mil.	1. 44 2. 99 3. 72	export: 12. import: 4.
Belize	2014	5,7 mil.	108,8 mil.	114,5 mil.	1. 99 2. 44 3. 61	export: 10. import: 3.
Kuba	2006	22,9 mil.	1,4 mld.	1,4 mld.	1. 74 2. 90 3. 76	export: 12. import: 2.

Zdroj: DBIS (2016); UN Comtrade (2016). Vypracováno autorkou.

Pozn.: Obchod latinskoamerických zemí je charakterizován dle nejnovějších dostupných dat v databázi DBIS. Nejnovější údaje o obchodu Kuby s Čínou jsou v databázi UN Comtrade z roku 2006, proto je řazena až na konec pro neaktuálnost dat.

Hodnoty jsou uvedeny dle DBIS (2016) v zaokrouhlené podobě, proto ne vždy odpovídá přesný součet exportu a importu celkovému bilaterálnímu obchodu.

Vysvětlivky k symbolům označujícím export do Číny dle kódů komodit databáze UN Comtrade:

02 = maso a jedlé droby; **03** = ryby, korýši, měkkýši, vodní bezobratlí živočichové; **08** = jedlé ovoce, ořechy, kůra citrusových plodů, melouny; **12** = olej, olejnaté plody, obilí, ovoce; **15** = živočišné a rostlinné tuky a oleje, štěpné produkty; **17** = cukr a cukrovinky; **20** = zelenina, ovoce, ořechy, potravinové přípravky; **23** = zbytky, odpad z potravinářského průmyslu, krmivo pro zvířata; **26** = rudy, struska a popel; **27** = fosilní paliva, oleje, destilační produkty; **28** = anorganické chemikálie, sloučeniny ušlechtilých kovů, izotopy; **29** = organické chemikálie; **39** = plasty a výrobky z nich; **41** = surové kůže a kožky (jiné než kožešiny) a usně; **44** = dřevo a dřevěné výrobky, dřevěné uhlí; **47** = buničina ze dřeva, vláknitý celulósový materiál, odpad; **51** = vlna, zvířecí srst, žiněné příze a jejich tkaniny; **61** = oděvy, doplňky (pletené, háčkové); **72** = železo a ocel; **74** = měď a výrobky z ní; **76** = hliník a výrobky z něho; **80** = cín a výrobky z něho; **85** = elektrické a elektronické zařízení; **87** = dopravní prostředky (jiné než železniční a tramvajové); **90** = optické, fotografické, technické, lékařské přístroje; **99** = ostatní komodity.

Významnou rolí Číny v ekonomické oblasti Latinské Ameriky je poskytování přímých zahraničních investic⁷⁴ (PZI). Je však nutné podotknout, že objem celkových čínských investic do regionu Latinské Ameriky nelze přesně identifikovat, jelikož část investic je alokována soukromými čínskými společnostmi skrze třetí země (Barcéna et al., 2015). Jedná se tedy mnohdy o odhady založené na údajích vykázaných soukromými firmami. Dle výzkumu Peterse (2012) byla Latinská Amerika v období 2000–2011 druhým největším příjemcem tzv. čínských zámořských přímých zahraničních investic (Overseas Foreign Direct Investments). V roce 2011, byla Čína podle Cuñata (2011) třetím největším poskytovatelem PZI v Latinské Americe (po USA a Nizozemsku).

TeleSUR (2015) poskytuje aktuálnější informace o výši čínských investic do regionu – na konci roku 2014 byla výše investic, které Čína doposud poskytla regionu, 106 mld. USD, což představuje 12 % celkových světových investic Číny. Americký think tank American Enterprise Institute tvrdí, že poskytuje nejpřesnější a komplexní informace o investicích Číny po celém světě (disponuje databází nazývanou China Investment Tracker). Uvádí, že od roku 2005–2016 poskytla Čína do Jižní Ameriky 121,85 mld. USD, do Střední Ameriky a Karibiku pak 14,28 mld. USD. Celková hodnota čínských investic do regionu Latinské Ameriky tedy do roku 2016 dosáhla 136,13 mld. USD. (American Enterprise Institute, 2016)

Na alokaci investic je velmi dobře zřetelný zájem Číny o těžbu nerostného bohatství. Barcéna et al. (2015) odhaduje, že mezi lety 2010–2013 bylo 90 % investic směřováno do sektoru spojeného s těžbou nerostných surovin. Čínské investice jsou zaměřeny na těžbu ropy, zemního plynu, zlata, mědi a dalších nerostných surovin, ale také na rozvoj infrastruktury a nových technologií. Co se týče teritoriálního zaměření, čínské PZI plynou zejména do Argentiny, Bolívie, Kolumbie, Ekvádoru a do Peru. (Ibid.; Kotschwar, 2014; Yongtao, 2012) Zcela největší objem čínských investic však směřuje do Brazílie (Peters, 2015). Čína má do budoucna v plánu poskytnout Latinské Americe ještě více investic – *Plán spolupráce Číny s latinskoamerickými a karibskými zeměmi pro období 2015-2019* udává, že v průběhu příštích deseti let dojde k navýšení objemu vzájemných investic na 250 mld. USD (China CELAC Forum, 2015a).

V neposlední řadě Čína poskytuje zemím Latinské Ameriky významné půjčky. Dle Wattse (2013) se Čína v roce 2008 stala hlavním poskytovatelem půjček v regionu. V roce 2010 poskytla půjčky v hodnotě 37 mld. USD, tedy srovnatelné množství jako Světová banka, IDB a Exportní a importní banka USA dohromady (Gallagher, Irwin a Koleski, 2012). Jak dodává Elson (2014), přestože byla hodnota čínských půjček od té doby nižší, stále se jedná o významné množství. V roce 2014 poskytla Čína latinskoamerickým zemím v půjčkách 22,1 mld. USD (Gallagher a Meyers, 2014). Půjčky jsou poskytovány především

⁷⁴ V roce 2013 se Čína stala třetím největším zahraničním investorem na světě (OECD, 2014).

prostřednictvím dvou hlavních čínských bank (Čínské rozvojové banky a Čínské exportní a importní banky) a jsou směřovány zejména do Venezuely, Argentiny, Brazílie a Ekvádoru do sektoru infrastruktury (dopravní a energetické) a těžby nerostných surovin (Gallagher et al., 2012; Gallagher a Meyers, 2014; Watts, 2013).

V období 2005–2014 alokovala Čína dle Peterse (2015) 70 % půjček do oblasti dopravy a energetiky a 25 % do těžby nerostných surovin. Pro latinskoamerické země je výhodné, že mohou čínské půjčky splácet v naturáliích⁷⁵ (především v podobě nerostných surovin) – např. právě Venezuela či Ekvádor tak často proplácují Číně půjčky prostřednictvím exportu ropy (Elson, 2014; Kotschwar, Moran a Muir, 2012). Mimo jiné ale také země Latinské Ameriky vítají, že čínské půjčky nejsou „zatíženy“ podmínkami tak jako ty evropské či americké (a to např. dodržováním environmentálních a lidsko-právních standardů). (Gallagher et al., 2012) Bezúročné a zvýhodněné půjčky jsou součástí rozvojové spolupráce Číny, která je popsána v další podkapitole.

Lze konstatovat, že Brazílie, Argentina a Ekvádor představují země Latinské Ameriky, které benefitují z největšího objemu čínských investic ale i půjček. Čínské PZI i půjčky směřující do Latinské Ameriky souvisí s politikou čínské vlády vyhlášenou na přelomu 21. století a nazvanou „Going Out“ (nebo také Going Global), která podporuje čínské soukromé společnosti ke zvýšení čínských investic do zahraničí, promítá se však také do zvýšení půjček poskytnutých čínskou vládou (Yelery, 2014). Od té doby, kdy se Čína stala členem WTO, jsou důsledky této politiky patrné především v Latinské Americe a v Africe – narůstající objem čínského obchodu, investic a půjček jsou toho důkazem⁷⁶. (Xu, 2011).

Tři latinskoamerické země podepsaly s Čínou také dohody o volném obchodu (FTA – Free Trade Agreement), které prohlubují a posilují ekonomickou a obchodní spolupráci prostřednictvím snižování celních bariér. První dohoda byla podepsána v roce 2005 s Chile, přičemž dohoda vešla v platnost následující rok (China FTA Network, 2016a). Další FTA byla implementována v roce 2009 s Peru a poslední dohodu podepsala v roce 2010 Kostarika, přičemž začala platit v roce 2011 (China Briefing, 2011; China FTA Network, 2016b). Čína má prozatím uzavřené FTA celkem se třinácti zeměmi světa, přičemž osm dohod je v jednání⁷⁷. (China FTA Network, 2016a)

Čína uzavřela se zeměmi Latinské Ameriky i řadu jiných obchodních dohod. V roce 2009 například sjednala s Argentinou dohodu o „výměně měny“ (currency swap agreement) – na období tří let poskytla Argentině 70 mld. čínských jüanů (tedy 10 mld. USD), které mohly

⁷⁵ Stejný typ mechanismu používá Čína i ve spolupráci s africkými zeměmi (Brautigam, 2011).

⁷⁶ Strategie Going Out však měla vliv i na větší angažovanost Číny v Evropě, USA nebo ve Střední a Jihovýchodní Asii.

⁷⁷ Žádná však už podle oficiálních stránek o čínské struktuře FTA není se zemí Latinské Ameriky. Nicméně jak uvádí Casanova, Xia a Ferreira (2015), při prezidentské návštěvě Mexika v roce 2013 čínští představitelé uvedli, že zvažují vytvoření FTA s Mexikem.

Argentině posloužit k zaplacení čínského importu, namísto tradiční obchodní měny amerického dolaru. Cílem bylo ale také navrátit důvěru v argentinské peso, měnu, která se od finanční krize v roce 2001 potýkala s obrovskými problémy. (Turner, 2009) Podobnou dohodu uzavřela s Čínou v roce 2013 Brazílie (Leahy, 2013).

Čína se tímto způsobem mimo jiné snažila zvýšit postavení své měny na mezinárodním ekonomickém poli a byla úspěšná. V prosinci 2015 zařadil Mezinárodní měnový fond čínský jüan vedle amerického dolaru, euru, britské libry a japonského jenu mezi elitní rezervní světové měny. Tento krok znamenal pro Čínu obrovskou výhru z toho pohledu, že byla uznána její role jednoho z hlavních světových exportérů, ale také bylo potvrzeno její primární postavení na mezinárodním obchodním trhu. (Al Jazeera, 2015)

Mezi další významnou spolupráci Číny s Latinskou Amerikou patří rozvojová spolupráce, která je popsána v následující podkapitole.

2.5 Rozvojové aktivity Číny

Přestože je sama Čína stále příjemcem zahraniční rozvojové pomoci, vzhledem ke svému obrovskému ekonomickému růstu a vysokému postavení v oblasti světové ekonomiky hraje v současnosti důležitou roli i v jejím poskytování (OECD, 2015; Parks, 2015)⁷⁸. Informace o čínské zahraniční pomoci bývaly v minulosti považovány za nepřesné a neúplné a problematika nedostatečné transparentnosti vykazování pomoci je Západem zmiňována dodnes⁷⁹ (Parks, 2015). Nicméně čínská vláda podnikla určité kroky ve zveřejňování objemu, typu, distribuce a dalších informací týkajících se poskytování rozvojové pomoci. V roce 2011 vydala dokument, který oficiálně informuje o její rozvojové pomoci (tzv. China's White Paper on Foreign Aid). V roce 2014 poskytla druhé aktualizované vydání. (Lowy Institute, 2016) V současnosti existuje také internetová informační databáze *China Aid Data*, ve které jsou dostupné informace sesbírané západními autory⁸⁰ (Parks, 2015).

Cílem čínské zahraniční rozvojové pomoci je dle oficiálního dokumentu čínské vlády z roku 2011: „pomoci přijímajícím zemím posílit vlastní kapacity pro rozvoj, obohatit a zlepšit životy obyvatel a podpořit jejich ekonomický růst a sociální rozvoj“ (Xinhuanet, 2014). Čína se především snaží o rozlišení svého přístupu k rozvojovým zemím a označuje se jako partner, nikoliv jako donor, a to s ohledem na svoji strategii: spolupráci Jih-Jih. Mezi příjemce čínské

⁷⁸ Čína začala poskytovat ekonomickou pomoc a technickou asistenci už od 50. let 20. století. Nejprve byla zaměřena na Korejskou lidově demokratickou republiku a Vietnam, poté směřovala především do afrických zemí. (Xinhuanet, 2014)

⁷⁹ Čína se například odmítla zapojit do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci (IATI – International Aid Transparency Initiative).

⁸⁰ Přesto je stále třeba brát v potaz problematiku týkající se nemožnosti zařazení čínské pomoci do klasifikace Oficiální rozvojové spolupráce (ODA – Official Development Assistance) a následkem toho mnohdy nerelevantní kvantifikace čínské pomoci a nemožnost srovnání s ostatními tradičními západními donory (Čína např. považuje bezúročné půjčky za jeden z typů své rozvojové pomoci). (Brandt et al., 2012).

pomoci patří v současné době už řada států, a to ve všech hlavních rozvojových regionech světa – rozvojové země v sousední jižní a východní Asii, státy Střední Asie či Blízkého východu, ale zejména africké státy a země regionu Latinské Ameriky. (State Council PRC, 2014; Wolf, Wang a Warner, 2013) Hlavními modalitami pomoci jsou granty, bezúročné půjčky a zvýhodněné půjčky. Kromě toho Čína představuje významného partnera v oblasti oddlužení. (Xinhuanet, 2014)

Čínská vláda ve svém nejnovějším dokumentu o rozvojové pomoci z roku 2014 uvádí, že v roce 2010–2012 poskytovala zahraniční rozvojovou pomoc 19 zemím Latinské Ameriky⁸¹ (Ibid.). Čína mimo jiné od roku 2008 začala spolupracovat s Meziamerickou rozvojovou bankou (IDB) a stala se jedním z jejích členských donorů (IDB, 2008). Dle výzkumu Wolf et al. (2013), získal region Latinské Ameriky v období 2001–2011 ze všech příjemců zdaleka největší objem celkové čínské rozvojové pomoci⁸². Wolf et al. také dodávají, že nejvíce finančních prostředků bylo poskytnuto mezi roky 2009–2011, kdy byla pomoc koncentrována zejména na projekty související s rozvojem nerostných surovin, a to především v Brazílii, Venezuele, Argentině, Ekvádoru a Chile (do roku 2005 byla pomoc soustředěna do sektoru infrastruktury). Údaje v databázi China Aid Data (2016) potvrzují, že naprostá většina čínských rozvojových projektů je zaměřena do dvou sektorů: za prvé do průmyslu, těžby a stavitelství a za druhé do dopravy a skladování. Kotschwar (2014) také uvádí, že je čínská zahraniční rozvojová pomoc o dost více vázaná na oblast nerostných surovin, než je tomu například v Africe nebo v Jihovýchodní Asii.

Lze tedy vyvodit závěr, že Čína prostřednictvím rozvojové pomoci v Latinské Americe sleduje svůj prospěch a zájem o těžbu nerostných surovin a že je jakýmsi doplňujícím článkem čínské obchodní spolupráce s latinskoamerickými zeměmi. Jedná se tedy o ukázkou win-win strategie, při které benefitují příjemci v Latinské Americe z rozvoje svého těžebního sektoru, zároveň ale i Čína, která získá lepší přístup k nerostnému bohatství regionu a která má zisk z následného exportu.

Rozvojové aktivity Číny v regionu Latinské Ameriky také souvisí, jak uvádí Diaz a Lee (2009), se snahou získat dominanci nad Tchaj-wanem, který v minulosti udržoval diplomatické styky s řadou zemí Latinské Ameriky (mimo jiné také poskytoval rozvojovou pomoc) a dodnes má výsadní postavení v regionu Střední Ameriky a Karibské oblasti. Z tohoto důvodu Čína významně posiluje svoje působení v oblasti zahraniční rozvojové pomoci latinskoamerickým zemím, které jde často ruku v ruce s dalšími ekonomickými aktivitami v podobě investic a nových obchodních dohod mezi zeměmi.

Úspěšný příklad čínské diplomacie lze uvést na Kostarice, která v roce 2007 rozvázala diplomatické vztahy s Tchaj-wanem a ve stejném roce uzavřela s Pekingem 11 dohod týkajících

⁸¹ Brazílii, Argentině, Bolívii, Peru, Ekvádoru, Chile, Uruguayi, Venezuele, Mexiku, Guyaně, Surinamu, Kostarice, Antigie a Barbudě, Bahamám, Dominice, Haiti, Jamajce, Kubě a Trinidadu a Tobagu (China Aid Data, 2016).

⁸² Jednalo se přibližně 186 mld. USD, následovala Afrika s částkou 175 mld. USD.

se ekonomiky, kultury, obchodu, technologií, turismu, imigrace či investic. Čína předpokládala, že nová spolupráce s Kostarikou přesvědčí i ostatní země Střední Ameriky a Karibiku k navázání spolupráce. Nicméně tomu tak nebylo a žádnou další vlnu „zběhů“ nakonec nerozpoutala⁸³. (Ibid.)

Dá se očekávat, že Čína bude dál zkoušet uplatňovat svoji strategii založenou na poskytování rozvojové pomoci a využívání svojí soft power ve snaze získat více obchodních partnerů ve Střední Americe a Karibské oblasti a že diplomatický boj s Tchaj-wanem bude pokračovat. (Erikson, 2009)

2.6 Aktivity Číny v oblasti těžby nerostných surovin

Jak bylo zjištěno v předchozí kapitole, hlavní tři latinskoamerické země, které mají nejužší obchodní vztahy s Čínou a zároveň pro ně Čína představuje hlavní exportní destinaci i hlavního světového importéra, jsou Brazílie, Chile a Peru. Pokud však chceme zkoumat, jaké země představují významné exportéry nerostných surovin do Číny, dojdeme k závěru, že se jedná se kromě Chile, Peru a Brazílie také o Kolumbii, Mexiko, Venezuelu či Bolívii. Tabulka 3 zobrazuje složení exportu těchto zemí do Číny a detailněji uvádí jejich hlavní tři komodity, a to spolu s jejich objemem v USD. Země jsou seřazeny podle velikosti celkového objemu tří hlavních složek exportu směřujícího do Číny.

Jediná Kolumbie může být prohlášena za „čistého“ exportéra nerostných surovin Číně – pokud bereme za měřítko skutečnost, že první tři hlavní složky jejího exportu jsou tvořeny pouze nerostnými surovinami. Jsou jimi ropné oleje, slitiny železa a měďný odpad a šrot. Export ostatních jmenovaných zemí do Číny obsahuje vždy ještě jinou komoditu než nerostnou surovinu. (UN Comtrade, 2016)

Zajímavostí je, že Venezuela, která je obecně známá svým exportem ropy do Číny, nemá v databázi UN Comtrade uvedené žádné informace o tomto exportu. Jak lze vidět v tabulce 3, jejími třemi hlavními složkami exportu je železná ruda, kůže a výrobky ze železa (Ibid.). S největší pravděpodobností to bude souviset s tím, že Venezuela exportuje ropu do Číny v rámci splácení čínských půjček. Od roku 2007 poskytla Čína Venezuele 50 mld. USD, jejichž vrácení je garantováno importem venezuelské ropy. (Tiezzi, 2015)

Co se týče hlavních typů nerostných surovin, které tyto hlavní exportéři vyváží do Číny, Brazílie exportuje zejména železnou rudu, Chile rafinovanou a nerafinovanou měď a měďnou rudu, Peru měďnou rudu a rafinovanou měď, Mexiko měďnou a stříbrnou rudu a ropné oleje, Bolívie rudy drahých kovů a surový cín a Venezuela pak železnou rudu a produkty ze železa. (DBIS, 2016; UN Comtrade, 2016)

⁸³ A to i přesto, že Salvador a Honduras v letech 2010 a 2012 vypadaly, že jsou příznivě nakloněni k zahájení nových vztahů s Čínou (CentralAmericanData, 2010; CentralAmericanData, 2012).

Tabulka 3: Složení exportu hlavních latinskoamerických exportéru nerostných surovin do Číny

Země Latinské Ameriky (rok)	Hlavní složky exportu do Číny (v USD)		
Brazílie (2014)	16,6 mld. olej, olejnaté plody, obilí, ovoce sójové boby	12,7 mld. rudy kovů, struska a popel železná ruda	3,5 mld. buničina ze dřeva, vláknitý celulósový materiál, odpad chemická buničina ze dřeva
Chile (2014)	9,2 mld. měď a výrobky z ní rafinovaná a nerafinovaná měď	6,4 mld. rudy kovů, struska a popel měďná ruda	1,2 mld. buničina ze dřeva, vláknitý celulósový materiál, odpad chemická buničina ze dřeva
Peru (2014)	4,8 mld. rudy kovů, struska a popel měďná ruda	1,1 mld. měď a výrobky z ní rafinovaná měď	866,5 mil. zbytky, odpad z potravinářského průmyslu, krmivo pro zvířata moučky, prášky a pelety z masa nebo drobů
Kolumbie (2014)	5,3 mld. fosilní paliva, oleje, destilační produkty ropné oleje	182,4 mil. železo a ocel slitiny železa	160 mil. měď a výrobky z ní měděný odpad a šrot
Mexiko (2014)	2,2 mld. dopravní prostředky (jiné než železniční a tramvajové) osobní automobily a jiná motorová vozidla	1,4 mld. rudy kovů, struska, popel měďná a stříbrná ruda	470,8 mil. fosilní paliva, oleje, destilační produkty ropné oleje
Bolívie (2014)	316 mil. rudy kovů, struska, popel rudy drahých kovů	78,2 mil. cín a výrobky z něho surový cín	9,1 mil. dřevo, dřevěné výrobky, dřevěné uhlí rozřezané a našťipané dřevo
Venezuela (2013)	240 mil. rudy kovů, struska, popel železná ruda	9,6 mil. surové kůže a kožky (jiné než kožešiny) a ušně surová koňská a hovězí kůže	3,2 mil. železo a ocel produkty ze železa

Zdroj: DBIS (2016); UN Comtrade (2016). Vypracováno autorkou.

Pozn.: Obecná kategorie typu exportu (dle klasifikace UN Comtrade) je spolu s jejím objemem označena kurzívou, pod ní je tučně uvedena převládající komodita či více komodit z dané obecné kategorie.

Tato podkapitola dále pojednává o angažování Číny v oblasti těžby nerostných surovin ve vybraných zemích Latinské Ameriky, které jsou dvěma významnými exportéry nerostných surovin do Číny, v Peru a v Chile. Ale také v Ekvádoru, který je jedním z hlavních příjemců čínských půjček a investic směřujících do nerostného bohatství země⁸⁴. Jsou uvedeny podrobnější informace o působení Číny a jejich společností v těžebním sektoru těchto latinskoamerických zemí.

Čínské aktivity v oblasti těžby nerostných surovin v Latinské Americe je nejlépe uvést na příkladu Peru. Jak uvádí Hill (2014b), v žádné jiné latinskoamerické zemi neměla Čína větší vliv než v Peru – od dob, kdy se zde začalo usazovat obrovské množství čínských pracovníků od poloviny 19. století, až po novodobé působení Číny a jejich společností v těžebním sektoru. Právě Peru je první zemí Latinské Ameriky, kam začala Čína v 90. letech minulého století směřovat řadu významných investic do sektoru těžby nerostných surovin. (Kotschwar et al., 2011) Shougang představuje první čínskou těžební společnost, která v 90. letech začala působit v Latinské Americe – roce 1992 zakoupila společnost téměř 100% podíl důlního projektu na těžbu železné rudy: Hierro Peru⁸⁵. V těžebním sektoru Latinské Ameriky se však jako první čínská společnost nepředstavila „v dobrém světle“ – za svoje chování byla místní i mezinárodní komunitou obviněna z nedodržování pracovních standardů a poškozování životního prostředí. Toto dědictví výrazně ovlivnilo vnímání přítomnosti Číny v regionu Latinské Ameriky a provází ji až dodnes. (Ibid.) V následujícím roce čínská státní těžební společnost CNPC vyhrála tender na těžbu ropy a zemního plynu na ropném poli Talara v Peru⁸⁶ (CNPC, 2013). Dalším významným i mediálně známým peruánským dolem na těžbu mědi a molybdenu, který vlastní čínská společnost Chinalco od roku 2008, je Toromocho (Kotschwar et al., 2011). Produkce surovin však byla zahájena až po pěti letech v roce 2013 (Emery, 2013).

V současnosti je Čína v Peru opravdu význačným hráčem na poli těžby nerostných surovin – podle prezidenta obchodní komory Peru vlastní Čína jednu třetinu peruánského těžebního sektoru (Hill, 2014b). Sdružení čínských těžebních společností MMG Ltd., Guoxin International Investment Corporation Ltd. a Citic Metal Ltd.⁸⁷ zakoupilo v dubnu 2014 měďný důl Las Bambas, jeden z největších povrchových dolů v Jižní Americe (China Minmetals Corporation, 2014). Důl byl spuštěn na začátku letošního roku a předpokládá se, že v prvních pěti letech bude produkovat 450 tisíc tun mědi ročně, což by ho zařadilo na pozici prvních tří největších měďných dolů na světě, co se týče produkce (Jamasmie, 2016b). Řada místních

⁸⁴ První dvě největší složky ekvádorského exportu do Číny jsou tvořeny živočišnými produkty (korýši a ryby) a zemědělskou komoditou (banány). Třetí a čtvrtou složku exportu pak tvoří nerostné suroviny: ropné oleje a rudy drahých kovů a mědi. (UN Comtrade, 2016) Jak již bylo zmíněno, export ekvádorské ropy do Číny probíhá i v rámci splácení čínských půjček v podobě naturálií (Kotschwar et al., 2012).

⁸⁵ Nyní se společnost nazývá Shougang Hierro Peru a řídí v regionu Latinské Ameriky i jiné důlní projekty, např. důl Marcona. (Hill, 2014b)

⁸⁶ Od té doby rozšířila CNPC svoji působnost také do Venezuely, Ekvádoru, Kostariky, Kolumbie a Kuby.

⁸⁷ Konsorcium, které spadá pod společnost China Minmetals Corporation.

obyvatel má obavy, že enormní důl bude mít veliké environmentální dopady na životní prostředí. Protesty, při kterých v září 2015 zemřeli čtyři lidé, donutily MMG Ltd. a vládu provést změny ve studii environmentálních dopadů důlního projektu, které pak v říjnu již hlavní představitelé místních komunit odsouhlasili⁸⁸. (Amancio, 2015; Jamasmie, 2016b)

Pro největšího světového producenta mědi, Chile, představuje Čína dle slov chilské ministryně těžebního průmyslu Aurory Williams jeden z nejvýznamnějších exportních trhů vzhledem k tomu, že jako největší světový konzument mědi absorbuje 47–50 % celkové chilské produkce (Kiersz, 2015; Xinhua, 2015a). Přesto má Čína v Chile zhoršené podmínky pro působení v místním těžebním sektoru. Chile silně podporuje vedoucí postavení státní firmy CODELCO a zákonem zakazuje vlastnictví v chilském těžebním sektoru zahraničními společnostmi (Ellis, 2014). Nicméně Čína se jako významný obchodní partner dokázala prosadit jako jediný zahraniční aktér v oblasti těžebního sektoru Chile a v roce 2006 došlo k vytvoření joint venture⁸⁹ mezi čínskou těžební společností China Minmetals Corporation a společností CODELCO. Čína přislíbila poskytnutí investic ve výši 550 mil. USD výměnou za získání mědi v následujících letech za předem stanovené ceny⁹⁰. (Gov.cn, 2006) V roce 2012 pak například došlo k dalšímu rozvoji partnerství obou společností a chilské vlády, když bylo sjednáno společné usilování o nalezení nových nalezišť mědi (v Chile i v zahraničí). (Ellis, 2014)

Jak uvádí dále Ellis (2014), v rámci těžebního sektoru latinskoamerických zemí zažily čínské těžební společnosti nejrychlejší a největší rozvoj jednak v Peru, ale také v Ekvádoru. V těžbě na ekvádorském území se již od roku 2003 angažuje čínská CNPC ve spolupráci s ekvádorskou státní společností Petroecuador. V roce 2005 pak CNPC spolu se Sinopec zakoupily od kanadské společnosti EnCana ekvádorská ložiska ropy a zemního plynu a založily dvě joint venture společnosti. Jedná se o Andes Petroleum Ecuador Ltd. a Petro Oriental S. A., které nyní operují v Bloku Tarapoa a Lago Agrio Storage a Transfer Station v provincii Sucumbio, ale také v Blocích 14 a 17 v provincii Orellana a Pastaza, tedy v oblastech na severovýchodě Ekvádoru, jež leží v Amazonském deštném pralese⁹¹. (Andes Petroleum Ecuador, n. d.; CNPC, 2013)

⁸⁸ Místní obyvatelstvo nakonec odsouhlasilo první variantu studie, kterou nejdříve odmítlo, tedy vybudování dvě stě metrů dlouhého podzemního potrubí, které přemístí vydolovanou měď do jiného důlního projektu v regionu Cusco. Druhá studie měla v plánu převážet měď nákladními auty a vyžadovala by výstavbu nové hlavní silnice, která by narušila desítky vesnic a pravděpodobně by znamenala větší zátěž na životní prostředí.

⁸⁹ S názvem Copper Partners Investment Company Ltd.

⁹⁰ Číně byl přislíben i 49% podíl v měďném dole GABY na severu Chile. CODELCO nakonec ale podíl prodat odmítlo. (Ellis, 2014)

⁹¹ Čína bývá kritizována za působení v chráněných krajinných oblastech, např. v Národním parku Yasuní, který je význačný pro svou biodiverzitu, ale který je také domovem několika domorodých kmenů (Hill, 2014a).

Ellis (2014) nicméně podotýká, že do roku 2007 byly čínské aktivity v těžebním průmyslu Ekvádoru poněkud limitované, a to jednak proto, že Čína neměla dostatečné znalosti a informace o místní těžební situaci, ale také protože ekvádorské zákony obsahovaly řadu překážek pro zahraniční investory. Následně se ale díky nové ústavě Ekvádoru z roku 2008 a novému těžebnímu zákonu z ledna 2009 Čína mohla více zapojit do ekvádorského těžebního sektoru⁹². (Ibid.) V roce 2010 zakoupila Čína⁹³ od kanadské firmy těžební společnost Corriente⁹⁴ a s ní i povrchový měďný důl El Mirador – jedno z největších nalezišť mědi v Ekvádoru. Ecuacorriente S. A. chce do rozvoje těžby mědi investovat před 1,4 mld. USD, avšak zahájení provozu dolu se však neustále odsouvá z důvodů protestů místních domorodých obyvatel, kteří se snaží uchránit své území a životní prostředí význačně vysokou biodiverzitou. (Ellis, 2014; Hill, 2014c) Prozatím je začátek těžby očekáván nejdříve v roce 2018 (Araujo, 2015). Čína se angažuje na území Ekvádoru mimo jiné i v těžbě zlata. Čínská soukromá společnost Junefield Mineral Resource Holding Ltd. provozuje dva zlaté doly: La Florida, Muluncay, a v roce 2013 zakoupila i důl Río Blanco s ložisky zlata a stříbra (El Mercurio, 2015; JMRH, n. d.).

Na těžbě latinskoamerické ropy a zemního plynu se podílí zejména tři největší státní čínské společnosti: CNCP, Sinopec a CNOOC. CNPC působí mimo zmíněný Ekvádor také ve Venezuele, v Kostarice, Kolumbii a na Kubě (CNPC, 2013). CNOOC je aktivní v Brazílii, Argentině, Kolumbii či Trinidadu a Tobagu (BNA, 2016a). Sinopec mimo Ekvádor působí v Brazílii, Argentině, Peru, Kolumbii a na Kubě (BNA, 2016c).

Angažovanost Číny a jejích těžebních společností se v zemích Latinské Ameriky celkově zvýšila především na počátku nového tisíciletí, tedy spolu s rozvojem obchodu a dalších ekonomických vztahů (poskytování investic a půjček) mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi. Není od věci připomenout, že Čína není v těžebním sektoru regionu Latinské Ameriky ani zdaleka tak aktivní jako Kanada – jak bylo uvedeno, kanadské těžební společnosti jsou zapojeny do 50–70 % celkové těžby v regionu Latinské Ameriky (WGMHR, 2014).

⁹² Jak uvádí Collins (2015), jedná se o paradox. Přestože je Ekvádor první zemí, která ve své ústavě uznala práva přírody, povolila od té doby mnoho těžebních či hydro-energetických projektů obrovských měřítek (z nichž většina je čínských).

⁹³ Resp. čínská státní společnost China Railway Construction Corporation spolu se společností Tongling Nonferrous Metals Group Holding.

⁹⁴ A společnost přejmenovala na Ecuacorriente S. A.

3 Dopady čínského působení na latinskoamerické země a na jejich další rozvoj

Třetí kapitola se zabývá dopady čínského působení v regionu Latinské Ameriky. Zaměřuje se mimo jiné na dopady v oblasti těžby nerostných surovin, a to vzhledem ke skutečnosti, že v předchozí kapitole bylo zjištěno, že angažování Číny v latinskoamerických zemích je v rámci obchodní, ekonomické i rozvojové spolupráce výrazně soustředěno okolo tohoto sektoru.

Kapitola podrobně analyzuje ekonomické, sociální a environmentální důsledky čínských aktivit v latinskoamerických zemích. Zmiňuje nejvýznamnější dopady a snaží se popsat problematiku z více úhlů pohledu. Kapitola navíc pracuje s teoretickými poznatky obsaženými v první kapitole – hodnotí dopady čínského působení z pohledu ekonomického, lidského a udržitelného rozvoje a uvádí zjevné aspekty teorie závislosti.

3.1 Ekonomické dopady

Podkapitola se zaměřuje na hlavní aspekty vlivu Číny na ekonomickou situaci regionu Latinské Ameriky. Nejprve pojednává o pozitivních vlivech Číny na ekonomický rozvoj latinskoamerických zemí. Následně se zabývá hrozbami a výzvami sino-latinskoamerických ekonomických vztahů.

3.1.1 Význam Číny pro ekonomický rozvoj regionu

Tato podkapitola charakterizuje význam Číny pro ekonomický rozvoj regionu, a to jednak vzhledem k tomu, že představuje významný exportní trh pro latinskoamerické primární komodity, ale také proto, že hraje důležitou roli v poskytování přímých zahraničních investic a půjček, které nesměřují pouze do sektoru těžby nerostných surovin, ale také do stavby dopravní a energetické infrastruktury. Zmíněna je i role Číny při oddlužení některých zemí Latinské Ameriky.

3.1.1.1 Čína jako významný exportní trh

Jak bylo uvedeno v podkapitole 1.3.2, role těžebního sektoru se v řadě latinskoamerických zemí zvětšila výrazně na začátku 21. století. Prudký nárůst příjmů z nerostných surovin v rámci HDP zemí znázornil graf 1. Podkapitola 2.3 identifikovala jako jeden z hlavních důvodů zájmu Číny o region rostoucí poptávku po nerostných surovinách a zemědělských produktech. Podkapitola 2.4 následně zkoumala, jak se vyvíjely obchodní vztahy mezi Čínou a Latinskou Amerikou, a bylo zjištěno, že k zintenzivnění vztahů (viz graf 4) došlo ve stejném období, kdy latinskoamerickým zemím začaly výrazně růst příjmy z nerostných

surovin. Z toho vyplývá, že Čína byla opravdu jedním z hlavních faktorů, který měl vliv na růst příjmů Latinské Ameriky z nerostných surovin – Čína se stala významným exportním trhem pro nerostné suroviny regionu (ale také pro některé zemědělské komodity).

Také Ray et al. (2015) uvádí, že od počátku 90. let 20. století došlo ke ztrojnásobení podílu exportu nerostných surovin na celkovém exportu latinskoamerických zemí do Číny (z 2 % v roce 1993 na 15 % v roce 2013). Podobně došlo ke zvýšení podílu exportu zemědělských produktů na celkovém exportu. Ray et al. (2015) také dle údajů z databáze UN Comtrade zjistili, že v období mezi roky 1993–2013 se podíl exportu nerostných surovin do Číny na HDP Latinské Ameriky neustále konstantně zvyšoval na rozdíl od exportu nerostných surovin do ostatních zemí světa, který byl charakterizován velkými výkyvy. Podíl exportu zemědělských produktů do Číny na HDP Latinské Ameriky narůstal taktéž konstantně, oproti exportu do ostatních zemí světa, který spíše stagnoval. Čína tedy rozhodně hrála důležitou roli v expanzi latinskoamerického exportu nerostných surovin, ale i zemědělských produktů. (Ibid.)

Měl však růst těžebního sektoru a tedy příjmy z exportu nerostných surovin vliv na růst celkové ekonomiky Latinské Ameriky? Graf 6 zobrazuje, že v novém tisíciletí (respektive od roku 2004) zažila Latinská Amerika výrazný růst jak celkového HDP, tak HDP na osobu. Průměrný roční růst celkového HDP mezi roky 2004–2008 byl 5,2 %, HDP na osobu rostlo v průměru 3,5 % ročně⁹⁵ (není od věci připomenout, že právě v roce 2004 došlo k obrovskému nárůstu světových cen komodit). (World Bank, 2016b)

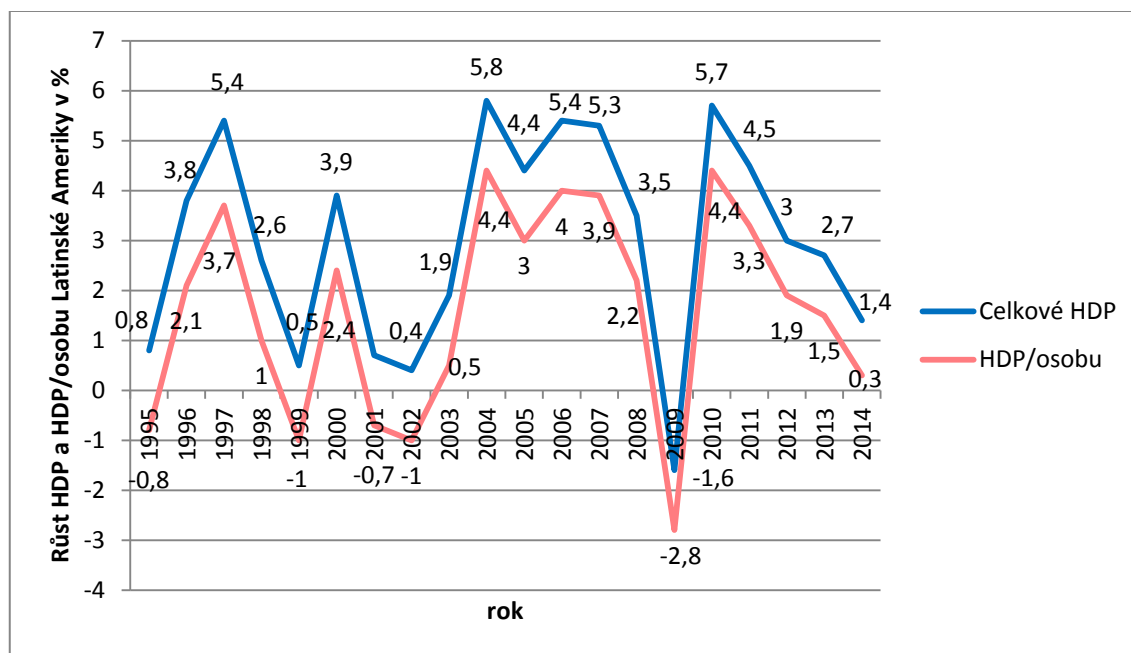
Jak uvádí Ocampo (2015), růst HDP Latinské Ameriky dosahující po čtyři roky 5,2% hodnoty představoval nejvyšší období růstu ekonomiky Latinské Ameriky od období 1968–1974, kdy byl průměrný růst HDP vyšší než 6 %. Jak lze dále vidět na grafu 6, v novém tisíciletí vydržely vysoké hodnoty růstu regionu až do světové ekonomické krize v roce 2009, kdy došlo k hlubokému poklesu ekonomiky Latinské Ameriky do záporných hodnot. V roce 2010 se HDP dostalo znovu na vysokou hodnotu, poté už klesalo. V roce 2014 dosáhlo celkové HDP Latinské Ameriky 1,4 %, HDP na osobu pouhých 0,3 %. (World Bank, 2016b)

Lze zpozorovat, že v době, kdy začaly významně růst příjmy zemí Latinské Ameriky z těžby nerostných surovin (viz graf 1, podkapitola 1.3.2), došlo i ke zvýšení hodnot celkového HDP a HDP na osobu. Po světové ekonomické krizi, kdy se příjmy latinskoamerických zemí z těžby nerostných surovin začaly snižovat, klesalo podobně i jejich HDP. Z těchto poznatků je možné vyvodit závěr, že růst příjmů latinskoamerických zemí z těžby nerostných surovin podnícený obrovskou čínskou poptávkou, zároveň mohl být jedním z faktorů majících vliv

⁹⁵ HDP a HDP/osobu nejsou vyčerpávajícími ekonomickými ukazateli pro zjištění komplexního ekonomického výkonu země (nejsou zohledněny např. osobní příjmy, korporátní zisky nebo vládní výdaje). Přesto se jedná o stále nejvíce používané ukazatele ekonomického rozvoje zemí. (BEA, 2015)

na růst ekonomiky Latinské Ameriky v prvním desetiletí tohoto století⁹⁶. (Ocampo, 2015; World Bank, 2016b) Profesor Bostonské univerzity a expert na sino-latinskoamerické vztahy, Kevin Gallagher, je přesvědčen o krátkodobých pozitivních dopadech obchodní spolupráce Latinské Ameriky s Čínou zapříčiněné boomem nerostných surovin a dle jeho slov měla Čína přímý vliv na ekonomický růst regionu v období 2003–2013 (Lee, 2015b).

Graf 6: Vývoj ekonomiky Latinské Ameriky dle vývoje celkového HDP a HDP/osobu v období 1995–2014

Zdroj: World Bank (2016b). Vypracováno autorkou.

Pokud se zaměříme na jednotlivé země Latinské Ameriky, ekonomické dopady čínského působení nebyly u všech stejné a na řadu z nich neměly pozitivní vliv (Kotschwar, 2014). Poptávka Číny po nerostných surovinách a zemědělských plodinách měla na region dva dvousečné dopady. Na jednu stranu výrazně zvýšila příjmy latinskoamerických zemí exportujících nerostné suroviny, na druhou stranu způsobila, že zvýšení světových cen komodit mělo negativní dopad na ostatní země, které jsou v regionu čistými importéry těchto komodit. (Ibid.)

Tedy právě skutečnost, zda jsou země důležitými vývozci nerostných surovin nebo jiných primárních komodit, byla určující pro benefitování v rámci obchodních vztahů s Čínou. Kotschwar (2014) uvádí, že hlavními vítězi čínského působení v regionu Latinské Ameriky

⁹⁶ Nelze opomenout, že se na ekonomickém vývoji regionu významně podílí i EU a USA, doposud nejvýznamnější obchodní partneři regionu. Například ekonomiky států Střední Ameriky jsou více ovlivněny obchodem s USA, udržují s nimi větší jak obchodní, tak diplomatické vztahy. (IMF, 2015) Pokles HDP Latinské Ameriky v období světové ekonomické krize byl podmíněn spíše zhoršením ekonomické situace a snížením exportu do USA (více v podkapitole 3.1.2.3). (Ferchen a Herrero, 2011; Jenkins, 2012)

v období 2000–2012 byla Venezuela, Chile, Bolívie, Kolumbie, Brazílie, Argentina, Ekvádor, Mexiko a Uruguay⁹⁷. Nicméně vzhledem k tomu, že tyto země představují největší a nejvýznamnější ekonomiky regionu Latinské Ameriky, tak v podstatě udávají ekonomický vývoj regionu Latinské Ameriky jako celku – v případě, že výrazně benefítují prostřednictvím exportu primárních komodit do Číny, mají vliv na růst celkové ekonomiky regionu.

Jak uvádí OECD, ECLAC, CAF (2015), v roce 2014 došlo poprvé po několika letech k poklesu celkového exportu Latinské Ameriky do Číny (viz graf 4, podkapitola 2.4). Export do Číny se dokonce snížil strměji než export do ostatních zemí světa (Ibid.). Pokles byl způsoben sníženou poptávkou Číny po surovinách a následným snížením cen primárních komodit (GIGA, 2015). Tempo čínské ekonomiky se totiž v posledních letech zvolňuje – ekonomický růst Číny od roku 2012 klesá (z 9,5 % v roce 2011 klesl na 6,9 % v roce 2015⁹⁸). (Magnier, 2016; World Bank, 2016c)

Některé latinskoamerické země (např. Chile, Peru, Venezuela), jejichž ekonomiky jsou založeny na exportu nerostných surovin, již zaznamenaly negativní dopady klesající čínské ekonomiky. Mexiko a Kolumbii, které mají více diverzifikovanou ekonomiku a mají významné obchodní vztahy i s USA či EU, pravděpodobně pokles čínské ekonomiky tolik neohrozí. (Campoy, 2015; Knowledge Wharton, 2016) Stejně tak země vyvážející zemědělské produkty (např. Brazílie, Argentina) by se neměly potýkat s problémy ve snižování svého exportu, jelikož poptávka Číny v této oblasti by měla zůstat vysoká⁹⁹ (GIGA, 2015).

Dle Kotschwar (2014) zpomalení růstu Číny ohrozí ekonomický růst některých zemí Latinské Ameriky, nicméně by nemělo dojít k výraznému narušení čínských PZI směřujících do latinskoamerických zemí.

3.1.1.2 Čína jako významný investor, věřitel a pomocník v oddlužování

Kromě toho, že latinskoamerické země získaly vstup na čínský trh, získaly také významného zahraničního investora, věřitele a partnera, který některým latinskoamerickým zemím výrazně pomohl snížit jejich zahraniční dluhy.

Řada čínských investic a půjček je soustředěna do oblastí těžby nerostných surovin a výstavby infrastruktury, tedy do takových sektorů, u kterých zhodnocení dopadů není jednoznačné. Zatímco z pohledu ekonomického rozvoje mohou představovat významné příležitosti k rozvoji latinskoamerických zemí, jsou také často doprovázeny množstvím negativních dopadů v sociální a environmentální rovině a mají tak nepříznivý vliv na lidský a

⁹⁷ Dle Kotschwar (2014) se jednalo o země, které měly v období 2000–2012 s Čínou pozitivní směnné relace v důsledku zvýšení cen některých primárních komodit (na jejichž růst měla vliv právě Čína a její poptávka). (Economy a Levi, 2015)

⁹⁸ Jednalo se o nejnižší hodnotu ekonomického růstu Číny za posledních 25 let.

⁹⁹ Čína pravděpodobně do roku 2020 zdvojnásobí import zemědělských produktů a potravin (Xinhua, 2015b).

udržitelný rozvoj (Ray a Gallagher, 2015). Sociální a environmentální dopady čínských investic a půjček jsou zmíněny v dalších podkapitolách.

Jak již bylo zmíněno, celková hodnota čínských investic do regionu Latinské Ameriky se vyšplhala až na 136,13 mld. USD (American Enterprise Institute, 2016). Čínská vláda spolu s CELAC uvedly, že objem vzájemných investic hodlají navýšit v příštích deseti letech na 250 mld. USD a že se zaměří na rozvoj vysokých technologií, zpracovatelského průmyslu (na produkci zboží s přidanou hodnotou) či na rozvoj turismu (China CELAC Forum, 2015a). To by pro země regionu znamenalo přínos i do jiných sektorů, než pouze do oblasti těžby, která v současnosti tvoří hlavní destinaci čínských investic (Barcéna et al. 2015).

Jak uvádí Ray a Gallagher (2015), Čína významně zvýšila svůj objem PZI do Latinské Ameriky v roce 2013, a to zejména tzv. investic na zelené louce (Greenfield foreign direct investments)¹⁰⁰. Mezi roky 2010–2014 byly zaměřeny převážně do stavebního sektoru (tvořily 63 % celkových investic na zelené louce v regionu). Nárůst investic v roce 2013 způsobil především zájem Číny investovat do výstavby Nikaragujského průplavu. Výstavba největšího infrastrukturního projektu v historii byla schválena v roce 2013 nikaragujskou vládou a navrhl ji čínský miliardář Wang Jing¹⁰¹ (Chauvin, 2015). Nikaragujský průplav, jehož výstavba by měla začít na konci roku 2016¹⁰², propojí Tichý oceán skrze jezero Nikaragua a nikaragujskou pevninou s Atlantským oceánem (Salazar, 2015b; Watts, 2015a). Přes ekonomické benefity, které by měly představovat vytvoření tisíců pracovních míst pro místní obyvatele¹⁰³ či větší začlenění Nikaragui do mezinárodního obchodu, má projekt řadu odpůrců, kteří upozorňují na jeho obrovské environmentální a sociální dopady (Billing, 2015).

Druhý typ čínských investic – tzv. fúze a akvizice (Mergers and acquisitions)¹⁰⁴ – byl v období 2009–2013 dle Ray a Gallaghera (2015) z naprosté většiny zaměřen do těžebních projektů: 69 % do těžby ropy a zemního plynu, 7 % do těžby jiných nerostných surovin.

Největším příjemcem čínských PZI v Latinské Americe je Brazílie a právě té se týká druhá z významných investic, kterou Čína v regionu chystá (Peters, 2015). Čína má v plánu vybudovat transkontinentální železnici, která by protínala kontinent Jižní Ameriky od západu na východ, a to z Peru (nejspíše z přístavu Puerto Ilo) do brazilského přístavu Porto do Açú

¹⁰⁰ Čínské investice na zelené louce (resp. do nových projektů) tvořily polovinu všech investic tohoto typu poskytnutých regionu v roce 2013. Do té doby netvořily čínské PZI ani 10 % celkových investic Latinské Ameriky.

¹⁰¹ Výstavbu průplavu má v gesci jeho společnost Hong Kong Nicaragua Canal Development Investment Company Ltd. (HKND). Wing však doposud shání vhodné investory na realizaci obřího projektu, jehož cena byla vyčíslena na 50 mld. USD, ale mohla by dosáhnout až dvojnásobku. (Billing, 2015; Chauvin 2015, PBS, 2015) Jak uvádí PBS (2015) nejedná se o zcela nový nápad výstavby průplavu, v roce 1870 přemýšlely o projektu USA, nakonec se však rozhodly pro Panamu.

¹⁰² Stavba průplavu byla odložena kvůli environmentálním obavám. Přípravné práce však byly započaty již v roce 2014. (Watts, 2015a)

¹⁰³ Na výstavbě kanálu by mělo pracovat 50 tisíc Nikaragujců a 50 tisíc Číňanů.

¹⁰⁴ Investice typu fúze a akvizice představuje poskytnutí kapitálu do podniku nebo projektu, který již existuje za účelem převzetí tržního podílu.

(Alvarez, 2015). Ohromný projekt, jehož cena by měla být až 10 mld. USD, je v současnosti v plánovací fázi, a prozatím se projednávají tři možné cesty železnice, jejíž délka by měla být až 5 300 km (Ortiz, 2014).

Výstavba železniční cesty by pro všechny tři země přinesla velké ekonomické příležitosti (Alvarez, 2015). Peru by například usnadnila import zboží od Atlantského oceánu, pro Brazílii by naopak představovala výhodu v transportu nerostných a zemědělských produktů k Tichému oceánu. Čína by získala cenově méně nákladný¹⁰⁵ a rychlejší způsob pro transport dovážených produktů (zejména nerostných surovin a zemědělských plodin) jak z Brazílie, tak z Peru (Ortiz, 2014).

Nicméně stejně jako projekt nového průplavu ve Střední Americe čelí transkontinentální železnice kritice týkající se velkých dopadů na životní prostředí a domorodé obyvatelstvo vzhledem k tomu, že by železnice měla procházet Amazonským deštným pralesem (Romero, 2015). V současnosti vypracovávají peruánská, brazilská a čínská vláda analýzy vlivů na životní prostředí a Čína investovala také do studie finanční proveditelnosti (Alvarez, 2015; Chauvin, 2015).

Co se týče čínských půjček do Latinské Ameriky, jejich objem byl dle Gallaghera a Meyerse (2014) význačný zejména v roce 2010, kdy Čína poskytla 22,1 mld. USD. Čínské půjčky však dodnes hrají v regionu důležitou roli – v tomto roce by měly dle oznámení Číny dosáhnout až 40 mld. USD (Ibid.).

Jak konstatuje Gallagher et al. (2012), čínské banky poskytují půjčky zemím, které mají potíže na světovém finančním trhu najít věřitele. Latinskoamerické země, které kvůli svým hospodářským problémům (hyperinflace, bankroty či velké zahraniční dluhy) ztratily důvěru tradičních věřitelů, jakými byly západní banky nebo mezinárodní finanční instituce, tak mohou díky Číně získat finanční prostředky pro svůj rozvoj. (Ibid.; Hess a Kent, 2014) Největší objem čínských půjček nicméně plyne do Venezuely, tedy do ropné ekonomiky, nechvalně známé svoji represivní vládou a dlouholetými špatnými vztahy s USA¹⁰⁶ (HRW, 2016). Čína, která nepodmiňuje své půjčky nutností reformace či restrukturalizace ekonomiky, je pro Venezuelu ideálním partnerem, kterému může splácet půjčky v naturáliích (Gallagher et al., 2012). Na druhou stranu lze konstatovat, že poskytováním obrovského objemu půjček regionu Latinské Ameriky, dochází k velkému zadlužování zemí na asijské velmoci – Čína například představuje největšího věřitele Ekvádoru (Lee, 2015b).

Půjčky nemíří pouze do těžebního sektoru, ale napomáhají latinskoamerickým zemím realizovat spoustu projektů v oblasti infrastruktury (dopravní i energetické), které by, jak

¹⁰⁵ Cena transportu prostřednictvím Panamského průplavu se v posledních pěti letech zvýšila třikrát. (Fox News Latino, 2014)

¹⁰⁶ Čínsko-venezuelská spolupráce je podpořena také idealistickou blízkostí režimů.

konstatuje Gallagher et al. (2012), mohly přispět dlouhodobému rozvoji zemí (např. oproti sporným dopadům tehdejších západních půjček).

V roce 2010 například Čínská rozvojová banka poskytla Argentině 10 mld. USD na rekonstrukci veřejné dopravy: linek metra hlavního města Buenos Aires a města Córdoba, ale také na novou výstavbu železniční trasy pro převoz zemědělských produktů do přístavu (Shahan, 2010). Zatímco z projektu veřejné dopravy nemohla mít Čína výrazný prospěch a sloužila rozvoji argentinské veřejné dopravy, výstavba železnice už dle zmíněných informací o čínsko-argentinském obchodu byla s nejvyšší pravděpodobností zájmem Číny na převoz sójových bobů¹⁰⁷. V roce 2015 se pak hlavy států dohodly na půjčce ve výši 4,7 mld. USD, které budou použity na výstavbu dvou vodních elektráren v argentinské Patagonii, další 2,1 mld. USD byly přislíbeny na financování železničního projektu pro transport zemědělských plodin (Raszewski, 2014).

Venezuela získala v roce 2010 největší půjčku, kterou Čína poskytla regionu Latinské Ameriky – 20 mld. USD použila Venezuela na výstavbu dálnic a jiných dopravních (železničních) a energetických projektů a zavázala se ji Číně splatit v dodávkách ropy (Molinski, 2010). Mimo jiné byl před několika lety vytvořen společný čínsko-venezuelský rozvojový fond, do kterého Čína přispívá prostřednictvím půjček a jehož finance využívá Venezuela dle Molinskiho zejména do infrastrukturních projektů. Od roku 2007 Čína poskytla Venezuele půjčky celkem ve výši 48 mld. USD, tedy nejvíce ze všech zemí regionu (Jiang, 2015).

V Ekvádoru poskytla Čínská exportní a importní banka půjčku na výstavbu obrovského hydro-energetického projektu: vodní elektrárny s přehradou Coca-Codo, která by měla být dokončena v roce 2016. Díky tomuto projektu bude podpořen ekonomický rozvoj Ekvádoru, přehrada by měla zásobovat až 75 % ekvádorského území elektrickou energií¹⁰⁸. Z hlediska udržitelného rozvoje však s sebou výstavba nese řadu negativních ekologických a sociálních důsledků (přesídlení velkého počtu obyvatel, kácení deštného pralesa, ohrožení největšího ekvádorského vodopádu San Rafael a další). (Amazon Watch, 2014)

Brazílie získala v roce 2015 nejvyšší objem čínských půjček (10,7 mld. USD) a většina z nich byla poskytnutá brazilské ropné společnosti Petrobras, která peníze použila na zaplacení dluhů¹⁰⁹, část finančních prostředků šla na výstavbu továrny na zpracování sójových bobů a kukuřice. (Blount, 2016; Gallagher a Meyers, 2014)

¹⁰⁷ Na tomto příkladě je patrná populistická politika bývalé argentinské prezidentky Cristiny Fernández de Kirchner, ale i strategie Číny win-win sledující jak rozvoj partnerské země, tak svůj prospěch.

¹⁰⁸ Půjčka představuje 85% financování celkového projektu. Jedná se o největší investiční projekt Ekvádoru a za stavbu je zodpovědná čínská společnost Sinohydro.

¹⁰⁹ Dle Blounta (2016) má Petrobras dluh ve výši 130 mld. USD a jedná se o nejvíce zadluženou nefinanční společnost na světě.

Čínské půjčky hrály významnou roli v oddlužování i v dalších latinskoamerických zemích v minulosti. Například jak uvádí Paz (2013), Čína hrála zásadní roli při „vyproštění“ Argentiny z ekonomické krize v roce 2001. V roce 2004 poskytla Čína Argentině půjčku ve výši 20 mld. USD, díky které mohla Argentina zaplatit celý dluh, který měla u MMF.

V závěru lze konstatovat, že diverzifikace čínských PZI a půjček bude jedním z hlavních úkolů regionu Latinské Ameriky. Dle Barcény et al. (2015) bude zásadní, aby latinskoamerické země vytvořily portfolio projektů, ve kterých by Čína byla nejužitečnější a mohla svými investicemi a půjčkami urychlit jejich realizaci.

3.1.2 Hrozby a výzvy ekonomické spolupráce s Čínou

Obchodní spolupráce latinskoamerických zemí s Čínou skýtá řadu výzev a hrozeb, kterým region již čelí, či jim bude muset čelit v budoucnosti. Hrozby spočívají v jednotvárném složení latinskoamerického exportu do Číny, nicméně výzvou bude pro Latinskou Ameriku představovat i charakteristika čínského importu, která by mohla ohrozit některé sektory latinskoamerického trhu. Zmíněny jsou i potenciální hrozby v podobě vytvoření závislosti některých latinskoamerických zemí na obchodu s Čínou, přičemž je zmíněna i problematika teorie závislosti, prokletí přírodních zdrojů a holandská nemoc, které mohou potenciálně postihnout některé latinskoamerické země disponující velkým přírodním bohatstvím.

Jak již zobrazil graf 4 (podkapitola 2.4), import Latinské Ameriky z Číny byl v roce 2014 jednou tak vyšší než export směřující do Číny a většina zemí¹¹⁰ měla v tomto období s Čínou negativní obchodní bilanci. Jak ale uvádí Gallagher a Porzecanski (2009), ještě v roce 1995 měly všechny země Latinské Ameriky s Čínou pozitivní obchodní bilanci. Právě asymetrická obchodní spolupráce mezi Latinskou Amerikou a Čínou představuje jednu z výzev, kterou by měly země Latinské Ameriky projednat buď na bilaterální úrovni nebo prostřednictvím uskupení CELAC.

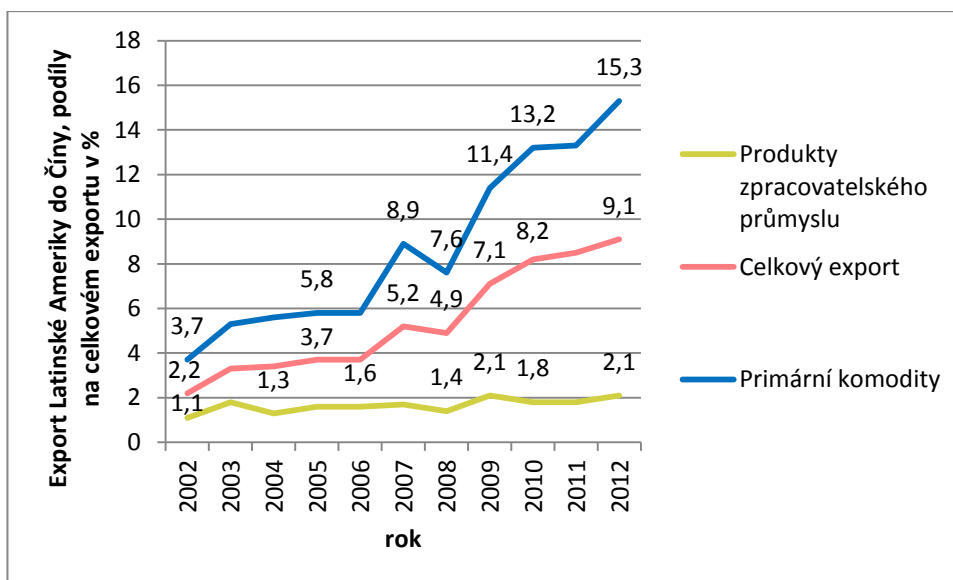
3.1.2.1 Složení latinskoamerického exportu

Jak vyplývá z informací zjištěných v předchozích kapitolách, export do Číny je z velké většiny složen z primárních komodit (nerostných surovin nebo zemědělských produktů), výrobky zpracovatelského průmyslu tvoří minimální podíl na celkovém exportu. Jak ukazuje graf 7, zatímco na začátku tohoto století byl poměr složek exportu více méně vyrovnaný: z celkového exportu bylo z regionu Latinské Ameriky do Číny v roce 2002 exportováno 3,7 % primárních komodit a 1,1 % výrobků zpracovatelského průmyslu, v roce 2012 už je zřetelný obrovský rozdíl mezi vývojem obou typů exportu. Z celkového exportu Latinské Ameriky se

¹¹⁰ Kromě Brazílie a Chile.

export primárních komodit směřujících do Číny zvýšil na 15,3 %, podíl exportu produktů zpracovatelského průmyslu však zůstal stále okolo 2% hodnoty. (Ray, 2014)

Graf 7: Vývoj exportu primárních komodit a exportu zpracovatelských produktů do Číny v rámci celkového exportu Latinské Ameriky v období 2002–2012

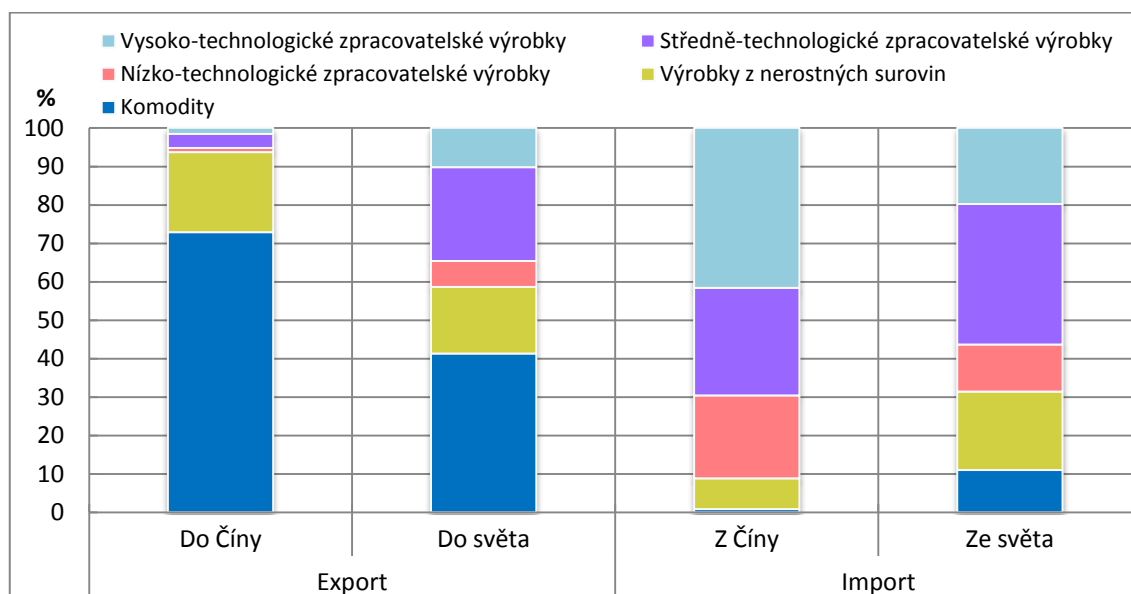

Zdroj: Ray (2014).

Export Latinské Ameriky do Číny se tedy v průběhu prvního desetiletí tohoto století výhradně vymezil na primární komodity (zejména železnou rudu, měď či sójové boby). Barcéna et al. (2015, s. 30) uvádí, že v roce 2013 byl export latinskoamerických zemí do Číny tvořen až ze 73 % primárními komoditami, dále jeho významnou část tvořily výrobky pocházející z nerostných surovin (20,9 %), nízko-technologické, středně-technologické a vysoko-technologické zpracovatelské výrobky byly zastoupeny pouze v 6% množství (viz graf 8). Oproti tomu latinskoamerický export do celého světa byl ze 41,3 % složen z primárních komodit a mezi další významné složky patřily například středně-technologické zpracovatelské výrobky (24,4 %). (Ibid.)

Export latinskoamerických zemí do Číny je tedy úzce založen na primárních komoditách porovnání s exportem do ostatních zemí světa. Jinými slovy je export Latinské Ameriky do Číny velmi nediverzifikovaný. Týká se to také latinskoamerických společností, které vyvážejí zboží na čínský trh – jedná se většinou o velké společnosti obchodující se surovinami. (Ibid.)

Graf 8: Složení exportu a importu Latinské Ameriky v roce 2013

Zdroj: Barcéna et al. (2015).

Pozn.: Výpočty provedlo ECLAC dle údajů v databázi UN Comtrade.

„Ukázkovou zemí“ regionu, která má nediverzifikovaný export do Číny a je velmi závislá na exportu nerostných surovin, je Chile. Přibližně 40 % celkového exportu mědi, která tvoří základní motor chilské ekonomiky, je soustředěno do Číny (Stangler, 2015). Poptávka asijského partnera tedy představuje zásadní faktor pro ekonomický růst Chile. Stejně tak vývoj ekonomické situace v Číně může negativně ovlivnit světovou cenu mědi a následně se promítnout i do snížení výdělků Chile z exportu tohoto červeného kovu. Jak proto konstatuje chilská ministryně těžebního průmyslu Aurora Williams, přestože je Čína významným obchodním partnerem Chile, ve své podstatě představuje pro zemi hrozbu. (Xinhua, 2015a) Závislost Chile na svém hlavním vývozním artiklu i vliv Číny na cenu mědi potvrdil i Antofagasta (2013), když uvedl, že mírný pokles ekonomického růstu Číny v roce 2012 ovlivnil pokles ceny mědi a s ním i pokles HDP Chile. Problémy závislosti na čínské poptávce mědi pociťuje Chile i v současnosti. Zpomalení čínské ekonomiky spolu s klesající cenou mědi způsobuje zemi značné problémy¹¹¹ (Decambre, 2015).

Jak vysvětluje Jenkins, Peters a Moreira (2008), latinskoamerický export do Číny je složený zejména z primárních komodit jednak z důvodu velké poptávky Číny, ale také protože se Čína snaží ochránit svůj zpracovatelský průmysl. Země Latinské Ameriky mají ztížené podmínky pro export zpracovaných produktů vzhledem k protekcionismu čínské výroby.

¹¹¹ Stangler (2015) uvádí, že v Chile probíhá mezi pracovníky v měděných dolech řada protestů a stávek a že zhoršená ekonomická situace země donutila chilskou vládu zmírnit deficit vyvolaný nedostatečným odbytem mědi obstaráním půjček u mezinárodních věřitelů.

Například Brazílie vyváží nezpracované sójové boby místo sójového oleje z důvodů vysokých tarifů Číny na import již zpracovaných produktů. (Ibid.)

V roce 2013 však proběhlo čínsko-latinskoamerické a karibské fórum ministrů zemědělství (China-Latin America and the Caribbean Agricultural Ministers Forum), na kterém zástupci ministerstev zemědělství latinskoamerických zemí sjednávali s čínským protějškem spolupráci v oblasti obchodu se zemědělskými produkty založenou na vzájemné prospěšnosti. Jedním z diskutovaných témat byla podpora odstranění celních i mimocelních bariér, zefektivnění udělování hygienických a fytosanitárních licencí či podpora nových zemědělských technologií. (China CELAC Forum, 2015b)

Z uvedeného vyplývá, že jednou z nejdůležitějších výzev zemí Latinské Ameriky v rámci obchodní spolupráce s Čínou je tedy diverzifikace jejich exportního koše. Aby země Latinské Ameriky lépe benefitovaly z obchodní spolupráce s Čínou, nebyly tolik náchylné na externí šoky vyvolané poklesem cen komodit či snížením poptávky po komoditách a aby si zajistily udržitelný ekonomický růst, bude pro ně v následujících letech zásadní diverzifikovat svůj export směrem k výrobnímu průmyslu a službám¹¹² (Gallagher, 2010; OECD, ECLAC, CAF, 2015).

Jak uvádí Barcéna et al. (2015), čínská vláda projevila zájem jednat o možnostech diverzifikace exportu z regionu Latinské Ameriky a uzavřít dohody, které by byly vzájemně prospěšné. Nicméně jednání postupují pomalu, jelikož zástupci veřejné a soukromé sféry regionu Latinské Ameriky doposud nenavrhli konkrétní plán či dohodu (Ibid.).

Samotné země Latinské Ameriky doposud nebyly moc úspěšné s diverzifikací svého exportního koše. Dle výpočtů OECD, ECLAC, CAF (2015), které porovnávaly diverzifikaci exportu vybraných emergentních zemí v roce 1990 a 2008, se pouze třem zemím Latinské Ameriky podařilo více diverzifikovat svůj export v roce 2008, a to Kostarice, Guatemala a Kolumbii. Ostatní země Latinské Ameriky spíše snížily svoji diverzifikaci – zejména Chile, Uruguay, Mexiko a Venezuela, ale i Argentina, Peru nebo Brazílie. Nicméně jedno z nejlepších postavení, co se týče diverzifikace exportu, stále zauímají Brazílie, Mexiko a Argentina (i přes patrné zhoršení). (Ibid.)

Z pohledu celkového exportu Latinské Ameriky je nutné zmínit, že Čína umožnila latinskoamerickým zemím diverzifikovat svůj export i jinam než do tradičních exportních destinací jakými byly zejména USA a země EU. Při světové ekonomické krizi dokonce Čína příhodně pomohla latinskoamerickým zemím, když došlo k poklesu exportu do USA a EU. (Barcéna et al., 2015; Ray, 2014) Dle Kotschwar (2014) by Čína mohla v budoucnosti hrát

¹¹² Cynthia Sanborn, profesorka politických věd Univerzity v Limě (Universidad del Pacífico) navrhuje možný postup diverzifikace např. prostřednictvím rozvoje turismu regionu Latinské Ameriky. Uvádí, že čínští turisté představují v posledních letech jedny z hlavních návštěvníků regionu. (Welitzkin, 2015)

významnou roli v diverzifikování exportu států Střední Ameriky Karibiku, jejichž exportním trhem jsou dodnes především USA.

3.1.2.2 Složení čínského exportu

Nicméně je důležité analyzovat i druhou část bilaterálního obchodu – čínský export do Latinské Ameriky, který svoji charakteristikou může mít také negativní dopady na latinskoamerické země. Jak bylo dále možné vidět v grafu 8 (viz předchozí kapitola), v roce 2013 bylo 91 % latinskoamerického importu z Číny složeno z nízko, středně a vysoce technologických zpracovatelských výrobků, zbytek tvořily výrobky z nerostných surovin (8 %) a mizivé množství komodit (Barcéna et al., 2015).

Jak uvádí Gallagher (2010), Čína se stala největším světovým exportérem zpracovatelských výrobků v roce 2009¹¹³. Podle Jenkinse et al. (2008) proto Čína představuje velkého konkurenta na trzích rozvojových zemí – jejich místní výrobky mnohdy špatně konkurují nízkým cenám dovezeného čínského zboží (Ibid.). Jenkins (2012) konstatuje, že pro Čínu představuje trh Latinské Ameriky možnost diverzifikovat svůj export a snížit závislost na USA či na Evropě.

V Latinské Americe s nárůstem importu z Číny v prvním desetiletí 21. století (v roce 2000 pocházely 2 % celkového importu regionu z Číny, v roce 2013 se podíl čínského importu zvýšil na 16 %) pochopitelně vzrostly obavy, že by čínské výrobky mohly ohrozit místní zpracovatelskou výrobu, zvýšit pravděpodobnost deindustrializace latinskoamerických zemí a případně zcela vytlačit místní výrobky (Barcéna et al., 2015; Kotschwar, 2014). Jak uvádí Larrain, Aedo a Sepulveda (2005), čínský import zpracovatelského zboží měl už v polovině prvního desetiletí tohoto století vliv na malé a středně velké podniky řady latinskoamerických zemí, a to především na oděvní a elektronický sektor, a zapříčinil ztrátu zaměstnání latinskoamerických obyvatel.

Dle OECD, ECLAC, CAF (2015) se v období 2000–2012 čínský import zvýšil ve všech latinskoamerických zemích, import z ostatních zemí světa se však do regionu zvýšil jen v Chile, Ekvádoru, Kolumbii a Peru – v ostatních latinskoamerických zemích stagnoval, nebo se dokonce snížil. Čínský import tedy v podstatě v těchto zemích Latinské Ameriky vyvážil snížení importu z ostatních zemí světa (Ibid.).

Jak ale uvádí výzkum Gallaghery (2010), čínský import však nebyl pouze komplementární k exportu ostatních obchodních partnerů Latinské Ameriky, ale ohrozil také místní produkci. Gallagher (2010) pomocí statistických údajů UN Comtrade zkoumal, jakou hrozbu představuje čínský import na export zpracovatelských výrobků latinskoamerických zemí. V jednotlivých zemích Latinské Ameriky označil, zda v roce 2009 import čínských

¹¹³ Z latinskoamerických zemí se jako exportéři zpracovatelských výrobků na světové úrovni umísťují v dlouhodobějším měřítku pouze Mexiko, Brazílie a Argentina.

výrobní představoval přímou nebo částečnou hrozbu¹¹⁴ pro místní zpracovatelský průmysl. Výsledky výzkumu zjistily, že 92 % latinskoamerického zpracovatelského exportu čelilo přímé nebo částečné hrozbě čínského zpracovatelského importu¹¹⁵. Nejvíce bylo ohroženo Mexiko – celkem 97 % jeho zpracovatelského průmyslu, které v roce 2009 představovalo 71 % celkového národního exportu. Špatně také dopadla Kostarika, vzhledem k tomu, že téměř celý její zpracovatelský průmysl byl ohrožen čínským importem (z 99 %). V celkovém exportu Kostariky však tvořil export zpracovatelských výrobků menší než v Mexiku, a to 43 %. Jak dále diskutuje Gallagher (2010), import čínských zpracovatelských výrobků značně ohrozil i export zpracovatelských výrobků zemí regionu (především Argentiny, Chile a Kolumbie) do ostatních sousedních zemí Latinské Ameriky, který představuje významnou součást jejich obchodní spolupráce.

Jak uvádí OECD, ECLAC, CAF (2015), čínský import se od roku 2000 projevil konkurenčně především ve dvou průmyslových sektorech Latinské Ameriky: v textilním a oděvním průmyslu a v počítačovém, strojním a elektronickém průmyslu. V Chile se například navýšila spotřeba čínského textilního a oděvního zboží z 23 % v roce 2000 na 65 % v roce 2011, v Kolumbii vzrostla spotřeba z 3 % v roce 2000 na 19 % v roce 2012. Co se týče importu čínských počítačů, strojů a elektroniky, v Chile se jeho podíl zvýšil z 23 % v roce 2000 na 41 % v roce 2011, v Peru z 1 % na 36 % a v Mexiku z 1 % na 28 %.

Jako jeden z pozitivních dopadů čínského importu je však dle Barcény et al. (2015) dopad na spotřebitele představující obyvatele latinskoamerických zemí – znevýhodněným skupinám obyvatelstva zlepšil čínský import přístup k řadě (mnohdy levnějším) zpracovatelským výrobkům, ke kterým měly do té doby omezenější přístup.

3.1.2.3 Aspekty závislosti v souvislosti s působením Číny v regionu

Z výše uvedeného vyplývá, že obchod mezi Latinskou Amerikou a Čínou je založený na exportu nerostných surovin z latinskoamerických zemí do Číny a importu zpracovatelských výrobků z Číny (Barcéna et al., 2015). Takovýto obchodní vztah lze přirovnat k teorii závislosti, kterou popisují Frank nebo Dos Santos (viz podkapitola 1.2.2). Země Latinské Ameriky v tomto případě představují země na periferii a Čína jako asijský lídr mířící na pozici světového hegemonu může být přirovnána k centru. Dle teorie závislosti pak Čína z „periferie“ importuje zejména primární komodity pro svůj zpracovatelský průmysl. Zároveň využívá periferii jako trh pro import svých výrobků a produktů.

¹¹⁴ Za přímou hrozbu označil stav, kdy Čína v dané zemi zvyšovala svůj tržní podíl, zatímco podíl latinskoamerických výrobků na trhu se snižoval. Za částečnou hrozbu pak byla označena situace, kdy docházelo k navyšování tržního podílu latinskoamerických zemí, avšak v pomalejším tempu než rostl čínský podíl na trhu.

¹¹⁵ Export zpracovatelských výrobků Latinské Ameriky tvořil 39 % celkového exportu v roce 2009.

Otázku, zda Čína může představovat pro Latinskou Ameriku hrozbu v podobě dominantního centra, na kterém je region závislý, v posledních letech nadnesla řada autorů, jako např. Skira (2007), Gallagher (2010), Jenkins (2012), Kotschwar (2014) či Ortiz (2012). Sama Čína by však pochopitelně oponovala tomuto nařčení, jelikož její strategie spolupráce s Latinskou Amerikou je stejně jako s ostatními zeměmi Jihu dle oficiálních vládních vyjádření založená na spolupráci win-win, která prostřednictvím partnerských vztahů umožňuje rozvoj obou partnerů (MOFA PRC, 2014b).

Nicméně dle zjištěných informací v předchozích kapitolách je zřejmé, že ekonomické aktivity Číny v regionu připomínají aspekty teorie závislosti a že obchodní vztahy Číny s latinskoamerickými zeměmi by za určitých podmínek (například kdyby země byly „donuceny“ deindustrializovat svoje hospodářství a zcela se zaměřily na roli dodavatele primárních komodit) mohly mít vliv na podrozvoj některých zemí Latinské Ameriky.

Pokud vezmeme v úvahu vysvětlení finančně-průmyslové a technologicko-průmyslové závislosti dle brazilského sociologa T. Dos Santose, můžeme najít podobnosti v rámci sino-latinskoamerických vztahů. Z hlediska finančně-průmyslové závislosti poskytuje Čína zemím Latinské Ameriky významné investice do sektoru těžby nerostných surovin i do zemědělské výroby. Produkce surovin řady latinskoamerických zemí je také podmíněna poptávkou Číny po nerostných surovinách a zemědělských komoditách – zaznamenal by totiž region Latinské Ameriky v prvním desetiletí 21. století takový ekonomický růst¹¹⁶, kdyby nebylo zvýšené poptávky Číny po primárních komoditách? Poptávka po nerostných surovinách a jiných primárních komoditách ovlivňuje latinskoamerické země znovu investovat do svých hlavních exportních sektorů¹¹⁷ a v podstatě to poukazuje i na strategii tzv. neoextraktivismu, kterou uplatňují některé latinskoamerické země (viz podkapitola 1.3.2).

Co se týče technologicko-průmyslové závislosti, obchodní spolupráce regionu Latinské Ameriky s Čínou je nastavena tak, že latinskoamerický import z Číny je složen téměř výhradně z technologických zpracovatelských výrobků (viz graf 8 podkapitola 3.1.2.2). Jak uvádí Xinhuanet (2015), Latinská Amerika je silně závislá na dovozu technologií ze zahraničí. Nicméně jak již bylo několikrát zmíněno, Čína se v minulém roce zavázala, že svoji spolupráci s regionem zaměří více na rozvoj technologií a přenos potřebných technologických znalostí (Ibid.; China CELAC Forum, 2015a). Je proto možné, že potenciální hrozba Číny v podobě technologicko-průmyslové závislosti by mohla být snížena dokonce samotným asijským partnerem, který nabídl regionu v tomto směru svoji podporu. Přesto je otázkou, o jak velkou podporu a spolupráci se ve skutečnosti bude jednat, vzhledem k tomu, že by Čína do jisté míry mohla ohrozit svoje postavení největšího světového exportéra zpracovatelských výrobků.

¹¹⁶ Viz růst HDP regionu, který zobrazuje graf 1 v podkapitole 1.3.2 a růst příjmů z nerostných surovin, který znázorňuje graf 6 v podkapitole 3.1.1.1.

¹¹⁷ Tomu přispívají i čínské půjčky směřující z významné části do těžebního průmyslu zemí Latinské Ameriky (viz podkapitola 2.4).

Sino-latinskoamerické vztahy můžeme v rámci teorie závislosti připodobnit také k tzv. přidruženě závislému rozvoji, který byl charakterizován F. Cardosem a E. Falettem. Dle tohoto konceptu je sice země na periferii závislá na centru, avšak její rozvoj je podmíněn řadou dalších vnitřních faktorů: politickým systémem, státními institucemi, existencí sociálních tříd či soukromých entit. Nedostatečný rozvoj latinskoamerických zemí je proto mnohdy důsledkem špatně zavedených politik a nefunkční společnosti, která neklade nároky na správné fungování státního aparátu. (Candler, 1996)

Kapitola, která popsala působení Číny v regionu Latinské Ameriky, ukázala, že se Čína angažuje v latinskoamerických státech v několika oblastech: ekonomické, diplomatické či v oblasti rozvojové spolupráce. Dialog udržuje, jak na bilaterální (návštěvy čínských vládních zástupců na nejvyšší úrovni), tak na regionální úrovni (partnerství s uskupením CELAC, pořádání fór). (Barcéna et al., 2015; Peters, 2015) Prostřednictvím této spolupráce je možné klást na Čínu nároky a sjednat podmínky, které budou výhodné pro rozvoj latinskoamerických zemí. Jak bylo zmíněno, důležitou roli hraje i občanská společnost a neziskové organizace, které mohou na vládu a těžební společnosti vyvíjet tlak a snažit se tak zajistit rozvoj i na mikroregionální úrovni (Ray et al., 2015).

Tématu, zda Čína může být považována za významnou hrozbu s ohledem na možnost vzniku závislosti, se věnoval Jenkins (2012). Zkoumal vliv Číny na export Latinské Ameriky v období světové finanční krize 2008–2009, došel k závěru, že Čína prozatím nepředstavuje tak dominantního aktéra regionu, kterými byly v minulosti USA, a v blízké době by dle jeho názoru nemělo dojít k vytvoření významné závislosti zemí regionu na jejich aktivitách¹¹⁸. (Ibid.)

Ferchen a Herrero (2011) zjišťovali, do jaké míry jsou Brazílie, Chile a Argentina závislé na exportu primárních komodit do Číny, tedy do jaké míry jsou závislé na čínské poptávce. Stejně jako Jenkins (2012) uvedli, že čínská poptávka během světové finanční krize hrála minimální roli ve snižování dopadů krize.

Ferchen a Herrero (2011) dále prostřednictvím vypočtení indexu čínské exportní závislosti¹¹⁹ došli k závěru, že latinskoameričtí exportéři komodit jsou závislí na obchodu s Čínou, avšak jejich ekonomiky nejsou na Číně tolik závislé, jak by se mohlo zdát – snížení poptávky Číny po brazilské železné rudě, chilské mědi a sójových bobech Argentiny a Brazílie by pro země znamenalo pouhé 1% snížení ročního růstu jejich HDP. Nicméně Ferchen a Herrero také zjistili, že tyto tři latinskoamerické země jsou mnohem více závislé na poptávce Číny než kterékoliv jiné země světa (až na australský export železné rudy, který dosáhl indexu

¹¹⁸ Tvrzení je založeno na výsledku výzkumu Jenkinse (2012), který ukázal, že Čína v období světové krize rozhodně nenahradila obrovský pokles latinskoamerického exportu v rámci ostatních světových importérů Latinské Ameriky. Export do ostatních zemí světa se v roce 2009 snížil o téměř 200 mld. USD, přičemž nárůst exportu do Číny představoval „pouhých“ 3,6 mld. USD.

¹¹⁹ Výpočet indexu čínské exportní závislosti (China export dependency index) byl vytvořen průměrem tří ekonomických složek popisujících závislost zkoumaných komodit na Číně a latinskoamerických zemí a jeho hodnota nabývala od 0 do 100, přičemž 0 představovala nejmenší závislost a 100 úplnou závislost.

o hodnotě 50 a na nigerijský export ropy – 45). Nejvyšší index čínské exportní závislosti měla Argentina (49), Brazílie a Chile následovaly s hodnotou indexu pod 40.

Burchardt a Dietz (2014) uvádí, že řada studií ECLAC naznačila, že orientace regionu Latinské Ameriky na produkci primárních komodit může představovat cestu k úspěšnému rozvoji latinskoamerických zemí. Také několik think tanků zaměřených na obchod a financování vyzdvihlo pozitiva tohoto zaměření jako např. zvýšené zahraniční investice, stabilizování míry růstu, rozvoj střední třídy nebo dokonce snížení chudoby (Ibid.). Přesto je potřeba si položit otázku, zda by země Latinské Ameriky byly schopné udržet tempo produkce a vývozu nerostných surovin v dlouhodobém měřítku vzhledem k závislosti tohoto sektoru na vnějších podmínkách (změny cen komodit či poptávky hlavních obchodních partnerů).

Navíc existují obavy, že přílišná závislost zemí na exportu nerostných surovin vyvolaná poptávkou Číny by mohla vést k prokletí přírodních zdrojů. (Gallagher a Porzecanski, 2009; Kotschwar, 2014) Bohatství latinskoamerických zemí v podobě zásob nerostných surovin a jiných přírodních zdrojů a z nich plynoucí zisky by mohly být naopak překážkou pro jejich rozvoj.

Špatné hospodaření s přírodním bohatstvím zemí Latinské Ameriky by pak navíc mohlo vyvolat holandskou nemoc. (Frankel, 2012; Gallagher a Porzecanski, 2009) Jak již bylo zmíněno, při holandské nemoci dochází k nadhodnocení místní měny a na úkor exportu nerostných surovin je pak silně ohrožen zpracovatelský průmysl, jenž vytváří mnohem více pracovních míst než těžební sektor. Pokud by se u některé ze zemí Latinské Ameriky projevila holandská nemoc, mohlo by prostřednictvím deindustrializace dojít nejenom ke snížení množství pracovních míst, ale i k dalším negativním dopadům na ekonomiku země, které by ovlivnily její rozvoj. (Blanco, 2012; Sinott et al., 2010)

Gallagher a Porzecanski (2009) zkoumali, zda by mohlo působení Číny v regionu Latinské Ameriky a její poptávka po primárních komoditách vést k propuknutí prokletí přírodních zdrojů či holandské nemoci. Pro zjištění existence holandské nemoci zjišťovali, jaký byl vývoj směnných kurzů a zda docházelo v průběhu let ke snižování podílu zpracovatelského průmyslu na celkovém HDP zemí. Porovnáním směnných kurzů Mexika, Argentiny, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádoru a Peru před a po boomu nerostných surovin v prvním desetiletí 21. století odhalili, že ve všech zemích došlo k výraznému posílení měn (kromě Mexika, které je zaměřené na zpracovatelskou výrobu). Co se týče změny průmyslové struktury latinskoamerických zemí, nebyla prokázána žádná výrazná změna (až na Chile, kde v roce 1995 zaujímal zpracovatelský průmysl 18,1 % HDP a v roce 2007 klesl na 15,7 %). (Ibid.)

Závěrem je však nutné připomenout, že není jisté, že byly tyto změny ovlivněny pouze skutečností, že v regionu došlo k nárůstu čínských obchodních aktivit. Lze však konstatovat, že Čína pro Latinskou Ameriku neznamenal ve sledovaném období výraznou hrozbu z hlediska prokletí přírodních zdrojů či holandské nemoci. (Ibid.) Do budoucnosti však prozatím není

možné vyloučit potenciální vliv na propuknutí nemoci vzhledem k jejímu silnému angažování Číny v těžebním sektoru Latinské Ameriky.

Aby nebylo podpořeno „znovuzrození“ teorie závislosti, při které by země Latinské Ameriky hrály podřadnější roli ve světovém obchodu, nebo aby u latinskoamerických zemí nedošlo k propuknutí holandské nemoci, je důležité, aby vlády latinskoamerických zemí s Čínou sjednávaly takové obchodní podmínky, které by podpořily export i jejich zpracovatelských produktů, ne jenom jejich primárních komodit. Samotné vlády by se také neměly spoléhat pouze na příjmy z nerostných surovin a primárních zemědělských produktů, ale měly by investovat do jiných sektorů a do výrobního průmyslu.

3.2 Sociální dopady

Mezi důsledky působení Číny v Latinské Americe patří pochopitelně i řada významných dopadů na život obyvatel regionu. Na začátek této podkapitoly není od věci připomenout, že obyvatelstvo regionu, jehož počet činí přibližně 626 milionů, je tvořeno desítkami různých národností a etnických skupin a velmi obecně ho lze rozdělit na dvě skupiny (World Bank, 2016d). Za prvé na obyvatele žijící modernějším stylem života ve městech a na vesnicích (zejména míšenci, potomci přistěhovalců), o kterých je v podkapitole pojednáno jako o Latinoameričanech. Druhou skupinou je domorodé obyvatelstvo představující původní etnické skupiny Jižní a Střední Ameriky (Kečuové, Mapučové, Ajmarové a další). Jedná se o ty obyvatele, kteří se ještě zcela neasimilovali na moderní život, obývají vzdálenější místa od civilizace (např. vysokohorské oblasti, deštné pralesy), nejsou takovou mírou zapojeni do klasického ekonomického systému daného státu a vyznačují se tradičním způsobem života. (King, 2015; Welker, 2014)

Čínské aktivity v regionu ovlivňují životy obou výše zmíněných skupin obyvatelstva. Jakým způsobem a jakou intenzitou, o tom pojednává tato podkapitola.

3.2.1 Dopady na zaměstnanost obyvatel regionu

Přítomnost Číny v regionu Latinské Ameriky a charakter jejich vzájemné obchodní spolupráce má vliv na pracovní místa obyvatel regionu. Ray (2014) zkoumala, jaký hospodářský sektor vytváří v Latinské Americe více pracovních pozic a také jaký vliv má export do Číny na vytváření pracovních míst Latinoameričanů. Srovnáváním dat z průzkumu domácností s daty národních statistických údajů¹²⁰ Ray potvrdila již zmíněné tvrzení, že těžební průmysl vytváří v Latinské Americe zcela jednoznačně nejméně pracovních míst. Zemědělství

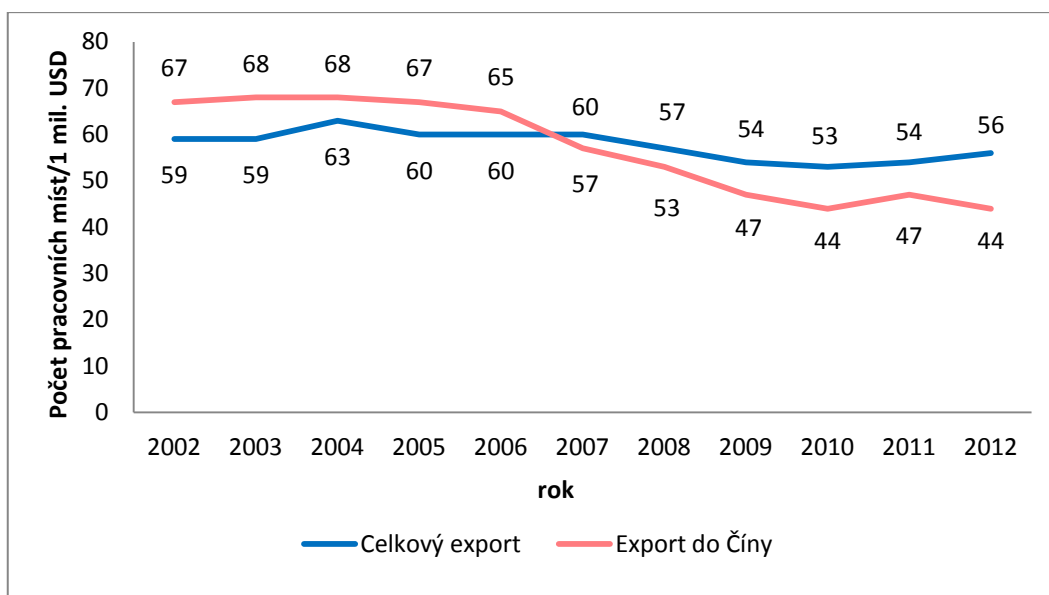
¹²⁰ Ray (2014) pracovala s údaji Argentiny, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádoru, Mexika a Peru.

je pak mnohem významnějším sektorem, který zaměstnává větší počet obyvatel. Nicméně zpracovatelský průmysl představuje nejdůležitější sektor, který zaměstnává nejvíce obyvatel, a to jak na regionální úrovni, tak ve většině zkoumaných států.¹²¹ (Ibid.)

Dále Ray (2014) zjišťovala, jak ovlivňuje export Latinské Ameriky do Číny pracovní místa v regionu, a to s ohledem na to, že jeho hlavní složku tvoří primární komodity z těžebního a zemědělského sektoru (viz podkapitola 3.1.2.1). Jak lze zpozorovat na grafu 9, ve zkoumaném období 2002–2012 zjistila, že export z Latinské Ameriky do Číny způsobil snížení počtu pracovních míst téměř o třetinu: z 67 pracovních míst na jeden milion USD v roce 2002 klesl počet míst v roce 2012 na 44. Celkový export Latinské Ameriky zůstal ve stejném období naopak poměrně stabilní – došlo k poklesu pouze z 59 na 56 pracovních míst na jeden milion USD.

Ekonomická spolupráce Latinské Ameriky s Čínou, jejíž export je zaměřen zejména na těžbu nerostných surovin a jejíž import je složen zejména z čínských zpracovatelských výrobků, má tedy negativní sociální dopady na region – každý 1 milion USD exportu do Číny vytváří méně pracovních míst. (Ibid.)

Graf 9: Vývoj pracovních míst v regionu Latinské Ameriky v závislosti na exportu v období 2002–2012

Zdroj: Ray (2014).

¹²¹ Data zahrnují pouze přímou zaměstnanost v sektoru (tedy např. v případě těžebního průmyslu počet pracovních pozic horníků a ne pracovních míst spojených se službami potřebnými pro horníky). Dle Ray (2014) však hodnoty přímé zaměstnanosti mají vypovídající hodnotu a započtení nepřímé zaměstnanosti by nezměnilo výsledek – zpracovatelský průmysl by stále představoval sektor, který vytváří mnohem více pracovních míst než průmysl těžební.

V jednotlivých zemích Latinské Ameriky jsou dopady čínského působení v regionu na zaměstnanost rozdílné. Artuç, Lederman a Rojas (2015) tuto skutečnost zkoumali na třech zemích Latinské Ameriky: na Argentině, Brazílii a na Mexiku. V Argentině a v Brazílii měla obchodní spolupráce s Čínou pozitivní dopady na zaměstnanost v sektoru zemědělství a těžby nerostných surovin (došlo ke zvýšení zaměstnanosti), co se ale týče zpracovatelského průmyslu, způsobila úbytek pracovních míst. Celkově však došlo k vykompenzování poklesu pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu a celková zaměstnanost se v Argentině a v Brazílii dle Artuç et al. (2015) nezměnila. Dodávají, že však došlo k přesunu zaměstnanců z neformálního do formálního sektoru a také že došlo v krátkém období dokonce ke zvýšení mezd zaměstnanců v zemědělském a v těžebním sektoru.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 3.1.2.2, Čína ohrozila zpracovatelský průmysl v Mexiku. Artuç et al. (2015) potvrzují, že Čína měla výrazně dlouhodobý negativní vliv na zaměstnanost místních obyvatel ve zpracovatelském sektoru – čínský import zpracovatelských výrobků měl vliv na přesun mexických zaměstnanců z tohoto sektoru do zemědělství a těžby nerostných surovin. Tento přesun zaměstnanců nicméně nezvládl kompenzovat obrovský pokles pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu, který má pro Mexiko velký ekonomický význam. Nicméně stejně jako v Argentině a v Brazílii došlo v Mexiku ke zvýšení zaměstnanosti ve formálním sektoru. (Ibid.)

Čínským společností působícím v jiných světových regionech (např. v Africe) je také často vytýkáno, že na svoje projekty využívají své čínské pracovníky a berou pracovní příležitosti místnímu obyvatelstvu¹²² (Mulupi, 2015). Stejně obavy panují i v zemích Latinské Ameriky a existují poměrně různorodé informace k tomuto tématu (Soutar, 2015).

Farnsworth (2011) uvádí, že Čína nemá zájem najímat místní obyvatele a že většinu pracovních pozic pro své infrastrukturní a jiné projekty v regionu poskytuje čínským pracovníkům. Shortell (2014) stejně tak potvrzuje, že v mnoha případech využívaly čínské společnosti v latinskoamerických zemích spíše čínskou pracovní sílu, a to z několika důvodů. Pro čínské firmy představovali čínští pracovníci menší náklady (donesedávna nepožadovali tak vysoké mzdy jako pracovníci některých latinskoamerických zemí), ale také nižší riziko potenciálních konfliktů a protestů (např. neexistence kulturní či jazykové bariéry mezi manažery a dělnickými pracovníky). (Ibid.)

Využívání čínských pracovníků bylo časté zejména v zemích v Karibské oblasti – na Bahamách, na Antigue a Barbudě, v Guyaně, v Trinidadu a Tobagu či na Jamajce. Naopak větší země Latinské Ameriky značně zakazovaly zahraničním společnostem využívat vlastních pracovních sil, a to na základě legislativních regulačních opatření. (Ibid.) Vicente (2009) taktéž

¹²² Přesto např. výzkum Sautmana a Hairong (2015) týkající se najímání pracovníků čínskými společnostmi v zemích afrického kontinentu ukázal, že většinu zaměstnanců na čínských projektech tvoří místní obyvatelstvo.

uvádí, že například u těžebních projektů si řada zemí Jižní Ameriky vynutila, aby Čína najímala především místní obyvatele. Co se ale týče vedoucích manažerských a jiných kvalifikovanějších pozic, ty bývají doposud ponechávány čínským pracovníkům. Tato skutečnost však bývá běžná i u jiných zahraničních společností (Ibid.; Irwin a Gallagher, 2013).

Lze však uvést příklad, kdy i samotná latinskoamerická země vychází vstříc svému čínskému partnerovi. Bývalá argentinská prezidentka Cristina Fernández de Kirchner například v roce 2014 prosadila regulační rámec pro čínské investice v Argentině, který odsouhlasil zákonné využití čínské pracovní síly na úkor místních pracovníků (Fact Check Argentina, 2015).

Nicméně Shortell (2014) uvádí, že by Čína v Latinské Americe měla postupně zaměstnávat čím dál méně čínských pracovníků. Čínské společnosti již ve svých nových projektech (i v zemích Karibiku) snaží tzv. lokalizovat pracovní sílu, tedy využívat pracovní sílu místních obyvatel (Ibid.). Těmito kroky Čína pravděpodobně znovu ukazuje následování své strategie win-win.

Dle Mengese a Fleishmana (2013) se čínské společnosti v Latinské Americe v porovnání se západními firmami chovají drakonicky, usilují zvláště o svůj prospěch a nedodržují některé sociální či environmentální standardy v případech, kdy jí to partnerská země „dovolí“. Avšak pokud má latinskoamerická země nastavená pravidla, která dostatečně prosazuje, tak se je Čína snaží dodržovat (Ibid.). V mnoha případech proto zaleží na opatřeních a zákonech přijatých latinskoamerickými zeměmi, které chrání před potenciálními negativními dopady čínského působení. O nich je pojednáno dále v podkapitole 3.4.

3.2.2 Sociální konflikty

Řada aktivit Číny spojených s těžbou nerostných surovin v latinskoamerických zemích vyvolává sociální konflikty, a to jak u Latinoameričanů, tak u domorodých obyvatel regionu. Čínské těžební projekty podněcují protesty u obyvatel, kteří žijí v těsné blízkosti dolů a těžba nějakým způsobem ohrožuje jejich životy, ale také u zaměstnanců v čínských dolech, kteří si stěžují na pracovní podmínky. (Irwin a Gallagher, 2013; Ray et al., 2015)

Časté konflikty mezi místním obyvatelstvem a čínskými těžebními společnostmi vznikají v Ekvádoru (Cuenca High Life, 2014). Právě v této latinskoamerické zemi působí čínské těžební společnosti v environmentálně citlivých oblastech, které jsou domovem pro řadu domorodých obyvatel (Ray et al., 2015). Ekvádorská vláda oznámila, že se chystá čínské společnosti Andes Petroleum udělit povolení k objevování a čerpání ložisek v blocích 79 a 83, které se nacházejí v těsné blízkosti Národního parku Yasuní (Koenig a Zuckerman, 2016). Tyto těžební bloky se na rozdíl od ropného bloku Tarapoa liší tím, že téměř celé jejich území je

obydleno domorodými skupinami obyvatel – zejména domorodým kmenem Sápara¹²³, z části ale také kmenem Kichwa¹²⁴ (Ray a Chimienti, 2015). Vůdce kmenu Sápara, Manari Ushigua, prohlásil, že kmen nikdy nepovolí těžbu ropy na svém území a že bude chránit nadále svoji zemi a planetu před poškozováním životního prostředí a klimatickými změnami (Koenig a Zuckerman, 2016). Při úspěšné komunikaci s vládou a čínskou stranou je možnost, že snahy kmene Sápara budou úspěšné vzhledem k tomu, že domorodí obyvatelé v Ekvádoru již zvítězili nad řadou jiných zahraničních společností (např. ARCO, Burlington Resources, ConocoPhilips), které musely své plánované projekty zastavit (Ibid.).

Další domorodou skupinou Ekvádoru, která od roku 2010 bojuje proti čínské těžební společnosti, je kmen Shuar¹²⁵ (Collyns, 2015; Zuckerman, 2015). Protesty kmene Shuar byly vyvolány důsledky projektu čínské společnosti na těžbu mědi Ecuacorriente, který si vyžádal přesídlení řady rodin z její komunity. Konflikt se vystupňoval v roce 2014, kdy byl nalezen zavražděný jeden z vůdců kmene vystupující ostře proti těžebním aktivitám Ecuacorriente, José Isidro Tendetza. A to jen několik málo dní před jeho cestou do peruánské Limy na Konferenci OSN o klimatu, kde chtěl pojednat o praktikách společnosti a dopadech těžby na život kmene Shuar, ale i na životní prostředí. Jeho doposud nevyjasněná smrt má za následek stále neurovnané vztahy mezi komunitou Shuar, čínským Ecuacorriente, ale i ekvádorskou vládou a prezidentem Rafaellem Correou, kteří nepodnikají žádné kroky k vyřešení situace ohrožených domorodých obyvatel. (Collyns, 2015)

Co se týče konfliktů a protestů zaměstnanců v čínských těžebních dolech, jedná se zejména o nespokojenost s pracovními podmínkami a s nízkým platovým ohodnocením horníků. Další z příčin, která vyvolává sociální konflikty, je najímání čínské pracovní síly namísto místních obyvatel, téma, které bylo započato v předchozí podkapitole.

Je pravdou, že čínské těžební společnosti působící v Latinské Americe mají problémy s dodržováním pracovních standardů¹²⁶ (Menges a Fleischman, 2013). Často se za příklad špatných praktik Číny v Latinské Americe uvádí projekt na těžbu železné rudy Hierro Peru, první projekt Číny v regionu, který řídila čínská společnost Shougang Hierro Peru od začátku 90. let minulého století (Flannery, 2012; Kotschwar et al., 2012). V první řadě společnost propustila polovinu peruánských zaměstnanců a nahradila je čínskými dělníky, což pochopitelně

¹²³ Domorodý kmen Sápara je tvořen asi pouze 300 obyvateli a jejich jazyk je zařazen na seznamu nehmotného kulturního dědictví UNESCO jako jedna ze dvou kulturních zvyklostí Ekvádoru. Kmen Sápara se vyznačuje svým výjimečným porozuměním životnímu prostředí, které se promítá do jejich slovní zásoby, jež čítá hojné množství slov popisujících faunu, flóru, ale také do jejich znalosti léčivých rostlin deštného pralesa. (UNESCO, 2008)

¹²⁴ Kichwa představuje největší skupinu domorodých obyvatel v Ekvádoru. (Collyns, 2015)

¹²⁵ Domorodý kmen Shuar je druhou největší domorodou skupinou obyvatel v Ekvádoru (Collyns, 2015).

¹²⁶ Obavy z nedostatečné úrovně sociálních i environmentálních standardů čínských společností jak na domácí, tak zahraniční půdě, přetrvávají. Věnuje se jim například nezisková organizace China Labor Watch, která sleduje a hodnotí praktiky čínských společností a bojuje za práva jejich zaměstnanců. (China Labor Watch, 2016)

vyvolalo protesty nejen u propuštěných zaměstnanců, ale i u místních obyvatel¹²⁷ (Kotschwar et al., 2011). Dále zaměstnanci kritizovali společnost za nedostatečné dodržování bezpečnostních standardů (v období mezi roky 2001–2005 došlo až k 680 nehodám zaměstnanců způsobených během práce a k pěti úmrtím). (Frost, 2005) V neposlední řadě si zaměstnanci v peruánském dole stěžovali na nízké mzdy, které jsou dle Kotschwar et al. (2012) jedny z nejnižších v těžebním průmyslu v Peru – horníci v Shougang Hierro Peru dostávají za práci 14 USD na den, přičemž průměrná mzda horníka v Peru je dle Národního sdružení těžby v Peru 33 USD/den.

Otázkou ale je, zda se praktiky čínských společností a situace v čínských dolech výrazně liší od jiných zahraničních společností operujících v Latinské Americe. Tuto otázku si položili Irwin a Gallagher (2013), kteří se rozhodli porovnat aktivity zahraničních těžebních společností působících v Peru. Zaměřili se na čínskou společnost Shougang Hierro Peru a porovnali její praktiky s dalšími třemi zahraničními společnostmi: Antaminou¹²⁸, americkým Doe Run a Yanacochou¹²⁹, které byly podobné z hlediska zahraničního typu vlastnictví, velikosti a typem, ale také délkou provozování. Závěr jejich studie ukázal, že čínská společnost Shougang Hierro Peru nevyvíká nad ostatními společnostmi v porušování pracovních norem a že v některých indikátorech si vedla dokonce mnohem lépe než jiní zahraniční aktéři. Více sankcí za porušení pracovních norem (v období 1993–2006) získali Doe Run (75 sankcí) a Antamina (42), poté následovala společnost Shougang Hierro Peru (40) a nejméně sankciována byla Yanacocha (19). Shougang Hierro Peru se však nejhůře umístila v průměrném počtu závažných nehod pracovníků za rok, v porovnání s ostatními zkoumanými společnostmi převyšovala hodnotu až třikrát¹³⁰. Zranění dělníků byly podle slov zástupce místního odboru způsobeny špatnými bezpečnostními opatřeními a starým vybavením. Největším problémem čínské těžební společnosti tedy není nedodržování pracovních standardů, ale spíše zastaralé stroje a vybavení, které pracovníkům způsobují zranění. Oproti ostatním společnostem vynikala Shougang Hierro Peru také v množství stávek¹³¹. Zajímavé bylo zjištění, že americká společnost Doe Run se umístila na horších pozicích než čínská Shougang téměř ve všech zkoumaných indikátorech. (Ibid.)

Irwin a Gallagher (2013) také potvrdili tvrzení Kotschwar et al. (2012), že platy horníků v čínském dole Hierro Peru jsou ve srovnání se mzdami v jiných dolech nízké. Podotýkají však, že se nejedná o tak výrazně nízké hodnoty pod průměrnou mzdou – například podle informací

¹²⁷ Vicente (2009) nicméně uvádí, že Shougang byla později na nátlak místního obyvatelstva donucena znovu horníky z řad Peruánců zaměstnat.

¹²⁸ Antamina je ve vlastnictví čtyř zahraničních společností: anglo-australské BHP Billiton, švýcarské Xstraty, kanadského Tecku a japonského Mitsubishi.

¹²⁹ Yanacocha má podobu smíšeného vlastnictví složené z domácích a zahraničních společností: americký Newmont Mining Corporation, peruánská Buenaventura a Mezinárodní finanční korporace Světové banky (International Finance Corporation).

¹³⁰ Jednalo se o údaje z období 2006–2011.

¹³¹ V období 2001–2008.

zjištěných od odborové organizace získávali v roce 2010–2011 zkušenosti dělníci 22–27 USD/den, mzda nově příchozích dělníků však byla podstatně nižší a pohybovala se mezi 15 a 17 USD/den (Irwin a Gallagher, 2013).

Irwin a Gallagher (2013) podotýkají, že od 90. let se však změnil nejenom přístup a praktiky čínských společností, ale také samotné Peru částečně zlepšilo regulace a nařízení, které na zahraniční společnosti klade vyšší nároky, a snaží se tak snížit potenciální negativní sociální dopady těžebních projektů na místní obyvatelstvo. Například čínská státní společnost Chinalco a její těžební projekt Toromocho je hodnocena pozitivněji (Menges a Fleischman, 2013). Chinalco dle dostupných informací respektuje práva zaměstnanců, nevyužívá pracovní síly čínských dělníků, ale naopak zaměstnává místní obyvatele, spolupracuje s externími poradci a udržuje komunikaci s místním obyvatelstvem (Ibid; Flannery, 2012). Jak uvádí Kotschwar et al. (2011), Chinalco dokonce založilo sociální fond (Asociación Fondo Social Toromocho) s prvotním závazkem 1 mil. USD, který bude v oblasti přispívat na rozvoj zdravotnictví, vzdělávání či životního prostředí.

Je důležité mít na paměti, že Čína není jediným zahraničním aktérem, který v regionu Latinské Ameriky vyvolává sociální konflikty v souvislosti s těžbou nerostných surovin. Kanadské těžební společnosti, které zaujímají až 85 % všech těžebních aktivit regionu, patří také mezi časté původce sociálních konfliktů. Vzhledem k velikosti svého působení bývají kanadské těžební společnosti označovány dokonce jako noví dobyvatelé Latinské Ameriky. (CBC, 2016)

3.2.3 Přesídlování obyvatelstva

Mezi další sociální dopady působení Číny v Latinské Americe, kdy čínské společnosti přímo ohrožují obydlí Latinoameričanů a domorodých obyvatel, patří nucené přesídlování. Jak již bylo zmíněno, Čína představuje významného investora regionu – jednak se podílí na realizaci a stavbě nových projektů (zejména infrastrukturních), ale také skupuje podíly jiných společností a přebírá již fungující projekty (v tomto případě se jedná především o těžební projekty). Tyto projekty nezřídka bývají příčinou pro přesun latinskoamerického obyvatelstva (Ray a Gallagher, 2015).

Mezi dva nové infrastrukturní projekty Číny v Latinské Americe obrovských rozměrů patří již zmíněný Nikaragujský průplav a transkontinentální železnice, jejichž výstavba s největší pravděpodobností ohrozí obydlí až několika tisíc obyvatel (Alvarez, 2015; Billing, 2015).

Nikaragujský průplav, o délce až třikrát větší než má Panamský průplav (270 km), by měl rozdělit řadu obcí a měl by způsobit přesídlení 30 až 100 tisíc rodin. (Billing, 2015; Kraul, 2015a; O'Grady, 2015) Ohrožení by měli být venkovští farmáři, a to ztrátou svých obydlí a polí,

ale zejména domorodé obyvatelstvo, které v mnoha případech ztratí možnost tradičního získání obživy. U karibského pobřeží by měl průplav narušit teritorium domorodých skupin Rama a Kriolů, které už několik staletí žijí tradičním způsobem života a živí se lovem zvěře či rybolovem. Výstavba moderní infrastruktury spolu se zavedením nákladní lodní dopravy naruší významně jejich dosavadní život. (Liedel, 2015) V zemi se proto zvedá vlna protestů ze stran Nikaragujců i domorodých obyvatel se snahou zastavit výstavbu monstrózního projektu. Přestože v zemi existuje zákon č. 445, prostřednictvím kterého stát uznává práva domorodých a etnických společností na jejich území a znemožňuje pronájem či zabrání jejich půdy, tak nikaragujská vláda doposud nevyslyšela protesty obyvatel (Guidi, 2016). Zdá se, že vidina obrovských čínských investic a možného ekonomického rozvoje země prozatím u nikaragujské vlády vítězí¹³².

Transkontinentální železnice, která by měla vést z Peru do Brazílie, je dalším plánovaným čínským projektem, který pravděpodobně zasáhne do území domorodých obyvatel. Panují především obavy, že železniční cesta ohrozí ty nejzranitelnější skupiny obyvatel – tzv. izolované domorodé kmeny, které žijí v Amazonském deštném pralese v úplné izolaci od moderní civilizace. (Alvarez, 2015) Tito domorodí obyvatelé Latinské Ameriky žijí po staletí soběstačným způsobem života, nicméně v posledních letech se bohužel začínají kvůli rozšiřování těžby a novým infrastrukturním projektům (jako je např. transkontinentální železnice, vodní elektrárny, či dopravní infrastruktura spojená s těžebními doly) dostávat do konfliktu s moderním světem, který ničí jejich přirozené prostředí, jež tvoří podstatu jejich tradičního života (IWGIA, 2016).

Jak uvádí Alvarez (2015), zkušenosti s předchozími obrovskými projekty realizovanými v Amazonském pralese, jako např. hydroelektrická přehrada Belo Monte nebo Transamazonská dálnice, již ukázaly velké negativní ekologicko-sociální dopady. Projekt obdobně velkého měřítká, transkontinentální železnice, by dle odhadů mohla vystavit nebezpečí až 600 domorodých skupin (Lee, 2015b).

Prozatím existují dva možné návrhy tras železnice přes území Peru. První cesta přes střední a severní část Peru by dle Mayer (2015) ohrozila velké množství domorodých skupin. Méně riskantní volbu by představovala cesta přes jižní část Peru, která se spíše vyhýbá územím, které jsou obydleny domorodými obyvateli. Bude záležet na společném rozhodnutí vlád Peru, Brazílie a Číny, které určí, jak velké sociální důsledky bude mít stavba železnice pro místní obyvatelstvo. (Ray a Gallagher, 2015)

¹³² Prezident Nikaraguy Daniel Ortega taktéž vidí pozitiva ekonomického rozvoje země a čínský projekt hájí. Dokonce prohlásil, že průplav bude jakousi druhou fází nikaragujské revoluce – nabídne pracovní příležitosti tisícům obyvatel a napomůže snížení chudoby v regionu. (Guidi, 2016) Čínská společnost HKND řídící výstavbu projektu také slibuje, že přesídleným obyvatelům poskytne kompenzaci, která by měla být dokonce vyšší, než byl jejich původní majetek (Billing, 2015).

Další přesídlování latinskoamerických obyvatel je spojeno se zájmem Číny o nerostné bohatství regionu – čínské těžební společnosti mají zájem o zvyšování těžby nerostných surovin, a tudíž rozšiřují důlní produkci a budují nová místa pro těžbu. Jedním z příkladů je čínská těžební společnost Chinalco, která v roce 2013 v Peru přesídlila celé město Morococha o pěti tisících obyvatel, aby mohla využít obrovská ložiska mědi, která se v blízkosti města nachází. Hora Toromocho, která je v současnosti i názvem čínského povrchového měďného dolu, skrývá dle odhadů zásoby až 5,7 mil. tun mědi a představuje tak jedno z největších ložisek na světě. (Poulden, 2013)

Přestože se přesídlení takového množství obyvatel může jevit jako negativní důsledek čínského počínání, není tomu zcela tak. Chinalco se v roce 2007 spolu se získáním dolu muselo zavázat k přesídlení města (Ray et al., 2015). Morococha se totiž potýkala s problémy, které se nahromadily postupem času, kdy v jejím okolí probíhala těžba. Uprostřed města se vytvořily zásoby toxického odpadu, navíc zde např. chyběla odpadní kanalizace a obyvatelé města museli používat veřejné latríny. (Poulden, 2013) Čínské Chinalco vybuodovalo nové město necelých deset kilometrů daleko, s příhodným názvem Nueva Morococha, které disponuje nejenom adekvátní kanalizační sítí, ale i novými školami či nemocnicí. Dle Ray et al. (2015) šlo o první dobrovolné a participativní přesídlení v moderní historii Peru¹³³. Nicméně se i v novém městě vyskytly problémy, kvůli kterým se někteří obyvatelé vrací do staré Morocochy. Patří mezi ně přílišná vlhkost, která ničí konstrukce staveb, ale také způsobuje zdravotní problémy dýchacího ústrojí obyvatelstva¹³⁴ (Díaz Zanelli, 2015).

Na tomto příkladu lze vidět, že ne vždy má přesídlení způsobené čínskými aktivitami zcela negativní dopady na místní obyvatelstvo. Jak již bylo zmíněno, právě Chinalco bývá od dob nechvalně známého projektu těžební společnosti Shougang Hierro Peru hodnoceno pozitivněji a lze říci, že zlepšuje obrázek čínských společností působících v regionu Latinské Ameriky (Poulden, 2013). Přesto je pravděpodobné, že bude mít Čína vzhledem k jejímu k charakteru angažování v regionu za následek ještě řadu neshod s místním obyvatelstvem.

¹³³ Neuman (2013) ale uvádí, že řada obyvatel Morocochy se odmítalo přestěhovat do nového města. Mezi důvody byla např. skutečnost, že nechtěli opustit své domovy, ve kterých se narodili a žili celý svůj život, nebo také protože si stěžovali na skutečnost, že nové domy jsou nedostatečně prostorné.

¹³⁴ Nueva Morococha byla vystavěna na místě mezi dvěma jezery, kde kdysi býval močál, jež je příčinou nadměrné vlhkosti dané oblasti.

3.3 Environmentální dopady

V neposlední řadě mají aktivity Číny obrovské dopady na životní prostředí Latinské Ameriky. V první řadě kvůli tomu, že jsou čínské aktivity soustředěny okolo těžby nerostných surovin, která obecně představuje jedny z největších rizik pro životní prostředí a v některých případech může způsobit dokonce ekologické katastrofy obrovských měřítek, jež zvláště volají po nutnosti většího zájmu mezinárodní komunity¹³⁵ (ELAW, 2015; Ray et al., 2015). Další hrozbu v environmentální rovině ale představují i obrovské čínské infrastrukturní projekty, které v mnoha případech zasahují do ekologicky nejohroženějších oblastí regionu, jakými jsou například tropické deštné pralesy (Ray et al., 2015).

Je na místě zmínit, že sama Čína je největším znečišťovatelem životního prostředí na světě¹³⁶ – obrovskou spotřebou nerostných surovin a průmyslovou výrobou přispívá ke globálnímu oteplování a klimatickým změnám, které ohrožují celou planetu Zemi (Doyle, 2015; Ge, Friedrich a Damassa, 2014). Podrobnější roli Číny a dopady jejího působení v environmentální oblasti Latinské Ameriky popisuje tato podkapitola.

3.3.1 Vliv latinskoamerického exportu do Číny na životní prostředí regionu

Jak již bylo několikrát uvedeno, složení exportu latinskoamerických zemí do Číny je velmi specifické – až ze 73 % je tvořeno primárními komoditami (Barcéna et al., 2015). Ray (2014) zjišťovala, jaký může mít toto složení vliv na životní prostředí regionu. Zjistila, že latinskoamerický export do Číny má mnohem větší environmentální dopady na region než export do ostatních zemí světa (Ibid.).

Ray (2014) porovnávala dvě environmentální složky latinskoamerického exportu. Za prvé jeden typ dopadu světového měřítka: emise skleníkových plynů (respektive emise CO₂ na USD výstupu exportu), a dále jeden typ dopadu na místní životní prostředí: spotřebu vody (množství vody v m³ spotřebované na jeden USD výstupu exportu). Jak lze vidět na grafu 10, obě složky dosahovaly v roce 2004 vyšších hodnot u latinskoamerického exportu do Číny. Zatímco u emisí skleníkových plynů měl export do Číny za následek „pouze“ o 12 % vyšší produkci CO₂ než export Latinské Ameriky do celého světa (1,9 kg CO₂/USD oproti 1,7 kg

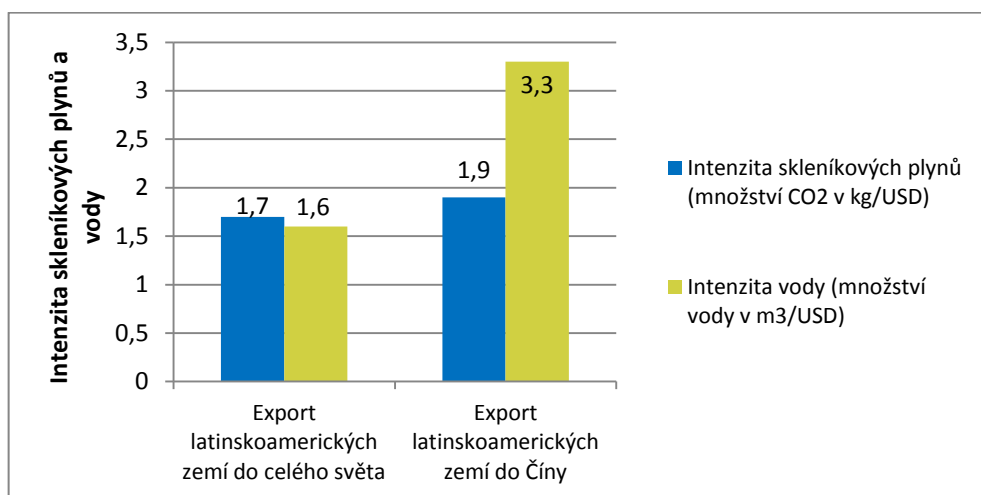
¹³⁵ Například v dubnu roku 2010 došlo v Mexickém zálivu k explozi ropné věže (Deepwater Horizon) britské nadnárodní společnosti BP, která způsobila jednu z největších environmentálních katastrof v historii – do Mexického zálivu během čtyř měsíců unikly přibližně 4 miliony barelů ropy, která měla za následek úmrtí stovek tisíců mořských ptáků, ryb a dalších mořských živočichů, zničení mořské vegetace a ohrozila živobytí řady obyvatel žijících na pobřeží Mexického zálivu. Přestože po šesti letech došlo ke zlepšení a stabilizace situace, doposud nebyly zjištěny veškeré dlouhodobé dopady ropné katastrofy na životní prostředí. (Griffin, 2015)

¹³⁶ Čína je největším producentem skleníkových plynů na světě. V roce 2011 vypustila do ovzduší největší množství oxidu uhličitého (CO₂), který tvoří 2/3 skleníkových plynů. Avšak co se týče produkce skleníkových plynů na osobu, stále vedou USA. (EPA, 2016; Ge et al., 2014)

CO₂/USD), dopad na intenzitu vody, která se spotřebuje při latinskoamerickém exportu do Číny, byla v roce 2004 jednou tak vyšší než při exportu do celého světa (3,3 m³/USD oproti 1,6 m³/USD). (Ibid.)

Výsledky výzkumu Ray (2014) tedy zjistily, že export do Číny má obecně závažnější dopady životní prostředí, více však ohrožuje místní spotřebu vody. Tato skutečnost je dána právě charakteristikou latinskoamerického exportu do Číny – těžba nerostných surovin a produkce zemědělských plodin je environmentálně náročnější než zpracovatelský průmysl. Je nutné podotknout, že Ray (2014) operovala s údaji z roku 2004. Nicméně vzhledem ke stoupající tendenci latinskoamerického exportu do Číny založeného na exportu primárních komodit po roce 2004 (graf 7, podkapitola 3.1.2.1) lze usuzovat, že se produkce skleníkových plynů i spotřeba vody zvýšily ještě mnohem více.

Graf 10: Environmentální dopady exportu Latinské Ameriky do Číny a do celého světa (rok 2004)

Zdroj: Ray (2014).

Od roku 2002 do roku 2012 došlo až ke čtyřnásobení spotřeby vody v rámci exportu latinskoamerických zemí do Číny (ze 45 mld. m³ na 181 mld. m³). (Ibid.) Právě nadměrná spotřeba vody souvisí se vznikem sociálních konfliktů v regionu. Spory ohledně nedostatku vodních zdrojů probíhají jak mezi místními rolníky, tak mezi drobnými farmáři a velkými zemědělskými a těžebními společnostmi (Ray et al., 2015). Největší dopady spojené s vysokou spotřebou vody při exportu do Číny pocítila Argentina a Brazílie, které jsou významnými exportéry sójových bobů¹³⁷ (Domínguez, 2015).

Co se týče emisí skleníkových plynů souvisejících s exportem do Číny, většina z nich pochází ze změn ve využívání latinskoamerické půdy a krajiny. Jedná se například o kácení

¹³⁷ Největší spotřebu vody má Argentina, která za každý získaný americký dolar z exportu do Číny spotřebuje 10 m³ vody, zatímco export do celého světa je náročný na 4,5 m³ spotřeby vody.

stromů při vytváření plantáží pro sójové boby v Brazílii, nebo o stavbu infrastruktury spojenou s těžebním a zemědělským průmyslem (stavba silnic, dálnic, přehrad atd.). (Gallagher a Ray, 2015; Ortiz, 2015) Joseph Stiglitz¹³⁸ konstatuje, že navýšení čínských emisí skleníkových plynů v zahraničí souvisí se strategií čínské vlády zmenšit intenzitu emisí CO₂ vyprodukovaných v Číně (Ortiz, 2015). Obrovská průmyslová spotřeba a ekonomický růst Číny se zákonitě musí projevit na emisích skleníkových plynů, ty jsou však „přesouvány“ z Číny do jiných zemí prostřednictvím zahraničních investic, například do regionu Latinské Ameriky (Ibid.).

3.3.2 Deforestace, znečišťování půdy, vodních zdrojů a ovzduší

Čínské investice do regionu Latinské Ameriky a charakter latinskoamerického exportu do Číny významně ohrožují místní životní prostředí již od začátku 21. století (Ray et al., 2015). Environmentální dopady čínského působení se týkají několika složek životního prostředí – Čína má v regionu vliv na odlesňování (deforestaci), na znečištění půdy, vody a ovzduší.

Čína se svými aktivitami v Latinské Americe z velké části podílí na odlesňování Amazonského deštného pralesa, a to zejména v Brazílii¹³⁹ (Rocha, 2013). Odlesňování deštného pralesa v Brazílii je ovlivněno jednak složením exportu, ale i charakteristikou čínských investic, které směřují do infrastrukturních a těžebních projektů (Ibid.).

Fearnside a Figueiredo (2015) zkoumali dopady čínského působení na odlesňování Amazonského pralesa v brazilském státě Mato Grosso¹⁴⁰ a zjistili, že růst exportu sójových bobů do Číny, měl pozitivní korelaci se zvýšením míry deforestace brazilského deštného pralesa¹⁴¹. Došli však také k závěru, že velkou mírou odlesnění způsobuje stavba dopravní infrastruktury¹⁴² (železnice, silnice sloužící k dopravě komodit určených pro export), jež je v Brazílii financována zejména Čínou.

Odlesňování je podporováno také posouváním pastvin pro brazilský dobytek dále do deštného pralesa, na něž má vliv právě rozšiřování sójových plantáží. Vzhledem k tomu, že Čína chystá zvýšit import hovězího masa z Brazílie, bude velmi pravděpodobně docházet k dalšímu rozšiřování pastvin a tedy dalšímu odlesňování brazilského deštného pralesa. V neposlední řadě se na odlesňování Amazonského pralesa podílí i export dalších hlavních komodit směřujících z Brazílie do Číny – těžba železné rudy a kácení stromů. (Fearnside, Figueiredo a Bonjour, 2013)

¹³⁸ Nositel Nobelovy ceny za ekonomii.

¹³⁹ Na území Brazílie se nachází 75 % celkové rozlohy Amazonského deštného pralesa (Clark, Thorp a Miroff, 2014).

¹⁴⁰ Stát Mato Grosso patří mezi největší producenty sóji a hovězího masa v Brazílii a nejvíce jeho vývozu směřuje do Číny.

¹⁴¹ Kevin Gallagher také uvedl, že růst cen komodit má přímý nebo nepřímý vliv na zvýšení deforestace v regionu a významným hybatelem cen je právě Čína (Miroff, 2014b).

¹⁴² Studie Fernández a Cueto La Rosa (2010) o deforestaci Amazonského pralesa v Peru podobně došla k závěru, že mezi největší příčiny odlesnění patří právě stavba silnic a dálnic.

Nicméně míra růstu odlesňování v Brazílii od roku 2004 klesá (Fearnside et al., 2013). Zatímco v roce 2003 byl v každém brazilském státě nárůst deforestace v průměru 30 tisíc km², v roce 2010 se už došlo pouze k navýšení 6 tisíc km². Jak uvádí Miroff (2014b), vliv na snížení tempa růstu odlesnění až o 75 % mělo zavedení řady environmentálních opatření. Oproti tomu v Bolívii, Peru, Ekvádoru, Kolumbii, Venezuele, Guyaně, Surinamu a Francouzské Guyaně, jejichž území pokrývá zbývajících 25 % Amazonského deštného pralesa, došlo ve stejném období až k trojnásobnému nárůstu deforestace (Clark et al., 2014; Miroff, 2014b).

V Ekvádoru představují plánované čínské investice do těžby ropy značnou hrozbu pro faunu a flóru deštného pralesa, ale i pro místní domorodé obyvatelstvo (viz podkapitola 3.2.2). Čínská společnost Andes Petroleum by podle plánů měla operovat v oblastech s největší biodiverzitou. Pokud ekvádorská vláda i přes protesty domorodého obyvatelstva tyto investice schválí, bude to mít velké environmentální dopady v podobě kácení stromů deštného pralesa a dalšího znečištění životního prostředí, které s sebou těžba nese. (Jesus, 2016)

Dalším čínským projektem, který představuje velké riziko pro oblasti Amazonského pralesa, je již zmíněná transkontinentální železnice, která by měla propojit brazilské pobřeží¹⁴³ s peruánským¹⁴⁴ (Alvarez, 2015). Na území Brazílie by železnice měla protínat státy Mato Grosso, Rondônia a Acre, na kterých se nachází velké plochy Amazonského deštného pralesa (Watts, 2015b). Co se týče cesty přes peruánské území, jak již bylo zmíněno, prozatím se uvažuje zejména o dvou možných trasách železnice: severní a jižní (Ray et al., 2015). Zdaleka nejvíce je z hlediska ohrožení životního prostředí kritizována severní cesta s cílovou stanicí v přístavním městě Bayóvar na severu Peru, jelikož by procházela přes jednu z nejizolovanějších oblastí vyznačující se vysokým stupněm biodiverzity¹⁴⁵, kde by ohrozila například rezervaci Isconahua nebo Národní park Serra do Divisor¹⁴⁶ (Mayer, 2015; Watts, 2015b). Jižní cesta by se naopak oblastem s vysokou biodiverzitou spíše vyhnula (stejně tak by menší mírou ohrozila teritoria domorodých obyvatel Latinské Ameriky) a ústila by pravděpodobně v přístavním městě Ica na jihu Peru (Mayer, 2015; Ray et al., 2015).

Podle Kevina Gallaghera je transkontinentální železnice jakýsi test spolupráce mezi Latinskou Amerikou a Čínou. Může být výsledkem správné win-win spolupráce, a to za předpokladu, že bude vysokorychlostní železnice správně navržena ve spolupráci se zapojenými skupinami obyvatel a bude mít minimální dopady na životní prostředí a na místní domorodé obyvatelstvo. Projekt však může dopadnout zcela opačně. (Lee, 2015a)

¹⁴³ Železnice by měla začínat v brazilských přístavních městech Porto do Açu nebo Santos (Mayer, 2015).

¹⁴⁴ Dle Lahrichi (2015a) by i Bolívie chtěla benefitovat z ekonomického zisku budoucí trasy, a navrhla proto, aby železniční cesta vedla její území (přes hraniční město Puerto Suaréz, Cochamambu dále do Peru).

¹⁴⁵ Ohrozila by oblasti, ve kterých se nachází rozmanité množství čtyř druhových skupin: savců, ptáků, obojživelníků a rostlin. (Ray et al., 2015)

¹⁴⁶ Navíc environmentální aktivisté upozorňují na obrovské negativní dopady severní cesty železnice na velké množství skupin domorodého obyvatelstva.

Rovněž zmiňovaný čínský megalomanský projekt Nikaragujského průplavu bude mít dle environmentalistů nedozírné environmentální dopady. Stavba by dle odhadů měla zničit až 400 tisíc hektarů deštného pralesa a mokřadů a výrazně by měla narušit i ekosystém jezera Nikaragua, jež je největší zásobárnou pitné vody pro místní obyvatelstvo, ale i zdrojem pro řadu dalších místních vodních toků. (Meyer a Huete-Peréz, 2014).

Jezero by mělo podstoupit výraznou transformaci v podobě vyhloubení několika milionů tun podloží jezera¹⁴⁷, dále pravděpodobně dojde k infiltraci slané vody z oceánu do přirozeně stojaté sladké vody, což ohrozí původní vodní faunu a flóru jezera, a v konečné fázi bude jezero znečištěno nákladní lodní dopravou. (Ibid.; Shaer, 2014) Přepažení nikaragujského území také například zabrání přirozené severojižní migraci řady tropických druhů zvířat ve Střední Americe (Kraul, 2015b). V neposlední řadě by stavba mohla ještě zvýšit četnost a intenzitu větrných bouří a hurikánů, které jsou na území Nikaraguy spolu se seizmickými a vulkanickými aktivitami časté již v současnosti (Shaer, 2014).

Obavy z negativních důsledků projektu má řada vědců z celého světa, jedna z obsáhlých vědeckých studií o potenciálních environmentálních a sociálních dopadech stavby čínského průplavu má název *Nicaragua's Megacanal Could Become a Mega Mistake* (Guidi, 2016). Britská společnost Environmental Resource Management také vypracovala na žádost čínské společnosti HKND studii, která zhodnotila ekologické a sociální důsledky projektu. Výsledky rozsáhlé studie doručila HKND a nikaragujské vládě v květnu 2015. Vláda však výsledky dlouho tajila a veřejně publikovala pouze její (stostránkové) shrnutí až v září 2015 (Kraul, 2015b). Dle profesora biologie Huete-Peréze ze Středoamerické univerzity však studie neposkytuje odpovědi na řadu důležitých otázek. Zamýšlí se např. nad tím, kam bude umístěno až 5 mld. m³ půdy, které budou při výstavbě průplavu vydolovány. (Ibid.) I přes další kritiku environmentalistů a protesty místních obyvatel však vláda Nikaraguy zhotovenou studii v listopadu 2015 schválila a stavba průplavu byla odstartována (Fendt, 2015).

Vzhledem k tomu, že se Čína podílí na deforestaci cenných oblastí deštného pralesa, odporuje tak konceptu udržitelného rozvoje regionu Latinské Ameriky (Fearnside a Figueiredo, 2015). Odlesňování způsobuje ničení řady faktorů, které představují jedny z nejvýznamnějších záruk pro udržitelnost místního životního prostředí, ale i životního prostředí celé planety: ničí složité ekosystémy deštného pralesa, způsobuje ztrátu biodiverzity, narušuje vodní cyklus a především zvyšuje emise skleníkových plynů (CO₂, vodních par) a přispívá tak ke globálním klimatickým změnám (Bradford, 2015; Fearnside, 2007). Ze sociálního hlediska způsobuje velkoplošné kácení deštného pralesa velkými korporacemi zmenšování plochy přirozeného prostředí, které obývají domorodé skupiny obyvatelstva Latinské Ameriky, má ale také vliv na živobytí malých zemědělců a farmářů, kteří přicházejí o půdu pro pěstování plodin nebo chov

¹⁴⁷ V současnosti je jezero Nikaragua průměrně hluboké pouze 15 metrů. Čínská společnost HKND chce pro dopravu velkých kontejnerů vyhloubit jezero až do hloubky 27,6 m. (Meyer a Huete-Peréz, 2014)

svého dobytka (Fearnside a Figueiredo, 2015). Deforestace deštného pralesa je však pořád přizívována aktéry, kteří mají v regionu velké ekonomické zisky a upřednostňují ekonomický rozvoj před udržitelným – např. místními elitami či velkými těžebními a zemědělskými společnostmi (Ibid.).

Například sójové plantáže v Brazílii, jejichž rozvoj je podnícen čínskou poptávkou, nepředstavují pouze příčinu rozšiřování deforestace, ale mají vliv i na ničení brazilských savan (cerrados), na znečišťování půdy, vodních toků a na vznik půdní eroze (Fearnside a Figueiredo, 2015; WWF, 2016). Intenzivní produkce sóji vyžaduje použití velkého množství hnojiv, pesticidů a herbicidů, látek, které způsobují kontaminaci půdy a způsobují náchylnost půdy k erozi (RAN, 2011).

Znečišťování půdy a vodních zdrojů je v regionu Latinské Ameriky ovlivněno dalšími aktivitami Číny v těžebním průmyslu. Jak uvádí Arellano (2011), těžební sektor v podstatě představuje odpadové hospodářství – při těžbě nerostných surovin dochází k vytěžení milionů tun materiálu, který míří rovnou na likvidaci, vytěžená hornina či nerost pak tvoří zanedbatelné množství oproti vydolovanému odpadu. Nejvíce odpadu je vytvořeno při těžbě stříbrné a zlaté rudy – více než 99 % rudy skončí jako odpad. Při těžbě některých kovů dále dochází ke vzniku kyselin (zejména kyselin síry), které při špatném zacházení a skladování mohou způsobit přímou kontaminaci půdy a vody. Rovněž ale mají dopad z dlouhodobého hlediska, především na potravní řetězec, neboť mikročástice kyselin se postupně rozkládají (někdy až desítky či tisíce let), poté se šíří vzduchem a vodou a dostávají se do těl organismů a mají negativní vliv na zdraví člověka. (Ibid.)

K podobným negativním dopadům těžby na životní prostředí již došlo v případě působení čínských společností v zemích Latinské Ameriky. (Irwin a Gallagher, 2013) V březnu roku 2014 musela čínská těžební společnost Chinalco Mining dočasně zastavit produkci mědi v povrchovém peruánském dole Toromocho, když bylo zjištěno, že odpad z probíhající těžby odtud vytékal v podobě žluté kyseliny a kontaminoval dvě místní jezera (South China Morning Post, 2014).

Dále je Čína kvůli své obrovské poptávce po mědi obviňována za zvýšení znečištění životního prostředí v okolí měďného dolu Chiquicamata v Chile, největšího povrchového dolu na světě (Lahrichi, 2014). Chilská společnost CODELCO musela z města umístěného v těsné blízkosti dolu přestěhovat přibližně 25 tisíc pracovníků a jejich rodinných příslušníků do 17 km vzdáleného města Calama poté, co se znečištění místního ovzduší toxickými výparry z těžby mědi stalo neúnosným pro lidské zdraví. Stále zvyšující se poptávka Číny po mědi „nutí“ státní společnost CODELCO ke zvyšování produkce, což se však odráží na zhoršeném stavu životního prostředí, zdraví horníků a místních obyvatel. Negativní dopady způsobují oxidy síry, které vznikají při tavení měďné rudy a následně se dostávají nejen do ovzduší, ale i do půdy a vodních zdrojů. (Ibid.)

Výzkum Irwina a Gallaghery (2013), kteří porovnávali dodržování sociálních standardů těžebních zahraničních společností působících v Peru s čínskou společností Shougang Hierro Peru, byl již zmíněn v podkapitole zabývající se sociálními konflikty 3.2.2. Autoři se však také zajímali, jak si tyto společnosti (Shougang, Antamina, Doe Run, Yanacocha) vedou v rámci ohrožení životního prostředí latinskoamerické země. Nejdříve zjišťovali, jak průměrně vysoké pokuty uložilo peruánské Ministerstvo pro energetiku a těžbu společnostem za znečištění či ničení životního prostředí¹⁴⁸. Nejvíce byla v průměru sankcionována Yanacocha (v průměru platila pokutu ve výši 59 tisíc USD), dále Doe Run (27 tisíc USD), na třetím místě se umístila čínská Shougang Hierro Peru (21 tisíc USD) a nakonec Antamina s průměrnou sankcí 7 tisíc USD (Ibid.).

Irwin a Gallagher (2013) dále zkoumali dodržování environmentálních standardů v roce 2008, a to procentuálním zhodnocením průměrných výsledků jak zahraničních společností (Shougang, Antamina, Doe Run, mexický Southern Peru, švýcarské Xstrata), tak dvou největších peruánských těžebních společností (Volcan, Buenaventura). Mezi environmentální standardy patřily: toxické, průmyslové a domácí odpadové hospodářství, regulace emisí či vztahy s místní komunitou¹⁴⁹. Přestože umístění čínské Shougang Hierro Peru patřilo mezi nejnižší (72 %), řada ostatních zahraničních, ale i peruánských společností dosáhla podobných hodnot: Doe Run (74 %), Volcan (70 %). Nejhuře se umístila mexická těžební společnost Southern Peru, která splnila environmentální standardy jen z 62 %, a naopak nejlepší umístění získala švýcarská Xstrata (92 %), následovaná Antaminou (89 %) a peruánskou Buenaventurou (86 %). Čínská společnost Shougang Hierro Peru tedy nijak „nevynikala“ špatnými výsledky v porovnání s ostatními těžebními aktéry. (Ibid.)

Čína tedy prokazatelně vykazuje aktivity, které ohrožují stav životního prostředí Latinské Ameriky. Není však jedinou zemí. Znovu lze připomenout mnohem větší angažování kanadských společností v těžebním průmyslu regionu. Na negativní environmentální dopady působení Kanady v regionu upozorňuje např. studie s názvem Dopady kanadské těžby v Latinské Americe a zodpovědnost Kanady, která uvádí, že řadě kanadských těžebních společností je lhotejné, že působí v chráněných oblastech a přírodních rezervacích latinskoamerických států (WGMHR, 2014). Například kanadská společnost Barrick Gold provozuje důl Pascua Lama, který se nachází na hranicích Chile a Argentiny v oblasti národních parků obou států, kde se nachází i vodní rezervace tvořená ledovci (Pardo, 2005). Další kanadská firma Eco Oro Minerals řídí i přes protesty místních obyvatel a neziskových

¹⁴⁸ Byly započítány sankce udělené během celého funkčního období každého dolu.

¹⁴⁹ Dosažení 100 % představuje úplné dodržení všech environmentálních standardů. Hodnocení bylo provedeno nezávislými environmentálními auditory – výsledky dodržování environmentálních standardů byly začleněny do zprávy pro Dozorčí radu pro energetické a těžební investice v Peru. Irwin a Gallagher (2013) také podotýkají, že peruánské environmentální standardy nejsou nastavené dle mezinárodně uznávaných environmentálních norem, neboť jsou méně striktní.

organizací těžební projekt Angustura na těžbu zlata a stříbra, který se nachází v Páramo de Santurbán v Kolumbii, ve výše položené zalesněné a mokřadní oblasti s velkou druhovou diverzitou, která slouží jako zdroj vody pro níže položené oblasti. Plánované těžební aktivity rozsáhlých měřítek by mohly mít katastrofální dopady na místní životní prostředí i obyvatelstvo. (AIDA, 2016)

Pro stav životního prostředí latinskoamerických států tedy není Čína jedinou hrozbou a mnohdy ani ne tou největší. Přesto bude nutné, aby státy přistupovaly k čínskému partnerovi i dalším zahraničním investorům s opatrností a použily všechna možná opatření a regulace, jež zajistí co nejmenší dopady na životní prostředí. Namísto pouhého zájmu o přísun vysokých zahraničních investic by se měly zamyslet nad významem udržitelného rozvoje.

3.3.3 Hrozba klimatických změn

Z uvedených informací vyplývá, že působení Číny v regionu Latinské Ameriky představuje hrozbu pro globální klimatické změny. V první řadě se Čína v rámci svého importu z latinskoamerických zemí podílí na produkci většího množství CO₂ (Ray, 2014). Dále se prostřednictvím svých investic účastní značnou měrou na deforestaci regionu, která rovněž vede ke zvyšování emisí skleníkových plynů (Fearnside a Figueiredo, 2015; Rocha, 2013).

Jak uvádějí Edwards a Roberts (2014) aktivity Číny vybízí region Latinské Ameriky k rozvoji sektorů náročných na produkci CO₂, což způsobuje, že se region ubírá neudržitelným směrem. Podotýkají také, že Čína svojí spoluprací podporuje určité aktéry, kteří upřednostňují ekonomický růst před ochranou životního prostředí (např. ministerstva průmyslu), a nevědomky tedy přispívá k tomu, že jsou v latinskoamerických zemích potlačovány či oslabovány zájmy a politiky těch, kteří se snaží o opak (např. ministerstva životního prostředí). (Ibid.)

Jak latinskoamerické země, tak Čína jsou si vědomy charakteru vzájemné obchodní a ekonomické spolupráce a problematika klimatických změn byla jedním z témat, kterému se věnovaly na Fóru Číny a CELAC v lednu roku 2015 v Pekingu¹⁵⁰ (Edwards, 2015). Spolupráce obou partnerů představuje obrovskou zátěž pro životní prostředí planety Země. Čína je zodpovědná za přibližně 27 % světových emisí skleníkových plynů (představuje největšího světového znečišťovatele), CELAC se podílí 9 % – společně tedy vyprodukují až 36 % emisí skleníkových plynů na celém světě (Edwards a Roberts, 2014). Na fóru byla proto prezentována studie Edwardse et al. (2015), která poskytuje návrhy možné vzájemné spolupráce Číny s CELAC, které by přeorientovala zaměření regionu Latinské Ameriky z rozvojového modelu založeného na velké produkci CO₂ na strategii zaměřenou na snižování emisí tohoto skleníkového plynu. Mezi návrhy, jejichž podstatou by byla mitigace a adaptace na klimatické

¹⁵⁰ Diskuze byla na místě i vzhledem ke Konferenci OSN o klimatických změnách v Limě, která proběhla v prosinci roku 2014. (Edwards et al., 2015)

změny, patří: snížení environmentální a uhlíkové stopy čínských aktivit v regionu, využití obnovitelných zdrojů energie, podpora vzniku udržitelných měst, či vyčlenění části finančních prostředků z regionálních a mezinárodních fondů na ochranu životního prostředí Latinské Ameriky (Ibid.).

Při vzájemné spolupráci by mohlo dojít k pozitivním výsledkům. Čína by například mohla latinskoamerickým zemím pomoci se zaváděním obnovitelných zdrojů energie (vodní, větrné, sluneční i geotermální) vzhledem k tomu, že sama představuje největšího investora do obnovitelných zdrojů energie na světě a největšího světového výrobce eolického a solárního vybavení (Ibid.; Bloomberg News, 2015). Již nyní je Čína v energetickém sektoru zapojena do výstavby řady solárních a větrných energetických projektů v regionu (např. v Argentině, Bolívii, Brazílii, Chile, Kostarice, Ekvádoru či v Mexiku). (Hill, 2014d)

Dále by Čína s Latinskou Amerikou, nejvíce urbanizovaným regionem na světě, mohla vytvořit společnou platformu pro dlouhodobé plánování a sdílení zkušeností s výstavou tzv. udržitelných měst (založených na nižší produkci skleníkových plynů, na využití obnovitelných zdrojů energie atd.), jejichž koncept se začíná rozmáhat v obou regionech (Edwards et al., 2015; UNDP, 2016a; World Resource Institute, 2016).

Obyvatelé Latinské Ameriky by jistě uvítali větší spolupráci Číny a regionálního uskupení CELAC. Potvrzuje to např. průzkum veřejného mínění výzkumného centra Pew Research Center, který zjistil, že obyvatelé Latinské Ameriky mají jedny z největších obav z negativních dopadů klimatických změn (74 % účastníků průzkumu spatřují klimatické změny jako velmi závažný problém). Zajímavým výsledkem průzkumu bylo, že naopak obyvatelé USA a Číny, tedy zemí, které jsou největšími znečišťovateli planety, vyjádřili jedny z nejmenších obav. (Hicap, 2016)

V prosinci 2015 na setkání CELAC a čínské vlády v Pekingu bylo přijato prohlášení o zintenzivnění spolupráce mezi oběma partnery, jehož obsah se dle TeleSUR (2015) týkal mimo jiné i snahy snížit emise CO₂ a zvýšit ochranu životního prostředí v regionu Latinské Ameriky. Mimo to však doposud nebyla podepsána žádná společná specifická dohoda či strategie, která by byla zaměřená na snížení emisí skleníkových plynů pocházejících ze spolupráce latinskoamerických zemí s Čínou. Vypracování společné dohody ke zmírnění klimatických změn bude jedním z hlavních úkolů budoucí spolupráce a komunikace Číny a zástupců latinskoamerických zemí.

3.4 Čína a společenská odpovědnost firem

Z uvedených příkladů angažování čínských společností v regionu lze vypozařovat, že Čína stále představuje značná rizika pro místní obyvatelstvo. Co se týče environmentálních dopadů, Čína je pro svoje působení v těžebním a zemědělském sektoru jedním z hlavních znečišťovatelů životního prostředí regionu Latinské Ameriky, dokonce svými aktivitami zvyšujícími emise skleníkových plynů přispívá ke zhoršení klimatických změn. Praktiky čínských společností v sociální a environmentální oblasti je však nutné dát do souvislosti, neboť jak již bylo zmíněno, v porovnání s jinými zahraničními a domácími společnostmi nemusí být aktivity Číny v regionu těmi nejhöršími.

Chování Číny a její zodpovědnost se postupně mění a zdá se, že by Čína v některých případech mohla přispět i k sociálnímu rozvoji některých obyvatel latinskoamerických zemí. Také nelze říci, že by Čína byla zcela lhostejná k dodržování environmentálních standardů v latinskoamerických zemích, ani že by si nebyla vědoma své role představující strůjce přispívajícího ke změnám klimatu¹⁵¹.

Nabízí se proto otázka, zda Čína uplatňuje koncept tzv. společenské odpovědnosti firem. Společenská odpovědnost firem (CSR – Corporate Social Responsibility) je v posledních letech často skloňovaným pojmem – jedná se o přístup obchodních společností, který přispívá k udržitelnému rozvoji, tedy přináší ekonomické, sociální i environmentální výhody všem zúčastněným stakeholderům (Financial Times, 2016). Jde o velmi rozsáhlý koncept, který se věnuje několika otázkám: lidským právům, správě a řízení společnosti (corporate governance), zdraví, bezpečnosti, pracovním podmínkám, environmentálním dopadům či možnostem, jak přispět k ekonomickému růstu (Ibid.).¹⁵²

Čína do svých aktivit postupně zavádí některé prvky CSR. Jak uvádí Khalid (2015), už v roce 2005 na každoročním setkání čínského kongresu byla CSR označena za jeden z konceptů, který by čínské společnosti působící v zahraničí měly začlenit do svých praktik. Jeden z prvních kroků k zavedení konceptu udělalo čínské Ministerstvo práce spolu s čínským Ministerstvem pro ochranu životního prostředí, která v roce 2013 vydala ve spolupráci s několika think tanky *Zásady pro ochranu životního prostředí* (Guidelines for Environmental Protection in Foreign Investment and Cooperation), které by měly čínské společnosti dodržovat při investování a jiných aktivitách v zahraničí. Zásady vyzdvihují nezbytnost chránit životní

¹⁵¹ Například již FTA Číny s Chile a Peru, podepsané v roce 2005 a 2009, obsahují zmínku o tom, že by obě strany měly přispívat k udržitelnému rozvoji v souladu s ochranou a zachováním životního prostředí (MOFCOM, 2005; MOFCOM, 2009).

¹⁵² Lze podotknout, že koncept CSR jako takový má své slabiny. V některých případech se lze také dohadovat o tom, zda společnosti tento přístup nezastávají jenom pro „zlepšení své image“. Jak uvádí Liu (2015), některé společnosti (nejenom čínské) prezentují své úspěchy v rámci CSR prostřednictvím filantropie – za splnění svého CSR přístupu označují poskytování různých forem pomoci mezinárodním či neziskovým organizacím. O tom však koncept CSR rozhodně není. Jeho cílem je nabýt finančního zisku udržitelným a zodpovědným způsobem (Ibid.).

prostředí partnerské země, zohledňovat náboženské, kulturní a národní zvyklosti místního obyvatelstva, respektovat pracovní a bezpečnostní práva a zájmy zaměstnanců, dodržovat zákony a nařízení hostitelské země (zejména ta, která se týkají ochrany životního prostředí) a podporovat udržitelný rozvoj partnerské země s ohledem na vzájemně prospěšnou spolupráci. (Han, 2013) Jak konstatuje Hu (2013), vydáním těchto zásad Čína poprvé explicitně formulovala environmentální a sociální pravidla pro čínské firmy působící v zahraničí, dosavadní nařízení vlády byla neúplná, nejasně specifikovaná či příliš obecná. Hu (2013) podotýká, že se však stále jedná pouze o doporučená pravidla na dobrovolné bázi, kterými by se čínské společnosti měly řídit, a konstatuje, že pokud nedojde k dobrovolnému zlepšení situace, měla by ministerstva přistoupit k zavedení přísnějších závazků.

Další soubor zásad zaměřených na CSR vydala v říjnu roku 2014 Čínská obchodní komora pro dovoz a vývoz minerálů, kovů a chemikálií (Khalid, 2015). Ve spolupráci s čínským Ministerstvem pro obchod, Německou rozvojovou agenturou (GIZ), organizací Global Witness¹⁵³ a s OECD koncipovala *Zásady pro společenskou zodpovědnost v rámci zahraničních těžebních investic* (Guidelines for Social Responsibility in Outbound Mining Investment), které vybízejí čínské společnosti působící v zahraničí k dodržování pracovních standardů, k ochraně lidských práv, ke spolupráci s místními komunitami či k pečlivé kontrole dodavatelského řetězce (supply chain due diligence). Jedná se o první zásady, které jsou zaměřené přímo na těžební průmysl Číny a její společnosti, a jejich cílem je snížit sociální dopady Číny způsobené těžbou nerostného bohatství nejenom v regionu Latinské Ameriky. Navíc doporučují čínským společnostem zveřejňovat platby provedené hostitelské zemi v souladu se světovými transparentními standardy (které zastřešuje Iniciativa pro transparentnost těžebního průmyslu). (Global Witness, 2014; Khalid, 2015)

Zda se budou čínské společnosti řídit těmito zásadami a pravidly, je otázkou. Někteří autoři nicméně uvádí, že zahraniční praktiky Číny v sociální a environmentální oblasti a jejich postoj k CSR se lepší. Shih (2015) například zmiňuje, že studie pojednávající o sociální a environmentální zodpovědnosti čínských investorů v Latinské Americe ukázala, že čínské společnosti mají mnohdy lepší výsledky v CSR než ostatní zahraniční společnosti. Studie dále uvádí, že čínské společnosti jsou schopné dodržovat sociální a environmentální standardy, zvláště pokud jsou k tomu správně pobízeny a mají k dispozici regulační rámec hostitelské země. Za příklad úspěšného řízení v rámci CSR konceptu byla dána čínská společnost Chinalco a její projekt Toromocho v Peru nebo čínská společnost Sinopec a její angažování v Ekvádoru. Vyzdvihována byla například komunikace čínských společností s místními komunitami¹⁵⁴. (Ibid.) Liu (2015) také uvádí, že čínské společnosti jsou připraveny v budoucnosti začlenit

¹⁵³ Global Witness je nezisková organizace, která podporuje ochranu lidských práv, životního prostředí a bojuje proti korupci v oblasti těžby nerostných surovin. (Global Witness, 2016)

¹⁵⁴ Ray et al. (2015) například uvádí, že čínská společnost Andes Petroleum má lepší vztahy s místními obyvateli než většina ostatních těžebních společností v regionu.

koncept CSR ještě více do svých aktivit a že samy spatřují v CSR potenciální konkurenční výhodu (mnohdy možná více než jejich soupeřové z řad jiných zahraničních firem).

Nicméně lze Číně vytknout, že doposud není členem ani jedné ze dvou nadnárodních organizací, které usilují o dodržování lepších praktik v těžebním průmyslu, kterými jsou *Mezinárodní rada pro těžební a hutnický průmysl* (International Council on Mining and Metals) a *Iniciativa pro transparentnost těžebního průmyslu*¹⁵⁵ (EITI – Extractive Industries Transparency Initiative). (Ocampo-Maya, 2012; Umar, 2016) Ocampo-Maya (2012) také Číně, která působí v environmentálně citlivých oblastech Latinské Ameriky, vytýká, že doposud nepodepsala Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 169, která zaručuje ochranu domorodých obyvatelů a kmenů a která představuje jeden z hlavních nástrojů domorodých obyvatel Latinské Ameriky, jehož prostřednictvím se mohou dožadovat komunikace a spolupráce se zainteresovanými aktéry těžby. Domnívám se však, že toto nařčení není dostatečně relevantní, protože úmluvu stejně tak nepodepsali další významní těžební aktéři působící v regionu, jako jsou Kanada, USA, Velká Británie či většina zemí EU (ILO, 2012b).

Ray et al. (2015) uvádějí, že řada čínských společností udělala v latinskoamerických zemích pokroky v uplatňování sociálních a environmentálních standardů, a to zejména tam, kde jsou na zahraniční společnosti kladeny sociálně-environmentální požadavky. Nicméně ve srovnání s ostatními západními společnostmi, zůstává Čína stále pozadu a její nově zavedené směrnice se potýkají s nedostatky – problémy tkví především v jejich nedostatečné transparentnosti a vymahatelnosti (směrnice jsou dobrovolné a pouze doporučené). (Ibid.)

Ray et al. (2015) také do jisté míry vyzdvihují snahy Číny v podobě zavádění sociálně-environmentálních směrnic pro svoje zahraniční aktivity¹⁵⁶, porovnávají totiž současnou situaci Číny se situací západních zemí v minulosti. Čína si dle Ray et al. vede mnohem lépe než západní země v době, kdy se umísťovaly v kategorii zemí se středním příjmem¹⁵⁷ – na ně v té době nebyl vyvíjen tlak na vytváření a dodržování podobných směrnic.

Dle mého názoru však nelze dělat taková porovnání a snižovat zodpovědnost Číny za svoje činy v sociální a environmentální rovině. A to vzhledem k tomu, že žijeme v době, která vyžaduje dodržování těch nejzákladnějších práv a svobod člověka, a kdy jsou všeobecně známa potenciální rizika ničení životního prostředí planety. Stejně tak vzhledem k aktivitám Číny na celosvětové úrovni a k tomu, že se ubírá na pozici světového hegemona, nemůžeme považovat

¹⁵⁵ EITI je mezinárodní organizace, která má za cíl učinit těžební sektor transparentní. Občané země, kteří jsou rovnoprávními vlastníky nerostných surovin, mají díky zavedeným standardům EITI přístup k řadě informací o těžebním průmyslu země. (EITI, 2016b)

¹⁵⁶ Mimo již uvedené zásady vyhlásila Čínská bankovní regulační komise již v roce 2007 tzv. *politiky zelených úvěrů* (Green Credit Policies), které byly v roce 2012 nahrazeny *Zásadami zelených úvěrů* (Green Credit Guidelines), díky kterým jsou půjčky od čínských bank vázány k dodržování environmentálních a sociálních standardů. Čína tímto krokem učinila čínské investice více environmentálně a sociálně zodpovědné, a to jak na domácím poli, tak v zahraničí. (Blackmore, 2013; Thomä, 2014)

¹⁵⁷ Klasifikace dle Světové banky.

Čínu za zemi, kterou by bylo možné omluvit z nedodržování mezinárodně uznávaných standardů.

Naneštěstí však pokles ekonomického růstu regionu Latinské Ameriky v posledních letech (viz graf 6, podkapitola 3.1.1.1) způsobuje skutečnost, že latinskoamerické státy snižují požadavky na sociální a environmentální záruky na úkor snahy o získání a urychlení nových čínských investic (Gallagher a Ray, 2015). Vzhledem ke zmíněné hrozbě klimatických změn, ke kterým sino-latinskoamerické partnerství přispívá, by však vlády zemí regionu měly naopak posilovat zákony na ochranu životního prostředí a práv obyvatel regionu. Občanská společnost Latinské Ameriky by k tomu mohla notně pomoci. (Edwards et al., 2015)

3.5 Opatření latinskoamerických zemí před negativními dopady těžby

Jak vyplývá z uvedených ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů, angažování Číny v Latinské Americe s sebou nese řadu rizik. Latinskoamerické země by měly vytvořit opatření, která by snížila potenciální negativní dopady čínských aktivit a která by podporovala jejich udržitelný rozvoj. Některé země už mají taková opatření zavedená – pochopitelně mají za cíl chránit národní zájmy nejenom před působením Číny, ale i jiných zahraničních aktérů. Tato podkapitola uvádí příklady několika z nich u vybraných latinskoamerických zemí.

Chile, stát, jehož ekonomika je silně závislá na příjmech z mědi (z exportu i z daní), již v roce 1985 založilo *Vyrovňovací měďný fond* (Copper Compensation Fund) za účelem ochrany své ekonomiky (CCSI, 2014). V roce 2007 byl s přijetím nového zákona o suverénních fondech vytvořen *Ekonomický a sociální stabilizační fond* (Economic and Social Stabilization Fund), do kterého byla převedena většina finančních prostředků z bývalého Vyrovňovacího měďného fondu (Ministry of Finance Gobierno de Chile, n. d.). Úkolem fondu je chránit chilskou ekonomiku od kolísání světových cen mědi – v případě, že dojde k náhlému snížení příjmů z mědi, mohou finanční prostředky investované do tohoto fondu napomoci vyrovnat fiskální deficit státu (CCSI, 2014). Do fondu jsou alokovány daňové přebytky, které jsou vyšší než 1 % HDP Chile (Gladstone, 2008). Prostředky fondu byly v posledním desetiletí využity například v roce 2009, kdy Chile využilo přibližně 9 mld. USD, v období kdy došlo ke snížení státních příjmů z důvodů poklesu cen mědi, a zvládlo tak lépe překonat světovou ekonomickou krizi (HSWF, 2013). Světová cena mědi (která je značně ovlivněna poptávkou Číny) v posledních pěti letech výrazně klesá, je proto velmi pravděpodobné, že Chile bude muset v blízké době znovu prostředky z fondu čerpat (EFE, 2015; InfoMine, 2016). Stabilizační fond Chile je ukázkou opatření, které do jisté míry chrání ekonomický rozvoj země¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Zcela určitě však neřeší problematiku závislosti země vytvořenou na exportu nerostných surovin.

Jedním z opatření latinskoamerických zemí proti negativním dopadům čínského působení v oblasti ekonomického a sociálního rozvoje je vytváření zákonů, které chrání místní pracovní sílu před najímáním čínských a jiných zahraničních pracovníků. Řada států Latinské Ameriky má vytvořené legislativy tohoto typu, liší se však mírami kvót pro zaměstnání místního obyvatelstva, které země vyžadují. (Ray et al., 2015; Shortell, 2014) Například v Brazílii dle Brazílského pracovního kódu musí nejméně dvě třetiny zaměstnanců tvořit Brazilci – tedy maximálně jedna třetina zaměstnanců může být složena ze zahraničních pracovníků, ti navíc musí být brazilskými daňovými poplatníky (Alves, 2016). V Peru nesmí více než 20 % zaměstnanců společnosti pocházet ze zahraničí, navíc jsou limitovány i mzdy zahraničních pracovníků – mzda všech zahraničních pracovníků nemůže překročit 30 % celkové částky vyplacených mezd společností (Bureau of Economic and Business Affairs, 2012). V Chile musí být minimálně 85 % zaměstnanců společnosti tvořeno místní pracovní silou, ve Venezuele dokonce nejméně 90 % (Otero, Echeverría a Fernandez, 2016; Sandoval, 2016).¹⁵⁹ V Ekvádoru však, jak uvádí Terán a Irigoyen (2016), obecný limit na zaměstnání zahraničních pracovníků neexistuje, nicméně pro určité sektory, ve kterých je právě Čína aktivní (ropný průmysl, infrastruktura), taková omezení jsou. Takovýmto způsobem můžou země Latinské Ameriky zabránit Číně, aby využívala na svých projektech čínskou pracovní sílu, navíc regulační opatření vůči výši mezd zahraničních pracovníků snižuje vytváření sociálních konfliktů s místním obyvatelstvem.

Další opatření je významné pro domorodé skupiny obyvatelstva Latinské Ameriky, které jsou čínskými aktivitami v sektoru těžby a stavby infrastruktury ohroženi nejvíce. Jeden z hlavních mezinárodních dokumentů, který chrání práva domorodých obyvatel, je již zmíněná *Úmluva č. 169 o domorodém a kmenovém obyvatelstvu*, kterou vydala Mezinárodní organizace práce v roce 1989¹⁶⁰. (ILO, 2003) Úmluvu podepsala řada latinskoamerických zemí¹⁶¹, které tím přislíbily, že veškeré plánované kroky na teritoriu domorodých obyvatel podniknou pouze s předchozí konzultací a souhlasem domorodců (Ibid.; ILO, 2012a). Bohužel motivace latinskoamerických zemí z příjmů těžby nerostných surovin mnohdy vítězí nad přáním domorodých obyvatel, mimo jiné výsledky konzultací s domorodci nejsou v důsledku pro vlády latinskoamerických zemí závazné (Domínguez, 2015).

¹⁵⁹ Většina regulačních omezení má pochopitelně i několik výjimek, kterých se omezení netýká (jedná se např. o specialisty či technické pracovníky, kteří nejdou nahradit domácí pracovní silou).

¹⁶⁰ Úmluva odkazuje na právo domorodých obyvatel na sebeurčení, dále na jejich fundamentální lidská práva, práva na jejich kulturu, jazyk, vlastnictví půdy a zejména na zodpovědnost vlád zemí k ochraně a dodržování práv domorodých obyvatel, kteří se nacházejí na jejich území.

¹⁶¹ Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Kostarika, Dominika, Ekvádor, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Paraguay, Peru a Venezuela.

Větší závazek k dodržování práv domorodých obyvatel přijali Ekvádor a Bolívie¹⁶² – obě země v roce 2008 a 2009 do svých ústav začlenily práva původních obyvatel žijících na jejich území a také koncept *buen vivir*¹⁶³ (BBC, 2009; PDBA, 2011; Salazar, 2015a). Je nutné podotknout, že skutečná implementace práva a pozitivní dopady na zacílenou skupinu jsou sporné – podle některých domorodých organizací ústava naopak ohrožuje původní podstatu konceptu a jak již dříve bylo zmíněno, přestože ústavy Ekvádoru a Bolívie obsahují environmentální aspekty, paradoxně posilují i práva států využívat a obchodovat s přírodními zdroji nacházejícími se na jejich území a podporující těžbařský průmysl (ECLAC, 2014; Lalander, 2014).

Další krok vpřed, co se týče větší legislativní ochrany domorodých obyvatel, udělalo i Peru, když v roce 2011 prezident Ollanta Humala začlenil Úmluvu č. 169 do peruánské legislativy a podepsal tzv. *zákon domorodých a původních obyvatel k předchozí konzultaci* (Prior Consultation Law to Indigenous or Native peoples). (Gonzales, 2012) Tímto stvrdil právo domorodých obyvatel Peru konzultovat předem se zástupci vlády a s dalšími relevantními aktéry jejich názor na projekty, které se jich bezprostředně týkají. Nicméně zákon má řadu nedostatků – uvádí například, že vláda musí s domorodými skupinami konzultovat souhlas navrhnutých kroků, nezmiňuje se však o případném nesouhlasu; navíc konečné slovo má při konzultaci podle zákona vládní strana. (Ibid.)

Doposud není jasné, zda má implementace zákona pozitivní dopady na rozvoj domorodého obyvatelstva. Například při předchozí konzultaci vlády a těžebních společností s vůdci domorodých obyvatel o získání licence na těžbu ropy v ropném bloku 192 v Amazonii¹⁶⁴ nebyly vyslyšeny požadavky domorodých skupin obyvatelstva, které žijí v oblasti kontaminované těžbou ropy již čtyři desítky let (Cultural Survival, 2015). I přes velké protesty zastavila vláda v srpnu 2015 proces předchozího vyjednávání a udělila licenci kanadské firmě Pacific Exploration & Production (Above Ground, 2015). Prozatím se tedy zdá, že se spíše naplnily prvotní obavy a že zákon je spíše populistickým krokem peruánského prezidenta, který se jeho prostřednictvím snažil zmírnit časté sociální konflikty okolo těžebních projektů a přilákat váhající investory (MacLennan, 2011).

V neposlední řadě lze mimo uznání práv přírody v ústavě Ekvádoru zmínit další kroky latinskoamerických zemí pro ochranu životního prostředí regionu. Vzhledem k tomu, že z environmentálního hlediska je Latinská Amerika jeden z nejchoulostivějších regionů na světě

¹⁶² Novou ústavu Bolívie přijal Evo Morales, první bolivijský prezident pocházející z řad domorodého obyvatelstva. Ekvádor v ústavě také jako první země na světě uznal práva přírody.

¹⁶³ Tzv. koncept *buen vivir* je inspirován mimo jiné kečuánskou a ajmarskou koncepcí života *sumak kawsay* a *suma quaman*. Jedná se o široký pojem popisující práva člověka žít plnohodnotný a kvalitní život při vzájemném soužití s ostatními obyvateli a v souladu s přírodou. (Salazar, 2015a)

¹⁶⁴ Blok 192 (Lot 192) je využíván k těžbě již od 70. let minulého století a představuje téměř 17 % celkové produkce ropy na území Peru. Předchozí těžba po sobě zanechala zničené místní životní prostředí a měla dopady na zdravotní stav obyvatelstva. Poslední těžební společností, která těžbu provozovala, byla argentinská Pluspetrol. (Above Ground, 2015; Cultural Survival, 2015)

– ze 17 zemí vyhlášených Environmentálním programem OSN jako země s největší diverzitou na světě (megadiverse countries) se jich šest nachází v Latinské Americe¹⁶⁵ – je ochrana životního prostředí zásadní (Biodiversity A-Z, 2014). Jak uvádí Díaz (2016), v současnosti dochází v regionu obecně ke značnému rozvoji environmentálních politik. Řada původních zákonů o životním prostředí a environmentálních regulačních rámců je nahrazována novými a environmentální agentury a instituce získávají více finančních prostředků než dříve (Ibid.).

Jedním z takových zákonů je *federální zákon o odpovědnosti za životní prostředí* (Federal Law on Environmental Responsibility), který vydala mexická vláda v roce 2013¹⁶⁶ (Kennedys Law, 2014a). Zákon ukládá „znečišťovateli“ povinnost navrátit poškozené životní prostředí do původního stavu a také nařizuje povinnost poskytnout odškodné za zničené životní prostředí v případě, že škodu nelze napravit. Odkazuje na článek č. 4 mexické ústavy, který uvádí, že stát musí obyvatelům zaručit právo na čisté životní prostředí, aby umožnil jejich plnohodnotný život a rozvoj. Právo uplatnit zákon a požadovat odškodnění za znečištění životního prostředí soudní cestou může vláda (resp. Mexická agentura pro životní prostředí), environmentální neziskové organizace, které zastupují postižené komunity, či samotní občané, kterých se znečištění bezprostředně týká. (Ibid.)

Co se týče skutečného vymáhání a implementace tohoto zákona, vzhledem k předchozím zkušenostem s mexickými environmentálními zákony panovaly obavy, že uplatnění zákona zůstane pouze na papíře. Navíc některé části zákona jsou problematicky realizovatelné – například ne vždy lze životní prostředí navrátit do původního stavu před způsobenou škodou. (Díaz, 2015; Kennedys Law, 2014b)

Lze však již uvést příklad, kdy Mexiko zákon využilo. V roce 2014 způsobila mexická těžební společnost Mexiko Group rozsáhlé znečištění půdy a místní řeky Sonory, když z měďného dolu Buenavista del Cobre ve státě Sonora unikly desítky tun sloučenin síry (siřičitanu měďného)¹⁶⁷. Mexická vláda dle zmíněného zákona společnost sankcionovala a uložila jí povinnost vyčistit životní prostředí, navrátit ho do původního stavu a kompenzovat postižené obyvatele¹⁶⁸. Místní vláda Sonory navíc obvinila společnost z úmyslné nedbalosti (nádře na siřičitan byly zastaralé a špatně udržované), přerušila s ní spolupráci a požadovala po mexické vládě odebrat společnosti těžební licenci, což se však nestalo. (Díaz 2015; Geo-Mexico, 2014) Díaz (2015) uvádí, že mexická vláda se chystá ještě více podpořit

¹⁶⁵ Jedná se o Brazílii, Kolumbii, Ekvádor, Mexiko, Peru a Venezuelu.

¹⁶⁶ Tento zákon lze řadit na úroveň legislativních environmentálních standardů EU.

¹⁶⁷ Škody byly tak obrovské, že tajemník životního prostředí Juan José Guerra Abud označil tuto pohromu za největší environmentální těžební katastrofou v historii země.

¹⁶⁸ Sankce, které byly uděleny Mexico Group za způsobení znečištění životního prostředí, dosáhly až 3,4 mil. USD. Společnost navíc musela zaplatit přibližně 150 milionů USD za čisticí práce a uvedení životního prostředí do původního stavu. Podle odhadů bude čištění a částečná náprava životního prostředí do původního stavu trvat 15 až 20 let.

environmentální legislativu a má v plánu více zakročit především vůči zahraničním společnostem působícím v Mexiku.

Uvedené příklady ukazují, že latinskoamerické země vytvořily několik opatření, která by mohla pozitivně ovlivnit působení Číny v místním těžebním průmyslu ve prospěch národních zájmů i zájmů místních obyvatel. Nicméně u řady z nich stále zůstává problematická jejich implementace. Co se ale týče sociálních a environmentálních opatření, bude zapotřebí permanentní iniciativa ze strany místního obyvatelstva či neziskových organizací, kteří musí dále vymáhat svá práva a chránit choulostivé životní prostředí – tedy vyvíjet větší tlak na vlády zemí, mezinárodní komunitu či samotné zahraniční aktéry, mezi kterými má aktuálně stále významnější postavení Čína.

4 Čína a USA v regionu Latinské Ameriky

Závěrečná kapitola diplomové práce se věnuje tématu současné role Spojených států amerických v regionu Latinské Ameriky. Nejprve zmiňuje historické události, které od 19. století významně ovlivnily formování vztahů mezi USA a regionem Latinské Ameriky, poté se zamýšlí nad aktuální rolí USA v souvislosti s přítomností nového významného aktéra – Číny, která má v Latinské Americe, jak dokazují předchozí kapitoly, čím dál větší postavení.

Další podkapitola je zaměřená na zhodnocení role Číny v regionu Latinské Ameriky a zodpovězení otázky, zda ČLR představuje pro region nového partnera či spíše nového lídra.

Práce v závěru navrhuje doporučení, kterými by se země Latinské Ameriky měly řídit, aby jejich budoucí spolupráce s asijským partnerem (a to zejména v oblasti těžby nerostných surovin) byla výhodná i pro ně a aby bylo sníženo riziko hrozeb, které s sebou čínské aktivity v regionu přinášejí.

4.1 Role USA v regionu a důsledky přítomnosti Číny

Spojené státy americké mají s regionem Latinské Ameriky silné vazby založené na dlouholetých ekonomických, bezpečnostních, politických či kulturních vztazích (Barshefsky a Hill, 2008).

USA se staly klíčovým aktérem v regionu Latinské Ameriky již na počátku 19. století, kdy bývalé kolonie Latinské Ameriky získaly nezávislost na evropských mocnostech a vytvořily nové latinskoamerické státy. USA následně podnikly takové kroky, které jim zajistily vliv a moc v regionu na dalších více než 150 let. Tehdejší americký prezident James Monroe v roce 1822 uznal nezávislost nově vzniklých latinskoamerických států a potvrdil tak jejich mezinárodní svrchovanost nad Evropou. Když byla nezávislost latinskoamerických zemí brzo poté ohrožena Svatou aliancí¹⁶⁹, USA se rozhodly region ochránit. (Welling, 2012) V roce 1823 pronesl Monroe svoji každoroční zprávu Kongresu, ve které uvedl, že žádné evropské mocnosti nebude dovoleno znovu kolonizovat americký kontinent a že jakýkoliv pokus o rozšíření jejich vlivu na západní polokouli budou USA považovat za ohrožení jejich míru a bezpečnosti. Navíc prohlásil, že pokud bude zapotřebí, budou USA chránit zájmy i nově nezávislých států. Toto ustanovení bylo později známé pod pojmem *Monroeova doktrína*¹⁷⁰ a zajistilo latinskoamerickým zemím nezávislost a ochranu před cizími aktéry¹⁷¹. (Ibid.; History, 2016)

¹⁶⁹ Svatá aliance bylo společenství Ruska, Pruska a Rakouska, které mělo za cíl potlačovat demokratická revoluční hnutí a udržovat „pořádek“ a politické uspořádání v Evropě. Nicméně později měla aliance ambice zakročit právě i v Novém světě.

¹⁷⁰ Spojení Monroeova doktrína se začalo používat přibližně až v roce 1852.

¹⁷¹ Ačkoliv neochránila region Latinské Ameriky tak úplně – USA např. nezasáhly proti britské okupaci Falklandských ostrovů. (Latin Library, n. d.)

Nicméně význam této doktríny se později pro region Latinské Ameriky stal osudným, když se za několik desítek let z USA stala světová velmoc¹⁷². V roce 1904 přidal americký prezident Theodore Roosevelt k doktríně dodatek – tzv. *Roosevelt Corollary*, který oprávnil USA intervenovat do regionu Latinské Ameriky v případě, že se některá latinskoamerická země dopustí závažného či dlouhotrvajícího přestupku¹⁷³. (Latin Library, n. d.) Tento dodatek odstartoval intervenující zahraniční politiku USA a uvrhl region Latinské Ameriky pod vojenský, politický a ekonomický vliv USA (The Chamberlin Chronicle, 2010).

USA od té doby několikrát zasáhly do vnitřních záležitostí latinskoamerických států a dlouholetá přítomnost a vliv USA v regionu vysloužily Latinské Americe pejorativní označení „zadní dvorek USA“ (US' backyard)¹⁷⁴. (Nolte, 2013) USA podnikly desítky vojenských intervencí v řadě latinskoamerických zemí, zpočátku zejména ve Střední Americe a Karibské oblasti (např. v Nikaragui, v Panamě, v Salvadoru, v Kostarice, v Guatemala či na Kubě), v druhé polovině 20. století však podnikly významné intervence a účastnily se řady pučů i v Jižní Americe (v Bolívii, Kolumbii, v Chile či v Uruguayi). (Rosenfelder, 1996)

Jeden z nechvalně známých projektů USA, jenž tvoří významnou součást americké intervence až doposud, je Škola Amerik (School of Americas), která byla založena v roce 1946 v Panamě¹⁷⁵. Jedná se o vojenskou školu, která poskytuje výcvik pro latinskoamerické vojáky, kteří se následně účastní vojenských a represivních akcí po celém světě. Řada z nich se podílí na násilných útocích ve svých zemích, ve kterých se z nich stávají vůdci různých hnutí bojujících „na straně chudých“, a jenž mají následně na svědomí mučení, vraždění a unášení stovek tisíců Latinoameričanů. Každý rok absolvuje školu přibližně tisíc vojáků a jejich výcvik je placen z daní občanů USA. (ILC.iNK a SOAW, 2011)

Bývalý panamský prezident Jorge Illueca označil školu za „největší základnu pro destabilizaci Latinské Ameriky“, mezi další časté označení patří také „Škola vrahů“ (School of Assassins). (SOAW, 2016) Hlavním smyslem výcviku latinskoamerických vojáků je právě ekonomická a politická kontrola regionu Latinské Ameriky ze strany USA, mezi niž patří

¹⁷² USA se staly největší světovou velmocí přibližně okolo 70. let 19. století.

¹⁷³ Dodatek měl být jakýmsi nápravným prostředkem proti provinění latinskoamerických států. K provedení nápravy však byly namísto evropských zemí oprávněné pouze USA. Řada latinskoamerických zemí měla v té době dluhy u evropských věřitelů, kteří chtěli vyřešit problém dlouhodobého nesplácení. Tento problém (a další potenciální prohřešky) se rozhodly vyřešit USA, jež dluhy vyplatily. (The Chamberlin Chronicle, 2010)

¹⁷⁴ Nespokojenost latinskoamerických zemí s „nadvládou“ USA, ale i vlastní zájmy USA o zvýšení obchodní spolupráce s regionem během Velké hospodářské krize v roce 1933 přiměly T. Roosevelta, aby vyhlásil tzv. *politiku dobrého sousedství* (Good Neighbour Policy), prostřednictvím které se USA zaručily, že nebudou intervenovat do vnitřních záležitostí zemí Latinské Ameriky. Reálně však USA politiku nedodržovaly a následně podnikly do regionu několik dalších intervencí. (McCullom, 2016; Rosenfelder, 1996)

¹⁷⁵ V Panamě byla škola provozována až do roku 1984, poté musela být na žádost Panamy přemístěna a v současnosti se nachází v pevnosti Benning v americkém státě Georgia. V roce 2001 byla Škola Amerik přejmenována na Institut západní polokoule pro bezpečnostní spolupráci (Western Hemisphere Institute for Security Cooperation). Nicméně její „poslání“ zůstalo nadále stejné.

i snaha zastavit šíření komunistické ideologie a levicových režimů na západní polokouli. (ILC.iNK a SOAW, 2011)

Počátky působení USA v regionu se tedy značně liší od toho čínského. USA k získání svých zájmů využívaly zejména tzv. *hard power* – prostřednictvím ekonomické a vojenské síly (viz Monroeova doktrína) si zajistily svou moc nad regionem. Oproti tomu se Čína latinskoamerickým zemím představila v jiném světle a využila jiné „zbraně“. Její již zmíněná *soft power* dokázala přilákat přízeň řady latinskoamerických zemí a započít s nimi následnou spolupráci i bez použití násilí. Svoje postavení a roli významného ekonomického a diplomatického partnera si u zemí Latinské Ameriky vydobyla díky lákavé vidině jejího obrovského trhu, přísunu nových investic či její kultuře (Consuegra a Sardinias, 2015; Ellis, 2011). Přestože se v současné době USA přiklání spíše k využívání *soft power*, *hard power* je v regionu stále přítomná (nesporným důkazem je stále fungující Škola Amerik). (Leiteritz, 2012)

Dalším projektem USA, který lze zmínit v souvislosti s udržováním jejich moci v regionu, je tzv. Plán Kolumbie (Plan Colombia). Kolumbijský prezident Andrés Pastrana vytvořil v roce 1999 šestiletý plán zacílený na boj proti pašování drog, ukončení čtyři desítky let trvající občanské války a na podporu ekonomicko-sociálního rozvoje země. Právě USA se velkou měrou podílely na financování tohoto plánu. Poskytly Kolumbii finanční prostředky, ale i technickou asistenci v podobě výcviku kolumbijských vojenských složek, a to za účelem zastavení pašování drog na americké území a podpory bezpečnostní situace v Kolumbii. (Veillette, 2005) Ve skutečnosti ale značně přispěly k násilí, které kolumbijské ozbrojené složky páchají na nevinných civilistech při boji proti levicovým guerillovým složkám obchodujícím s drogami (Stokes, 2001).

Přestože měl být Plán Kolumbie původně v roce 2005 ukončen, trvá doposud a americká vláda vojenské operace v Kolumbii stále dotuje¹⁷⁶. Nicméně cíle Plánu nebyly dosaženy a USA špatnou bezpečnostní situaci, zdá se, spíše přizívají – produkce kokainu se zvýšila, boj proti pašerákům drog se více fragmentoval a je obtížnější, došlo ke zvýšení ilegální těžby a v neposlední řadě přibylo obětí¹⁷⁷. (Cosoy, 2016) Financováním tohoto z objektivního hlediska nepovedeného projektu (přestože dle hodnocení Bílého domu je projekt považován za úspěšný) si nicméně USA zajistily silného partnera v regionu (White House, 2016).

Přestože Barshefsky a Hill (2008) uvádějí, že principy Monroeovy doktríny jsou již více než dvě desetiletí překonány, řada aktivit USA včetně Plánu Kolumbie, dle mého názoru, ukazují o opaku. Svědčí o tom také fakt, že do konce 20. století žádný jiný zahraniční aktér moc USA v regionu nenarušil. Právě až se vzrůstající angažovaností Číny v Latinské Americe

¹⁷⁶ Prezident Barack Obama v roce 2014 nicméně navrhl finanční pomoc snížit z 320 na 280 mil. USD (Colombia Reports, 2014).

¹⁷⁷ V roce 2008 se stalo obětmi konfliktu až 80 tisíc obyvatel.

v prvním desetiletí 21. století se začalo hovořit o tom, že by Čína mohla představovat potenciální hrozbu pro USA, ve smyslu ohrožení amerických zájmů¹⁷⁸ a moci v regionu (Nolte, 2013).

Lze říci, že USA mají v regionu Latinské Ameriky stále menší vliv. Svědčí o tom například skutečnost, že nejsou členem CELAC a nemůžou se účastnit jeho jednání a fór¹⁷⁹. (Caribbean-events.com, 2014) Založení nového regionálního uskupení CELAC ukazuje na snahu latinskoamerických států změnit mocenské uspořádání na americkém kontinentu a oprostit se od přílišného vlivu a zásahů USA (Mouline, 2013). USA totiž doposud zaujímají dominantní postavení v Organizaci amerických států¹⁸⁰ (OAS – Organization of American States), jejímiž členy jsou všechny země amerického kontinentu kromě Kuby¹⁸¹ (Encyklopaedia Britannica, 2016). Z důvodů amerického vlivu je celkové směřování OAS antikomunistické a USA využily několikrát organizaci pro schvalování svých vojenských intervencí v regionu (Mouline, 2013).

Nadcházející jednání v rámci CELAC bez účasti USA tedy bude mít vliv na oslabení jejich moci v regionu (Ibid.). Jak uvádí León-Manríquez a Alvarez (2014), USA také samy značně omezily intenzitu svého politického působení v Latinské Americe, a to z důvodu důsledků 11. září 2001 a následnému zaměření jejich pozornosti na řešení problémů na Blízkém východě.

Názory na to, zda lze Čínu považovat za potenciální hrozbu USA v rámci působení v regionu Latinské Ameriky, jsou různorodé. Nolte (2013) uvádí, že vzhledem k tomu, že USA z počátku desetiletí představovaly stále prvního obchodního partnera pro naprostou většinu latinskoamerických zemí, tak si byly samy jisté svojí mocí v regionu a nevyvedla je z míry ani významná třináctidenní návštěva čínského prezidenta Hu Jintao v roce 2004, při které regionu Latinské Ameriky přislíbil získání velkého objemu nových čínských investic. Shixue (2006) zase uvádí názor člena amerického Kongresu Dana Burtona, který v roce 2005 uvedl při své řeči v Kongresu, že by USA měly být velmi obezřetné vůči vzrůstající moci Číny, aby nedošlo k narušení jejich hegemonické vlády v regionu. V roce 2008 se také například Brandt et al. (2008) zamýšleli nad důsledky čínského angažování v Latinské Americe pro USA a došli k závěru, že Čína prozatím nepředstavuje významnou hrozbu pro USA. Upozornili však na to, že bude důležité monitorovat vývoj situace.

¹⁷⁸ Mezi společné zájmy USA a Číny v regionu, které by mohly vyvolat konflikt, patří např. právě zájem o nerostné suroviny regionu, neboť Latinská Amerika je pro USA největším dodavatelem ropy. (Viscividi a Espinasa, 2015)

¹⁷⁹ Ve stejné situaci je i Kanada, významný aktér těžebního sektoru latinskoamerických zemí.

¹⁸⁰ OAS byla založena v roce 1948 na principech Monroeovy doktríny a má sídlo ve Washingtonu (Encyklopaedia Britannica, 2016). Čína má v OAS pozorovací status od roku 2004 (Ellis, 2012).

¹⁸¹ Kuba byla pro svůj komunistický režim z organizace vyloučena v roce 1962. V roce 2009 bylo Kubě znovu nabídnuto členství v OAS, Kuba však nabídku odmítla.

Nicméně větší obavy ze strany USA mohly přijít právě po světové hospodářské krizi v roce 2008, která notně zasáhla ekonomiku USA, přičemž obchod Číny s Latinskou Amerikou nebyl výrazně ohrožen a jejich ekonomická spolupráce v podobě investic a půjček spíše rostla (viz podkapitola 2.4). (Nolte, 2013) Arnson a Davidow (2011) proto uvedli, že Čína představuje pro USA ohrožení právě spíše ekonomického rázu, nicméně z geopolitického hlediska (i přes diplomatickou otázku Tchaj-wanu v regionu) není aktérem, který by narušoval politický vliv USA.

Jak uvádí Coyer (2016), aktuálním oficiálním stanoviskem Washingtonu je, že nespatřuje geopolitickou hrozbu ve vzrůstající přítomnosti Číny v regionu. Coyer nicméně upozorňuje na skutečnost, že Čína je známá pro svá dlouhodobá strategická rozhodnutí, proto dle něho již zcela jistě ve svých plánech uvažuje o budoucím oslabení moci USA v regionu (bude mít např. vliv na posílení protiamerických režimů).

Co se týče ekonomické spolupráce USA s latinskoamerickými zeměmi, o stálém ekonomickém prvenství USA v regionu Latinské Ameriky hovoří fakta – v roce 2014 byly USA největším obchodním partnerem Latinské Ameriky a jejich celkový bilaterální obchod převyšoval čínský až dvaapůlkrát (viz graf 5, podkapitola 2.4). (WITS, 2016c) Nicméně USA se v regionu potýkají i s neúspěchy. Silné ekonomické vztahy nadále udržují zejména se státy Střední Ameriky, ale u významných ekonomik Jižní Ameriky (Brazílie, Chile, Peru) už svůj vliv ztrácejí. (León-Manríquez a Alvarez, 2014)

León-Manríquez a Alvarez (2014) například uvádějí nevydařený ekonomický plán USA, který byl v 90. letech 20. století navrhnout latinskoamerickým zemím. USA jednaly s dalšími 33 zeměmi amerického kontinentu (s Kanadou a všemi latinskoamerickými zeměmi vyjma Kuby) o založení Americké zóny volného obchodu (FTAA – Free Trade Area of the Americas). Po několika jednáních však byla FTAA v roce 2005 zamítnuta (zejména ze strany Brazílie). Důvodem nevydařeného vyjednávání FTAA bylo jednak rozšíření nových levicových režimů, které se v řadě latinskoamerických zemí dostaly k moci, ale také rostoucí sebevědomí velkých států Jižní Ameriky, které prodělaly výrazný ekonomický růst na počátku tisíciletí¹⁸². (Ibid.)

Domnívám se, že snahu USA posílit své obchodní a ekonomické vazby se zeměmi, jejichž hlavního obchodního partnera již představuje Čína (Chile a Peru), můžeme zpozorovat u jednání o nové obchodní spolupráci – o tzv. Transpacifickém partnerství¹⁸³ (TPP – Trans-Pacific Partnership). USA v současné době projednávají vytvoření TPP, které by sdružovalo

¹⁸² Který byl, jak bylo uvedeno, značně ovlivněn obchodní spoluprací s Čínou.

¹⁸³ TPP představuje největší obchodní dohodu od přijetí Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA) v roce 1994 a jedná se o jednu ze strategií prezidenta Obamy zaměřené na obrácení americké politiky směrem k Asii (tzv. Pivot to Asia Policy).

12 členů¹⁸⁴ z asijsko-pacifického a amerického regionu, a jehož cílem by bylo prohloubení vzájemných obchodních a investičních vztahů. (Miroff, 2015) Právě Mexiko, Chile a Peru jsou latinskoamerickými zeměmi, které jsou zapojeny do vyjednávání. TPP by pro ně znamenalo přístup na nové trhy a větší začlenění do globálního obchodního systému, kde by mohly uplatnit své zboží s přidanou hodnotou, ale také by představovalo příležitost diverzifikovat svůj export a snížit závislost na čínské ekonomice. Co se týče zvýšení obchodní spolupráce USA s regionem Latinské Ameriky, vzhledem k tomu, že s Mexikem již spolupracuje v rámci NAFTA, došlo by k posílení ekonomických vztahů především s Peru a Chile. (Wilson, 2015) Přestože je TPP spatřována jako protiváha ke zvyšující se angažovanosti Číny v regionu Latinské Ameriky, prezident Barack Obama se vyjádřil, že se Čína bude moci v budoucnosti také do TPP zapojit (Renwick, 2015).

Co se týče role obou významných aktérů v regionu Latinské Ameriky, mezi USA a Čínou proběhla jedna z prvních společných diskuzí na toto téma v dubnu roku 2006. Americký tajemník pro záležitosti západní polokoule Thomas Shannon podnikl cestu do Pekingu, aby s čínským protějškem Zeng Gangem, vedoucím oddělení pro latinskoamerické vztahy Ministerstva zahraničí, projednal (a také si ujasnil) zájmy obou zemí v regionu. Jednou z obav Washingtonu bylo angažování Číny s Venezuelou, významným dodavatelem ropy do USA¹⁸⁵. (Reuters, 2006; Ellis, 2012) Cílem jednání bylo vyhnout se možnému nedorozumění a naopak posílit vzájemnou důvěru (Li, 2006). Tyto dialogy mezi USA a Čínou o amerických a čínských aktivitách v regionu se od té doby konají každý rok (Nolte, 2013).

V posledních letech rovněž někteří autoři zmínili možnost spolupráce mezi všemi třemi zainteresovanými aktéry: Latinskou Amerikou, USA a Čínou v podobě tzv. trojstranného partnerství (triangular relationship). (Arnson a Davidow, 2011; Tokatlian, 2007) Brandt et al. (2012) navrhuje některé oblasti, ve kterých by mohla být trojstranná spolupráce prospěšná pro všechny tři partnery. Jedná se např. o trilaterální spolupráci v oblasti rozvoji obnovitelných zdrojů nebo v boji proti pašování drog (Ibid.). Ellis (2012) dále uvádí, že přidaná hodnota trojstranného partnerství by pro všechny tři zúčastněné aktéry mohla spočívat v oblasti poskytování půjček a stavby infrastruktury, ale také v bezpečnostních otázkách, jako například při lékařské spolupráci¹⁸⁶ nebo při boji proti organizovanému zločinu¹⁸⁷.

Co se týče otázky nerostného bohatství Latinské Ameriky a zabezpečení americké i čínské poptávky po energetických zdrojích, Arriagada a Espinasa (2014) se domnívají, že

¹⁸⁴ Austrálii, Brunej, Kanadu, Chile, Japonsko, Malajsi, Mexiko, Nový Zéland, Peru, Singapur, USA a Vietnam. Dohromady tyto země vytváří 40 % světového HDP.

¹⁸⁵ V roce 2006 byly až dvě třetiny venezuelské ropy exportovány do USA.

¹⁸⁶ Zejména se jedná o společnou a koordinovanou pomoc při přírodních katastrofách nebo vojenských a jiných ozbrojených konfliktech.

¹⁸⁷ Například spolupráce v boji proti obchodování s lidmi, kteří jsou převáženi z Číny přes Jižní a Střední Ameriku do USA. Nebo také spolupráce při omezení dovážení chemikálií z ČLR, které jsou používány při výrobě kokainu v Jižní Americe.

i v této oblasti by mohlo vzniknout trojstranné partnerství. USA a Čína představují dva největší energetické konzumenty na světě a jejich působení v globálním těžebním sektoru bude muset být založeno na vzájemné dohodě a spolupráci. Vzhledem k tomu, že USA v poslední době směřují k zajištění energetické soběstačnosti, jejich poptávka po nerostných surovinách Latinské Ameriky klesla¹⁸⁸. Pokles americké poptávky může příhodně vykompenzovat nárůst poptávky ze strany ČLR. (Ibid.)

Dle Ellise (2012) má však trojstranné partnerství své limity. Spočívají jednak ve skutečnosti, že Latinská Amerika zastoupená 33 různorodými státy by musela jednat jako unitární jednotka, ale také v tom, že nebere v potaz existenci dalších významných zahraničních aktérů v regionu, kteří by byli vyloučeni ze spolupráce na významných aktivitách. Jedná se například o EU, která je stále druhým nejvýznamnějším obchodním partnerem Latinské Ameriky, ale i o Rusko, Japonsko, Írán, Koreu či o Indii, jejichž angažovanost v regionu roste (Ibid.; Eurostat, 2015; Nolte, 2013).

Závěrem lze konstatovat, že přestože není Čína oficiálně Washingtonem považována za hrozbu, je zřejmé, že se zvyšující se ekonomickou spoluprací s regionem budou muset být USA obezřetné. Co se týče dominantního postavení USA v regionu Latinské Ameriky, podle Barshefsky a Hilla (2008) již USA dávno ztratily dominantní postavení v regionu. Nejenom, že v regionu vzrostl vliv jiných zahraničních aktérů, ale samy USA odklonily na počátku 21. století svou pozornost k řešení jiných zahraničních otázek. (Ibid.) Jak uvádí León-Manríquez a Alvarez (2014), zcela jistě bude mít budoucí bilaterální vyjednávání mezi Čínou s USA vliv na podobu světového systému 21. století. Stejně tak bude na jejich vzájemném vyjednávání záviset budoucnost regionu Latinské Ameriky, který by se mohl stát „*hrací plochou pro neshody mezi Monroeovi a Maovi dědici*“ (Ibid.).

¹⁸⁸ USA nyní čerpají více ropy a zemního plynu z nekonvenčních zdrojů na svém území, ale také dovážejí více z Kanady.

4.2 Čína jako nový partner nebo nový leader

Zbývá položit si otázku, jaká je tedy v regionu Latinské Ameriky role Číny. Zda pro země Latinské Ameriky představuje spíše nového partnera, díky kterému získávají příležitosti k rozvoji. Nebo zda její ekonomické a politické angažování roste do takových rozměrů, že její postavení v regionu postoupí na vedoucí pozici, kterou po dlouhou dobu zaujímaly Spojené státy americké. Odpověď na otázku pochopitelně není lehká a nejspíše ji bude možné zodpovědět až v průběhu několika následujících let. Lze však shrnout pár dosud známých faktů.

Podstatou působení Číny v regionu Latinské Ameriky je alespoň dle oficiálních vyjádření čínské vlády spolupráce Jih-Jih a win-win, které jsou založeny na vzájemné spolupráci méně rozvinutých zemí Jihu, jež je prospěšná a výhodná pro všechny aktéry (MOFA PRC, 2014b). Nicméně jak již bylo zmíněno, ekonomické vztahy Číny s regionem se dají připodobnit k teorii závislosti, která rozhodně nepojednává o rovnocenném postavení zainteresovaných aktérů. Stejně tak s sebou spolupráce s Čínou pro země Latinské Ameriky přináší řadu negativních ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů, které se dotýkají jejich obyvatel. Podstatu prospěšnosti lze proto v mnoha případech vztáhnout pouze na úzké skupiny aktérů (vládu, těžební, zemědělské a jiné společnosti), kteří sklízí pozitiva spolupráce v podobě ekonomického rozvoje.

Dle zjištěných informací jsou čínské zájmy v regionu Latinské Ameriky spíše ekonomického rázu – obchodní spolupráce, investice, půjčky atd. Obchodní spolupráce je založena zejména exportu nerostných surovin a zemědělských komodit latinskoamerických zemí do Číny, která se stala jedním z jejich nejvýznamnějších obchodních partnerů a nabídla přístup na trh s obrovskou energetickou a potravinovou poptávkou. Současně však toto partnerství představuje potenciální riziko závislosti jednak na čínské ekonomice, ale také na příjmech z nerostných surovin. Je také důležité zmínit, že zatímco pro latinskoamerické země představuje obchodní spolupráce s Čínou významný faktor pro jejich ekonomický růst, naopak už tomu tak není. Region Latinské Ameriky je pouze jeden z mnoha zdrojů, které pohánějí ekonomický růst Číny. Jinými slovy, Čína je významný partner pro Latinskou Ameriku, avšak ta už není tak důležitým partnerem pro Čínu. (León-Manríquez a Alvarez, 2014)

Nicméně pro latinskoamerické země Čína představuje alternativního ekonomického partnera k USA, což lze považovat za jednu z výhod spolupráce s Čínou (Siow, 2015). Jak uvádí Diaz a Lee (2009), předností Číny je také skutečnost, že se ve své spolupráci zaměřuje na dlouhodobé hledisko. Oproti americkým společnostem, které se soustředí spíše na dosažení co nejrychlejšího zisku, zajímá Čínu dlouhodobý charakter spolupráce¹⁸⁹ (Ibid.).

Otázkou je, zda Čína nezačne prosazovat i své geopolitické zájmy a nezačne aspirovat na pozici leadera regionu, což by logicky neohrozilo pouze samotné země Latinské Ameriky,

¹⁸⁹ Vyplývá to také ze zájmu Číny zajistit svoji energetickou a potravinovou bezpečnost.

ale také Spojené státy. Sama Čína uvedla k obavám ohrožení amerického hegemonu, že region považuje za hlavní sféru vlivu USA (Ellis, 2012). Stejně tak se čínská vláda vyjádřila k obavám týkajícím se svého nástupu na pozici světového hegemonu. Na Obchodním fóru mezi Čínou a USA v Chicagu v prosinci 2014 uvedl čínský vicepremiér Wang Yang, že se Čína nechystá narušit světovou hegemonii USA (Ford, 2015). Západní experti jsou však k čínskému vyjádření skeptičtí a tvrdí, že USA se nesmí zmást řečnickým uměním Číny a více se spoléhat na realitu¹⁹⁰. Podle nich se Čína snaží u USA napravit svoji reputaci po několika letech diplomatických neshod. (Ibid.)

Pravdou je, že Čína se angažuje v různých regionech světa pravděpodobně také s cílem rozšířit svůj vliv po celém světě¹⁹¹ (Siow, 2015). Ze své semiperiferní pozice, kterou v rámci WST dle Kentora (2002) zastávala v roce 2000, se dle mého názoru vzhledem k jejímu ekonomickému růstu i rozvoji technologií velmi rychle posunuje k jádru. Co se týče Latinské Ameriky, zdá se, že prozatím je jediným zřetelným geopolitickým bojem Číny v regionu její politika jedné Číny, která je namířená proti dlouholetému rivalovi Tchaj-wanu. Tento boj však vzhledem k 21 latinskoamerickým partnerům Čína vyhrává. Tchaj-wan udržuje diplomatické vztahy s pouze 12 zeměmi, které jsou navíc ekonomicky mnohem méně významné než partneři Číny, kteří představují „latinskoamerické velikány“, jako jsou Mexiko, Brazílie, Chile, Argentina, Peru, Venezuela a další. (Avendaño a Dayton-Johnson, 2014; Shixua, 2006)

Není od věci také zmínit přítomnost Číny v regionu Latinské Ameriky ve spojitosti s levicovými režimy. Podle vývoje nedávných událostí lze vypozařovat, že Čína ovlivnila (i když možná nepřímo) rozšíření a prosperitu levicových a středolevicových režimů v latinskoamerických zemích. Během studené války v druhé polovině 20. století se Spojeným státům podařilo v rámci jejich zásahů do vnitřních záležitostí latinskoamerických států téměř vymýtit levicové a konzervativní režimy, a to prostřednictvím podpory antikomunistických vojenských režimů (např. vlády Pinocheta v Chile, vojenské diktatury v Argentině či v Brazílii), či zavedením neoliberalních politik zaměřených na tržní hospodářství (SAPs) v 80. a 90. letech. (Breneman, 1995; Miroff, 2014a; Ponce, 2016; Reuters, 2011b; Welch a Oringer, 1998)

S počátkem nového tisíciletí však v Latinské Americe došlo znovu k rozšíření levicově zaměřených vlád a růst jejich ekonomik v prvním desetiletí, který byl zapříčiněn obchodní spoluprací s Čínou, jim zajistil stabilitu na čelních pozicích vesměs prezidentských republik regionu (Radzischewski, 2015). Nicméně v poslední době v souvislosti s poklesem ekonomického růstu a světových cen komodit¹⁹² byl zaznamenán obrat v latinskoamerických

¹⁹⁰ Nasvědčuje tomu například skutečnost, že v oficiální čínské zprávě z projevu ani v čínských denících nebyly později uvedeny žádné informace o části proslovu Wang Yanga týkajícího se uznání světové dominance USA.

¹⁹¹ Čína působí v sousedním regionu Jihovýchodní Asie, v Africe, ve Střední Asii či na Blízkém východě (Mitchell, 2007).

¹⁹² Jak již bylo zmíněno, tyto skutečnosti byly ovlivněny právě Čínou.

voličských preferencích směrem ke středopravicovým vládám, a to například v Argentině, Brazílii nebo dokonce ve Venezuele (Ibid.; Fox News Latino, 2015).

Zdá se, že Komunistická strana Číny bude mít v Latinské Americe méně partnerů s podobným ideologickým zaměřením. Dle dosavadní sino-latinskoamerické spolupráce založené zejména na ekonomické úrovni to však vypadá, že změna politického uspořádání zemí regionu nebude mít výrazný vliv na budoucí spolupráci s Čínou. Minimálně tím bude oslabena potenciální možnost nástupu Číny na pozici leadera regionu.

Jak samotní obyvatelé latinskoamerických zemí vnímají angažování USA a Číny v regionu, zkoumalo v roce 2013 výzkumné centrum Pew Research Center¹⁹³. Průzkum veřejného mínění byl proveden v Argentině, Bolívii, Brazílii, Chile, Salvadoru, Mexiku a ve Venezuele. (Pew Research Center, 2013) Latinská Amerika reprezentovaná těmito zeměmi ohodnotila o něco pozitivněji Spojené státy než Čínu. Co se týče jednotlivých zemí regionu, především exportéři komodit zaujímali pozitivní postoj k aktivitám Číny – ve Venezuele takto ohodnotilo Čínu až 71 % dotazovaných, v Brazílii 65 % a v Chile 62 %. Nejméně příznivě hodnotilo Čínu Mexiko (45 %), za ním Salvador (52 %) a Argentina (54 %). (Ibid.)

Když obyvatelé latinskoamerických zemí hodnotili, zda považují Čínu za partnera nebo spíše za nepřítele, výsledek byl velmi podobný. Venezuela a Chile se vyjádřily nejvíce ve prospěch Číny – 74 % Venezuelanů spatřuje v Číně národního přítele, Chileanů pak 62 %. Pouze malé procento dotazovaných v latinskoamerických zemích označilo Čínu za nepřítele (v průměru 10 % dotazovaných). Jenom v Mexiku se číslo vymykalo průměru – 24 % dotazovaných hodnotilo Čínu jako nepřítele. Zpráva také uvedla, že v roce 2013 byla v Latinské Americe (ale například i v Africe) více přítomná soft power USA, než například za administrativy G. W. Bushe. A dokonce byla považována za významnější než čínská soft power. (Ibid.)

Domnívám se, že latinskoamerické země by měly být obezřetné v další spolupráci s asijskou velmocí. Některé země jsou už jistě „unavené“ z dlouholetého ovládnutí regionu USA a v Číně spatřují nový dech a novou budoucnost. Země Latinské Ameriky by se ale neměly příliš upínat na objem čínských investic a čínskou obchodní spolupráci, aby se jednoho dne neocitly v situaci, kdy bude naprostá většina jejich příjmů závislá na ekonomice Číny.

Je také nutné si uvědomit, že oba regiony jsou založené na jiných kulturních hodnotách a zvyklostech, které se samozřejmě promítají do jejich jednání. Čína, která je desítky let známá pro nedodržování lidských práv či opomíjení problematiky životního prostředí, nezmění své chování „ze dne na den“ či jen tak sama od sebe. Proto si myslím, že by region Latinské Ameriky měl založit svoje vztahy s Čínou na takové spolupráci, která bude skutečně myslet i na prospěch latinskoamerických států a jejich obyvatel a která bude čínskému protějšku ukládat

¹⁹³ Průzkum byl proveden v 39 zemích světa – v 6 různých regionech: v Severní Americe, Latinské Americe, Evropě, na Blízkém východě, v Asii a Pacifiku a v Africe.

podmínky spolupráce výhodné i pro latinskoamerický region. Jen tak bude moci být naplněna win-win spolupráce, kterou se Čína prokazuje ve světě.

Lze však konstatovat, že prozatím představuje Čína pro region Latinské Ameriky spíše významného partnera (zejména pro některé země), který může při správném jednání a spolupráci znamenat příležitosti pro jeho další rozvoj. K tomu, aby se ČLR stala leaderem regionu, však brání mimo jiné i stálý (přestože z důvodů čínské přítomnosti o něco slabší) ekonomický a politický vliv tradičního aktéra regionu – Spojených států amerických.

4.3 Návrhy pro další spolupráci zemí Latinské Ameriky s Čínou

Na základě zjištěné charakteristiky angažování Číny v regionu Latinské Ameriky a jejích ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů se závěrečná podkapitola věnuje další spolupráci regionu s Čínou v těžebním sektoru. Latinskoamerickým zemím navrhuje několik doporučení, která by jim zajistila výhodnější spolupráci s asijským partnerem. Návrhy spolupráce jsou zaměřené zejména na exportéry nerostných surovin, kteří představují pro Čínu jedny z hlavních partnerů regionu.

Jak již bylo zmíněno, jednou z hlavních výzev regionu Latinské Ameriky zůstává diverzifikace obchodní i ekonomické spolupráce s Čínou. Latinskoamerický export do Číny je tvořen z více než ze dvou třetin nerostnými surovinami a zemědělskými komoditami, stejně tak čínské investice jsou z naprosté většiny zaměřené do oblasti těžby nerostných surovin. (Barcéna et al., 2015) Z krátkodobého hlediska je tato podoba spolupráce pro exportéry nerostných surovin výhodná, avšak pro jejich dlouhodobý ekonomický růst bude zapotřebí, aby jejich vlády vyjednály s čínskou vládou a čínskými společnostmi takovou obchodní a ekonomickou spolupráci, která by byla založená například i na exportu zpracovaných latinskoamerických výrobků a nedocházelo tak k deindustrializaci a snižování pracovních míst pro místní obyvatelstvo. Rovněž by se měly pokusit s Čínou vyjednat poskytnutí investic i do jiných potřebných sektorů, například do oblasti na vývoj technologií, což by pomohlo latinskoamerickým zemím v dalším ekonomickém rozvoji. Díky technologickému rozvoji by se snížila i jejich závislost na exportu nerostných komodit a zlepšilo by se jejich postavení v rámci teorie závislosti, ale také v rámci WST, kde by mohlo dojít k přesunu z periferních pozic směrem k rozvinutějšímu centru.

Latinskoamerické země, jejichž ekonomiky jsou z velké části založeny na exportu nerostných surovin, by také měly založit obdobný typ stabilizačního fondu jako již zmíněné Chile¹⁹⁴. Vytvoření stabilizačního fondu představuje dlouhodobou strategii, která napomůže

¹⁹⁴ Některé latinskoamerické země, jako např. Venezuela či Kolumbie, již měly stabilizační fondy vytvořené v minulosti. V případě Venezuely byl vytvořen Makroekonomický stabilizační fond na spravování dodatečných příjmů z ropy v roce 1998, rok před nástupem Huga Cháveze do prezidentské funkce. Od roku 2003 je však fond nefunkční. (Economist, 2014a) Kolumbie založila Spořicí a

latinskoamerickým zemím uspořít dodatečné příjmy z nerostných surovin v době, kdy jsou světové ceny nerostných komodit nejvyšší, a umožní tak zajistit udržitelnost jejich ekonomického rozvoje založeného na exportu nerostných surovin (neboli jejich rozvojové strategie zvané neoextraktivismus). Jak uvádí Gallagher (2010), stabilizační fondy nemusí být zaměřeny pouze na ochranu makroekonomické oblasti země, ale mohou také sloužit ke zmírnění negativních dopadů, které s sebou nese úzké zaměření na export primárních komodit. Úspory z fondu mohou být použity například na ochranu či nápravu životního prostředí, nebo na zvýšení konkurenceschopnosti latinskoamerického průmyslu. (Ibid.) Pochopitelně bude nezbytné, aby spravování fondu bylo transparentní. Význam stabilizačních fondů pro latinskoamerické země je patrný právě v současnosti, kdy světové ceny komodit a poptávka Číny po nerostných surovinách klesají.

Mimo ekonomický rozvoj země je ve spolupráci s Čínou nutné myslet také na obyvatele zemí Latinské Ameriky a na jejich rozvoj. Sociální rozvoj by v oblasti těžby nerostných surovin mohl být podpořen větším zapojením obyvatel do procesu schvalování těžebních projektů. Komunikace a spolupráce vlády a těžebních společností s lidmi, kterým těžba bezprostředně zasáhne do jejich života, by mohla snížit rizika, které s sebou těžební produkce nese (vytváření sociálních konfliktů, nucené přesídlování, ale i ničení jejich životního prostředí). Občanská společnost v latinskoamerických zemích může být sama o sobě v tomto směru proaktivní. Může například zakládat sdružení či organizace, které budou zaměřeny na propojení řady aktérů z těžebního průmyslu, ale i mimo něj, a které umožní vytvoření dialogu mezi občany a silnějšími hráči představující vládu a čínské těžební společnosti, a to za konzultace odborníků, zástupců akademické půdy nebo různých nadnárodních organizací, institucí a neziskových organizací. Nezbytná bude samozřejmě podpora těchto organizací ze strany vlád latinskoamerických zemí, která by měla zajistit i angažovanost těžebních společností. Jednou z takových organizací je peruánská Skupina dialogu, těžby a udržitelného rozvoje (Grupo de Diálogo, Minería y Desarrollo Sostenible), která tímto způsobem spojuje stakeholdery těžebního sektoru a mimo něj již 15 let. (GDMS, 2016)

Další důležitý krok pro obyvatele zemí, jejichž spolupráce s Čínou je založena na těžbě nerostných surovin, představuje zapojení latinskoamerických zemí do *Iniciativy pro transparentnost těžebního průmyslu* (EITI). Díky EITI by i občané latinskoamerických zemí získali odpovědi na svoje otázky týkající se informací z těžebního průmyslu země, mohli by tak kontrolovat spravování tohoto sektoru a případně mít připomínky k jeho řízení. Rovněž by měli možnost ovlivnit řadu čínských těžebních projektů a zmírnit sociální či environmentální dopady těžby. V každé zapojené zemi, která je zapojená do EITI, je totiž implementován výbor, který je složen ze zástupců těžebního průmyslu, vlády a občanské společnosti, jež veřejnosti poskytuje

stabilizační fond v roce 1995. Nicméně byl využit pouze ke splacení státního dluhu a v současnosti již také neexistuje. (NRGI, 2013)

informace týkající se těžebního sektoru a sleduje dodržování stanovených těžebních standardů (placení licenčních poplatků, informace o smlouvách, těžební produkci atd.). (EITI, 2016b; World Bank, 2014) Z latinskoamerických zemí jsou do EITI zapojené prozatím pouze tři země: Peru¹⁹⁵, Trinidad a Tobago a Guatemala (EITI, 2016a).

Z hlediska snahy o sociální a udržitelný rozvoj by latinskoamerické vlády měly podněcovat Čínu a její společnosti k implementaci sociálních a environmentálních standardů. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 3.4, zdá se, že se postupně přístup Číny k ochraně životního prostředí či k lepším pracovním podmínkám začíná měnit. Nicméně k dosažení mezinárodních standardů má Čína prozatím ještě stále daleko. Pro ochranu životního prostředí regionu vzhledem k těžebním, ale i obrovským infrastrukturním projektům Číny bude zásadní, aby měly v latinskoamerických zemích dostatečné pravomoci státní environmentální instituce. Ministerstva pro ochranu životního prostředí musí mít důležité slovo při schvalování čínských těžebních projektů v zemi, aby mohly zmírnit znečištění a degradaci cenného životního prostředí regionu Latinské Ameriky či odvrátit potenciální environmentální katastrofy. Stejně tak ministerstva práce a sociálních věcí by měla iniciovat zavedení takových politik, které budou motivovat k zaměstnání místní pracovní síly před čínskou. Tento úkol však bude zejména na menších zemích Střední Ameriky a zemích Karibské oblasti.

Prostřednictvím nejenom těchto doporučení by mohl těžební průmysl latinskoamerických zemí směřovat k udržitelnému spravování nerostných surovin. Bude však nezbytné, aby iniciativa vycházela ze všech tří zapojených subjektů: vlády, čínských entit a občanské společnosti. Občané zemí musí aktivně vynucovat svá práva a vyvíjet tlak na vlády latinskoamerických zemí, aby postupovaly při spolupráci s Čínou takovým způsobem, který by zajistil environmentálně a sociálně zodpovědný rozvoj a nebyl založený pouze na ekonomickém zisku. Domnívám se však, že v mnoha případech bude stát v cestě takové spolupráci vysoká míra korupce ve vládě, která je přítomná v řadě latinskoamerických zemí (Economist, 2015; Transparency International, 2015). V tomto případě proto bude primárně záviset na latinskoamerických voličích, jejichž volební preference by měly být zaměřené na udělení mandátu odpovědnějším vládám, které pro spolupráci s Čínou nastaví výše uvedené politiky.

V neposlední řadě by politiky zaměřené na udržitelnou spolupráci s Čínou neměly probíhat pouze na bilaterální úrovni, ale také v rámci regionu. Nicméně taková spolupráce již existuje s regionálním uskupením CELAC a dle dosavadních jednání a aktivit se partnerství jeví jako velmi rozvinuté a připravené prohlubovat spolupráci i v budoucnosti. Plán vzájemné spolupráce pro období 2015–2019 již také zohledňuje řadu prvků udržitelného rozvoje.

¹⁹⁵ Peru bylo první zemí Latinské Ameriky, která se zapojila do EITI. Peru splnilo standardy EITI v roce 2012 během mandátního období současného peruánského prezidenta Ollanta Humaly. (World Bank, 2012)

Závěr

Čínská lidová republika začala navazovat diplomatické vztahy s regionem Latinské Ameriky již v 60. letech 20. století, přičemž první zemí, se kterou navázala partnerství, byla komunistická Kuba. Její angažovanost v regionu však vzrostla především na počátku nového tisíciletí, kdy vzájemný bilaterální obchod mezi regionem a Čínou prodělal strmý nárůst. Došlo nejenom ke zvýšení latinskoamerického exportu do Číny, ale zejména k nárůstu čínského importu. Stejně tak došlo k výraznému navýšení čínských přímých zahraničních investic a půjček.

Význam Číny pro region a zejména jeho exportéry nerostných surovin je nepopíratelný. Vzhledem k obrovským nalezištím nerostných surovin v Latinské Americe je řada ekonomik států založena na příjmech z jejich těžby. Ekonomický růst, který zažilo několik zemí, ale i region jako takový, byl zapříčiněn právě zvýšenými světovými cenami komodit a poptávkou Číny po nerostných surovinách a zemědělských komoditách. Na druhou stranu Latinská Amerika hraje v současnosti podstatnou roli v zajištění energetické a potravinové bezpečnosti Číny.

Čína v současnosti obchoduje s ekonomicky nejvýznamnějšími zeměmi Jižní Ameriky. Představuje hlavního obchodního partnera pro Brazílii, Chile a Peru, a to jak z hlediska exportu, tak i importu. Pro Kolumbii a Argentinu představuje druhého nejvýznamnějšího obchodního partnera. Jejich obchodní spolupráce je jasně založená na exportu latinskoamerických nerostných surovin (mědi, železné rudy a ropy) a zemědělských komodit (sójových bobů) do Číny a importu čínských zpracovatelských výrobků.

Hlavním obchodním partnerem Latinské Ameriky však nadále zůstávají Spojené státy americké, následované Evropskou unií. Čína je v současnosti třetím největším obchodním partnerem. Nicméně se předpokládá, že Čína svým objemem obchodu s latinskoamerickými zeměmi předčí evropského partnera již v blízké době.

Ekonomická spolupráce regionu Latinské Ameriky s Čínou se soustřeďuje zejména do oblasti těžby nerostných surovin. Hlavními příjemci čínských investic a půjček jsou exportéři nerostných surovin: Brazílie, Argentina, Kolumbie, Venezuela, Bolívie, Ekvádor či Peru. To souvisí s tím, že naprostá většina investic plyne do sektoru těžebního průmyslu, z části však také do sektoru infrastruktury či do rozvoje technologií. Půjčky čínských bank jsou směřovány především do sektoru dopravní a energetické infrastruktury, ale také do těžby nerostných surovin.

Působení Číny v Latinské Americe s sebou nese příležitosti pro rozvoj zemí, ale také řadu hrozeb. Z analýzy ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů vyplývá, že spolu s významnými příležitostmi pro ekonomický rozvoj některých latinskoamerických zemí, s sebou čínské aktivity v regionu Latinské Ameriky přináší vysoké sociální napětí a

environmentální dopady. Ty jsou však bohužel mnohdy na úkor ekonomického profitu v podobě nových investic do těžebních či infrastrukturních projektů „odsouvány na vedlejší kolej“.

Co se týče dopadů na ekonomický rozvoj regionu, Čína se stala významným exportním trhem pro latinskoamerické primární komodity, a napomohla tak výraznému ekonomickému růstu regionu, z něhož však benefitovala pochopitelně zejména skupina exportérů těchto komodit. Dále lze konstatovat, že čínské investice směřují mimo jiné i do velmi kontroverzních monstrózních projektů jakými je Nikaragujský průplav či transkontinentální železnice, které sice lákají obrovským objemem finančních prostředků a následným potenciálem pro ekonomický rozvoj zemí, ale následně budou mít nedozírné následky na život obyvatel regionu a na životní prostředí přesahující jeho hranice. Čínské půjčky, které směřují zejména do oblastí stavby dopravní a energetické infrastruktury, představují potenciál pro rozvoj zemí regionu – přestože je dopravní infrastruktura spojená zejména s těžební produkcí, existují i příklady, kdy dochází k rozvoji osobní dopravy.

Charakter obchodní a ekonomické spolupráce Latinské Ameriky s Čínou vykazuje aspekty závislosti. Jednotvárné složení latinskoamerického exportu do Číny představuje pro země Latinské Ameriky disponující nerostnými surovinami hrozbu ve vytvoření prokletí nerostných surovin či holandské nemoci. Sino-latinskoamerické vztahy lze také připodobnit k teorii závislosti, při které Čína vykořisťuje země Latinské Ameriky na periferii. Paralelu lze vztáhnout zejména k finančně-průmyslové a technologicko-průmyslové závislosti, kterou popisuje Dos Santos. Čínské investice směřující do produkce primárních komodit poskytují latinskoamerickým zemím potřebný kapitál, který využívají znovu do sektorů důležitých pro jejich export. Co se týče technologií, region Latinské Ameriky je stále závislý na dovezených technologiích a namísto specializace na zpracování svých produktů je zaměřen na produkci primárních komodit, což ho udržuje na periferní pozici.

Nicméně se zdá, že hrozba v podobě závislosti by mohla být potlačena samotným asijským partnerem. Čína totiž při vyjednávání budoucí spolupráce s CELAC přislíbila, že v rámci svých budoucích investic podpoří rozvoj technologií a zpracovatelský průmysl latinskoamerických zemí.

Mezi významné sociální dopady čínských aktivit v oblasti těžby nerostných surovin ale i v oblasti stavby infrastrukturních projektů patří vliv na snížení počtu pracovních míst, vznik řady sociálních konfliktů či nucené přesídlení obyvatelstva. Největší riziko nových čínských těžebních a infrastrukturních projektů spatřuji v ohrožení domorodých kmenů, které žijí v úplné izolaci od moderní civilizace. Například transkontinentální železnice a další čínské těžební či infrastrukturní projekty v Amazonském deštném pralese mohou nevratně narušit život izolovaných domorodých kmenů, které se nebudou schopny bránit proti intervenci čínských společností. Bude zásadní, aby vláda hrála roli ochránce těchto nejohroženějších skupin

obyvatelstva a zabránila stále postupující vlně modernizace vymýtí stovky let staré kulturní bohatství těchto obyvatel.

Z hlediska environmentálních dopadů způsobují čínské těžební projekty značné znečištění životního prostředí regionu. Rozšiřování sójových plantáží a stavba dopravní infrastruktury v Amazonském deštném pralese zvyšuje deforestaci, která spolu se skutečnostmi, že je latinskoamerický export do Číny náročnější na větší spotřebu vody a způsobuje větší emise skleníkových plynů, výrazně přispívá ke klimatickým změnám.

Ačkoliv co se týká těžebních praktik čínských společností, je nutno podotknout, že ne vždy představuje Čína největšího strůjce sociálních konfliktů a znečišťovatele životního prostředí. Ostatní zahraniční a mnohdy i domácí aktéři si v některých případech vedou v dodržování sociálních a environmentálních standardů hůře než Čína.

Stále významnější postavení nemá Čína pouze z hlediska obchodní a ekonomické spolupráce, ale získává si stále větší vliv i na diplomatickém poli. V současnosti udržuje oficiální diplomatické vztahy s již 21 státy regionu, a tak pomalu ubírá vliv Tchaj-wanu. Prozatím se však zdá, že Čína neohrožuje region z hlediska mocenského vlivu. Přestože dle Wallersteina dochází již několik desetiletí k oslabování role Spojených států amerických v rámci kapitalistického světového systému, v regionu Latinské Ameriky stále zastávají hlavní postavení. Partnerství Číny s několika levicovými režimy latinskoamerických států mělo také vliv na oslabení role USA v prvním desetiletí 21. století.

Mezi návrhy pro budoucí spolupráci latinskoamerických zemí s Čínou vzhledem k jejímu angažování v oblasti těžby nerostných surovin patří diverzifikování obchodní spolupráce a podpora Číny ze strany rozvoje technologií, což by snížilo možnost prohloubení závislosti na exportu nerostných surovin a byla podpořena i udržitelnost ekonomického růstu. Dalším důležitým krokem pro exportéry nerostných surovin je dle mého názoru založení stabilizačních fondů, které zajistí akumulaci úspor z příjmů nerostných surovin a ochrání ekonomiky zemí během nepříznivého ekonomického období či napomůžou získat investice do jiných ohrožených sektorů. V neposlední řadě by významný krok představovalo zapojení latinskoamerických zemí do Iniciativy pro transparentnost těžebního průmyslu, která by na čínské společnosti kladla podmínky dodržování sociálních a environmentálních standardů a díky které by jejich obyvatelstvo získalo větší informace o provozování čínských těžebních projektů.

Domnívám se, že Čína v současnosti představuje pro region Latinské Ameriky významného partnera. Pro budoucí spolupráci latinskoamerických států s Čínou však bude zásadní, aby vlády zemí regionu zavedly opatření, která zajistí žádoucí ekonomický růst zemí za co nejnižších možných sociálních a environmentálních dopadů. K tomu aby byla zaručena úspěšná spolupráce, kterou Čína nazývá přízviskem win-win, bude muset být zajištěna komunikace mezi občanskou společností latinskoamerických států, jejich vládami a čínskou

stranou (v podobě čínské vlády a čínských společností). Vytvoří-li latinskoamerické země pravidla spolupráce a zajistí-li jejich úspěšnou implementaci a dodržování všemi zúčastněnými aktéry, budou se moci v rámci kapitalistického světového systému přesunout ze semiperiferních a periferních pozic směrem k centru a dosáhnout rozvoje.

Seznam použitých zdrojů

- Above Ground. 2015. Major Protest in Peru involving Canadian Oil Company. *Above Ground*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.aboveground.ngo/recent-works/major-protest-in-peru-against-canadian-oil-company/>
- Acosta, A. 2012. Extractivismo y neoextractivismo: dos caras de la misma maldición. *Ecoportal*. [online]. [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: http://www.ecoportal.net/Temas-Especiales/Mineria/Extractivismo_y_neoextractivismo_dos_caras_de_la_misma_maldicion
- AIDA: Asociación Interamericana para la defensa del Ambiente. 2016. Cuidando al Páramo de Santurbán del proyecto minero Angostura. *Asociación Interamericana para la defensa del Ambiente*. [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.aida-americas.org/es/protegiendo_al_paramo_de_santurban_del_proyecto_minero_angostura
- Al Jazeera. 2015. IMF approves China's yuan as reserve currency. *Al Jazeera*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/2015/12/imf-approves-china-yuan-reserve-currency-151201035146246.html>
- Alvarez, T. D. 2015. The Twin Ocean Project: South America's Transcontinental Railroad. *Council on Hemispheric Affairs*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.coha.org/the-twin-ocean-project-south-americas-transcontinental-railroad/>
- Alves, L. P. 2016. Labor & Employment 2016, Brazil. *Latin Lawyer*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://latinlawyer.com/reference/topics/62/jurisdictions/6/brazil/>
- Amadeo, K. 2015. Disadvantages of NAFTA. *About.com*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://useconomy.about.com/od/tradepolicy/p/NAFTA_Problems.htm
- Amancio, N. L. 2015. Las Bambas: the environmental challenges of Peru's biggest mine. *Dialogo Chino*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://dialogochino.net/las-bambas-the-environmental-challenges-of-perus-biggest-mine/>
- Amazon Watch. 2014. *Beijing, Banks and Barrels. China and Oil in the Ecuadorian Amazon*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://amazonwatch.org/assets/files/2014-beijing-banks-and-barrels.pdf>
- American Enterprise Institute. 2016. China Global Investment Tracker. *American Enterprise Institute*. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>
- Andes Petroleum Ecuador. n. d. About us: Overview. *Andes Petroleum Ecuador*. [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://www.andespetro.com/html/Information_3_5.htm
- Anderson, S. 2010. Chile's copper dependency has taken a turn for the worse: 55 % of all exports. *MercoPress*. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://en.mercopress.com/2010/11/16/chile-s-copper-dependency-has-taken-a-turn-for-the-worse-55-of-all-exports>
- Andrews, N., Bawa, S. 2014. *A Post-Development Hoax? (Re)-examining the Past, Present and Future of Development Studies*. Third World Quarterly, Vol. 35, No. 6. Routledge, Taylor & Francis Group. [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2014.907704>
- Antofagasta. 2013. Copper Solution. *The Economist*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/business/21576714-mining-industry-has-enriched-chile-its-future-precarious-copper-solutio>

- Araujo, A. 2015. Retraso de tres años en el proyecto minero Mirador. *El Comercio*. [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: <http://www.elcomercio.com/actualidad/retraso-proyecto-minero-mirador-ecuador.html>
- Arellano, J. M. 2011. Mining in Latin America: The Interplay Between Natural Resources, Development & Freedom. *Student Pulse*. [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.studentpulse.com/articles/559/mining-in-latin-america-the-interplay-between-natural-resources-development-and-freedom>
- Arnson, C. J., Davidow, J. 2011. *China, Latin America, and the United States: The New Triangle*. Woodrow Wilson International Center for Scholars. Latin American Program. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/LAP_120810_Triangle_rpt.pdf
- Arriagada, G., Espinasa, R. 2014. *China, Latin America and the United States: A Troubled Energy Triangle*. Inter-American Dialogue Working Paper. [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://www.thedialogue.org/wp-content/uploads/2015/04/ArriagadaEspinasa_Atroubledenergytriangle_041014_FINAL.pdf
- Artuç, E., Lederman, D., Rojas, D. 2015. *The Rise of China and Labor Market Adjustments in Latin America*. Policy Research Working Paper 7155. World Bank Group. Washington D.C. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2015/01/06/000158349_20150106143734/Rendered/PDF/WPS7155.pdf
- Avendaño, R., Dayton-Johnson, J. 2014. *Central America, China and the U.S.: What prospects for development?* [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://web.isanet.org/Web/Conferences/FLACSO-ISA%20BuenosAires%202014/Archive/af2ed9f4-8123-4278-bcd7-f905863b0197.pdf>
- Barcéna, A., Prado, A., Rosales, O., Pérez, R. 2015. *First Forum of China and the Community of Latin American and Caribbean States (CELAC). Exploring opportunities for cooperation on trade and investment*. Economic Commission for the Latin America and Caribbean. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://caribbean.eclac.org/content/first-forum-china-and-community-latin-american-and-caribbean-states-celac>
- Barshefsky, Ch., Hill, J. T. (ed.) 2008. *U.S.-Latin America Relations: A New Direction for New Reality*. Council on Foreign Relations, Independent Task Force Report No. 60. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/mexico/us-latin-america-relations/p16279>
- BBC: British Broadcast Corporation. 2008. 1972: Nixon makes historic visit to China. *British Broadcast Corporation*. [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/february/21/newsid_2728000/2728761.stm
- BBC: British Broadcast Corporation. 2009. New Bolivia constitution in force. *British Broadcast Corporation*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7877107.stm>
- BEA: Bureau of Economic Analysis. 2015. *Measuring the Economy. A Primer on GDP and National Income and Product Accounts*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://www.bea.gov/national/pdf/nipa_primer.pdf
- Bellù, L. G. 2011. Development and Development Paradigms. A (Reasoned) Review of Prevailing Visions. *Issue Papers, EASYPol Module 102*. EASYPol. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: http://www.fao.org/docs/up/easypol/882/defining_development_paradigms_102en.pdf
- Billing, Ch. 2015. Mystery Surrounds Chinese Investment in Nicaraguan Canal Project. *Radio Free Asia*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.rfa.org/english/news/china/mystery-surrounds-chinese-investment-in-nicaraguan-canal-project-05262015143309.html>

- Biodiversity A-Z. 2014. Megadiverse Countries. *Biodiversity A-Z*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.biodiversitya-z.org/content/megadiverse-countries>
- Blackmore, E. 2013. Report Scopes Sustainability of China-Latin America relations. *International Institute for Environment and Development*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.iied.org/report-scopes-sustainability-china-latin-america-relations>
- Blanco, L., Grier, R. 2012. *Natural resource dependence and the accumulation of physical and human capital in Latin America*. Resource Policy Volume 37, Issue 3, Pages 281-295. Elsevier. [online]. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420712000062>
- Blanský, I. 2014. 2. Summit CELAC – sjednocení Latinské Ameriky...bez „Američanů“. *Levá perspektiva*. [online]. [cit. 2015-09-07]. Dostupné z: <http://levaperspektiva.cz/clanky/4-summit-celac-sjednoceni-latinske-ameriky-bez-americanu/>
- Bloomberg News. 2015. China to Increase Wind and Solar Power Capacity by 21% in 2016. *Bloomberg News*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-12-30/china-plans-to-raise-wind-solar-power-capacity-by-21-in-2016>
- Blount, J. 2016. China Loan to Petrobras May Help Pay most 2016 debt: source. *Reuters*. [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-brazil-petrobras-china-idUSKCN0W001T>
- BNA: Business News Americas. 2016a. CNOOC Ltd. *Business News Americas*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://www.bnamericas.com/company-profile/en/cnooc-ltd-cnooc>
- BNA: Business News Americas. 2016b. Company profiles. *Business News Americas*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: http://www.bnamericas.com/en/search?txtSearch=&typeContent=92&typeSector=007%2C012&typeCountry=012%2C034%2C018%2C-89%2C052%2C-99%2C225%2C011%2C023%2C027%2C032%2C017%2C036%2C020%2C041%2C042%2C035%2C016%2C048%2C031%2C024&typeCategory=&typeProject=&typeStage=&typeInvestment=&typeTag=&typeTagStatus=&page=0&orderBy=fechaorden_seg&sort=DESC&leftValueInvestment1=&rightValueInvestment1=&leftValueCompletionDate1=&rightValueCompletionDate1=&leftValueVidaUtil1=&rightValueVidaUtil1=&filterInvestment=&filterCompletionDate=&filterLifespan=&relatedComp=&withRisk=&filterProduction=&filterServices=&dStart=&dEnd=
- BNA: Business News Americas. 2016c. ChinaPetroleum & Chemical Corp. *Business News Americas*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.bnamericas.com/company-profile/en/china-petroleum-chemical-corp-sinopec>
- Boulter, J. 2013. China's Emerging Middle Class: Challenges and Opportunities. *Future Directions International*. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.futuredirections.org.au/publications/food-and-water-crises/911-china-s-emerging-middle-class-challenges-and-opportunities.html>
- Bradford, A. 2015. Deforestation: Facts, Causes & Effects. *Live Science*. [online]. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.livescience.com/27692-deforestation.html>
- Brandt, J., Adams, N., Dinh, C., Kleinfeld-Heys, D., Tuck, A., Hottle, D., Aujla, N., Kaufman, K., Ren, W. 2012. *Chinese Engagement in Latin America and the Caribbean: Implications for US Foreign Policy*. American University. School of International Service. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: https://www.american.edu/sis/usfp/upload/Chinese-Engagement-in-LAC-AU_US-Congress-FINAL.pdf
- Brautigam, D. 2011. *Chinese Development Aid in Africa. What, where, why, and how much?* [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://www.american.edu/sis/faculty/upload/brautigam-chinese-aid-in-africa.pdf>

- Breneman, T. A. 1995. *Brazil's authoritarian experience: 1964–1985; A Study of a Conflict*. Working Paper 95-1. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.colorado.edu/conflict/full_text_search/AllCRCDocs/95-1.htm
- Brubaker, R. 2012. China and sustainability: connecting the dots between economy and ecology. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/china-sustainability-economy-environment-ecology>
- Bureau of Economic and Business Affairs. 2012. 2012 Investment Climate Statement – Peru. *U.S. Department of State*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2012/191217.htm#>
- Burchardt, H., Dietz, K. 2014. *(Neo-) extractivism – a new challenge for development theory from Latin America*. *The Third World Quarterly*. Vol. 35. No. 3. [online]. [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2014.893488>
- Caballero, J., O'Connor, E., Amado, B. 2011. *Latin America's agricultural exports to China: Recent trends*. IAMO Forum, No. 20. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://econstor.eu/bitstream/10419/50799/1/670814253.pdf>
- Cambridge Dictionaries Online. 2015. Meaning of „development“ in the English Dictionary. *Cambridge Dictionaries Online*. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/development#translations>
- Campbell, K. 2013. The State of mining in South America – an overview. *Mining Weekly*. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.miningweekly.com/article/the-state-of-mining-in-south-america-an-overview-2013-06-21>
- Campoy, A. 2015. China has a nasty surprise in store for Latin America's economies. *Quartz*. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://qz.com/573618/china-has-a-nasty-surprise-in-store-for-latin-americas-economies/>
- Candler, G. G. 1996. Cardoso, Dependency Theory and Brazil. *University of North Florida*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.unf.edu/~g.candler/articles/FHC-RM.pdf>
- Caribbean-events.com. 2014. US and Canada are odd men out at CELAC meeting in Cuba. *Caribbean-events.com*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.caribbean-events.com/article/us-and-canada-are-odd-men-out-celac-meeting-cuba>
- Casanova, C., Xia, L., Ferreira, R. 2015. *Measuring Latin America's Export dependency on China*. BVVA Research. Working Paper No. 15/26. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2015/08/15-26_Working-Paper_China-and-Latin-America.pdf
- CBC. 2016. The New Conquistadors. *CBC Radio Canada*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.cbc.ca/thenational/thenewconquistadors/about.html#content>
- CCSI: Columbia Center on Sustainable Investment. 2014. *Chile: The Pension Reserve Fund and the Economic Social Stabilization Fund*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://ccsi.columbia.edu/files/2014/04/nrf_Chile_August2013_RWI_VCC.pdf
- CELAC: Community of Latin American and Caribbean States. 2015. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://www.celacinternational.org/>
- CentralAmericanData. 2010. El Salvador Looks Establish Relations with China. *CentralAmericanData*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://en.centralamericadata.com/en/article/home/El_Salvador_Looks_to_Establish_Relations_with_China
- CentralAmericanData. 2012. Honduras also approaches China. *CentralAmericanData*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://en.centralamericadata.com/en/article/home/Honduras_Also_Approaches_China

- Clark, P., Thorp, G., Miroff, N. 2014. How falling commodity prices can increase deforestation. *The Washington Post*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://apps.washingtonpost.com/g/page/world/how-falling-commodity-prices-can-increase-deforestation/1532/>
- CNPC: China National Petroleum Corporation. 2013. *CNPC in Latin America*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://csr.cnpc.com.cn/csr/xhtml/PageAssets/0-CNPC%20in%20Latin%20America.pdf>
- Collins, D. 2015. Was this indigenous leader killed because he fought to save Ecuador's land? *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jun/02/ecuador-murder-jose-tendetza-el-mirador-mine-project>
- Colombia Reports. 2014. Obama proposes reducing US aid funds to Colombia in 2015. *Colombia Reports*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://colombiareports.com/us-president-proposes-reducing-aid-funds-colombia-2015/>
- Consuegra, A. Sardinias, B. 2015. *The Measurement of the U.S. Influence in Latin America: Hard Power vs. Soft Power Strategies*. Florida International University. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: https://maga.fiu.edu/academic-tracks/capstone-project/2015-capstone-working-papers/capstone-final-docx_aquiles_belinda_editedddt.pdf
- Cosoy, N. 2016. Has Plan Colombia really Worked? *BBC News*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-35491504>
- Coyer, P. 2016. Undermining America While Washington Sleeps: China in Latin America. *Forbes*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.forbes.com/sites/paulcoyer/2016/01/31/undermining-america-while-washington-sleeps-china-in-latin-america/#688343af6694>
- CPGPRC: Central People's Government of the People's Republic of China. 2008. China's Policy Paper on Latin America and Caribbean. *Central People's Government of the People's Republic of China*. [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://www.gov.cn/english/official/2008-11/05/content_1140347.htm
- Cuenca High Life. 2014. Resistance mounts as Chinese extend their reach to Latin America; groups mobilize against projects in Nicaragua, Ecuador and Peru. *Cuenca High Life*. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.cuencahighlife.com/resistance-mounts-as-chinese-extend-their-reach-into-latin-america-groups-mobilize-against-projects-in-nicaragua-ecuador-and-peru/>
- Cultural Survival. 2015. Peru Concludes Consultation on Lot 192 Before Agreement Reached with Indigenous Federations. *Cultural Survival*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <https://www.culturalsurvival.org/news/peru-concludes-consultation-lot-192-agreement-reached-indigenous-federations>
- Cummins, J. 2015. 3 Countries with the largest silver reserves. *CommodityHQ.com*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://commodityhq.com/education/3-countries-with-largest-silver-reserves/>
- Cummins, J., Prevost, C. 2011. Talkpoint: How would you measure development progress? Global Development. *The Guardian*. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/may/24/talkpoint-measuring-development-progress>
- Cuñat, J. 2011. China and Latin America: Untapped Sources of Added Value. *The Beijing Axis*. [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.thebeijingaxis.com/tca/editions/the-china-analyst-sep-2011/89-china-and-latin-america-untapped-sources-of-added-value>
- Cuperstein, I. 2014. Economic woes threaten China-Brazil science cooperation. *Diálogo chino* [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://dialogochino.net/economic-woes-threaten-china-brazil-science-cooperation/>
- Čeman, R. 2008. *Školní atlas světa*. První vydání. Bratislava. Mapa Slovakia plus.

- Česko proti chudobě. n. d. Rozvojové cíle tisíciletí. *Česko proti chudobě*. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=37-rozvojove-cile-tisicil...>
- DBIS: Department for Business Innovation and Skills. 2016. International Trade in Goods based on UN Comtrade Data. *United Nations Comtrade* [online]. [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=76&partner=156&year=2014&flow=2>
- Decambre, M. 2015. What falling copper prices says about the world economy. *Market Watch*. [online]. [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.marketwatch.com/story/what-falling-copper-prices-say-about-the-world-economy-2015-11-11>
- Diaz, M. Jr.; Lee, R. Q. 2009. China's Rising Interest in Latin America. *China Business Review*. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <http://www.chinabusinessreview.com/chinas-rising-interest-in-latin-america/>
- Diaz, R. 2015. The 'Polluter Pays' Principle Imposes Severe Liability Risk. *XL Catlin*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://xlcatlin.com/fast-fast-forward/articles/mexicos-new-environmental-law>
- Diaz, R. 2016. Environmental Protection in Latin America. Stronger laws. Greater enforcement. Increased liability. *XL Catlin*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://xlcatlin.com/fast-fast-forward/articles/environmental-protection-in-latin-america>
- Diaz Zanelli, J. C. 2015. Morococha: El pueblo que se en las alturas. *La Republica*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://larepublica.pe/14-01-2015/morococha-el-pueblo-que-se-desvanece-en-las-alturas>
- Division for Sustainable Development. 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. *Division for Sustainable Development*. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- Dominguez, G. 2015. Examining China's environmental and social impact in Latin America. *Deutsche Welle*. [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/examining-chinas-environmental-and-social-impact-in-latin-america/a-18385274>
- Dos Santos, T. 1970. *The Structure of Dependence*. The American Economic Review. Vol. 60. No. 2. Pp 231-236. American Economic Association. [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic925740.files/Week%202/Dos%20Santos_Structure.pdf
- Doyle, A. 2015. China Poised to Top U.S. As Biggest Cause of Modern Global Warming. *Huffpost Green*. [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2015/04/13/china-global-warming_n_7053496.html
- ECLAC: Economic Commission for Latin America. 2014. *Guaranteeing indigenous people's rights in Latin America. Progress in the past decade and remaining challenges*. United Nations. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/37051/S1420782_en.pdf;jsessionid=E986951AED6CD9CE94C1C7F52B720FC0?sequence=4
- ECLAC: Economic Commission for Latin America. 2016. About ECLAC. *ECLAC - United Nations*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.cepal.org/en/about>
- Economist. 2008. The second Long March. *The Economist*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/12758848>
- Economist. 2009. Raul Prebisch. Latin's American Keynes. *The Economist*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/13226316>

- Economist. 2014a. An oil fund for Venezuela. What if they had save some of the money? *The Economist*. [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/americasview/2014/03/oil-fund-venezuela>
- Economist. 2014b. What Dutch Disease is and why it's bad. *The Economist*. [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-2>
- Economist. 2015. Democracy to the rescue? *The Economist*. [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/americas/21646272-despite-epidemic-scandal-region-making-progress-against-plague-democracy>
- Economy, E., Levi, M. 2015. By All Meand Necessary: How China's Resource Quest Is Changing the World. *All China Review*. [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.allchinareview.com/by-all-means-necessary-how-chinas-resource-quest-is-changing-the-world/>
- Economy Watch. 2016. Gross National Savings (% of GDP) Data for All Countries. *Economy Watch*. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: http://www.economywatch.com/economic-statistics/economic-indicators/Gross_National_Savings_Percentage_of_GDP/
- Edwards, G. 2015. Is China pulling Latin America in an unsustainable direction? *Diálogo Chino*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://dialogochino.net/is-china-pulling-latin-america-in-an-unsustainable-direction/>
- Edwards, G., Amin, A., Roberts, T., Dimsdale, T., Moya, G. 2015. *The China-CELAC Forum: Opportunities for Increasing Cooperation on Low Carbon Development*. The Climate and Development Lab & E3G Discussion Paper. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: https://www.e3g.org/docs/CDL-E3G_China-LatAm_Discussion_Note_FINAL.pdf
- Edwards, G., Roberts, J. T. 2014. *A High Carbon Partnership? Chinese-Latin America Relations in a Carbon-constrained World*. Global Economy and Development. Working Paper 72. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/03/high-carbon-partnership-edwards-roberts/high-carbon-partnership-v3.pdf>
- EFE. 2015. Study: Chile likely to draw from stabilization fund due to copper price drop. *EFE*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.efe.com/efe/english/business/study-chile-likely-to-draw-from-stabilization-fund-due-copper-price-drop/50000265-2693494>
- EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2014a. Total Petroleum and Other Liquids Production 2014. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/beta/international/rankings/#?product=53-1&cy=2014>
- EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2014b. Trinidad a Tobago. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <https://www.eia.gov/beta/international/country.cfm?iso=TTO>
- EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2015a. China. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>
- EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2015b. Country Analysis Brief: Venezuela. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Venezuela/venezuela.pdf
- EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2016a. International Energy Statistics. Natural Gas, Production. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z:

<https://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=3&pid=26&aid=1&cid=r2,&syid=2010&eyid=2014&unit=BCF>

EIA: The U.S. Energy Information Administration. 2016b. International Energy Statistics. Natural Gas, Reserves. *The U. S. Energy Information Administration*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z:

<https://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=3&pid=3&aid=6&cid=r2,&syid=2011&eyid=2015&unit=TCF>

EITI: Extractive Industries Transparency Initiative. 2016a. EITI Countries. *Extractive Industries Transparency*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <https://eiti.org/countries>

EITI: Extractive Industries Transparency Initiative. 2016b. What is EITI? *Extractive Industries Transparency*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <https://eiti.org/eiti>

ELAW: Environmental Law Alliance Worldwide. 2015. *Overview of Mining and its Impacts*. Guidebook for Evaluating Mining Projects EIAs. Chapter 1. [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.elaw.org/files/mining-eia-guidebook/Chapter1.pdf>

Ellis, E. R. 2011. *Chinese Soft Power in Latin America*. A Case Study. Issue 60. *Join Forces Quarterly* [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: https://umshare.miami.edu/web/wda/hemisphericpolicy/Speaker_Presentations/6LACConf-ChineseSoftPowerinLACaseStudy-Ellis.pdf

Ellis, E. R. 2012. *The United States, Latin America and China: A „Triangular Relationship“?* Inter-American Dialogue Working Paper. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: https://www.iamericas.org/news/China_LATAM_US_Triangular_Relationship_Evan_Ellis.pdf

Ellis, E. R. 2014. *China on the Ground in Latin America: Challenges for Chinese and Impacts on the Region*. Palgrave Macmillan US. ISBN 978-1-137-43977-2.

El Mercurio. 2015. Estado debe dar el „sí“ para explotar „Río Blanco“. *El Mercurio*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.elmercurio.com.ec/497778-estado-debe-dar-el-si-para-explotar-rio-blanco/#.VrtPMRjhA2w>

Elson, A. 2014. Dragon among the Iguanas. *International Monetary Fund*. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/12/elson.htm>

Elwell, F. W. 2013a. *Wallerstein's Crisis of Capitalism*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.faculty.rsu.edu/users/f/felwell/www/Theorists/Essays/Wallerstein2.htm>

Elwell, F. W. 2013b. *Wallerstein's World System Theory*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.faculty.rsu.edu/users/f/felwell/www/Theorists/Essays/Wallerstein1.htm>

Emery, A. 2013. Chinalco starts up Toromocho copper mine in Peru. *BN Americas*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.bnamericas.com/en/news/mining/chinalco-starts-up-toromocho-copper-mine-in-peru>

Encyklopaedia Britannica. 2016. Organization of American States (OAS). *Encyklopaedia Britannica*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Organization-of-American-States>

EPA: United States Environmental Protection Agency. 2016. Global Greenhouse Gas Emissions Data. *United States Environmental Protection Agency*. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www3.epa.gov/climatechange/ghgemissions/global.html>

Erikson, D. 2009. *China's Strategy toward Central America: The Costa Rican Nexus*. China Brief Volume 9, Issue 11. The Jamestown Foundation. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://www.jamestown.org/uploads/media/cb_009_05.pdf

- Eurostat. 2015. *CELAC represents the fifth most important trading partner of the EU*. Eurostat Newsrelease. European Commission. [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6870839/6-09062015-BP-EN.pdf/ae4e41ed-f4c4-4cd1-829c-f498d8f19fef>
- Fact Check Argentina. 2015. *Argentina Ceding Sovereignty and Jobs to the Chinese*. *Fact Check Argentina*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://factcheckargentina.org/argentina-ceding-sovereignty-jobs-chinese/>
- Fangjun, C. 2009. *Modernization theory and China's Road to Modernization*. *Chinese Studies in History*, Vol. 43, Issue 1. M. E. Sharpe Inc. [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/CSH0009-4633430101?journalCode=mcsh20#.VozsJbbhA2w>
- Farnsworth, E. 2011. *The New Mercantilism: China's emerging role in the Americas*. *Americas Society. Council of the Americas*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.as-coa.org/articles/new-mercantilism-chinas-emerging-role-americas>
- Fearnside, P. M. 2007. *Deforestation in Amazonia*. *The Encyclopedia of Earth*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.eoearth.org/view/article/151675/>
- Fearnside, P. M., Figueiredo, A. M. R. 2015. *China's Influence on Deforestation in Brazilian Amazonia: A Growing Force in the State of Mato Grosso*. Discussion Paper. Working Group on Development and Environment in the Americas. Boston University. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2014/12/Brazil1.pdf>
- Fearnside, P. M., Figueiredo, A. M. R., Bonjour, S. C. M. 2013. *Amazonian Forest Loss and the Long Reach of China's influence*. *Environment, Development and Sustainability*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://www.academia.edu/2644814/Amazonian_forest_loss_and_the_long_reach_of_China_s_influence
- Fendt, L. 2015. *Nicaragua approves environmental, social impact assessment to begin canal construction*. *The Tico Times*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.ticotimes.net/2015/11/05/nicaragua-canal-passes-environmental-assessments>
- Ferchen, M., Herrero, A. G. 2011. *Export Dependence: If China Stops, Then What?* *China Economic Quarterly*. *Carnegie-Tsinghua Center for Global Policy*. [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://carnegietsinghua.org/2011/09/01/export-dependence-if-china-stops-then-what>
- Fernández, C. M. E., Cueto La Rosa, V. L. M. 2010. *Propuesta para construir Gobernanza en la Amazonía a través del transporte sostenible. Análisis de la Eficacia del Programa para la Gestión Ambiental y Social de los Impactos Indirectos Del Corredor Vial Interoceánico Sur – Tramos 2,3 y 4*. *Derecho Ambiente y Recursos Naturales*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.bankinformationcenter.org/en/Document.102484.pdf>
- Ffrench-Davis, R. 2002. *Economic reforms in Chile: from dictatorship to democracy*. The University of Michigan. Pp. 1-28. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: http://www.cieplan.org/media/publicaciones/archivos/27/Capitulo_1.pdf
- Financial Times. 2016. *Definition of Social Corporate Responsibility (CSR)*. *Financial Times*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: [http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--\(CSR\)](http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--(CSR))
- Flannery, N. P. 2012. *Are Chinese Companies in Latin America Paying Attention to Corporate Social Responsibility?* *Forbes*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.forbes.com/sites/nathanielparishflannery/2012/02/24/are-chinese-companies-in-latin-america-paying-attention-to-corporate-social-responsibility/#6efd60ca2f07>

- Fřůkal, M., Šebesta, D. 2013. *Regionální geografie Latinské Ameriky a Karibiku*. 1. vydání. Olomouc. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3845-0.
- Food Security Portal. 2012. China. *Food Security Portal*. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://www.foodsecurityportal.org/china>
- Ford, P. 2015. A newly modest China? Official's reassurances raises eyebrows in US. *The Christian Science Monitor*. [online]. [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.csmonitor.com/World/Asia-Pacific/2015/0107/A-newly-modest-China-Official-s-reassurances-raise-eyebrows-in-US>
- Fox News Latino. 2014. Smaller, Slower, More Expensive: Panama Canal Loosing Shipping to Other Routes. *Fox News Latino*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://latino.foxnews.com/latino/money/2014/01/09/while-shipping-companies-mull-new-options-panama-canal-expansion-runs-into/>
- Fox News Latino. 2015. Leftist regimes in South America in retreat as area's economic crisis deepens. *Fox News Latino*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://latino.foxnews.com/latino/news/2015/12/24/as-economic-crisis-deepens-leftist-regimes-in-south-america-take-beating/>
- Frankel, J. A. 2012. *The Natural Resource Curse: A Survey of Diagnoses and Some Prescriptions*. HKS Faculty Research Working Paper Series RWP12-014. John F. Kennedy School of Government, Harvard University. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/8694932/RWP12-014_Frankel.pdf?sequence=1
- Frost, S. 2005. Chinese Investments abroad – Shougang and labor protests in Peru. *CSR Asia*. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://csr-asia.com/csr-asia-weekly-news-detail.php?id=4446>
- Gachúz, J. C. 2012. *Chile's Economic and Political Relationship with China*. Journal of Current Chinese Affairs, 41, 1, pp. 133-154. [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <https://www.ciaonet.org/attachments/20661/uploads>
- Gallagher, K. P. 2010. *China and the future of Latin American Industrialization*. Issues in Brief. The Frederick S. Pardee Center for Study of the Longer-Range Future. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.bu.edu/pardee/files/2010/10/18-IIB.pdf>
- Gallagher, K. P. 2016. *The China Triangle: Latin America's China Boom and the Fate of Washington Consensus*. Oxford, New York. Oxford University Press. ISBN 9780190246747.
- Gallagher, K. P., Irwin, A., Koleski, K. 2012. *The New Banks in Town: Chinese Finance in Latin America*. Inter-American Dialogue. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/rp/GallagherChineseFinanceLatinAmerica.pdf>
- Gallagher, K. P., Meyers, M. 2014. China-Latin America Finance Database. Washington. *Inter-American Dialogue*. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: http://www.thedialogue.org/map_list/
- Gallagher, K. P., Porzecanski, R. 2009. *China and the Latin America Commodities Boom: A Critical Assessment*. Political Economy Research Institute. Working Paper Series Number 192. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=peri_workingpapers
- Gallagher, K. P., Ray, R. 2015. China and Latin America are failing to protect the environment. *Diálogo Chino*. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://dialogochino.net/china-in-latin-america-seeking-a-path-to-sustainable-development/>
- GDMDS: Grupo de Diálogo, Minería y Desarrollo Sostenible. 2016. Quiénes somos? *Grupo de Diálogo, Minería y Desarrollo Sostenible*. [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.grupodialogo.org.pe/grupodialogo/>

- Ge, M., Friedrich, J., Damassa, T. 2014. 6 Graphs Explain the World's Top 10 Emitters. *World Resources Institute*. [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.wri.org/blog/2014/11/6-graphs-explain-world%E2%80%99s-top-10-emitters>
- Geo-Mexico. 2014. Toxic spill in Sonora copper mine causes environmental disaster. *Geo-Mexico*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://geo-mexico.com/?p=11919>
- GIGA: German Institute for Global and Area Studies. 2015. *China, Latin America and the EU – a triangular relationship? Workshop seminar*. [online]. [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: https://giga.hamburg/sites/default/files/md_pdf/Concept_Note_China_EU_LAC_Workshop.pdf
- Gladstone, R. 2008. Pension Reserve and Economic Stabilization Fund. *Sovereign Wealth Fund Institute*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.swfinstitute.org/fund/chile.php>
- Global Witness. 2014. New Chinese Guidelines Offer Mineral Companies Chance to Reduce Conflict, Corruption Risks and Show Value to Host Communities. *Global Witness*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/archive/new-chinese-guidelines-offer-mineral-companies-chance-reduce-conflict-corruption-risks-and-0/>
- Global Witness. 2016. About us. *Global Witness*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/about-us/>
- Goldman Sachs. 2016. The Rise of China's Consumer Class. *Goldman Sachs*. [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/macroeconomic-insights/growth-of-china/chinese-consumer/>
- Gonzales, G. 2012. The Right to Prior Consultation of Indigenous Peoples of Peru under the Convention 169 of the ILO (International Labor Organization). *Environmental Assessment*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <https://mastereia.wordpress.com/2012/12/12/the-right-to-prior-consultation-of-indigenous-peoples-of-peru-under-the-convention-169-of-the-ilo-international-labour-organization/>
- Gordon, P., Morales, J. J. a Muñoz, G. 2015. China and Latin America: Back to the Future. *The Diplomat*. [online]. [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2015/06/china-and-latin-america-back-to-the-future/>
- Gov.cn. 2006. China, Chile set up joint venture to mine copper. *Central Peoples' Government of the Peoples' Republic of China*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: http://www.gov.cn/english/chinatoday/2006-02/23/content_208193.htm
- Green, P. 2008. *Are development theories of the 1950s, 1960s and 1970s still relevant today? Discuss with the reference to modernisation theory*. *Development Perspectives*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <https://philmgreen.files.wordpress.com/2010/08/modernisation-theory-today.pdf>
- Griffin, D. 2015. 5 years after th Gulf Oil Spill: What we do (and don't) know. *CNN*. [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2015/04/14/us/gulf-oil-spill-unknowns/>
- Guidi, R. 2016. Another challenge to the Nicaragua Canal: indigenous community refuse to turn over their territories. *Mongabay*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://news.mongabay.com/2016/01/another-challenge-to-the-nicaragua-canal-indigenous-community-refuses-to-turn-over-their-territories/>
- Halsall, P. 1997. Modern History Sourcebook: Summary of Wallerstein on World System Theory. Internet History Sourcebook Project. *Fordham University*. [online]. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://legacy.fordham.edu/halsall/mod/Wallerstein.asp>

- Han, S. H. 2013. Notification of the Ministry of Commerce and Ministry of Environmental Protection on Issuing the Guidelines for Environmental Protection in Foreign Investment and Cooperation. *Ministry of of Commerce People's Republic of China*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/bbb/201303/20130300043226.shtml>
- Hess, A. E. M., Kent, A. 2014. Not just Argentina: 11 countries near bankruptcy. *USA Today*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.usatoday.com/story/money/business/2014/07/31/countries-near-bankruptcy/13435097/>
- Hicap, J. 2016. Climate Change Threat: Latin Americans most concerned while Americans, Chinese are least concerned. *Christian Today*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.christiantoday.com/article/climate.change.threat.latin.americans.most.concerned.while.americans.chinese.are.least.concerned/75298.htm>
- Hill, D. 2014a. Ecuador pursued China oil deal while pledging to protect Yasuni, papers show. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/environment/2014/feb/19/ecuador-oil-china-yasuni>
- Hill, D. 2014b. China and Latin America: which way forward? *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/7238-China-and-Latin-America-which-way-forward->
- Hill, D. 2014c. Chinese banks ignore pleas of Ecuador mining campaigners. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/6966-Chinese-banks-ignore-pleas-of-Ecuador-mining-campaigners>
- Hill, D. 2014d. 10 things to know about China, Latin America and Environment. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/environment/andes-to-the-amazon/2014/dec/20/10-china-latin-america-environment>
- History. 2016. Monroe Doctrine. *History*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/monroe-doctrine>
- HRW: Human Rights Watch. 2016. Venezuela. *Human Rights Watch*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/americas/venezuela>
- HSWF: A History of Sovereign Wealth Funds. 2013. Sovereign Wealth Funds in Latin America – Chile. *A History of Sovereign Wealth Funds*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <https://sovereignwealthfundhistory.wordpress.com/tag/copper-stabilization-fund-chile/>
- Hu, T. 2013. A Look at China's New Environmental Guidelines on Overseas Investments. *World Resource Institute*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.wri.org/blog/2013/07/look-chinas-new-environmental-guidelines-overseas-investments>
- Chang-Rodríguez, E. 1958. *Chinese Labor Migration into Latin America in the Nineteenth Century*. *Revista de Historia de América*, No. 46. Pp. 375-397. Pan American Institute of Geography and History. [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20137297>
- Chauvin, L. 2015. China shifts gear in Latin America. *Emerging Markets*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.emergingmarkets.org/Article/3495042/China-shifts-gear-in-Latin-America.html>
- Chimoriya, B. 2015. Multinational Company Advantages and Disadvantages Types Characteristics. *Wise Nepali*. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.wisenepali.com/2015/01/multinational-company-advantages.html>
- China Aid Data. 2016. Search Projects. *China Aid Data* [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: http://china.aiddata.org/projects?utf8=%E2%9C%93&search=&active_string%5B%5D=Inactive&country_name%5

B%5D=Antigua+%26+Barbuda&country_name%5B%5D=Argentina&country_name%5B%5D=Bolivia&country_name%5B%5D=Brazil&country_name%5B%5D=Colombia&country_name%5B%5D=Costa+Rica&country_name%5B%5D=Cuba&country_name%5B%5D=Dominica&country_name%5B%5D=Ecuador&country_name%5B%5D=Guyana&country_name%5B%5D=Haiti&country_name%5B%5D=Jamaica&country_name%5B%5D=Mexico&country_name%5B%5D=Peru&country_name%5B%5D=Suriname&country_name%5B%5D=Trinidad+%26+Tobago&country_name%5B%5D=Uruguay&country_name%5B%5D=Venezuela&scope_names%5B%5D=Cancelled&scope_names%5B%5D=Official+Finance&scope_names%5B%5D=Suspicious+or+Inactive

China Briefing. 2011. China-Costa Rica FTA Comes into effect. *China Briefing*. [online]. [cit. 2016-02-06].
Dostupné z: <http://www.china-briefing.com/news/2011/08/02/china-costa-rica-fta-comes-into-effect.html>

China CELAC Forum. 2015a. Cooperation Plan (2015–2019). *China CELAC Forum*. [online]. [cit. 2015-09-08].
Dostupné z: http://www.chinacelacforum.org/eng/zywj_3/t1230944.htm

China CELAC Forum. 2015b. China-Latin America and the Caribbean Agricultural Ministers Forum. *China CELAC Forum*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z:
http://www.chinacelacforum.org/eng/zyjz_1/zylyflt/nybzlt/t1278786.htm

China Daily. 2015. China plays key role in promoting South-South Cooperation:UN Official. *China Daily*. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-10/08/content_22127610.htm

China.org. 2016. The One-China Principle and the Taiwan Issue. *China.org*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z:
<http://www.china.org.cn/english/taiwan/7956.htm>

China FTA Network. 2016a. China's Free Trade Agreements: China-Chile FTA. *China FTA Network*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://fta.mofcom.gov.cn/topic/enchile.shtml>

China FTA Network. 2016b. China's Free Trade Agreements: China-Peru FTA. *China FTA Network*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://fta.mofcom.gov.cn/topic/enperu.shtml>

China Labor Watch. 2016. Home. *China Labor Watch*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z:
<http://chinalaborwatch.org/home.aspx>

China Minmetals Corporation. 2014. China Minmetals Consortium and Glencore Signed an Acquisition Agreement on Las Bambas Copper Mine Project. *China Minmetals Corporation*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z:
http://www.minmetals.com/english/News/201404/t20140414_24351.html

China Statistical Yearbook. 2014. Value of Imports and Exports by Country (Region) or Origin/Destination. *China Statistical Yearbook*. [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2014/indexeh.htm>

Chu, K., Davis, B. 2015. End of Cheap Labor – As China's Workforce Dwindles, the World Scrambles for Alternatives. *The Wall Street Journal*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://www.wsj.com/articles/as-chinas-workforce-dwindles-the-world-scrambles-for-alternatives-1448293942>

Ibarra, A. B. 2015. Regional Challenges: Latin America. *World Economic Forum*. [online]. [cit. 2016-01-18].
Dostupné z: <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/regional-challenges/building-for-better-latin-america/>

IDB: Inter-American Development Bank. 2008. China to join the Inter-American Development Bank. *IDB*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.iadb.org/en/news/news-releases/2008-10-23/china-to-join-the-inter-american-development-bank,4828.html>

ILC.iNK, SOAW. 2011. Map of U.S. interventions in Latin America and the Caribbean. *School of Americas Watch*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.soaw.org/presente/images/stories/artists/ilcink.pdf>

- ILO: International Labor Organization. 2003. *Convention on indigenous and tribal peoples, 1989 (No. 169): A manual*. Geneva, International Labor Office. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2003/103B09_345_engl.pdf
- ILO: International Labor Organization. 2012a. C169 – Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989. *International Labor Organization*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312314:NO
- ILO: International Labor Organization. 2012b. C169 – Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989. Countries that have not ratified this Convention. *International Labor Organization*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310:P11310_INSTRUMENT_ID:312314:NO
- IMF: International Monetary Fund. 2015. Growth in Latin America Weakens for Fifth Year in Row. *International Monetary Fund*. [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/CAR042915A.htm>
- InfoMine. 2016. Historical Copper Prices and Price Chart. *InfoMine*. [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.infomine.com/investment/metal-prices/copper/all/>
- Informační centrum OSN v Praze. 2015. Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa: New York, 25.– 27. září 2015. *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/summit-osn-k-udrzitelnemu-rozvoji-sveta-new-york-25-27-zari-2015/>
- Internetový portál pro trvale udržitelný rozvoj. 2009. Josef Vavroušek. *Internetový portál pro trvale udržitelný rozvoj*. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <http://www.sustainable.cz/josefvavrousek.htm>
- Investopedia. 2016. Macroeconomics – Limitations of GDP and Alternative Measures. *Investopedia*. [online]. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/exam-guide/cfa-level-1/macro-economics/limitations-gdp-alternative.asp>
- Irwin, A., Gallagher, K. P. 2013. *Chinese Mining in Latin America: Comparative Perspective*. The Journal of Environment Development 22, pp. 207-234. [online]. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://jed.sagepub.com/content/22/2/207>
- IWGIA: International Work Group for Indigenous Affairs. 2016. Isolated Indigenous Peoples. *International Work Group for Indigenous Affairs*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.iwgia.org/culture-and-identity/isolated-indigenous-peoples>
- Jamasmie, C. 2016a. Chile losing ground as top copper producer since metal price in the pits. *Mining.com*. [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.mining.com/chile-losing-ground-as-top-copper-producer-as-metal-price-in-the-pits/>
- Jamasmie, C. 2016b. MMG's gigantic Las Bambas mine in Peru makes first copper shipment to China. *Mining.com*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.mining.com/mmgs-gigantic-las-bambas-mine-in-peru-makes-first-copper-shipment-to-china/>
- Jenkins, R., Peters, E. D., Moreira, M. M. 2008. *The Impact of China on Latin America and the Caribbean*. World Development, Vol. 36, No. 2, Elsevier Ltd. [online]. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.uwi.edu/ccfc/wp-content/uploads/2015/01/The-Impact-of-China-on-Latin-America.pdf>

- Jenkins, R. 2012. *Latin America and China - A New Dependency?* Third World Quarterly. Volume 33, Issue 7. [online]. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2012.691834>
- Jesus, de P. 2016. One-Third of Ecuador's Rainforest to be Auctioned Off to Chinese Oil Companies. *Latin Post*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.latinpost.com/articles/111650/20160127/one-third-of-ecuadors-rainforests-to-be-auctioned-off-to-chinese-oil-companies.htm>
- Jiang, Ch. 2015. Venezuela Sailing Away From U. S. Domination Thanks to Chinese Funds. *Council on Hemispheric Affairs*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.coha.org/venezuela-sailing-away-from-u-s-domination-thanks-to-chinese-funds/>
- Johnson, T. 2007. The Return of Resource Nationalism. *Council on Foreign Relations*. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/venezuela/return-resource-nationalism/p13989>
- Joshi, S. 2005. Theories of Development: Modernisation vs dependency. Defining development. *Centre for Communication and Development Studies*. [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://infochangeindia.org/defining-development/theories-of-development-modernisation-vs-dependency.html>
- JMRH: Junefield Mineral Resource Holding. n. d. General Introduction. *Junefield Mineral Resource Holding*. [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://junefieldmineralresources.com/page/default_en.asp?pageID=53
- Karas, P., Hanák, L. 2006. *Maturitní otázky ze zeměpisu*. První vydání. Praha. Nakladatelství Tutor s.r.o.
- Kates, R. W., Parris, T. M., Leiserowitz, A. A. 2005. *What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values and Practice*. Environment: Science and Policy for Sustainable Development, Volume 47, Number 3. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: http://www.hks.harvard.edu/sustsci/ists/docs/whatisSD_env_kates_0504.pdf
- Kennedys Law. 2014a. Mexico's new environmental law entrenches „polluter pays“ principle. *Kennedys Law*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.kennedyslaw.com/article/polluterpaysprinciple/>
- Kennedys Law. 2014b. Mexico's new environmental law: will enforcement be fair? *Kennedys Law*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.kennedyslaw.com/article/environmentalcourts/>
- Kentor, J. 2002. *The Divergence of Economic and Coercive Power in the World Economy 1960 to 2000: A measure of Nation-State Position*. Working Paper 46. The Institute for Research on World Systems. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://irows.ucr.edu/papers/irows46/irows46.htm#_ftn1
- Khalid, S. 2015. China's mining firms to adopt higher standards overseas. *Iseal Alliance*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.isealalliance.org/online-community/news/china%E2%80%99s-mining-firms-to-adopt-higher-standards-overseas>
- Kiersz, A. 2015. Here are the World's Big Consumers of Copper. *Business Insider*. [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/copper-demand-by-region-2015-1>
- King, J. 2015. The Three Most Magnificent Indigenous Groups in Latin America. *Xpatnation*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://xpatnation.com/the-three-most-magnificent-indigenous-groups-in-latin-america/#.K72L80J1r>
- Klímová, E. 2011. *Školní atlas světa*. Praha. Kartografie Praha.
- Knowledge Wharton. 2016. Latin America in 2016: Will Weak Exports and Instability Slow Growth? *Knowledge Wharton*. [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://knowledge.wharton.upenn.edu/article/latin-america-in-2016-will-weak-exports-and-brazils-instability-dampen-growth/>

- Koenig, K, Zuckerman, A. 2016. Ecuador to Sign Contracts for Two Controversial Amazonian Oil Blocks. *Amazon Watch*. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://amazonwatch.org/news/2016/0120-ecuador-to-sign-contracts-for-two-controversial-amazonian-oil-blocks>
- Kotschwar, B. 2014. *China's Economic Influence in Latin America*. Asian Economic Policy Review. Vol. 9., Issue 2, pp. 202-222. Japan Center for Economic Research. [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1111/aepr.12062>
- Kotschwar, B., Moran, T. H., Muir, J. 2011. Do Chinese Mining Companies Exploit More? *Americas Quarterly*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://www.americasquarterly.org/do-chinese-mining-companies-exploit-more>
- Kotschwar, B., Moran, T. H., Muir, J. 2012. *Chinese Investments in Latin America Resources: The Good, the Bad and the Ugly*. Working Paper. Peterson Institute for International Economics. [online]. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.iie.com/publications/wp/wp12-3.pdf>
- Kraul, Ch. 2015a. Nicaragua Canal: A Giant Project With Huge Environmental Costs. *Environment* 360. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://e360.yale.edu/feature/nicaragua_canal_a_giant_project_with_huge_environmental_costs/2871/
- Kraul, Ch. 2015b. Nicaragua canal raises questions that remain unanswered, says study. *Los Angeles Times*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.latimes.com/world/mexico-americas/la-fg-nicaragua-canal-environment-20151001-story.html>
- Krauss, C. 2016. Oil Crisis: What's Behind the Drop? Simple Economics. *The New York Times*. [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/interactive/2016/business/energy-environment/oil-prices.html?_r=1
- Kun, L. 2015. The origins of win-win cooperation concepts. *China Central Television*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://english.cntv.cn/2015/10/20/ARTI1445325120332760.shtml>
- Kuo, Y. 2016. 3 great forces changing China's consumer market. *World Economic Forum*. [online]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/3-great-forces-changing-chinas-consumer-market/>
- Lafargue, F. 2006. *China's Presence in Latin America. Strategies, aims and limits*. China Perspectives Revue. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://chinaperspectives.revues.org/3053>
- Lahrichi, K. 2014. Chile's pollution grows in scramble to meet China's copper demand. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/7262-Chile-s-pollution-grows-in-scramble-to-meet-China-s-copper-demand>
- Lahrichi, K. 2015a. China Threatens Amazon Biodiversity. *Kamilia Lahrichi*. [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.kamilialahrichi.com/china-biodiversity-latam/>
- Lahrichi, K. 2015b. Milestone in Sino-Latin Cooperation. *Kamilia Lahrichi*. [online]. [cit. 2015-09-07]. Dostupné z: <http://www.kamilialahrichi.com/sino-latin-cooperation/>
- Lalander, R. 2014. *Right of Nature and the Indigenous Peoples in Bolivia and Ecuador: A Straitjacket for Progressive Development Politics?* Iberoamerican Journal of Development Studies. Volume 3, Issue 2. Pp. 148-173. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2554291>
- Larrain, S., Aedo, M. P., Sepulveda, P. 2005. *Trade and Investment Relationship Between China and Latin America. Obstacles and Challenges to Sustainability*. Cono Sur Sostenible. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: http://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/weltweit/China_LAC_Trade.pdf

- Latin Library. n.d. The Monroe Doctrine. *The Latin Library*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.thelatinlibrary.com/imperialism/notes/monroedoctrine.html>
- Leahy, J. 2013. Brazil and China agree currency swap. *Financial Times*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/3e20302e-9632-11e2-9ab2-00144feabdc0.html#axzz3zPsZ72eG>
- Lee, B. 2015a. China, Brazil, Peru Eye Transcontinental Railway Megaproject. *International Business Times*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/china-brazil-peru-eye-transcontinental-railway-megaproject-1930003>
- Lee, B. 2015b. China-Latin America Relations: In Ecuador, Dependency on Chinese Financing of Development Projects Raises Fears.Uncertainty For Some. *International Business Times*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/china-latin-america-relations-ecuador-dependency-beijing-financing-development-2190025>
- Leiteritz, R. J. 2012. *China and Latin America: A Marriage Made in Heaven?* Colombia Internacional 75. Universidad del Rosario. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://www.scielo.org.co/pdf/rci/n75/n75a03.pdf>
- León-Manríquez, J., Alvarez, L. F. 2014. *Mao's steps in Monroe's backyard: Towards a United States-China Hegemonic Struggle in Latin America?* Revista Brasileira de Política Internacional. Vol. 57. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292014000300009
- Li, L. 2006. China, US hold dialogue on Latin America Affairs. *Gov.cn*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://www.gov.cn/misc/2006-04/14/content_254520.htm
- Liedel, E. 2015. How an Indigenous Group Is Battling Construction of the Nicaragua Canal. *Smithsonian*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.smithsonianmag.com/science-nature/how-indigenous-group-battling-construction-nicaragua-canal-180956418/?no-ist>
- Liu, M. 2015. Is Corporate Social Responsibility China's Secret Weapon? *World Economic Forum*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <http://www.weforum.org/agenda/2015/03/is-corporate-social-responsibility-chinas-secret-weapon>
- Lowy Institute. 2016. Chinese Foreign Aid. *The Lowy Institute*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.lowyinstitute.org/issues/chinese-foreign-aid>
- MacLennan, G. 2011. Peru's Consultation Law: A Victory for Indigenous Peoples? *Amazon Watch*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://amazonwatch.org/news/2011/0922-perus-consultation-law-a-victory-for-indigenous-peoples>
- Magnier, M. 2016. China's Economic Growth in 2015 Is Slowest in 25 years. *The Wall Street Journal*. [online]. [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.wsj.com/articles/china-economic-growth-slows-to-6-9-on-year-in-2015-1453169398>
- Mahapatra, D. A. 2013. BRICS see greater role in Latin America. *Russia and India Report*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://in.rbth.com/world/2013/06/03/brics_see_greater_role_in_latin_america_25721
- Mallén, P. R. 2013. More Over EU, China to Become Latin America's 2nd Biggest Trade Partner by 2016. *International Business Times*. [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/move-over-eu-china-become-latin-americas-2nd-biggest-trade-partner-2016-1522732>
- Martínez-Vela, C. A. 2001. World System Theory. [online]. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://web.mit.edu/esd.83/www/notebook/WorldSystem.pdf>

- Martinez, E., Garcia, A. 1997. What is Neoliberalism? *CorpWatch*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=376>
- Mayer, E. 2015. Proposed Twin Ocean Railroad Through The Amazon Raises Concerns. *Cultural Survival*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <https://www.culturalsurvival.org/news/proposed-twin-ocean-railroad-through-amazon-raises-concerns>
- Mbendi. 2016. Mining in South America -Active Mining Companies. *Mbendi Information Service*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://www.mbendi.com/indy/ming/sa/p0010.htm>
- McAnarney, A. 2012. A very long Engagement: 400 Years of Sino-Latin American Relations. *Fair Observer*. [online]. [cit. 2015-09-02]. Dostupné z: http://www.fairobserver.com/region/latin_america/very-long-engagement-400-years-sino-latin-american-relations/
- McCollom, J. 2016. Good Neighbour Policy: Definiton & Summary. *Study.com*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://study.com/academy/lesson/good-neighbor-policy-definition-summary.html>
- McCurry, J., Kollewe, J. 2011. China overtakes Japan as world's second largest economy. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/business/2011/feb/14/china-second-largest-economy>
- McCutchan, A. 2010. *Understanding the Inefficacy of Structural Adjustment Programs in Latin America*. Lund University, School of Economics and Management. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1641931&fileOid=1658761>
- McSpadden, K. 2015. June 4, 1989 Is Not Just the Day of th Tianmen Massacre But Of Many Other Bloody Crackdowns Across China. *Time*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://time.com/3908456/tiananmen-massacre-china-chengdu-june-4-1989/>
- Menges, N., Fleishman, L. 2013. Questionable Chinese Mining Practices in Latin America. *Americas Report*. [online]. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.theamericasreport.com/2013/02/05/questionable-chinese-mining-practices-in-latin-america/>
- Meyer, A., Huete-Peréz, J. A. 2014. Conservation: Nicaragua Canal Could wreak environmental ruin. *Nature*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.nature.com/news/conservation-nicaragua-canal-could-wreak-environmental-ruin-1.14721>
- MICLA: McGill Research Group Investigating Canadian Mining in Latin America. n. d. Country profile. *McGill Research Group Investigating Canadian Mining in Latin America*. [online]. [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://micla.ca/countries/>
- Milner, H. V., Tingley, D. 2013. Introduction to the Geopolitics of Foreign Aid. *Scholars at Harvard*. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: http://scholar.harvard.edu/files/dtingley/files/introduction_elgar_vol_final.pdf
- Ministry of Finance Gobierno de Chile. n. d. Economic and Social Stablization Fund. *Ministry of Finance Gobierno de Chile*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.hacienda.cl/english/sovereign-wealth-funds/economic-and-social-stabilization-fund.html>
- Miroff, N. 2014a. Latin America's political right in decline as leftist governments move to middle. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/28/colombia-latin-america-political-shift>
- Miroff, N. 2014b. South American commodity boom drives deforestation and land conflicts. *The Washington Post*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/south-american-

commodity-boom-drives-deforestation-and-land-conflicts/2014/12/31/0c25e522-78cc-4075-8b21-31bcc3e0fddb_story.html

Miroff, N. 2015. Pacific trade deal shows Latin America's new ideological divide. *The Washington Post*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/10/06/pacific-trade-deal-shows-latin-americas-new-ideological-divide/>

Mitchell, D. J. 2007. *China and the Developing World*. China Balance Sheet in 2007 and beyond. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://csis.org/files/media/isis/pubs/090212_06china_developing.pdf

Modern World History. n. d. Effects of the Industrial Revolution. *Modern World History*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://webs.bcp.org/sites/vcleary/ModernWorldHistoryTextbook/IndustrialRevolution/IREffects.html>

MOFA PRC: Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China. 2014a. Seize New Opportunities, Embark on New Path, and Write New Chapter – Foreign Minister Wang Yi Talks about president Xi Jinping's Attendance at BRICS Summit and China-Latin America and the Caribbean Summit, and visits to Four Latin American countries. *Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/2461_663310/t1178527.shtml

MOFA PRC: Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China. 2014b. Xi Jinping Attends China-Latin America and the Caribbean Summit and Delivers Keynote Speech, Comprehensively Expounding China's Policies and Propositions Towards Latin America, Announcing Establishment of China Latin-Latin America Comprehensive Cooperative Partnership of Equality, Mutual Benefit and Common Development, and Establishment of China-CELAC Forum. *Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China*. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpxcxjzgjldrdlchwbxagtwnrlgbjxgsfwbcxzlldrhw/t1176650.shtml

MOFCOM: Ministry of Commerce of the People's Republic of China. 2005. *Free Trade Agreement Between The Government of the People's Republic of China and The Government of Chile*. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://fta.mofcom.gov.cn/chile/xieyi/freetradexieding2.pdf>

MOFCOM: Ministry of Commerce of the People's Republic of China. 2009. *Free Trade Agreement Between The Government of the People's Republic of China and The Government of Peru*. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://fta.mofcom.gov.cn/bilu/annex/bilu_xdwb_en.pdf

Molinski, D. 2010. China's \$20 B Loan to Venezuela to be Paid with Oil. *Rigzone*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: http://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/91521/Chinas_20B_Loan_to_Venezuela_to_Be_Paid_with_Oil

Monaghan, A. 2014. China Surpasses US as world's largest trading nation. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/business/2014/jan/10/china-surpasses-us-world-largest-trading-nation>

Monaldi, F. J. 2014. First Take: The mining in Latin America. Rents, Development and Democracy. *Revista: Harvard Review of Latin America*. [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://revista.drclas.harvard.edu/book/mining-boom-latin-america>

Mora, C. F. 2015. Five key social development issues in Latin America in 2014. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/01/09/temas-desarrollo-america-latina-2014>

Mouline, S. 2013. 21st Century Regionalism: Where is Latin America Ahead? *Council on Hemispheric Affairs*. [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.coha.org/21st-century-regionalism-where-is-latin-america-headed/>

- Mulupi, D. 2015. Thoughts on Chinese workers in Africa. *Maritz Africa*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.howwemadeitinafrica.com/thoughts-on-chinese-workers-in-africa/>
- Narváez, B. N. 2008–2009. *Reinvigorating Old Times: China and Latin America in the Twenty First Century*. Issue No. 4. Portal. Tereza Lozano Long Institute of Latin American Studies. The University of Texas at Austin. [online]. [cit. 2015-09-02]. Dostupné z: <http://lanic.utexas.edu/project/etext/llilas/portal/portal099/china.pdf>
- Neuman, W. 2013. Hundreds in Peru Balk at Relocation From Site of Mine. *The New York Times*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2013/01/07/world/americas/hundreds-in-peru-balk-at-relocating-from-copper-mine-site.html?_r=0
- Nolte, D. 2013. *The Dragon in the Backyard: US Visions of China's Relations toward Latin America*. Papel Politico. Vol. 18. No. 2. Bogotá. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.scielo.org.co/pdf/papel/v18n2/v18n2a07.pdf>
- NRGI: Natural Resource Governance Institute. 2013. Colombia. *Natural Resource Governance Institute*. [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.resourcegovernance.org/our-work/country/colombia-0>
- NRGI: Natural Resource Governance Institute. 2016. State-owned companies. *Natural Resource Governance Institute*. [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://www.resourcegovernance.org/rgi/soc>
- Nye, J. S. 2005. The Rise of China's Soft Power. *Belfer Center for Science and International Affairs*. [online]. [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/1499/rise_of_chinas_soft_power.html
- Ocampo, J. A. 2015. *Uncertain Times*. Finance and Development. Vol. 52, No. 3. International Monetary Fund. [online]. [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2015/09/ocampo.htm>
- Ocampo-Maya, C. 2012. Chinese Investment in Latin American Mines: A Path to Development? *World Policy Blog*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <http://www.worldpolicy.org/blog/2012/12/12/chinese-investment-latin-american-mines-path-development>
- OECD: Organization for Economic Co-operation and Development. 2014. China Going Global. *OECD*. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/china/china-go-global.htm>
- OECD: Organization for Economic Co-operation and Development. 2015. DAC List of ODA Recipients. *OECD* [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DAC%20List%20of%20ODA%20Recipients%202014%20final.pdf>
- OECD, ECLAC, CAF: Organization for Economic Co-operation and Development, Economic Commission for Latin America and Caribbean, Corporación Andina de Fomento. 2015. *Latin American Economic Outlook 2016: Towards New Partnership with China*. OECD Publishing, Paris. [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/development/latin-american-economic-outlook-2016_9789264246218-en
- Official Website of Russia's Presidency in BRICS. 2016. About the Informal Group of States BRICS. *Official Website of Russia's Presidency in BRICS*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://en.brics2015.ru/russia_and_brics/20150301/19523.html
- O'Grady, M. A. 2015. China Wants to Dig the Nicaragua Canal. *The Wall Street Journal*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.wsj.com/articles/china-wants-to-dig-the-nicaragua-canal-1439159390>
- Ortiz, F. 2014. Brazil, Peru and China and the Inter-oceanic Dream. *Diálogo Chino*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://dialogochino.net/china-is-part-of-an-interoceanic-dream-between-brazil-and-peru/>

- Ortiz, F. 2015. Will China „export“ GHG emissions through overseas investment? *The Third Pole*. [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.thethirdpole.net/2015/07/24/will-china-export-ghg-emissions-through-overseas-investment/>
- Ortiz, G. 2011. Latin America holds one fifth of world's oil. *Al Jazeera*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/07/201171613719358164.html>
- Ortiz, J. 2012. *Déjà vu. Latin America and its New Trade Dependency...This Time With China*. Latin American Research Review. Vol. 47. No. 3. Latin American Studies Association. [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://lasa.international.pitt.edu/LARR/prot/fulltext/vol47no3/47-3_175-190_ortiz.pdf
- Otero, G., Echeverría, D., Fernandez, M. 2016. Labor & Employment 2016, Chile. *Latin Lawyer*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://latinlawyer.com/reference/topics/62/jurisdictions/3/chile/>
- Pardo, J. R. 2005. Así Funciona la Minera Barrick Gold. *Eco Portal*. [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.ecoport.com/Temas-Especiales/Derechos-Humanos/Asi_Funciona_la_Minera_Barrick_Gold
- Parks, B. 2015. 10 Essential Facts About Chinese Aid in Africa. *The National Interest*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.nationalinterest.org/feature/10-essential-facts-about-chinese-aid-africa-14456>
- Patel, K. 2014. China's Food Security Dilemma. *World Policy Blog*. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://www.worldpolicy.org/blog/2014/06/04/chinas-food-security-dilemma>
- Paz, G. S. 2013. *Argentina and Asia: China's Reemergence, Argentina's Recovery. Reaching Across the Pacific: Latin America and Asia in the New Century*. Wilson Center, Latin American Program. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/UNCORRECTED%20PROOF-%20Paz.pdf>
- PBS. 2015. Mega canal project threatens to uproot Nicaragua's farmers, imperil wetlands. *PBS*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/newshour/bb/mega-canal-project-threatens-uproot-nicaraguas-farmers-imperil-wetlands/>
- PDBA: Political Database of the Americas. 2011. Republic of Ecuador, Constitution of 2008. *Political Database of the Americas*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html>
- Peet, R., Hartwick, E. 2009. *Theories of Development: Contentions, Arguments, Alternatives*. Second Edition. New York. The Guilford Press. ISBN 978-1-60623-066-4
- Pei, M. 2010. China's Political Awakening? *The Diplomat*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2010/07/chinas-political-awakening/>
- Peters, E. D. 2012. *Chinese FDI in Latin America: Does Ownership Matter?* Working Group on Development and Environment in Americas, Discussion Paper No. 33. [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <https://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/rp/DP33DusselNov12.pdf>
- Peters, E. D. 2015. *China's evolving role in Latin America. Can it be a Win-Win?* Atlantic Council. Adrienne Arsht Latin America Center. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://publications.atlanticcouncil.org/chinalatam/>
- Petras, James. 1981. *Dependency and World System Theory: A Critique and New Directions*. Latin American Perspectives, vol. 8, issue ¾. [online]. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2633477>
- Pew Research Center. 2013. America's Global Image Remains More Positive Than China's But Many See China Becoming World Leading Power. *Pew Research Center*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://www.pewglobal.org/files/2013/07/Pew-Research-Global-Attitudes-Project-Balance-of-Power-Report-FINAL-July-18-2013.pdf>

Pineo, R. 2015. China and Latin America: What You Need to Know. *Council on Hemispheric Affairs*. [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.coha.org/china-and-latin-america-what-you-need-to-know/>

PMPRC UN: Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN. 2012. *The People's Republic of China National Report on Sustainable Development*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.china-un.org/eng/zt/sdrengr/P020120608816288649663.pdf>

Ponce, L. 2016. Argentina-US Relations: A History of Favoring the One Percent. *TeleSUR*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.telesurtv.net/english/analysis/Argentina-US-Relations-A-History-of-Favoring-the-One-Percent--20160321-0029.html>

Poulden, G. 2013. Morococha: the Peruvian town the Chinese relocated. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/5898-Morococha-the-Peruvian-town-the-Chinese-relocated>

Qian, W. 2014. China to „maintain self-sufficiency in food production“. *China Daily*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-04/21/content_17450136.htm

Radzischewski, A. F. 2015. South America's leftist governments losing grip on power after years of dominance. *The Washington Times*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/nov/4/south-americas-leftist-governments-losing-grip-on-/?page=all>

RAN: Rainforest Action Network. 2011. Agribusiness in the Rainforest. *Rainforest Action Network*. [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.ran.org/agribusiness-rainforest>

Raszewski, E. 2014. UPDATE 1 – China lends Argentina \$7,5 billion for power, rail project. *Reuters*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/argentina-china-idUKL2N0PT2N220140719>

Ravsberg, F. 2014. CELAC Summit in Cuba, the Challenges of Regional Integration. *Havana Times*. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://www.havanatimes.org/?p=101429>

Ray, R. 2014. Latin America's Risky China Boom. *NACLA – Report on America*. [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <https://nacla.org/article/latin-america%E2%80%99s-risky-china-boom>

Ray, R., Gallagher, K. P. 2015. *China-Latin America Economic Bulletin 2015 Edition*. Discussion Paper. Global Economic Governance Initiative. [online]. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2015/02/Economic-Bulletin-2015.pdf>

Ray, R., Gallagher, K. P., Lopez, A., Sanborn, C. 2015. *China in Latin America. Lessons for South-South Cooperation and Sustainable Development*. Boston University, Centro de Investigación para la Transformación, Tufts University, Universidad del Pacífico. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2014/12/Working-Group-Final-Report.pdf>

Ray, R., Chimienti, A. 2015. *A Line in the Equatorial Forest: Chinese Investment and the Environmental and Social Impacts of Extractive Industries in Ecuador*. Discussion Paper. Working Group on Development and Environment in the Americas. Global Economic Governance Initiative. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2014/12/Ecuador1.pdf?utm_source=GDAE+Subscribers&utm_campaign=cccc3458a-ChinaInBrazilEcuador_6_18_2015&utm_medium=email&utm_term=0_72d4918ff9-cccc3458a-52149973

- Reid-Henry, S. 2012. Liberalism's „trade not aid“ approach to development ignored past lessons. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/global-development/2012/oct/30/neoliberalism-approach-development-ignored-past-lessons>
- Renwick, D. 2015. What Does the TPP Mean for Latin America? *Council on Foreign Relations*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/americas/does-tpp-mean-latin-america/p36556>
- Reuters. 2006. US, China to Launch Latin America dialogue. *China Daily*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-03/22/content_549041.htm
- Reuters. 2011a. Modern capitalism had reached the end of its rope. *Reuters*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/end-capitalism-system-replace-999/>
- Reuters. 2011b. Obama unapologetic over US support of Pinochet. *Reuters*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <https://www.rt.com/usa/obama-unapologetic-usa-chile-pinochet/>
- Rocha, J. 2013. China's environmental impact in the Amazon. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/6211-China-s-environmental-impact-in-the-Amazon>
- Romero, S. 2015. Chinese Plan Investments and Loans for Brazil. *The New York Times*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2015/05/20/world/americas/chinese-plan-investments-and-loans-for-brazil.html?_r=0
- Rosenfelder, M. 1996. U.S. Interventions in Latin America. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.zompist.com/latam.html>
- Rosser, A. 2006. *The Political Economy of the Resource Curse: A Literature Survey*. Working Paper 268. Institute of Development Studies. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www2.ids.ac.uk/futurestate/pdfs/wp268.pdf>
- Roussaeu, R. 2013. Deepening Latin America's Dependence on Commodity Exports – Analysis. *Observatoria de Politica and Estrategia en América Latina*. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: http://opeal.net/index.php?option=com_k2&view=item&id=15407:deepening-latin-america%E2%80%99s-dependence-on-commodity-exports-%E2%80%93-analysis&Itemid=124
- Salazar, J. F. 2015a. Buen Vivir: South America's rethinking of future we want. *The Conversation*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://theconversation.com/buen-vivir-south-americas-rethinking-of-the-future-we-want-44507>
- Salazar, R. 2015b. Chinese Investment in Latin America: A Poisoned Chalice? *Huffpost Latino Voices*. [online]. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/rafael-salazar/chinese-investment-in-lat_b_7621160.html
- Sandoval, S. J. 2016. Labor & Employment 2016, Venezuela. *Latin Lawyer*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://latinlawyer.com/reference/topics/62/jurisdictions/24/venezuela/>
- Sautman, B., Hairong, Y. 2015. *Localizing Chinese Enterprises in Africa: From Myths to Policies*. Thought Leadership Brief, Vol. 5. Hong Kong University of Science and Technology Institute for Emerging Market Studies. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://iems.ust.hk/wp-content/uploads/2015/02/HKUST_IEMS_Thought_Leadership_Brief_Issue5.pdf
- Sewell, J. W. 1998. *The Changing Definition of Development and Development Cooperation*. Overseas Development Council. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pcaaa960.pdf

- Shaer, M. 2014. A New Canal Through Central America Could Have Devastating Consequences. *Smithsonian*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.smithsonianmag.com/science-nature/new-canal-through-central-america-could-have-devastating-consequences-180953394/?no-ist>
- Shah, A. 2013. Structural Adjustment – A Major Cause of Poverty. *Global Issues*. [online]. [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: <http://www.globalissues.org/article/3/structural-adjustment-a-major-cause-of-poverty>
- Shahan, Z. 2010. China Development Bank Loans Argentina \$10 billion for new Metro and Rail construction. *Clean Technica*. [online]. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://cleantechnica.com/2010/07/21/china-development-bank-loans-argentina-10-billion-for-new-metro-and-rail-construction/>
- Shih, T. H. 2015. Study finds Chinese firms can beat global peers on social responsibility. *South China Morning Post*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: http://www.scmp.com/business/companies/article/1767246/study-finds-chinese-firms-can-beat-global-peers-social?utm_source=edm&utm_medium=edm&utm_content=20150416&utm_campaign=scmp_today
- Shixue, J. 2006. Una mirada China a las relaciones con América Latina. *Nueva Sociedad*. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://nuso.org/articulo/una-mirada-china-a-las-relaciones-con-america-latina/>
- Shortell, P. 2014. Chinese Firms to „Localize“ Labor in Latin America. *China and Latin America*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://chinaandlatinamerica.com/2014/04/03/chinese-firms-to-localize-labor-in-latin-america/>
- Schuurman, F. J. 1993. *Beyond the Impasse. New Directions in Development Theory*. London & New Jersey. Zed Books.
- Sinnott, E., Nash, J., de la Torre, A. 2010. *Natural Resources in Latin America and the Caribbean. Beyond Booms and Busts?* The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank. [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/257803-1284336216058/FlagshipReport.pdf>
- Siow, M. 2015. China-Latin America Ties Rises Concerns. *Channel NewAsia*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.channelnewsasia.com/news/business/china-latin-america-ties/1793010.html>
- Skira, M. 2007. *China and Latin America: A Match Made in Trade Heaven or Dependency Reloaded?* Senior Honor Projects. Paper 37. University of Rhode Island. [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1037&context=srhonorsprog>
- So, A. Y. 1990. *Social Change and Development: Modernization, Dependency and World System*. Newbury Park, London, New Delhi. Sage Publications.
- SOAW: School of Americas Watch. 2016. What is the SOA? *School of Americas Watch*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.soaw.org/about-the-soawhinsec/what-is-the-soawhinsec>
- Soubbotina, T. P., Sheram, K. A. 2000. Beyond Economic Growth. Meeting the Challenges of Global Development. *WBI learning resources series*. The World Bank. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondco/beg_all.pdf
- Soutar, R. 2015. China has „big role“ in Latin America’s environmental problems: report. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/7851-China-has-big-role-in-Latin-America-s-environmental-problems-report>
- South China Morning Post. 2014. Chinese copper mine halts operations in Peru over pollution claim. *South China Morning Post*. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: <http://www.scmp.com/news/world/article/1460977/peru-orders-chinalco-mining-giant-stop-waste-dumps-after-detecting>

- Stangler, C. 2015. China Slowdown Fuels Uncertainties for Chile's Copper Industry, Violent Labour Strife. *International Business Times*. [online]. [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/china-slowdown-fuels-uncertainties-chiles-copper-industry-violent-labor-strife-2073217>
- Stanton, E. A. 2007. The Human Development Index: A History. *Political Economy Research Institute*. Working Paper Series Number 127. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1101&context=peri_workingpapers
- State Council PRC: State Council of the People's Republic of China. 2014. China's Foreign Aid (2014). *State Council of the People's Republic of China* [online]. [cit. 2016-02-07]. Dostupné z: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm
- Stokes, D. 2001. *Better Lead than Bread? A Critical analysis of the US's plan Colombia*. Civil Wars, Volume 4, Issue 2. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13698240108402469?journalCode=fciv20>
- Tao, X. 2015. China's Soft Power Obsession. *The Diplomat*. [online]. [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2015/04/chinas-soft-power-obsession/>
- TeleSUR. 2015. Latin America and China Agree to Expand Ties in Beijing. *TeleSUR*. [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.telesurtv.net/english/news/Latin-America-and-China-Agree-to-Expand-Ties-in-Beijing--20151209-0032.html>
- Terán, F. J., Irigoyen, J. 2016. Labor & Employment, Ecuador. *Latin Lawyer*. [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://latinlawyer.com/reference/topics/62/jurisdictions/32/ecuador/>
- The Development GAP. 1995a. *Structural Adjustment Programs at the Root of Global Social Crisis: Case Studies From Latin America*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <http://www.hartford-hwp.com/archives/40/003.html>
- The Development GAP. 1995b. *SAPs in Latin America: Summary and Conclusion*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <http://www.hartford-hwp.com/archives/40/004.html>
- The Chamberlin Chronicle. 2010. Should the US have approved the Roosevelt Corollary? *The Chamberlin Chronicle*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/thechamberlinchronicle/regional-news-4>
- Thomä, J. 2014. UN highlights China's progress on „greening“ its finance sector. *China Dialogue*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/6704-UN-highlights-China-s-progress-on-greening-its-finance-sector>
- Tiezzi, S. 2015. Will China Save Venezuela? *The Diplomat*. [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://thediplomat.com/2015/01/will-china-save-venezuela/>
- Tokatlian, J. G. 2007. Latin America, China, and the United States: a hopeful triangle. *Open Democracy*. [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: https://www.opendemocracy.net/democracy-protest/hopeful_triangle_4336.jsp
- Transparency International. 2015. Corruption Perceptions Index 2014: Results. *Transparency International*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/cpi2014/results>
- Turner, T. 2009. China, Argentina Agree to Currency Swap. *The Wall Street Journal*. [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.wsj.com/articles/SB123845815223971685>
- Türk, D. 2014. The UN Concept of Development and the Vision of Shared Societies. *Development 57*. Palgrave Macmillan. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: <http://www.palgrave-journals.com/development/journal/v57/n1/pdf/dev201431a.pdf>

- Umar, A. R. 2016. The Future of Global Resource Governance: EITI and China Problem. *Global Learning Opportunities in the Social Sciences*. [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <https://glosssheffield.wordpress.com/2016/02/12/the-future-of-global-resource-governance-eiti-and-the-china-problem/>
- Unite for Sight. 2015. Development, Neoliberalism, and Structural Adjustment. *Unite for Sight*. [online]. [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: <http://www.uniteforsight.org/global-health-history/module7>
- United Nations. 2015a. History of the United Nations. *United Nations*. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/>
- United Nations. 2015b. Promote Sustainable Development. *United Nations*. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html>
- UN Comtrade: United Nations Commodity Trade Statistics Database. 2016. Beta Trade Data Extraction. *United Nations*. [online]. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://comtrade.un.org/data/>
- UNESCO: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization. 2008. Oral heritage and cultural manifestations of the Zápara people. *United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization*. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/RL/oral-heritage-and-cultural-manifestations-of-the-zapara-people-00007>
- UNDP: United Nations Development Programme. 1990. Human Development Report. New York, Oxford University Press. [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/219/hdr_1990_en_complete_nostats.pdf
- UNDP: United Nations Development Programme. 2016a. About Latin America and Caribbean. *United Nations*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.latinamerica.undp.org/content/rblac/en/home/regioninfo.html>
- UNDP: United Nations Development Programme. 2016b. What is South-South Cooperation? *United Nations*. [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html
- University of Twente. 2010. Modernization theory. *University of Twente*. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <https://www.utwente.nl/cw/theorieenoverzicht/Theory%20Clusters/Media,%20Culture%20and%20Society/Modernization%20Theory/>
- U.S. Geological Survey. 2015a. Copper. *The U.S. Geological Survey*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/copper/mcs-2015-coppe.pdf>
- U.S. Geological Survey. 2015b. Gold. *The U.S. Geological Survey*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/gold/mcs-2015-gold.pdf>
- U.S. Geological Survey. 2015c. Silver. *The U.S. Geological Survey*. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/silver/mcs-2015-silve.pdf>
- Veillette, C. 2005. *Plan Colombia: A Progress Report*. CRS Report for Congress. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>
- Vicente, G. R. 2009. *The Developmental Impact of China's investment in South America's Extractive Industries*. Department of Asian and International Studies. City University of Hong Kong. [online]. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://lbms03.cityu.edu.hk/theses/c_ftt/mphil-ais-b23750352f.pdf

- Viscividi, L., Espinasa, R. 2015. *Latin American Crude Oil Exports*. Energy Working Paper. The Dialogue. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.thedialogue.org/wp-content/uploads/2015/06/Battle-for-Market-Share-Web-Version-6.1.2015.pdf>
- Watts, J. 2013. China's Exploitation of Latin America natural resources raises concerns. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2013/mar/26/china-latin-america-resources-concern>
- Watts, J. 2015a. \$50bn Nicaragua Canal postponed as Chinese tycoon's fortune falter. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/27/nicaragua-canal-postponed-chinese-tycoon>
- Watts, J. 2015b. China's Amazonian railway threaten's uncontacted tribes' and the rainforest. *The Guardian*. [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/may/16/amazon-china-railway-plan>
- WCED: World Commission on Environment and Development. 1987. *Our Common Future. From One Earth to One World*. United Nations. [online]. [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- Welch, C., Oringer, J. 1998. Structural Adjustment Programs. *Foreign Policy in Focus*. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://fpif.org/structural_adjustment_programs/
- Welitzkin, P. 2015. China is No 1 for South American Exports. *China Daily*. [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: http://usa.chinadaily.com.cn/world/2015-06/02/content_20881851.htm
- Welker, G. 2014. South America. *Indigenous People Net*. [online]. [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.indigenouspeople.net/americas/southam/>
- Welling, G. M. 2012. Latin America and Monroe Doctrine. *American History: From Revolution to Reconstruction and Beyond*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.let.rug.nl/usa/outlines/history-1994/westward-expansion-and-regional-differences/latin-america-and-the-monroe-doctrine.php>
- WGMHR: Working Group on Mining and Human Rights in Latin America. 2014. *The Impact of Canadian Mining in Latin America and Canada's Responsibility*. Due Process of Law Foundation. [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: http://www.dplf.org/sites/default/files/report_canadian_mining_executive_summary.pdf
- White House. 2016. FACT SHEET: Peace Colombia – A New Era of Partnership Between the United States and Colombia. *The White House*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2016/02/04/fact-sheet-peace-colombia-new-era-partnership-between-united-states-and>
- Willis Limited. 2013. *Mining Market Review*. [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: http://www.willis.com/documents/publications/industries/Mining_and_Metals/Mining_Market_Review_2013.pdf
- Wilson, Ch. 2015. The Impact of TPP on Latin America and U.S. Relations With Region. *Wilson Center*. [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/article/the-impact-tpp-latin-america-and-us-relations-the-region>
- WITS: World Integrated Trade Solution. 2016a. Latin America & Caribbean Export (US \$ Thousand China). *World Bank*. [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/LCN/StartYear/2000/EndYear/2004/TradeFlow/Export/Partner/CHN/Indicator/XPRT-TRD-VL>
- WITS: World Integrated Trade Solution. 2016b. Latin America & Caribbean Import (US \$ Thousand China). *World Bank* [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z:

<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/LCN/StartYear/2000/EndYear/2004/TradeFlow/Import/Partner/CHN/Indicator/MPRT-TRD-VL>

WITS: World Integrated Trade Solution. 2016c. Latin America & Caribbean Trade Summary 2014. *World Bank* [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z:

<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/LCN/Year/2014/SummaryText>

Wolff, R. 2011. Capitalism and Poverty. *Professor Richard D. Wolff*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z:

<http://rdwolff.com/content/capitalism-and-poverty>

Wolf, Ch. Jr., Wang, X., Warner, E. 2013. *China's Foreign Aid and Government-Sponsored Investment Activities. Scale, Content, Destinations and Implications*. The RAND Corporation. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z:

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR100/RR118/RAND_RR118.pdf

World Bank. 2012. Peru Became the first country of Latin America to be declared compliant with the standard of the Extractive Industries Transparency Initiative – EITI. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2012/06/26/peru-first-of-latin-america-to-be-declared-compliant-with-the-standard-of-eiti>

World Bank. 2014. Transparency Builds Confidence Among Latin American Stakeholders in Extractive Industries. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/01/16/transparency-builds-confidence-among-latin-american-stakeholders-in-extractive-industries>

World Bank. 2015a. China. Overview. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-01-31]. Dostupné z:

<http://www.worldbank.org/en/country/china/overview>

World Bank. 2015b. World Development Indicators: Contribution of natural resources to gross domestic products. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z:

<http://wdi.worldbank.org/table/3.15#>

World Bank. 2016a. World Development Indicators: Total Natural Resources Rents (% of GDP). *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z:

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.TOTL.RT.ZS&period=#>

World Bank. 2016b. World Development Indicators: GDP Growth (annual %), GDP per capita growth (annual %). *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z:

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.TOTL.RT.ZS&period=#>

World Bank. 2016c. World Development Indicators: GDP Growth (annual). *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

World Bank. 2016d. World Development Indicators: Land area (sq.km), Population, total. *The World Bank*. [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z:

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.TOTL.RT.ZS&period=#>

World History Online. 2012. Industrial Revolution in Europe. *World History Online*. [online]. [cit. 2016-03-30].

Dostupné z: <http://www.heeve.com/modern-history/industrial-revolution-in-europe.html>

Worldwide Recruitment Solutions. 2015. Focus on Latin America mining industry. *Mining.com*. [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.mining.com/web/focus-latin-american-mining-industry/>

World Resource Institute. 2016. Major Chinese City Plans Future Around Low Carbon Development. *World Resource Institute*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.wri.org/our-work/top-outcome/major-chinese-city-plans-future-around-low-carbon-development>

- WWF: World Wide Fund. 2016. Environmental & Social Impacts of Soy. *World Wide Fund*. [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/footprint/agriculture/soy/impacts/
- Xinhuanet. 2014. Full Text: China's Foreign Aid. *Xinhuanet*. [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/10/c_133474011.htm
- Xinhuanet. 2015. CELAC-China Science, technology cooperation a boon for LatAm: experts. *Xinhuanet*. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://news.xinhuanet.com/english/2015-12/22/c_134940337.htm
- Xinhua. 2015a. China Crucial for Chilean mining sector : Chilean ministr. *China Daily*. [online]. [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: http://europe.chinadaily.com.cn/business/2015-09/21/content_21937113.htm
- Xinhua. 2015b. Chinese expertise can help Latin America diversify exports: ECLAC. *China.org.cn*. [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2015-10/22/content_36863754.htm
- Xu, T. 2011. Destination Unknown: Investment in China's 'Go Out' Policy. *The Jamestown Foundation*. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=38413#.VrSlchjA2w
- Yang Yi. 2015. First China-CELAC Forum ministerial meeting concludes in Beijing. *Xinhuanet*. [online]. [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: http://news.xinhuanet.com/english/china/2015-01/09/c_133908207.htm
- Yelery, A. 2014. *China's Going Out' policy: Sub-National Economic Trajectories*. Institute of Chinese Studies. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://www.icsin.org/uploads/2015/04/12/e50f1e532774c4c354b24885fcb327c5.pdf>
- Yepes, E. 2011. América Latina: un concepto difuso y un constatne revisión. [online]. [cit. 2015-09-07]. Dostupné z: <http://www.bowdoin.edu/~eyepes/latam/concepto.htm>
- Yongtao, L. 2012. *Promote China-Latin American Relations in the 21st Century*. Journal Globalization, Competitiveness and Governability, Vol. 6. Num. 1. Pp. 107-114. GCG Georgetown University. [online]. [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <https://gcg.universia.net/article/viewFile/422/548>
- Zuckerman, A. 2015. Eye on Ecuador: Racking Up the China Debt and Paying it Forward with Oil. *Amazon Watch*. [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://amazonwatch.org/news/2015/0113-racking-up-the-china-debt-and-paying-it-forward-with-oil>